

BISERICA ORTODOXĂ

REVISTA SFINTEI EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI
ANUL XVIII, NR. 1 IANUARIE - IUNIE 2016

BISERICA ORTODOXĂ

Revista Sfintei Episcopii
a Alexandriei și Teleormanului

ANUL XVIII, NR. 1
Ianuarie - Iunie
Editura Cartea Ortodoxă
Alexandria 2016

COMITETUL DE REDACȚIE

Președinte
Preasfințitul Părinte Episcop
† Galaction

Vicepreședinte
P.C. Pr. Dr. Ciulei D. Marian

Membrii
P.C. Pr. Lector Univ. Dr. Ionuț Vlădescu
P.C. Pr. Păunescu Eugen - Cătălin
Consilier Administrativ-Bisericesc
Stângă Alin - Vasilică
Redactor responsabil

Tehnoredactare - Valentin Holban
Copyright 2016 © Editura Cartea Ortodoxă
– Toate drepturile rezervate –
ISSN 1582-1544

Cuprins

<i>Mesajul Sfântului și Marelui Sinod al Bisericii Ortodoxe (Creta, 16-26 iunie 2016)</i>	<i>5</i>
---	----------

PASTORALA LA ÎNVIEREA DOMNULUI

† GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului	11
---	----

ARTICOLE ȘI STUDII

<i>Notele fundamentale ale antropologiei ortodoxe - partea I</i>	
Pr. Răzvan SISEA	21
<i>Milenarismul și combaterea lui</i>	
Pr. Drd. Claudiu MIROȘ	60
<i>Asumarea Crucii lui Hristos ca paradigmă de mărturisire a dreptei credințe - partea a II-a</i>	
Pr. Ștefan DAMIAN	87

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

<i>Cuvântări monastice</i>	
Sfântul ANASTASIE SINAITUL (traducere Alexandru IORGA)	122

VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Agenda de lucru a Preasfințitului Părinte Episcop Galaction</i>	
Secretar Eparhial Pr. Vasile NEACȘU	153

BISERICA ȘI SOCIETATEA

<i>Despre relația dintre rațiune și credință în teologia Sfântului Vasile cel Mare precum și învățătura Sfântului Vasile cel Mare despre educația tinerilor și pastorația creștinilor</i>	
Drd. Stelian GOMBOȘ	169

DIN VIAȚA EPARHIEI

<i>Întoarcerea Sfântului Visarion Arhiepiscopul Larisei în Teleorman. Aducerea moaștelor Sfântului Visarion la hramul Mănăstirii Pantocrator din Eparhia Alexandriei și Teleormanului</i>	
Protos. Sebastian SERDARU	186

POEZIE CREȘTINĂ

<i>Dăruire</i>	
Adriana MIU	195
<i>Trupul meu de lut</i>	
Rodica CONSTANTINESCU	197

RECENZII

<i>Sorin Sebastian Duicu, Un ansamblu de icoane unicat, din Teleorman, și periplul unui penel în Balcani/ Un ensemble d'icônes unique, de Teleorman, et périple d'un pinceau en Balkans, Universitaria, Craiova, 2015, 128 pag.</i>	
Pr. Marius DINCĂ	198

RESTITUIRI

<i>La Dumineca Vameșului. Cuvânt de învățătură</i>	
Sfântul ANTIM IVIREANU	202
<i>Toma – procuratorul lumii de azi</i>	
Pr. Gr. CRISTESCU	208

MESAJUL SFÂNTULUI ȘI MARELUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE (Creta, 16-26 iunie 2016)*

Către poporul ortodox și toți oamenii de bună voință,

Lăudăm și slăvim pe Dumnezeu „milelor și a toată mângâierea” pentru că ne-a învrednicit să petrecem săptămâna Cincizecimii (18-26 iunie 2016) în Creta, aici unde Apostolul Pavel și ucenicul său Tit au propovăduit Evanghelia în primii ani de viață ai Bisericii. Mulțumim Dumnezeului slăvit în Treime că a binevoit să ducem la bun sfârșit în deplin acord lucrările Sfântului și Marelui Sinod al Ortodoxiei, pe care l-a convocat Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, cu voința comună a Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe Autocefale locale.

Urmând cu fidelitate exemplul Sfinților Apostoli și al Părinților de Dumnezeu insuflați, am aprofundat din nou Evanghelia libertății, „fiindcă Hristos ne-a făcut liberi” (Galateni 5, 1). La baza căutărilor noastre teologice a stat certitudinea că Biserica nu viețuiește pentru sine. Ea transmite mărturia Evangheliei Harului și Adevărului și oferă întregii lumi darurile lui Dumnezeu: iubirea, pacea, dreptatea, reconcilierea, puterea Crucii și a Învierii și așteptarea veșniciei.

1. Prioritatea majoră a Sfântului și Marelui Sinod a fost proclamarea unității Bisericii Ortodoxe. Bazată pe Dumnezeiasca Euharistie și succesiunea apostolică a episcopilor, această unitate trebuie întărită ca să aducă roadă nouă. Biserica cea Una, Sfântă, Universală (Sobornicească) și

* <http://basilica.ro/documentele-oficiale-ale-sfantului-si-marelui-sinod-in-limba-romana/> (accesat 01.08.2016)

Apostolică este comuniune divino-umană, pregustare și experiență a celor viitoare în Sfânta Euharistie. Asemenea unei continue Cincizecimi, ea este un glas profetic neconținut, prezența și mărturia Împărăției Dumnezeuului iubirii. Fidelă Tradiției Apostolice unanime și experienței sacramentale, Biserica Ortodoxă constituie continuarea autentică a Bisericii celei Una, Sfântă, Universală (Sobornicească) și Apostolică, după cum mărturisim în Simbolul de Credință (Crez) și după cum este confirmată de învățătura Părinților Bisericii. Biserica noastră trăiește taina dumnezeieștii iconomii în viața sacramentală, centrată pe Sfânta Euharistie.

Biserica Ortodoxă exprimă unitatea și universalitatea (sobornicitatea) ei în cadrul Sinodului. Sinodalitatea îi pătrunde organizarea (structura), modul ei de luare a deciziilor și îi determină drumul. Bisericele Ortodoxe Autocefale nu reprezintă o confederație de Biserici, ci Biserica cea Una, Sfântă, Universală (Sobornicească) și Apostolică. Fiecare Biserică locală, aducând Sfânta Euharistie, reprezintă prezența și manifestarea Bisericii celei Una, Sfântă, Universală (Sobornicească) și Apostolică la nivel local. În privința Diasporei Ortodoxe din diferite țări din lume, a fost hotărâtă continuarea funcționării Adunărilor Episcopale, până la aplicarea rigorii canonice (acriviei). Aceste Adunări se compun din episcopii canonici, desemnați de fiecare Biserică Autocefală, care continuă să fie supuși respectivei Biserici. Funcționarea consecventă a Adunărilor Episcopale asigură respectarea principiului ortodox al sinodalității.

În timpul lucrărilor Sfântului și Marelui Sinod a fost accentuată importanța Sinaxelor Întâistătătorilor care au avut loc și a fost făcută propunerea ca Sfântul și Marele Sinod să devină o instituție care să se repete.

2. Împărtășindu-ne din Sfânta Euharistie și rugându-ne pentru întreaga lume, trebuie să continuăm liturghia de după Sfânta Liturghie și să dăm mărturia credinței celor de aproape și celor de departe, în conformitate cu porunca clară a Domnului, înainte de Înălțarea Sa: „și veți fi mie martori în Ierusalim și în toată Iudeea și în Samaria și până la marginile pământului” (Faptele Apostolilor 1, 8). Re-evangelizarea poporului lui Dumnezeu în societățile moderne secularizate și evanghelizarea celor care nu L-au cunoscut încă pe Hristos reprezintă datoria neîntreruptă a Bisericii.

3. Ca răspuns la datoria de a mărturisi Adevărul și credința ei

apostolică, Biserica oferă o mare importanță dialogului, în principal cu creștinii eterodocși. În acest mod, și ansamblul lumii creștine poate cunoaște mai exact autenticitatea Tradiției Ortodoxe, valoarea învățăturii patristice, experiența liturgică și credința ortodocșilor. Dialogurile întreprinse de Biserica Ortodoxă nu implică niciodată compromisul în materie de credință.

4. Explozia fundamentalismului care se observă în sânul diferitelor religii reprezintă expresia unei religiozități morbide. Dialogul interreligios dus cu trezvie contribuie semnificativ la promovarea încrederii reciproce, a păcii și a reconcilierii. Uleiul experienței religioase trebuie să fie folosit pentru a unge rănilor și nu pentru a reaprinde focul conflictelor militare. Biserica Ortodoxă condamnă fără echivoc extinderea violenței militare, persecuțiile, expulzarea și uciderea membrilor comunităților religioase, forțarea schimbării credinței religioase, comerțul cu refugiați, răpirile, tortura și execuțiile îngrozitoare. Ea denunță distrugerea bisericilor, simbolurilor religioase și monumentelor culturale. În special, își exprimă grija profundă pentru situația creștinilor și a tuturor minorităților persecutate în Orientul Mijlociu și în alte părți ale lumii. Biserica Ortodoxă face apel la comunitatea mondială pentru protejarea ortodocșilor indigeni, a celorlalți creștini și a tuturor populațiilor din zonă care au dreptul inalienabil de a rămâne în patria lor în calitate de cetățeni cu drepturi egale. Sinodul nostru apelează la toți cei implicați să facă eforturi sistematice, fără întârziere, pentru a încheia conflictele militare din Orientul Mijlociu și de oriunde persistă ostilitățile armate și pentru repatrierea celor expulzați.

Adresăm apelul nostru în special către cei în poziții de putere pentru ca pacea și dreptatea să prevaleze în țările de origine ale refugiaților. Îndemnăm autoritățile civile, cetățenii și creștinii ortodocși din țările în care au găsit refugiu cei persecutați să continue să le ofere sprijin în măsura posibilităților lor sau chiar dincolo de acestea.

5. Secularizarea contemporană urmărește autonomizarea omului de Hristos și de influența duhovnicească a Bisericii, pe care o identifică arbitrar cu conservatorismul. Civilizația occidentală poartă, însă, pecetea de neșters a contribuției diacronice a creștinismului. În plus, Biserica subliniază semnificația mântuitoare a lui Hristos, Dumnezeu-Omul, și a Trupului Său, ca fiind locul și modul de viață în libertate.

6. Cu privire la abordarea contemporană a căsătoriei, Biserica Ortodoxă consideră relația indisolubilă de dragoste dintre bărbat și femeie „o taină mare... în Hristos și în Biserică”. În mod similar, numește familia, care rezultă din căsătorie și constituie singura garanție pentru creșterea copiilor, „biserică mică”.

Întotdeauna, Biserica a subliniat valoarea cumpătării. Asceza creștină, însă, diferă fundamental de orice ascetism dualist care îl desparte pe om de viață și de semenii. Spre deosebire de aceasta, asceza creștină îl leagă pe om de viața sacramentală a Bisericii. Cumpătarea nu se referă numai la viața monahală. Etosul ascetic este caracteristic vieții bisericești în toate manifestările ei.

Sfântul și Marele Sinod, pe lângă temele specifice asupra cărora a luat decizii, menționează pe scurt și următoarele probleme contemporane importante:

7. În privința relațiilor credinței creștine cu științele naturale, Biserica Ortodoxă evită plasarea investigațiilor științifice sub tutelaj și nu adoptă o poziție cu privire la fiecare problemă științifică. Ea îi mulțumește lui Dumnezeu care dăruiește oamenilor de știință darul de a descoperi dimensiuni necunoscute ale creației divine. Dezvoltarea modernă a științelor naturale și a tehnologiei aduce schimbări radicale în viața noastră. Aduce beneficii importante precum facilitarea vieții cotidiene, tratarea unor afecțiuni grave, o comunicare mai facilă, explorarea spațiului etc. Cu toate acestea, are și multe consecințe negative precum manipularea libertății, pierderea graduală a tradițiilor prețioase, distrugerea mediului natural, negarea valorilor morale. Cunoașterea științifică, oricât de repede ar avansa, nu motivează voința omului, nici nu oferă răspuns la problemele importante de ordin moral și existențial sau la căutarea sensului vieții și al lumii. Aceste aspecte necesită o abordare duhovnicească, pe care Biserica Ortodoxă încearcă să o ofere prin bioetică, știință fundamentată pe morală creștină și învățătura patristică. Pe lângă respectul ei pentru libertatea cercetărilor științifice, Biserica Ortodoxă evidențiază pericolele care se ascund în spatele unor reușite științifice și subliniază demnitatea umană și destinul divin al omului.

8. Este limpede că situația de criză ecologică de astăzi se datorează unor cauze spirituale și morale. Rădăcinile sale sunt legate de lăcomie, avariție și egoism, care conduc la utilizarea necugetată a resurselor naturale, umplerea atmosferei cu substanțe poluante dăunătoare și schimbările climatice. Răspunsul creștin la problema aceasta necesită pocăință pentru abuz, cumpătare și gândire ascetică, ceea ce reprezintă un antidot pentru supraconsum și, în același timp, cultivarea conștiinței că omul este „iconom” (administrator) al creației și nu un posesor al ei. Biserica nu încetează să sublinieze că și generațiile viitoare au dreptul la resursele naturale oferite nouă de Creator. De aceea, Biserica Ortodoxă participă activ în diferite inițiative ecologice internaționale și a stabilit data de 1 Septembrie ca zi de rugăciune pentru protecția mediului natural.

9. Ca răspuns la standardizarea egalizantă și impersonală promovată în diferite feluri, Ortodoxia propune respectul pentru caracteristicile personale ale oamenilor și popoarelor. Se opune autonomizării economiei din cauza nevoilor umane de bază și transformării acestora într-un scop în sine. Progresul umanității nu este legat doar de creșterea standardelor de viață sau de dezvoltarea economică, în detrimentul valorilor spirituale.

10. Biserica Ortodoxă nu se implică în politică. Vocea ei rămâne distinctă dar și profetică, fiind o intervenție benefică pentru om. Drepturile omului se află astăzi în centrul politicii ca răspuns la crizele și convulsiile sociale și politice, urmărind protejarea cetățeanului de puterea arbitrară a statului. Biserica adaugă la acestea și obligațiile și responsabilitățile cetățenilor, precum și nevoia unei auto-critici constante atât din partea politicienilor, cât și a cetățenilor, în vederea îmbunătățirii substanțiale a societății. În principal, Biserica subliniază că idealul ortodox privind omul depășește orizontul drepturilor omului stabilite și că dragostea „este mai mare decât toate”, după cum ne-a descoperit Hristos și au experimentat toți cei care L-au urmat. Insistă, de asemenea, că un drept fundamental al omului este protejarea libertății religioase, adică a libertății de conștiință, de credință, de cult (religie) și a tuturor expresiilor individuale și colective ale acesteia, incluzând și dreptul fiecărui credincios și fiecărei comunități religioase de a-și manifesta credința liber de orice intervenție a statului, precum și dreptul la educație religioasă publică.

11. Biserica Ortodoxă se adresează tinerilor, care caută deplinătatea vieții în libertate, dreptate, creativitate, dar și iubire. Ea îi cheamă să se alăture în mod conștiincios Bisericii Celui care este Adevărul și Viața. Să vină oferind trupului eclezial vitalitatea lor, neliniștile, problematicile și așteptările lor. Tinerii nu reprezintă doar viitorul Bisericii, ci și prezentul dinamic și creativ la nivel local și mondial.

12. Sfântul și Marele Sinod a deschis orizonturile noastre către lumea contemporană diversă. Ne-a subliniat responsabilitatea în spațiu și timp, având întotdeauna perspectiva veșniciei. Biserica Ortodoxă, păstrându-și intact caracterul sacramental și soteriologic (mântuitor), este sensibilă la durerea, necazurile și strigătul pentru dreptate și pace al popoarelor. Ea „binevestește din zi în zi mântuirea Lui. Veștește între neamuri slava Lui, între toate popoarele minunile Lui” (Psalmul 95, 2-3).

Să ne rugăm ca „Dumnezeul a tot harul, Care ne-a chemat la slava Sa cea veșnică, întru Hristos Iisus, El Însuși, după ce vom suferi puțină vreme, ne va duce la desăvârșire, ne va întări, ne va împuternici, ne va face neclintiți. A Lui fie slava și puterea în vecii vecilor. Amin!” (1 Petru 5, 10-11).

† GALACTION

DIN MILA LUI DUMNEZEU, EPISCOPAL SFINTEI
EPISCOPII A ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

TUTUROR DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI,
CINULUI MONAHAL, PREA CUCERNICILOR
ȘI PREA CUVIOȘILOR PĂRIȚI DIN ACEASTĂ
SFÂNTĂ ȘI DE DUMNEZEU PĂZITĂ EPISCOPIE,
HAR ȘI PACE DE LA HRISTOS DOMNUL
CEL ÎNVIAT, IAR DE LA NOI PĂRINTEASCĂ
ÎMBRĂȚIȘARE ȘI ARHIEREASCĂ
BINECUVÂNTARE

*„Crucii Tale ne închinăm Hristoase
și sfântă Învierea Ta o lăudăm și o mărim.”*

(din Utrenia Învierii)

*Iubiții noștri fii duhovnicești,
Hristos a Înviat!*

Luminatul praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos ne prilejuiește din nou bucuria de a vă împărtăși cuvânt de dreaptă învățătură, părintească povățuire și arhierească binecuvântare, purtându-vă pe toți în rugăciunile Noastre căci, după cum grăia odinioară Sfântul Apostol Pavel, *„deși cu trupul sunt departe cu duhul însă sunt împreună cu voi, bucurându-mă*

și văzând buna voastră rânduială și tăria credinței voastre în Hristos.”¹

O săptămână întreagă, seară de seară, am ascultat la slujba deniilor, Sfintele Evanghelii despre patimile și moartea Mântuitorului, despre cât de mult a suferit și cât de înfricoșătoare au fost răstignirea și moartea Lui.

Toți ne-am cutremurat în adâncul sufletului nostru și am pățimit alături de El, auzind cum cei ce-L răstigneau, L-au dezbrăcat și L-au pironit pe cruce pe „*Cel ce îmbracă cerul cu nori*” și I-au dat să bea oțet și fiere. Între doi tâlhari a fost pus Împăratul cerurilor! Iar după ce a băut până la capăt paharul suferințelor, strigând cu glas mare, a zis: „*Părinte, în mâinile Tale încredințez duhul meu. Și aceasta zicând, Și-a dat duhul.*”² În clipa aceea soarele s-a întunecat, pământul s-a cutremurat, iar catapeteasma templului s-a despicat prin mijloc. Sutașul văzând cele ce s-au întâmplat, a slăvit pe Dumnezeu și a zis: „*Cu adevărat, Omul Acesta drept a fost.*”³

„*Iar făcându-se seară, a venit un om bogat din Arimateea, cu numele Iosif, care și el era un ucenic al lui Iisus. Acesta, ducându-se la Pilat, a cerut trupul lui Iisus. Atunci Pilat a poruncit să i se dea. Și Iosif, luând trupul, l-a înfășurat în giulgiu curat de in. Și l-a pus în mormântul nou al său, pe care-l săpase în stâncă, și, prăvălind o piatră mare la ușa mormântului, s-a dus.*”⁴

Înaintea mormântului Mântuitorului, în Sfânta și Marea Vineri sufletele noastre sunt cuprinse de amărăciune și de întristare, căci știm că Hristos, nevinovat fiind, „*a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat... a fost străpuns pentru păcatele noastre și zdrobit pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănila Lui noi toți ne-am vindecat.*”⁵

Dar Dumnezeu a mângâiat inima noastră și n-a lăsat pe Cel Prea Iubit al Său să vadă stricăciunea mormântului, căci „*N-a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca să se mântuiască, prin El, lumea*”⁶ și „*L-a înviat, dezlegând durerile morții, întrucât nu era cu puțință*

-
1. Coloseni II, 5;
 2. Luca XXIII, 46;
 3. Luca XXIII, 47;
 4. Matei XXVII, 57-60;
 5. Isaia LIII, 4-5;
 6. Ioan III, 17;

*ca El să fie ținut de ea.*⁷ Taina Golgotei a fost dezlegată de Însuși Hristos Domnul ucenicilor Săi mai înainte de răstignire zicându-le: „*Iată, ne suim la Ierusalim și Fiul Omului va fi predat arhierilor și cărturarilor; și-L vor osândi la moarte și-L vor da în mâna păgânilor. Și-L vor batjocori și-L vor scuipa și-L vor biciui și-L vor omori, dar după trei zile va învia.*”⁸

Într-adevăr, după Vinerea întristării vine Duminica cea sfințită, ziua cea dintâi a săptămânii, ziua Învierii Domnului, după cum glăsuiesc sfinții evangheliști: „*După ce a trecut sâmbăta, când se lumina de ziua întâi a săptămânii (Duminică), au venit Maria Magdalena și cealaltă Marie, ca să vadă mormântul. Și iată s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului, coborând din cer și venind, a prăvălit piatra și ședea deasupra ei. Și înfățișarea lui era ca fulgerul și îmbrăcămintea lui albă ca zăpada. Și de frica lui s-au cutremurat cei ce păzeau și s-au făcut ca morți. Iar îngerul, răspunzând, a zis femeilor: Nu vă temeți, că știu că pe Iisus cel răstignit Îl căutați. Nu este aici; căci S-a sculat precum a zis.*”⁹

Dacă zilele trecute ne-am întristat peste măsură cântând: „*În mormânt, Viață, pus ai fost Hristoase*”¹⁰, astăzi cu inimile săltând de bucurie cântăm: „*Hristos a înviat din morți cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le!*”¹¹ Astăzi psalmistul ne îndeamnă: „*Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul, să ne bucurăm și să ne veselim întru ea.*”¹² Astăzi cântările Sfintei Biserici răsună biruitor: „*Ziua Învierii, popoare să ne luminăm! Paștile Domnului, Paștile! Că din moarte la viață și de pe pământ la cer, Hristos Dumnezeu ne-a trecut pe noi!*”¹³

Astăzi crucea s-a preschimbă în semn de biruință, plângerile îngropării în cântări de bucurie iar din coasta însângărată a Mântuitorului a răsărit iertarea. Astăzi drumul Crucii s-a preschimbă în cale luminoasă către cer, iar noi: „*Prăznuim omorârea morții, sfărâmarea iadului și*

7. Faptele Apostolilor II, 24;

8. Marcu X, 33-34;

9. Matei XXVIII, 1-6;

10. Prohodul Domnului, Starea I;

11. Troparul Învierii;

12. Psalmi, CXVII, 24;

13. Utrenia Învierii, Cântarea 1;

*începătura altei vieți, veșnice.*¹⁴

Jertfa și învierea lui Hristos sunt începutul Bisericii, care este Trupul lui Hristos jertfit și înviat ce se împărtășește lumii spre viață. Taina Învierii Domnului este nedespărțită de Taina Crucii Sale și ele au fost profețite de proorocii Vechiului Testament și mărturisite de Sfinții Apostoli ca adevăruri dătătoare de viață.

Astfel Taina Crucii și a Învierii Domnului a fost prevestită de proorocul Isaia, „*Evanghelistul Vechiului Testament*”, prin cuvintele acestea: „*Că s-a luat de pe pământ viața Lui! Pentru fărădelegile poporului Meu a fost adus spre moarte... Și fiindcă Și-a dat viața ca jertfă pentru păcat, va vedea pe urmașii Săi, Își va lungi viața și lucrul Domnului în mâna Lui va propăși.*”¹⁵

Luminat de Duhul Sfânt, psalmistul David a profețit și el Învierea Domnului zicând: „*Că nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel cuvios al Tău să vadă stricăciunea. Cunoscute mi-ai făcut căile vieții; umplea-mă-vei de veselie cu fața Ta și la dreapta Ta de frumuseți veșnice mă vei satura.*”¹⁶

Sfântul Apostol Petru adeverește împlinirea cuvintelor lui David mărturisind, în ziua Pogorârii Sfântului Duh, astfel: „*Mai înainte văzând, (David) a vorbit despre Învierea lui Hristos: că n-a fost lăsat în iad sufletul Lui și nici trupul Lui n-a văzut putreziciunea.*”¹⁷

Legătura intimă dintre Cruce și Înviere este o trăsătură de căpătâi a întregii spiritualități ortodoxe, căci ea afirmă încă din primele veacuri ambivalența Sfintelor Paști, de bucurie trecută prin suferință. Biserica Ortodoxă este deopotrivă Biserica postului și a bucuriei, a Jertfei și a Învierii. Postul și nevoința duhovnicească nu cad însă în emoțional, nu se ancorează în întristare, căci chemarea lui Hristos Cel Înviat: „*Bucurați-vă!*” acoperă durerea morții iar lumina Învierii risipește întunericul răstignirii. Dar nici bucuria nu devine sentimentalistă, căci ea nu dă uitării „*paharul suferințelor.*” În această înțelegere, Ortodoxia afirmă legătura nedespărțită dintre Jertfa și Înviere, complementaritatea lor esențială, lumina lor comună, viața lor

14. *Utrenia Învierii, Cântarea a 7-a;*

15. Isaia LIII, 8,10;

16. Psalmi XV, 10-11;

17. Faptele Apostolilor II, 31;

interioară unică, în care jertfa cheamă și așteaptă Învierea, iar Învierea presupune și umple de sens veșnic Jertfa de pe Cruce. De aceea Sfânta Biserică le și cântă pe acestea împreună: „*Lăudăm Hristoase, patima Ta cea mântuitoare și slăvim Învierea Ta.*”¹⁸ „*Crucii Tale ne închinăm Hristoase, și sfântă Învierea Ta o lăudăm și o slăvim!*”¹⁹

De altfel întreaga noastră viață pământească este o trecere prin jertfă spre Înviere, prin durere spre bucurie. În această lume au fost și vor fi întotdeauna necazuri. Fie că este redusă prin puterile omului, fie că este alinată de făgăduința unei răsplăți în „*lumea cealaltă*”, aici, în această lume, suferința stăruie. Și totuși Hristos ne îmbărbătează spunând: „*Îndrăzniți, Eu am biruit lumea.*”²⁰ Prin suferința Lui orice suferință a dobândit un sens, iar prin Învierea Lui însăși moartea a devenit o cale a vieții. Toate faptele mărețe ale neamului omenesc și chiar urcușul nostru duhovnicesc nu s-ar putea împlini fără dăruirea și jertfirea de sine. Atunci când aceasta se face spre binele și fericirea celor mulți ea capătă valoare și în acest înțeles nu este niciodată zadarnică. De aceea Mântuitorul spune: „*Dacă grăuntele de grâu, când cade în pământ, nu va muri, rămâne singur; iar dacă va muri, aduce multă roadă.*”²¹

Aceasta este adevărata Jertfă – cea din iubire pentru binele celorlalți, iubirea jertfelnică. Din această cauză, a nesecatei și nețârmuritei iubiri față de oameni, Mântuitorul nostru, Păstorul Cel bun al oilor, lasă în ceruri cetele îngerești și coboară pe pământ spre căutarea oii celei pierdute, a firii noastre omenești celei căzute prin păcat și neascultare. Și găsind-o, o ia pe umerii Săi și trece cu ea prin moarte și Înviere spre a o aduce la frumusețea cea dintâi. Și aceasta o face deoarece „*cine iubește nu sfătuieste numai, nu îndreaptă, nu pedepsește, ci ia asupra sa greșelile celui iubit de el. Iubirea e participare la viața celui alt, ieșire din noi înșine, jertfă.*”²² Acesta este darul supremei iubiri a lui Dumnezeu față de om: „*Mai mare dragoste decât*

18. *Utrenia Învierii*, Stihirile Învierii;

19. *Utrenia Învierii*;

20. Ioan, XVI, 33;

21. Ioan XII, 24;

22. Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit*, ediția a III-a, Editura Deisis, Sibiu, 2002, p. 45;

*aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi.*²³

Înțelegând aceste adevăruri mântuitoare și sădindu-le adânc în inima noastră putem mărturisi și noi asemenea Sfântului Apostol Pavel: „Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile, nici înălțimea, nici adâncul și nici o altă făptură nu va putea să ne despartă pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru.”²⁴

Iubiți fii ai Învierii Domnului,

Învierea Domnului stă la temelia Bisericii și a propovăduirii ei în lume. Propovăduirea Evangheliei făcută cu tărie și îndrăzneală de Sfinții Apostoli a fost continuată în chip strălucit de Sfinții Părinți ai Bisericii noastre. Învățăturile lor, adevărate leacuri sufletești pentru creștinii din vremea lor, continuă să aducă și astăzi pentru noi mângâiere și să sporească bogăția într-un cuvânt a marelui praznic de astăzi. Luminați de Duhul Sfânt, ei au scos în evidență legătura indisolubilă dintre Jertfa și Sfânta Înviere a Mântuitorului Hristos, în Cruce văzând deja slava Învierii și roadele sale bogate, iar în mormântul Domnului – viața și învierea noastră.

În acest sens Sfântul Gherman, patriarhul Constantinopolului, vorbind despre Sfânta Cruce, arată darurile ei cele de mult preț, daruri de care ne împărtășim de fapt, în chip deplin, prin Sfânta Înviere: „*Ia seama însă de câte daruri mă umple lemnul uscat al Crucii: îmi dăruiește viața în locul morții, mă îmbracă cu veșmânt luminos, ca să-mi acopere goliciunea, izvorăște în locul blestemului vechi, binecuvântare în viața mea, în locul osândirii de a mă întoarce în pământ, mă arată împreună viețuitor cu cele cerești, stinge văpaia focului patimilor... și nouă, tuturor, ne dăruiește viața și nemurirea.*”²⁵

23. Ioan XV, 13;

24. Romani VIII, 38-39;

25. Sfântul Gherman I, Patriarhul Constantinopolului, „Predică la duminica a treia din Postul Mare, a Închinării Sfintei Cruci”, în *Predici ale Sfințelor Părinți la duminicile de peste an*, Editura Egumenița, Galați, 2009, p. 444;

Lăudând „*arma cea făcătoare de biruință a Împăratului Hristos*”, un alt Sfânt Părinte ne învață că Sfânta Cruce este fundamentul nădejdi omenești în viața aceasta pământească, tăria și scutul nostru, puterea și ajutorul nostru: „*Crucea este nădejdea creștinilor, Crucea este învierea morților, Crucea este cârjă șchiopilor, este povață orbilor, este marea cuviință a împăraților, este îndrăznirea călugărilor, este acoperământul celor goi... Cu aceasta înarmându-se, fericiții apostoli, ostașii și mucenicii lui Hristos au călcat semeția tiranilor. Pe aceasta purtând-o, cei ce se leapădă de lume locuiesc cu bucurie în pustiu, în munți și în peșteri.*”²⁶

După cum lemnul uscat al Sfintei Cruci poartă în sine roadele Învierii tot astfel și Preacuratul Trup al Domnului coborât de pe ea, deși este mort, poartă în Sine sămânța Învierii, a vieții și a nemuririi. El este comoară de neprețuit și izvor de bunătați căci poartă în Sine cele două firi, cea omenească și cea dumnezeiască, cu care a murit și cu care va și învia pentru ca noi toți să murim păcatului și să înviem Vieții împreună cu El.

Spre mai mult folos duhovnicesc se cuvine să-l ascultăm pe Sfântul Epifanie, episcopul Salaminei, care ne învață astfel. „*Făcându-se seară, a venit un om bogat pe nume Iosif. Îndrăznind acesta, s-a dus înaintea lui Pilat și a cerut trupul lui Iisus. S-a dus un muritor la alt muritor, cerând să-L ia pe Dumnezeu. Pe Dumnezeu muritorilor Îl cere. Țărâna merge la țărână să-L ia pe Ziditorul tuturor; paiul să primească de la pai Focul ceresc; picătura cea neînsemnată să ia Oceanul de la altă picătură. Cine a mai văzut? Cine a mai auzit așa ceva? Se zice: „Făcându-se seară, a venit un om bogat pe nume Iosif.” Cu adevărat bogat, cel care a primit ipostasul compus al lui Hristos; într-adevăr bogat, de vreme ce a luat de la Pilat cele două firi ale lui Hristos; cu adevărat bogat, căci a purtat cufărul plin de comoara dumnezeirii. Cum să nu fie bogat, cel care a dobândit Viața și mântuirea lumii? Cum să nu fie bogat Iosif, primind în dar pe Cel care hrănește toate și stăpânește toate?*”²⁷

Sfântul Teofilact al Bulgariei ne teologhisește și el aceste adevăruri,

26. Sfântul Efrem Sirul, „La Cruce, și pentru pocăință și pentru A Doua Venire”, în *Mărgăritare – Cuvinte ale Sfântului Ioan Gură de Aur și ale multor Sfinți și Dascăli*, Editura Sophia, București, 2010, pp. 332-333;

27. Sfântul Epifanie de Salamina, *Omilii*, în colecția P.S.B., seria nouă-12, Editura Basilica, București, 2014, pp. 459-460;

arătându-ne sensul subiectiv al punerii în mormânt a Domnului, sensul personal ce ne privește în mod direct și mântuitor pe fiecare dintre noi: „Și „Iosif” se tâlcuiește „adăugire”, iar „Arimateea”: Ținând pe Acela. Așadar, o! – facă-se ca și noi să fim ca „Iosif din Arimateea”, pururea adăugând la drumul faptei celei bune întru a-L ține pe Acela, adică pe Cel cu adevărat bun! Să luăm încă și trupul lui Iisus prin Împărtășire și să-l punem pe el în „mormânt săpat în stâncă” – adică în suflet ce ține minte și nu-l uită pe Dumnezeu. Să fie sufletul acela „săpat în piatră”, adică având întemeiere de la Hristos care este Piatra. Și să-l înfășurăm pe el „în giulgiu”, adică să-l primim în trup curat, căci trupul nostru este oarecum giulgiu și haină a sufletului.”²⁸ Se cuvine așadar, să primim Dumnezeiescul Trup al Domnului nu numai în suflet curat ci și în trup curat. Primind în noi înșine întreg Trupul lui Hristos, Cel ce a murit și a înviat pentru noi, ne unim cu El în intimitatea propriei noastre firi. În acest fel trupul nostru devine „substanța Împăratului”, după cum frumos spunea Nicolae Cabasila, și atunci „Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos?”²⁹

Iubiți fii sufletești,

Ziua Învierii Domnului este praznic al vieții, al bucuriei și al păcii. Jertfindu-se pentru noi și înviind din morți, Domnul nostru Iisus Hristos ne dăruiește nouă viață din Viața Lui, călăuzindu-ne spre viața veșnică. Ridicându-ne la sânul Părintelui ceresc, El ne face părtași ai fericirii dumnezeiești. Așezând dragostea desăvârșită la temelia vieții noastre în lume, noi suntem neîncetat chemați să trăim în bună înțelegere între noi, în iubire și în pace.

Mai poate însă omul zilelor noastre, care trăiește, istoric vorbind, la două milenii de la Înviere, să împlinească această chemare? Strigarea Domnului Înviat „Bucurați-vă!” mai răzbate până la el?

28. Sfântul Teofilact al Bulgariei, „Tâlcuire la Evanghelia Morții și Învierii Domnului după Marcu”, în *Sfinții Părinți despre Moartea și Învierea Domnului*, Editura Sophia, București, 2008, p. 112;

29. Romani VIII, 35

Nu încape nici o îndoială că în zilele noastre secularizarea a luat dimensiuni înfricoșătoare. Omul, chip al lui Dumnezeu, s-a preschimbat din persoană în individ, iar poporul a devenit populație. Societatea contemporană a deturnat atenția omului de la Înviere și de la lucrurile esențiale, spre cele mai puțin esențiale cum ar fi confortul zilnic. Omului i se pun atât de multe la dispoziție încât i se fură toate eforturile pentru lucrurile cu adevărat importante. Tehnicizarea vieții, grija pentru a dobândi un confort și un nivel de trai din ce în ce mai bun îi ocupă omului contemporan tot timpul. Unii oameni marginalizează sau tratează cu indiferență mântuirea sufletului, motivând că „*sunt foarte ocupați*,” ocupați cu grija zilei de mâine. Nu ascultă îndemnul cântării liturgice „*grija cea lumească să o lepădăm*” și uită că sintagma „*a fi ocupat*”, „*a fi sub ocupație*” este ceva foarte rău. Asemenea oameni nu mai sunt liberi, ci sunt cotoropiți și stăpâniți de grijile, necazurile și problemele cotidiene, care i-au înăbușit precum spinii sămânța cea bună de grâu curat. Ei viețuiesc astfel departe de lumina Învierii și, la un moment anume, viața lor va părea goală, searbădă și plină de contradicții. În afara Învierii omul se autodistruge și moare.

Depășirea acestei căi greșite și aparent fără ieșire, este credința și participarea la bucuria Învierii. Învierea ne reasează pe drumul mântuirii, dă sens și umple de conținut viața noastră. Ne restabilește prioritățile, ne arată cine suntem și unde mergem și ne lămurește că nu omul a fost creat pentru lume, ci lumea pentru om. An de an, în prag de primăvară, Biserica ne cheamă să ne împărtășim de Lumina Învierii, adică să primim iertare, izbăvire, pace, mântuire și viață veșnică. Însă pentru a primi prețioasele daruri trebuie „*să ne curățim mai întâi simțirile*”, să lepădăm grija pentru cele ale lumii, să murim păcatului și poftelor și, asemenea fiului risipitor, să ne întoarcem la curțile Tatălui nostru, la curțile virtuților, ale credinței, ale iubirii de semenii. Părintele ceresc ne așteaptă! Pentru aceasta a trimis pe Fiul Său în lume, pentru că ne iubește și cu dor nestins ne dorește alături de El.

Să ne pătrundem de lumina Învierii cea binefăcătoare pentru sufletele și trupurile noastre. Să facem din viața noastră un izvor ce curge din viața cea nouă dăruită de Hristos. Lumina lui Hristos să ne călăuzească îndepărtând

și risipind întinericul rătăcirilor acestei lumi care știrbesc frumusețea și demnitatea omului. Faptele bune să le lucrăm în toată vremea, încredințați fiind de glasul Sfântului Apostol: „Iar facerea de bine și întrajutorarea nu le dați uitării; căci astfel de jertfe sunt bine plăcute lui Dumnezeu.”³⁰

Împărtășindu-vă aceste învățături și povățuiri, vă purtăm pururea în rugăciunile Noastre, vă îmbrățișăm părintește pe toți și vă dorim să vă bucurați în deplină sănătate de Sfintele Sărbători ale Învierii Domnului, vestindu-vă cu arhierescă dragoste:

HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru de tot binele doritor și către Domnul Cel Înviat
totdeauna rugător,

† GALACTION

EPISCOPUL ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

30. Evrei XIII, 16.

ARTICOLE ȘI STUDII

NOTELE FUNDAMENTALE ALE ANTROPOLOGIEI ORTODOXE

- partea I -

Pr. Răzvan SISEA

Introducere

Această lucrare are ca izvor realitatea concreta care ne înconjoară, decăderea spirituală a semenilor noștri precum și fuga noastră de Adevăr, având în vedere faptul că, astăzi, mai mult ca oricând, foarte mulți creștini și mai ales tineri, sunt atrași de fenomenele mistice din afara creștinismului și din afara Bisericii Ortodoxe. Ei sunt captați de religiile orientale, de mistica indiană, de cultele mistice, de spiritism, de teosofie, de Yoga, de meditația transcedentală și de tot felul de practici oculte și inițierii mistice pe care le propagă diferite religii și secte religioase, împărtășind astfel concepții greșite despre crearea lumii văzute și originea omului.

Asistăm la o distorsionare progresivă a relației sănătoase și a raportării responsabile pe care omul trebuie să o aibă cu și față de natura înconjurătoare; avântul științei și criza ecologică mondială readuc în discuție concepții existențialiste eronate, care sunt promovate azi prin diverse curente spirituale și care nu-și au originea în Dumnezeu, dătătorul de viață, și care, prin urmare, nici nu pot conduce la viața veșnică, la unirea cu El sau la vreo pretinsă desăvârșire, fără El.

„Natura nu-și îndeplinește rostul ei fără om, sau printr-un om care lucrează contrar ei. Prin coruperea, sterilizarea și otrăvirea naturii, omul face imposibilă existența sa și a semenilor săi. Astfel, natura nu este numai

condiția existenței omului singular, ci și a solidarității umane. Natura apare într-un mod cu totul clar ca mediul prin care omul poate face bine sau rău semenilor săi, dezvoltându-se sau ruinându-se el însuși din punct de vedere etic sau spiritual.” Este afirmația unuia dintre cei mai de seamă reprezentanți ai spiritualității ortodoxe din secolul XX, Părintele Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, cu privire la relația omului cu natura înconjurătoare.

O cunoaștere temeinică a omului și care nu ne duce spre rătăcire ne-o oferă antropologia ortodoxă deoarece cunoașterea pe deplin a omului este realizată pe/și în baza adevărilor revelate.

Trebuie specificat de la început că antropologia teologică, după cum îi arată și numele, susține tocmai dependența omului de Creatorul său Dumnezeu, dar și responsabilitatea umană față de natură. Lumea are o semnificație spirituală căci este locul care face posibil dialogul, comuniunea creaturii cu Creatorul său.

Sursele primare folosite în tratarea subiectului, sunt cărțile canonice al Sfintei Scripturi, și operele Sfinților Capadocieni Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare și Grigore de Nyssa precum și a Sfântului Ioan Damaschin. Lucrarea de față are la bază în proporție destul de mare trei lucrări teologice exponențiale în materie: Pr. Prof. Dr. Stăniloae Dumitru, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Introducere în Dogmatica Ortodoxă*, Pr. Prof. Dr. Tache Sterea, *Teologie Dogmatică și simbolică*, dar nu exclude și celelalte materiale folosite, arătate în bibliografia acestei lucrări.

De asemenea, s-au folosit comentarii ale Sfinților Părinți; comentariile reprezintă fiecare un mod de abordare specific fiecărui Sfânt Părinte în parte. Varietatea opiniilor exprimate, oferă posibilitatea unei înțelegeri cât mai aproape de realitatea și vastitatea subiectului analizat și anume a doctrinei despre creație și a învățăturii soteriologice, afirmând originea divină a omului. Observarea și analizarea obiectivă a argumentelor aduse de către fiecare Sfânt Părinte ajută la fundamentarea cât mai exactă a creării lumii văzute, crearea omului, căderea omului precum și la restaurarea omului în Hristos și prin Hristos. Toate informațiile obținute din sursele de documentarea, vor fi prelucrate astfel încât să corespundă cu scopul acestei lucrări și anume o fundamentare cât mai exactă și precisă a originii omului sub aspectele generale ale acestuia, urmărind să arate originea și constituția ființei umane cât și rostul și finalitatea vieții sale.

Astfel, folosindu-ne de numeroase materialele bibliografice am încercat să realizez o prezentare cât mai succintă și bogat instrumentată a tot ce înseamnă Antropologia Ortodoxă având în vedere cele trei aspecte fundamentale ale sale și anume: 1. omul creat după chipul lui Dumnezeu; 2. restaurarea omului în Hristos; și 3. Biserica - spațiu al realizării asemănări cu Dumnezeu.

Prin ceea ce vom prezenta în această lucrare, vom arăta etapele creării lumii văzute, scopul și crearea lumii, crearea omului, constituția omului, starea primordială, restaurarea omului în Hristos și prin Hristos, precum și spațiul unde se poate realiza această asemănare cu Dumnezeu și anume Biserica.

De asemenea, am arătat, că viața creștină trebuie trăită în Hristos și pentru Hristos, iar cei ce nu au făcut-o până acum să urmeze îndemnul pe care Sfântul Apostol Pavel l-a propovăduit, zicând: „Să vă lepădați de omul cel vechi, stricat de poftele înșelăciunii și să vă îmbrăcați în cel nou, după chipul lui Dumnezeu în dreptate și sfințenie”(Efeseni IV, 22).

Un ultim aspect și foarte important pe care doresc să îl exprim înainte de a expune lucrarea de față, ce are titlul „NOTE FUNDAMENTALE ALE ANTROPOLOGIEI ORTODOXE” este acela că mi-a fost foarte greu și uneori imposibil să introduc în cuprinsul prezentei lucrări o notă de originalitate datorită faptului că dogmele sunt formule concise, cu obiect restrâns și tocmai în concizia și caracterul restrâns al cuprinsului acestora este dată posibilitatea lor să rămână o axă neschimbată în continua schimbare a vieții și pe care dogma o îndrumă în linii generale fără să o tulbure în variabilitatea ei.

CAPITOLUL I DUMNEZEU ȘI CREAȚIA; OMUL CUNUNA CREAȚIEI

I. CREAREA LUMII VĂZUTE

Originea lumii este o problemă care a preocupat dintotdeauna pe om. După unii filosofi, lumea a fost creată de Dumnezeu, dar nu din nimic, ci dintr-o materie eternă, el având numai rolul de arhitect sau Demiurg.

Această concepție este numită dualism (spirit-materie). Alții spun că lumea este rezultatul atomilor care alcătuiesc materia. Ca materie, lumea este veșnică, dar ca formă, este produsul evoluției (materialismul). Ambele concepții atacă credința în Dumnezeu: fie că-I neagă în mod direct existența (materialismul), fie că-L reduce la rolul de arhitect.

După învățătura creștină, Dumnezeu a creat lumea din nimic, pentru că însuși verbul „a crea” înseamnă a aduce din neființă la existență¹ și nu dintr-o materie coeternă cu El. „Aceasta înseamnă că Dumnezeu Însuși a creat substanța lumii și din această substanță a creat apoi lumea”.² Lumea a fost creată de Tatăl prin Fiul, în Duhul Sfânt.³ Nici una dintre persoanele Sănteii Treimi nu-I este străină crearea lumii.⁴

Această învățătură, întemeiată pe Revelație, își are temeiul atât în Vechiul Testament cât și în Noul Testament. Crearea lumii din nimic de către Dumnezeu se face astăzi evidentă și în limitele ei, prin care El însuși ne limitează, ajutându-ne să creștem spiritual.⁵

Cuvântul „nimic” nu trebuie înțeles ca un principiu, ca o cauză materială, ci ca o noțiune ce explică lipsa oricărei realități.

„Creația din nimic arată că lumea și omul nu-și au originea într-o potență de sine stătătoare și nici nu sunt din ființa lui Dumnezeu. Rațiunile plasticizate ale lumii sunt create din nimic, dar au ca model și ca susținătoare rațiunile eterne ale Logosului. Dumnezeu produce energia din care se alcătuiesc formele lumii, ca un efect al energiei Lui spirituale, imprimând în ea în mod potențial formele ce se vor actualiza în timp, sau așa-zisele rațiuni ale lucrurilor de care vorbesc Sfinții Părinți.”⁶

Revelația divină ne arată că lumea este opera lui Dumnezeu.

„Creația nu este expresia unei necesități interne sau externe. Dumnezeu creează în mod liber și din iubire, motiv pentru care, în

1. Pr. Prof. Dr. Todoran Isodor, Arhid. Prof. Dr. Zăgorean Ioan, *Dogmatică Ortodoxă - Manual pentru seminariile teologice*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, p.13

2. Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. Ioan Petreună, *Teologia dogmatică și simbolică*, Cluj-Napoca, 2004, ed. a II-a, vol. I., p. 349.

3. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Hristologia Sinoadelor*, în „Ortodoxia”, Revista Patriarhiei Române, anul XXVI, 1974, nr. 4, Oct.-Dec., p.32

4. Pr. Prof. Dr. Radu, Dumitru, *Îndrumări misionare*, EIBMBOR, București, 1983, p.131

5. Pr. Prof. Dr. Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 1996, p.226

6. *Ibidem*. pp. 336 – 337

integralitatea sa, creația este destinată îndumnezeirii.”⁷

În Sfânta Scriptură se spune: „La început, a făcut Dumnezeu cerul și pământul” (Geneza I, 1), iar în Faptele Apostolilor: „Dumnezeu Cel ce a făcut lumea aceasta și toate cele ce sunt într-însa, fiind El Domnul cerului și al pământului...” (F. Ap. 17, 24), adevăr de credință confirmat și formulat în Simbolul de credință care îl numește pe Dumnezeu „Făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute”.

„Dumnezeu a creat lumea dintr-un motiv și cu un scop. Acesta din urmă dă sens și valoare lumii. Părinții Bisericii aprofundând datele Sfintei Scripturi, prezintă bunătatea lui Dumnezeu ca motiv al creației, opunându-se ideii că Dumnezeu, ar fi creat lumea dintr-o necesitate internă, ceea ce ar duce la panteism sau dintr-o necesitate dinafară de Dumnezeu, căci nu există o știință superioară lui Dumnezeu spre care ar tinde El...Deci motivul și scopul lumii trebuie căutate în Dumnezeu Însuși.”⁸

Crearea lumii nu contrazice neschimbabilitatea lui Dumnezeu, deoarece ideea lumii a existat în Dumnezeu din veci și numai realizarea ei s-a făcut în timp. Creația nu-L schimbă pe Dumnezeu, pentru că lumea n-a fost creată din substanța lui Dumnezeu, ci din voința Sa, prin energiile Sale necreate.

Lumea este opera Sfintei Treimi. Sfânta Scriptură spune: „Să facem om după chipul și asemănarea noastră” (Geneza I, 26).

„Tatăl este Dumnezeu Atotțiitor (Pantocrator), Dumnezeu Atotputernic Care creează lumea în timp și în spațiu adică aduce din neființă la ființă creația sensibilă, empirică și cea inteligibilă, nevăzută. Biblia creștină se deschide cu cartea Facerii (Geneza), după care, Dumnezeu Tatăl creează din voia Sa liberă și personală, prin Cuvântul Său creator și pronietor... Iar prin Duhul Său, Care acoperea, la început apele (Fac. 1,2), Dumnezeu a pus în fapturi suflare de viață. (Fac. 1,32; 2,7).”⁹

Din analiza caracteristicilor creației, rezultă că lumea se desfășoară ordonat spre o direcție precisă: omul. Omul este rezultat al unui act creator

7. Pr. Dr. Sterea Tache, *Teologie dogmatică și simbolică*, vol. 1, EIBM AL BOR București, 2003, p. 149

8. Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, coord. *Îndrumări misionare*, EIBM AL BOR București, 1983, p.141

9. Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Tratat de Teologie dogmatică și ecumenică*, Ed. Creștină, București, 1999, p. 98

special, nu doar al unei „faceri” din poruncă. Creația cosmosului cu ființele necuvântătoare din el, a fost un mijloc spre împlinirea unui scop mai înalt: cosmosul nu avea un scop în sine, așadar Dumnezeu a creat lumea pentru om, fiindcă numai în om lumea își îplinește rostul ei.¹⁰ Creația are deci un caracter antropocentric. Astfel, lumea a fost creată ca un dar pentru oameni și în acest fel (ca dar al lui Dumnezeu) lumea e locul în care se vede iubirea lui Dumnezeu pentru om.¹¹ Omul are ca misiune să liturghisească darul primit și să-l întoarcă Dăruitorului, iar acest lucru se realizează numai în măsura în care omul vede lumea așa cum o vede Dumnezeu. Lumea și evoluția ei, progresul ei, depind de progresul duhovnicesc al omului. Această evaluare ortodoxă a omului dar și a lumii în perspectivă antropocentrică, este confirmată astăzi de teoria cuantică. Într-un limbaj științific, conștiința umană modifică universul, ceea ce în limbaj ortodox nu înseamnă decât că personalizând lumea, omul o mântuiește. Universul se mântuiește prin om.¹² Posibilitatea aceasta e dată omului prin creație și anume prin faptul că omul a fost creat persoană, adică în același timp ființă naturală dar și spirituală, care poartă în ea imaginea divinului, prin chipul lui Dumnezeu.

„Așadar, pentru că bunul și preabunul Dumnezeu nu s-a mulțumit cu contemplarea Lui proprie, ci prin mulțimea bunătății Sale, a binevoit să se facă ceva care să primească binefacerile Sale și să se împărtășească din bunătatea Lui, aduce de la neexistență la existență și creează universal, atât pe cel nevăzute, cât și pe cel văzute și pe om, care este alcătuit din elemente văzute și nevăzute. În timp ce gândește, creează; iar gândul se face lucru, realizându-se prin Cuvânt și desăvârșindu-se prin Duh.”¹³

1.1 REFERATUL BIBLIC DESPRE CREAREA LUMI VAZUTE

Pe temeiul Revelației, învățătura creștină susține că lumea văzută a fost creat de Dumnezeu din nimic. Ea, asemenea omului, are un început, dar va avea și un sfârșit. Cuvintele cu care începe cartea Facerii: „La început

10. Pr.prof.dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 1978, p. 99-100

11. Pr.prof.dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 1996, 399-340

12. *Ibidem*, p. 418

13. Sf. Ioan Damanschin, *Dogmatică*, Ed. EIBMBOR, București, 2005, p. 82

a făcut Dumnezeu cerul și pământul” (Fc. 1, 1) arată că lumea materială, ca și cea spirituală, a fost creată, deci a luat ființă în timp. Cuvântul „la început” arată deci primul contact, prima unire a lui Dumnezeu Cel veșnic cu timpul, pe care El l-a creat, unire în care Creatorul va rămâne la sfârșitul lumii.

Dogma creării lumii din nimic respinge orice alte explicații cu privire la crearea lumii. Lumea nu e o emanație din Ființa divină și nici nu este modelată dintr-o materie eternă, coexistentă cu Dumnezeu, de Însuși Dumnezeu sau de vreun demiurg. Sfântul Atanasie cel Mare spune: „Unii, printre care Platon, care e mare la greci, asigură că Dumnezeu a făcut universul plecând de la o materie preexistentă și fără origine; că Dumnezeu n-ar fi putut face nimic, dacă material n-ar fi preexistat, așa cum trebuie să existe lemnul ca să poată fi lucrat de tâmplar. Cei ce vorbesc astfel nu-și dau seama că-I atribuie lui Dumnezeu o slăbiciune. Căci dacă nu este El Însuși cauza materiei, ci formează lucrurile pornind de la o materie de bază, El va fi considerat slab, incapabil să lucreze ceva fără materie, așa cum slab este și tâmplarul, care nu poate face nici un lucru necesar fără lemn”.

De câte ori Sfinții Părinți vorbesc despre motivul și scopul creării lumii, subliniază bunătatea lui Dumnezeu ca motiv al creării acesteia. Astfel, Dionisie Aeropagitul spune în acest sens: „Binele, prin însuși faptul că există ca bine ființial, întinde bunătatea sa la toate ele ce sunt”. Dacă Dumnezeu a adus la existență creatura din neființă, pentru ca aceasta să se împărtășească de bunătatea și iubirea lui, scopul creației este ca întreaga făptură să ajungă la o împărtășire deplină a acestei iubiri, adică la o comuniune deplină cu Dumnezeu.

Lumea văzută e contingentă, fiind creată în mod liber de către Dumnezeu. Ea este „foarte bună”, fiind potrivită scopului ei. Ea a fost creată astfel, încât omul, prin lucrarea sa, să o ridice spre o deplină spiritualizare, în care omul să realizeze cea mai deplină unire cu Dumnezeu. Astfel, în lume se împletesc două lucrări: a lui Dumnezeu și a omului, amândouă convergând spre același scop.

În afara omului, pe care l-a creat printr-o lucrare deosebită, Dumnezeu a creat lumea din nimic cu puterea cuvântului Său. De aceea, psalmistul zice: „El a zis și s-a făcut, El a poruncit și s-a zidit” (Ps. 148, 6). Aceasta nu înseamnă însă că lumea văzută a apărut dintr-o dată așa cum arăta ea la crearea omului. Lumea văzută a fost creată de Dumnezeu în mod

progresiv, într-o ordine deplină, în așa fel încât să existe o strânsă legătură între toate creaturile din ea, cele superioare presupunând existența celor inferioare. În acest sens, unii teologi vorbesc despre o creație primară, prin care înțeleg crearea materiei din care s-a făcut lumea, după care a urmat creația secundară, prin care toate creaturile din lume și-au primit forma lor specifică, unele fiind condiție de existență pentru altele. Astfel, lumea creată de Dumnezeu într-o anumită perioadă de timp formează un tot unitar, conducându-se spre scopul ei după legile pe care Dumnezeu le-a sădit în toate creaturile, potrivit planului său din veșnicie.

Desigur, referatul biblic despre crearea lumii materiale în șase zile (hexaimeron) din capitolul 1 al cărții Facerii se deosebește de afirmațiile pe care le face astăzi știința cu privire la originea lumii și evoluția ei. Dar cu toate acestea, atât Biblia, cât și știința afirmă că lumea a luat ființă într-o anumită perioadă de timp, într-o ordine progresivă, ființa superioară din lume fiind omul.

În «Studiul introductiv» la traducerea în românește a operelor atanasiene, Părintele Dumitru Stăniloae insistă că Sfântul Atanasie a introdus pentru prima dată în teologie distincția clară între naștere, ca relație veșnică între Tatăl și Fiul, și facere, ca aducere a lumii la existență.

Pe temeiul celor cuprinse în capitolul I din cartea Facerii, crearea lumii și cele șase zile s-au desfășurat astfel:

Ziua I (Facerea, 1, 3—5). Dumnezeu a creat lumina, separând-o de întunericul inițial («noapte»), numind-o «ziua». Cei doi termeni nu au sensul comun experienței noastre. Moise înțelege prin lumina-ziua începutul organizării cosmosului vizibil, existența concretă a lumii, plină de armonie și frumusețe, iar prin întunericul-noapte «pământul nevăzut și netocmit». Separarea lor nu trebuie înțeleasă dualist, ca fiind două principii paralele, ci ca depășirea întunericului neorganizat prin lumina structurării. Cu toate acestea, faptul că și întunericul a primit un nume («noapte») sugerează un risc latent al existenței create: ea poate oricând să se dezarticuleze, să recadă în întunericul amorf dacă nu respectă planul divin (Psalmul, 103, 30—31). Un fizician ar putea recunoaște în această dualitate microcosmosul («noaptea») și macrocosmosul («ziua»); de altfel, una dintre dilemele cosmologilor contemporani e și aceea a modului cum «haosul» subatomic se manifestă ca o surprinzătoare «ordine» la nivel macro (în termenii Sfântului Atanasie, cum «acosmia» devine «cosmos»), unii postulând mai

mult sau mai puțin curajos un «principiu ordonator». «Apele pline de viață» peste care se purta Duhul lui Dumnezeu sunt acum activate prin porunca divină. E începutul universului vizibil, o uriașă explozie de lumină, de energie, așa cum e descris astăzi de scenariile cosmologice ale oamenilor de știință (teoria «Big Bang»-ului). Sfântul Vasile cel Mare, care descrie în imagini uimitor de actuale propagarea luminii, insistă asupra faptului că Scriptura numește această etapă a cosmogenezei «ziua una» (singura zi) și nu «ziua întâi»: «ziua întâi a fost numită «una» pentru a arăta unicitatea veacului». Este «ziua» propriu-zisă, existența creată în sine. Din ea și în ea s-au dezvoltat celelalte, fapt pentru care toate sunt lumină.

Ziua a II-a (Facerea, 1, 6—8). Dumnezeu a creat «tăria», prin care a despărțit apele și pe care a numit-o «cer». Potrivit cosmologiei grecești, majoritatea Sfinților Părinți au interpretat «tăria» ca fiind un mediu stabil, chiar stâncă, o boltă pe care sunt fixate stelele, sau unul din «principii» (pământ, aer, apă, foc). Pentru că Dumnezeu a numit această făptură «cer», Sfântul Atanasie și Sfântul Vasile o văd ca un al cincilea «principiu», dându-i o conotație dinamică: nu e un mediu stabil, o barieră fizică, ci o putere prin care se manifestă însăși «covârșitoarea putere a lui Dumnezeu»: «pricina care face ca pământul, care este mai greu decât apa, să stea suspendat în mijlocul universului — afirmă Sfântul Vasile — tot aceea, negreșit, face ca și acea enormă cantitate de apă [...] să rămână imobilă în jurul pământului».¹⁴ La rândul său, Sfântul Atanasie vorbește despre Logosul Creator, Puterea și înțelepciunea Tatălui, oare a «atârnat pământul nesprrijinit pe nimic altceva decât pe voia Lui»;¹⁵ Interpretările de mai sus ne permit să înțelegem prin «tărie» forța gravitațională, cea prin care toate se organizează și își reglează ritmurile potrivit cu rațiunea lor de a fi; de fapt, gravitația și celelalte forțe modelatoare sunt expresiile active ale raționalității creației, prin intermediul cărora Dumnezeu se implică în viața și mișcarea creației Sale. Ceea ce însă n-au sesizat exegeții din vechime e că «pământul» zilei a II-a nu mai e «pământul nevăzut și netocmit», ci planeta noastră. În cele din urmă, ziua a II-a înfățișează un moment al geologiei planetei; pământul era învăluit într-un balon de gaz care, pe măsură ce mișcarea s-a regularizat, a cunoscut

14. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaïmeron*, Ed. Sophia, București, 2004, pp. 8—9

15. Sfântul Atanasie, *Cuvânt împotriva elinilor*, în PSB Vol. 15, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1987, p. 40; Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, op. cit., II, 1

un proces de stratificare, astfel încât elementele mai grele s-au condensat în oceanul primordial care acoperea în întregime suprafața Terrei, elementele mai ușoare formând diversele cercuri ale atmosferei. Știința contemporană evidențiază astfel adevărul netrecător al Scripturii.

Ziua a III-a (Facerea, 1, 9—13). Perspectiva biblică se fixează definitiv asupra Terrei. Dumnezeu scoate la iveală uscatul pe măsură ce se formează oceanele și mările, pentru ca apoi să creeze viața vegetală; plantele primesc puterea de a se înmulți. Fiecare zi este premisă pentru cele care urmează, Moise nemaiamintind de cele anterioare, dar presupunându-le. Așa cum nu mai vorbește de «cerul» nevăzut, fără ca aceasta să însemne că nu mai există, tot astfel nu amintește nici de «tărie», însă acțiunea acesteia este evidentă și acum. Mișcarea gravitațională determină încheierea procesului de stratificare a atmosferei și îmbogățirea acesteia cu apele aflate în evaporare — sub acțiunea soarelui, încă neprezentat — dar și trezirea inimii de foc a planetei (Iov, 28, 5), convulsiile tectonice producând apariția uscatului. Materia anorganică a planetei, imprimată rațional, se reconfigurează acum prin sinergia voinței lui Dumnezeu, Izvorul vieții, și a puterilor firii create, producând viața vegetală, premisă pentru susținerea unor organisme mai complexe, «căci fiecare dintre fapte își împlinește rolul său în creație».¹⁶ Părinții au grijă să noteze că plantele sunt consubstanțiale pământului din care au «răsărit», dar și că Dumnezeu, prin Cuvântul creator, «a deșteptat pământul pentru facerea de roduri».¹⁷

Intuirea acestei alchimii dumnezeiești a transfigurării mineralului în biologic îl umple de uimire pe Sfântul Ioan Gură de Aur: «Cum s-a făcut din pământ carnea», se întreabă el, iar Sfântului Vasile varietatea plantelor îi prilejuiește adânci reflecții despre comportamentul uman. În fine, aduse la existență printr-unul și același Cuvânt creator, toate plantele, au o singură rațiune a existenței.¹⁸

Ziua a IV-a (Facerea, 1, 14—19). Dumnezeu a poruncit să fie luminători pe bolta cerească, pentru a dăruia lumină pământului și pentru rânduirea anotimpurilor. Sfântul Ioan Damaschin observă că Dumnezeu «a pus în acești luminători lumina cea dintâi creată, dar nu pentru că nu avea

16. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, Ed. Sophia, București, 2004, p. 112

17. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere*, III, 1și 2, Ed. Sophia, București, 2004, pp. 174-176

18. *Ibidem*, p. 233

altă lumină, ci pentru a nu rămâne inactivă acea lumină. Căci luminătorul nu este însăși lumina, ci cel care conține lumina».

Afirmația este pentru un fizician cel puțin interesantă, prin legătura pe oare Sfântul Ioan o face între marea explozie inițială și viața la fel de explozivă a astrilor. Aceeași concepție apare cu trei secole înainte, dar la nivel microfizic, în gândirea Sfântului Vasile : «focul, când este în corpuri, stă cuibărit acolo fără să vatăme, dar când este chemat afară le mistuie pe cele pe care mai înainte le păzea nevătămate». ¹⁹

Cu toate acestea, ziua a IV-a este piatra de poticnire pentru orice om de știință, pentru că ea plasează stelele și inclusiv pe cea mai apropiată de noi, soarele, după dezvăluirea celor două faze din geologia Terrei și mai ales după crearea vieții.

Sfântul Ioan Gură de Aur contemplă frumusețea simetrică a pământului și a cerului: «după cum pământul, s-a împodobit cu cele ce-au ieșit din el, tot așa și cerul acesta văzut a fost făcut de Dumnezeu mai strălucitor și mai frumos, împodobit fiind cu fel de fel de stele (cu «florile stelelor», spune Sfântul Vasile) și cu crearea celor doi luminători mari, soarele și luna. Această perspectivă se acoperă perfect cu experiența cotidiană în care nu pământul, ci soarele și întreg cerul se rotesc în jurul acestuia». ²⁰

Probabil și ținând seama de textul din Iov, 38, 7, unde «stelele dimineții» preced întăririi pământului pe «temeliile sale», Sfinții Părinți sunt totuși conștienți că ziua a IV-a nu e situată cronologic, și rezolvă aparenta nepotrivire prin evidențierea scopului pe care Moise, inspirat de același Duh al creației l-a urmărit. Cu un popor neavansat spiritual, orice afirmație despre existența prealabilă a soarelui devenea un motiv suficient de puternic pentru zeificarea acestuia ; aceeași terapie se cuvenea aplicată și tradițiilor politeiste, căci păgânii, spune Sfântul Ioan Gură de Aur, «minunându-se de soare și admirându-l, n-au reușit să pătrundă lucrurile și nu l-au laudat pe Creatorul lui, ci s-au oprit la această stihie [element cosmic, n.n.] și au îndumnezeit-o» ²¹ (au identificat-o cu Dumnezeu). Sfântul Vasile cel Mare arată care este motivul pentru care Scriptura «ne învață că soarele a fost

19. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, Ed. Sophia, București, 2004., V, 4, p. 120

20. Jean Kovalevsky, *Taina originilor*, Editura Anastasia, București, 1996, pp. 15—16

21. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere, III, 1 și 2*, Ed. Sophia, București, 2004, p. 29

creat după trei zile, după ce au răsărit toate semințele din pământ, după ce pământul și-a primit podoaba, pentru ca nimeni din cei de mai târziu să nu poată spune că fără lucrarea soarelui n-ar fi ajuns la desăvârșire cele de pe pământ. De aceea îți arată înainte de crearea soarelui pământul acoperit cu toate, ca să nu atribui soarelui desăvârșirea roadelor, ci Creatorului universului, Care spusese dintru început : «Să răsară pământul iarbă verde!» (Facere I, 11)

În același timp, Părinții intuiesc relația dintre viața plantelor și funcția luminătoare a astrilor. Sfântul Vasile constată că soarele «are atâta căldură, încât nici nu arde peste măsură pământul, dar nici, din lipsa de căldură, nu-l îngheață și nu-l lasă fără rod» ; chiar fazele lunii «contribuie nu puțin la starea corpurilor vieteților și a vegetalelor care răsar din pământ. Că altfel e starea corpurilor când se micșorează luna, și altfel când crește.» Aceste precizări deschid, de altfel, posibilitatea unei interpretări de o mare frumusețe, pentru că, dată fiind perspectiva funcțională a relatării biblice, era firesc să nu se amintească de aștri decât în momentul în care își puteau împlini sensul de «luminători», adică odată cu plantele, care trăiesc și se dezvoltă prin fotosinteză (nu întâmplător, termenul utilizat e «luminători», nu «aștri»). În Cartea Iov (38, 7) se vorbește despre o simfonie a îngerilor lui Dumnezeu și a «stelelor dimineții», care ar putea să fie înțeleasă foarte bine ca dezvoltare a rostului astrilor o dată cu apariția vieții pe care au fost chemați să o slujească; contextul ne permite imaginarea nedumeririi îngerilor în fața unei imensități cosmice lipsite de viață, dar și entuziasmul lor doxologic la facerea vieții.²²

Pentru un scrupul cronologic, locul «zilei» a IV-a e între primele două «zile». Nespusa și marea putere a lui Dumnezeu — notează Sfântul Vasile — a arătat vii, lucrătoare și mișcătoare tot felul de viețuitoare ale apelor; și e cu neputință să numeri speciile lor. O dată cu porunca, apele au primit și capacitatea de a naște. Impulsionarea apei spre viață (sau originea vieții în apă) e astăzi o teză centrală a biologiei; surprinzătoare este și asemănarea dintre «supa organică» a oceanelor, de care vorbesc oamenii de știință, și expresia Sfântului Vasile : «din apa bălților și a mlaștinilor ies, ca dintr-o apă fiartă, broaștele, mușchițele și țăntarii»²³, repetând mereu

22. Placide Deseille, *Nostalgia Ortodoxiei*, traducere de Dora Mezdrea, Editura Anastasia, București, 1995, p.112

23. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaimeron*, Ed. Sophia, București, 2004, p. 329

ceea ce Dumnezeu a făcut de la început. Mai mult, după ce vorbește de o «înrudire», de o conformitate între ape și vietățile acvatice, în sensul unei adaptări programate a acestora din urmă la mediul fluid al apelor, sfântul arată că Dumnezeu «a dat ca și păsările să se nască din ape», de unde o «oarecare înrudire între zburătoare și înotătoare.»²⁴

Dincolo de simetria față de ziua a III-a, alăturarea vietăților acvatice și a celor aeriene indică o unitate fundamentală a vieții. E o înrudire rațională a speciilor, dată în porunca unică prin care au fost chemate la existență. În același timp, dincolo de concesiile făcute de Părintele Dumitru Stăniloae evoluționismului darwinist («o anumită evoluție a animalelor se poate explica prin implicarea potențiala a unor specii noi în cele vechi»²⁵); trebuie să remarcăm că toate speciile sunt de fapt variații la o temă dată, verigi logice în arborele vieții și nu neapărat verigi ontologice, astăzi foarte mulți biologi renunțând la transformismul darwinian și vorbind de o evoluție în interiorul speciilor sau de faptul că detaliile anatomice asemănătoare nu presupun și o înrudire filogenetică.²⁶

Noua biologie ne permite să înțelegem mai bine afirmația Sfântului Maxim Mărturisitorul că deși rațiunile fapturilor, informațiile divine pe care se structurează acestea, sunt neschimbătoare, ființele cunosc o mișcare complexă, sistolică și diastolică, până se identifică deplin cu rațiunile lor.

Scriptura și biologia converg în descrierea dinamicii vieții, a dezvoltării ei treptate, care e dată în chiar «participarea activă» a creației, astfel Sfântul Vasile cel Mare afirmă că: «acum este pârga fiecărui fel de viețuitoare din apă, care, ca și semințele din natură, primesc porunca de a se arăta».²⁷

Ziua a VI-a (Facerea, 1, 24—2, 1). Dumnezeu, Care i-a dat porunca, i-a dăruit pământului și puterea de a scoate din el viețuitoare, ființe cu «suflet viu», și în cele din urmă omul; la sfârșitul operei Sale creatoare, Dumnezeu a evaluat ansamblul creației, văzând că «toate erau foarte bune/frumoase». Facerea vietăților terestre e o nouă dezvăluire a raționalității lumii, și nu

24. *Ibidem*, p. 329

25. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, în *PS*, vol. 80, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1983, p. 294

26. Richard Leakey, *Originea omului*, Editura Humanitas, București, 1995, p. 23

27. Sfântul Vasile cel Mare, *Omiliile la Hexaemeron*, Ed. Sophia, București, 2004, p. 128

doar prin faptul că toate au rost²⁸, ci întrucât toate trimit spre om ; vorbind de aducerea la existență a animalelor sălbatice și a celor domestice sau, mai precis, numindu-le astfel pe cele din urmă, Scriptura sugerează că, prin rațiunea lor de a fi, aveau să-i slujească mai aproape omului. Dacă omul le-a îmblânzit mai ușor e pentru că acesta era sensul lor.

Acest rost, această raționalitate a viețuitoarelor terestre presupune o solidaritate ontologică a lor cu pământul. Ele au un «suflet» (potrivit poruncii divine : «Să scoată pământul suflet viu !»), însă unul diferit de cel uman, a cărui caracteristică definitorie este mintea care se exprimă în limbaj logic. Sufletul viețuitoarelor neumane are o «legătură cu sângele, sângele cu carnea, carnea cu pământul» sau, cum remarcă Sfântul Vasile, «pământul e sufletul animalelor».²⁹

Creat el însuși ca «suflet viu» (Facerea, 2, 7), omul e la rândul său solidar cu pământul, cu făptura întreagă, cum îi reamintește Creatorul după cădere, adică după eșecul de a realiza o existență într-adevăr duhovnicească (Facerea, 3, 19). Aducerea lui la existență prilejuiește manifestarea tainică a Sfintei Treimi, însă aceasta nu înseamnă că celelalte făpturi au fost create altfel. Toate au fost create de Tatăl, prin Fiul, în Duhul Sfânt, însă faptul s-a arătat o dată cu omul, ca semn al conștiinței personale a acestuia, preocupată de taina originii. Sfântul Vasile cel Mare exprimă foarte direct aceste aspecte : «atâta vreme cât nu se arătase omul, omul care avea să fie instruit, predica teologiei era ascunsă în adânc, dar acum, la facerea omului, credința se descoperă și dogma adevărului se arată clar».³⁰ Sfinții Părinți evidențiază superioritatea omului prin descrierea planului creator divin, care culminează în om și a verticalității biologice și spirituale a acestuia. Astfel, pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, lumea este un «palat împărătesc» în care a fost așezat omul spre a stăpâni, stăpânire dată în chipul dumnezeiesc prin care omul a fost cinstit. La rândul său, Sfântul Vasile arată că în vreme ce patrupedele privesc spre pământ, omul, «sadul ceresc», are ochii ațintiți spre cer. Parte a întregului și sintetizează în mic a lumii (microcosmos), de aceeași fire cu toate cele create, omul e însă chemat să le unifice pe toate în urcușul său spre Dumnezeu : el «are, în chip natural, prin însușirea părților

28. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii la Facere, III, 1 și 2*, Ed. Sophia, București, 2004, VII, 5, p. 240

29. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaïmeron*, Ed. Sophia, București, 2004, p. 345

30. *Ibidem*, p. 345

sale de a fi în relație cu toate extremitățile, puterea de unire, prin mijlocirile între toate extremitățile. Prin această putere completându-se modul creării (...) celor împărțite (referite la diversitatea creației), omul avea să facă arătată prin sine marea taină a țintei dumnezeiești: unirea armonioasă a extremităților din făpturi între ele, unire ce înaintează în sus și pe rând de la cele imediate la cele mai îndepărtate, și de la cele mai de jos la cele mai înalte, sfârșindu-se în Dumnezeu». ³¹ Cu el culminează opera creatoare și în el se reunesc «cerul» și «pământul», în structura sa complexă, suflet și trup, căci, spune Sfântul Maxim, e o simetrie și o convergență perfectă între om și cosmos : «cosmosul întreg, constând din cele văzute și nevăzute, este om, iar omul, constând din suflet și trup, este cosmos». ³² O dată cu omul și în el, toate s-au arătat a fi «bune/frumoase foarte».

Dubla abordare a omului, ca parte și sinteză a lumii, pe de o parte, și ca superior prin conștiință lumii, pe de alta, propune antropologia ortodoxă ca foarte actuală, în condițiile în care antropologia științifică contemporană oscilează între cele două teme. ³³

În ce privește versiunea din Facerea, 2, 4—9, în care omul precede ca arhetip toate viețuitoarele, trebuie afirmat că, departe de a însemna o contradicție față de versiunea din primul capitol, aici se arată ceea ce deja s-a arătat și anume că: toate cele vii și creația întreagă au fost aduse la existență pentru om și că toate se întâlnesc și se împlinesc în el. Din perspectiva biblică, antropologia este cosmologică și cosmologia în mod necesar antropologică. În Hristos, aceasta indestructibilă relație dintre om și lume este reafirmată și intensificată. Faptul e de mare actualitate în condițiile în care fizicienii vorbesc de o dinamică antropică a universului.

Ziua a VII-a (Facerea, 2, 2—3). Scriptura notează că după ce Dumnezeu a săvârșit opera creatoare, «în ziua a șaptea S-a odihnit de toate lucrurile Sale pe care le-a făcut și le-a rânduit». Tradiția Bisericii mărturisește că această zi, al cărei sfârșit Facerea nu-l amintește, ține de la așezarea primilor oameni în paradis și până la a doua venire a Mântuitorului. Aceasta înseamnă că suntem în «ziua» a VII-a ! «Cer nou și pământ nou» (Apocalipsa, 21, 1) înseamnă, de fapt, «seara» zilei a șaptea și «dimineața

31. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Ambigua*, 106 ; 106a

32. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Mystagogia a VII-a*, trad. în «Revista teologică», nr. 6—8, Sibiu 1934, p. 336

33. Richard Leakey, *op. cit.*, pp. 172—173

neînserată» a zilei a opta, cea fără sfârșit. «Odihna (termenul ebraic sabat însemnând «a sta pe ceva» sau «a rămâne undeva») lui Dumnezeu nu e, de aceea, încetarea lucrării divine, ci un alt mod al prezenței active a lui Dumnezeu în univers (Ioan, 5, 17). Dumnezeu nici nu S-a retras din creație, în sens dualist ori deist, în care transcendența divină e interpretată ca absență din cosmos, nici nu S-a confundat cu ea, în sens panteist, ci Se manifestă prin energiile Sale necreate ca Pantocrator sau Proniator al ei. Pe marginea textului biblic Sfântul Atanasie notează că «înțelepciunea lui Dumnezeu (Logosul Creator și Proniator, n.n.), purtând universul ca pe o liră și împreunându-le pe cele din aer cu cele de pe pământ și pe cele din cer cu cele din aer și unind întregurile cu părțile și conducându-le pe toate cu porunca și voia Sa, alcătuiește o singură lume și o unică rânduială frumoasă și armonioasă a ei».³⁴

În spiritul problematicii biblice, Sfinții Părinți arată că sabatizarea sau odihna lui Dumnezeu în creație nu are alt sens decât acela de a pregăti odihna creației în Dumnezeu.

În centrul zilei a VII-a se manifestă deja taina zilei a VIII-a, inaugurată prin arătarea Logosului Creator în trup, dar care se va manifesta plenar la a doua și slăvită Lui arătare. În Liturghie, Biserica lui Hristos trăiește anticipativ taina zilei a VIII-a, fapt evident în chiar binecuvântarea inițială, dar se roagă Tatălui ca împărăția să vină cu putere («vie împărăția Ta !»). Fără a fi amintită în textul Facerii, problematica «zilei» a VIII-a se află în perfectă continuitate cu referatul biblic și descrie ultima etapă a universului în imagini la fel de simbolice.

Deși cartea Facerii, la sfârșitul fiecăreia din zilele creației, face precizarea că „s-a făcut seară și s-a făcut dimineață”, învățătura despre durata zilelor creației nu este o dogmă, ci rămâne numai o teologumenă. Așadar, nu este necesar să credem că aceste zile au avut o durată de 24 de ore, ele putând fi socotite perioade de timp mult mai îndelungate, echivalente erelor geologice. De altfel, potrivit cuvintelor psalmistului: „Căci înaintea ochilor Tăi o mie de ani sunt ca ziua de ieri ce a trecut și ca o strajă de noapte” (Ps. 89, 4), precum și ale Sfântului Apostol Petru: „O zi înaintea Domnului este ca o mie de ani și o mie de ani ca o zi” (2 Ptr. 3, 8), rezultă că pentru Dumnezeu Care e veșnic, durata timpului este fără importanță, El putând crea totul dintr-o clipită, ori într-un timp mai îndelungat, după a

34. Sfântul Atanasie, *op.cit.*, p. 50

Sa bunăvoință. Moise, autorul cărții Facerii, a prezentat zilele creației drept zile obișnuite, deoarece pentru poporul evreu era mai ușor să înțeleagă atotputernicia divină în creație, dacă întregul univers cu tot ce există în el a fost creat în șase zile. O creație care s-ar fi extins pe durata câtorva ere geologice puneă oarecum la îndoială, în mintea oamenilor din acele timpuri atotputernicia divină.

Dar indiferent de durata de timp în care a fost creată lumea materială, creația ei a fost progresivă și cu totul corespunzătoare scopului pe care Dumnezeu I l-a dat, căci cartea Facerii spune: „Și a privit Dumnezeu toate câte făcuse și iată erau foarte bune” (Fc 1, 13).

II. CREAREA OMULUI

Omul este ultima și cea mai de seamă dintre creaturile pământului, el este închinarea și coroana creației. După natura lui dublă, trup material și suflet spiritual, omul aparține și lumii materiale și cele spirituale el aflându-se la întretăierea dintre ele și constituind o împreunare a acestora, o „lume mică”, microcosmos, „chip al lumii cele mari”, al macrocosmosului. Astfel, atât prin structura sau constituția ființei lui, cât și prin demnitatea și roslul lui în lume, omul este de la început ridicat deasupra tuturor celorlalte făpturi pământești.³⁵

Prin natura sa și prin locul pe care îl deține în creație, omul se deosebește de toate celelalte existențe. Așa cum s-a văzut, Sfântul Ioan Gură de Aur socotește creația „palat împărătesc”, destinat omului. Prin sufletul său, omul aparține lumii spirituale, iar prin trupul său, lumii materiale, motiv pentru care este numit microcosm (o lume mică în cea mare) sau macrocosm (o lume mare în cea mică). După Sfântul Grigorie de Nazianz, Dumnezeu, manifestându-și bunătatea și bogăția, hotărăște să creeze omul, în care cele două lumi să fuzioneze. Pentru acest motiv, a creat trupul omului din pământ, dându-i apoi suflare de viață. Astfel, l-a creat „ca o altă lume” sau macrocosm.³⁶

Sfântul Ioan Damaschin spune că Dumnezeu l-a creat pe om „ca o

35. Pr. Prof. Dr. Todoran Isodor, Arhid. Prof. Dr. Zăgrean Ioan, *Dogmatică Ortodoxă-Manual pentru seminariile teologice*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004

36. *Discursul* 38. 11. cf. Père Justin Popovitch, *op. cit.*, p. 275

a doua lume, un microcosm în macrocosm..., compus, observatorul lumii văzute, inițiat în lumea spirituală, împărțit celor de pe pământ, condus de sus, pământesc și ceresc, vremelnic și nemuritor, văzut și spiritual, la mijloc între măreție și smerenie, același și duh, și trup...; iar termenul final al tainei este îndemnezeirea sa, prin înclinația către Dumnezeu. Se îndumnezeiește prin participarea la iluminarea dumnezeiască și nu prin transformarea sa în ființă dumnezeiască”³⁷

Poziția distinctă a omului în lume este indicată și de modul în care a fost creat. Dacă creația în general este adusă la existență prin Cuvânt, crearea omului manifestă o implicare specială a lui Dumnezeu: trupul lui a fost creat din pământ și i se dă suflare de viață, omul devenind astfel „ființă vie” (Facere II, 7). Acest fapt evidențiază strânsa relație a omului cu pământul precum și superioritatea lui față de celelalte existențe. În același timp, crearea specială a omului demonstrează dubla sa constituție, care evidențiază în egală măsură atât principiul material, cât și pe cel spiritual.³⁸ Superioritatea omului în creație nu are caracter onorific, ci funcțional: omul este singura existență rațională, deci capabilă de a sesiza raționalitatea creației și de a o orienta spre cerul nou și pământul nou voite de Dumnezeu.

1.2.1 ORIGINEA OMULUI

De la început se impune precizarea că fapăturile neraționale ale lumii au fost făcute de Dumnezeu numai cu cuvântul (Fac. 1,3) și aceste cuvinte străbat creația până la sfârșitul lumii, concretizându-se în susținerea creației.³⁹ Deci cuvintele pe care Dumnezeu le-a spus la creație (pentru fiecare lucru mișcător sau nemișcător) au în ele forța proniatoare care mențin și acum creația iar într-un anumit fel, o creează continuu.⁴⁰

Referatul biblic descrie astfel facerea omului: „Și a zis Dumnezeu: «Să facem om după chipul și asemănarea Noastră, ca să stăpânească peștii,

37. Sfantul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, II. 12.

38. Hristu Andrusos, *Dogmatica Bisericii Ortodoxe răsăritene*, Ed Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1930, p. 142

39. Sf. Vasile cel Mare, *Omiliile la Hexaemeron*, I, trad. D. Fecioru, în PSB vol.17, Ed. IBMBOR, Buc. 1986, Om. IX, 2., p.171

40. Ideea de creație continuă este întâlnită în teologia Sf. Vasile cel Mare, dar mai ales la Sf. Grigore de Nyssa. Mai multe idei și citate despre aceasta, vezi Nikolaos Matsoukas, *op. cit.*, pp.33-34

păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile. Să face om după chipul și asemănarea Noastră, ca să stăpânească peștii, păsările cerului, animalele domestice, toate vietățile care se târăsc pe pământ și a tot pământul!» Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie. Și Dumnezeu i-a binecuvântat zicând: «Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți... » (Facere I, 26-28)". Cap. II, 7 ne oferă amănunte privind facerea omului: „Atunci, luând Domnul Dumnezeu din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie”. „Atunci a adus Domnul Dumnezeu asupra lui Adam somn greu; și, dacă a adormit, a luat una din coastele lui și a plinit locul cu carne. Iar coasta luată din Adam a făcut-o Domnul Dumnezeu femeie, și a dus-o la Adam” (II, 21-22).⁴¹

Pentru om însă, Dumnezeu a rezervat un mod cu totul special de creare și anume: cu înseși mâinile Sale, așa cum spune și Psalmistul: „Mâinile tale m-au făcut și m-au zidit...” (Ps. 118,73), iar aceste mâini în interpretarea Sf. Irineu de Lyon sunt Fiul și Duhul Sfânt, ca Subiecte îndeplinitoare a planului de mântuire al Tatălui.⁴²

Actul special al creării omului se vede și în zidirea lui abia la urmă, nu ca adaos și surplus al creației, ci ca o încununare a ei, ca inel de legătură între făptura nerațională și Dumnezeu – Rațiunea Supremă. „Treapta cea mai de jos în ierarhia unitară a lumii, spune Dionisie Areopagitul, este alcătuită din stratul ei anorganic, care n-are decât existența lipsită de o simțire și de o cugetare conștientă. Deasupra ei sunt plantele care au pe lângă existență, proprietatea de a răsări, de a crește și de a sfârși succesiv ca individuațiuni. Deasupra plantelor sunt animalele care au pe lângă simpla existență, nașterea și creșterea și sfârșitul succesiv ca individuațiuni cu o simțire inconștientă. Iar deasupra lor sunt oamenii care au în plus o conștiință a simțirii lor și o rațiune conștientă prin care cunosc rațiunile nesimțite ale lucrurilor și simțirile și rațiunea inconștientă a animalelor.”⁴³

Nu putea omul să fie creat la început, căci „nu era firesc să apară stăpânul înainte de supuși, ci întâi trebuia pregătită împărăția și abia după

41. Pr. Prof. Dr. Sterea Tache, *Teologie Dogmatică și Symbolică*, ed. EIBMBOR, București, 2003, pp. 221-222

42. apud, PS Irineu Bistrițeanul, „*Sfântul Irineu de Lyon – Polemist și Teolog*”, Ed. Cartimpex, Cluj, 1998, p.90

43. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Cuvântul creator..., în *MO* 1/1991, p.9

aceea urma să aibă loc primirea suveranului”⁴⁴, căci „întreaga creație e legată de nevoile omului.”⁴⁵

Acest act special al creației relatat de Scriptură, vrea să arate, așa cum observă Pr. D. Stăniloae, și înzestrarea cu cele trei demnități specifice persoanelor: profetică, preoțească și împărătească; dar mai ales, prin acest act special, Dumnezeu vrea să accentueze legătura pe care trebuie să o realizeze omul între rațional și nerațional, între spiritual și material. Din acest punct de vedere, omul, așa cum spune Sf. Grigore de Nyssa, este „un amestec de dumnezeiesc și omenesc, pentru ca să poată gusta din fericirea amândorura.”⁴⁶

Și tot el este adevăratul mediator între Dumnezeu și lume, precum și locul unde Dumnezeu Se dezvăluie în integralitatea Sa dezvoltând „microcosmos-ul” în „microtheos”. „Tocmai din această cauză și cu acest scop, spune Nicolae Berdiaev, Dumnezeu nu putea sărbători sâmbăta fără a-l crea pe om.”⁴⁷

Antropogonia este specială și prin faptul că s-a realizat după un „sfat al Sfintei Treimi” care scoate în evidență intenția lui Dumnezeu de a crea o persoană iubitoare după modelul Celor treimice.⁴⁸ „Hotărârea (proiectul) aceluia sfat” este: „Să facem pe om după chipul și după asemănarea Noastră...”, iar împlinirea hotărârii este: „și a făcut Dumnezeu pe om (numai) după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie...” (Fac. 1, 26-27).

În primul rând menționăm faptul că Dumnezeu pregătește dinainte materia din care l-a făcut pe om urmând ca ulterior să-i dea o înfățișare și o frumusețe deosebită precum și o destinație precisă: guvernarea și transfigurarea lumii.⁴⁹

44. Sf. Grigore de Nyssa, *Despre facerea omului*, cap.II., trad. Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae, în PSB vol. 30, Ed. IBMBOR, Buc. 1998, p.20

45. Teodoret al Cyrului, *Comentariu la Facere*, 20, PG 80, apud, Panayotis Nellis, „Omul – animal îndumnezeit”, Ed. Deisis, 1996, p.9

46. *Op. cit.*, p. 21. Foarte aproape de această expresie este și cea a Sf. Antonie cel Mare care spune că „Omul este rudă cu Dumnezeu.” (Învățăături despre viața morală, cap.43, în FR vol.I, ed. cit., p.24)

47. *Sensul creației*, pp. 77-78

48. Vl. Lossky, *Introducere în Teologia Ortodoxă*, trad. Lidia și Remus Rus, Ed. Enciclopedică, Buc., 1993, p.89

49. Sf. Grigore de Nyssa, *op. cit.*, p. 22

Materia pregătită este însă numai pentru trup, căci sufletul, creat deodată cu trupul, a fost făcut din nimic și în mod direct, căci spune Pr. D. Stăniloae: „A făcut Dumnezeu pe om deodată ca unitate de așa fel, că însuși sufletul creat de Dumnezeu după chipul Lui, a contribuit la formarea trupului său, având în el puterile formatoare ale trupului. Dacă intervenind ulterior moartea – ea descompune numai trupul, nu și sufletul, căci acesta păstrează în sine în continuare puterile formatoare ale trupului și toate urmele cele înfăptuite de el în trup, ceea ce-i va da sufletului puțința să-și învieze trupul în specificul lui personal.

Unitatea aceasta între suflet și trup, fără confundarea lor, le face pe amândouă o singură fire umană.”⁵⁰

O a doua idee care trebuie subliniată în legătură cu actul creației se leagă de suflet și trup. Referitor la suflet, amintim că Dumnezeu a suflat asupra omului un „duh de viață”, dar și despre aceasta vom trata amănunțit mai târziu, în capitolul despre suflet și trup. În ce privește trupul, este foarte important să menționăm că omul este singura ființă de pe pământ care are poziția verticală a corpului și privirea orientată în sus, iar aceasta justifică odată în plus originea și țința omului.⁵¹

Această învățătură Sf. Grigore o întemeiază pe cuvintele Mântuitorului: „La înviere nimeni nici nu se însoară nici nu se mărită, ci toți sunt ca îngerii lui Dumnezeu din cer” (Mt. 22,30), și spune Sf. Grigore: „Se vede că harul învierii nu trebuie înțeles altfel decât ca o restabilire a oamenilor în vechea stare pe care au avut-o înainte de păcat... Așa dar, dacă viața celor restabiliți prin înviere se aseamănă cu cea a îngerilor, atunci e limpede că viața de dinainte de păcat era un fel de viață îngerească... În felul acesta, dacă păcatul n-ar fi fost pentru noi o abatere și de cădere de la starea îngerească, nici n-am fi avut nevoie de căsătorie pentru înmulțirea oamenilor.”⁵²

Deci de la început Dumnezeu i-a făcut pe oamenii sexuali și înainte de cădere le-a poruncit să se înmulțească.

În legătură cu această problemă, Pr. D. Stăniloae se conformează în principiu învățăturii Sf. Grigore de Nyssa, dar nu dezvoltă prea mult această problemă, considerând că ține mai mult de filozofia religioasă decât de

50. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, Cuvântul creator..., în *MO* 1/1991, p.10

51. Sf. Grigore de Nyssa, *op. cit.*, p.27

52. *Ibidem*, cap. XVII, p. 52

Teologia mântuitoare a Bisericii.

Așa cum s-a văzut, Sfânta Scriptură evidențiază superioritatea omului față de celelalte existențe create. Această superioritate nu exclude solidaritatea omului cu restul creației și nici responsabilitatea acestuia față de ansamblul creației. Ideea aceasta este astfel ilustrată de cartea Facerii: „Și a luat Domnul Dumnezeu pe omul pe care-l făcuse și l-a pus în raiul cel din Eden, ca să-l lucreze și să-l păzească” (II, 15). Mai mult, responsabilitatea omului, în calitatea sa de singură existență care gândește este ilustrată și prin faptul că Adam pune nume, definește sau individualizează segmentele creației: „Și Domnul Dumnezeu, care făcuse din pământ toate fiarele câmpului și toate păsările cerului, le aduse lui Adam, ca să vadă cum le va numi; așa că toate ființele vii să se numească precum le va numi Adam. Și a pus Adam nume tuturor animalelor și tuturor păsărilor cerului și tuturor fiarelor sălbatice” (Facere II, 19-20). Dacă în referatul biblic referitor la creație autorul inspirat evidențiază compatibilitatea segmentelor creației cu elemente din care au fost făcute și raționalitatea lor internă, precum și finalitatea lor, acum Adam le pune nume, respectând aceleași principii, dar trecându-le prin filtrele propriei sale rațiuni, care descoperea astfel prin nume raționalitatea pe care Dumnezeu însuși o clădise în creație.⁵³

1.2.2 NATURA OMULUI (CONSTITUȚIA TRUP ȘI SUFLET)

După credința creștină omul constă din trup material și din ceea ce numim suflet, care nu poate fi redus la materie.⁵⁴ Trupul este luat din pământ fiind compus din materie și având ceva comun cu toate viețuitoarele de pe pământ; prin trup omul se simte legat de pământ și de toate fapăturile de pe pământ. El este condiția viețuirii omului pe pământ în timp și spațiu.⁵⁵

Sufletul provine de la Dumnezeu prin creație: „Atunci luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ a făcut pe om, și a suflat în fața lui suflare de viață, și s-a făcut omul ființă vie”.(Fc.2,7); „Precum și este scris:

53. Pr. Prof. Dr. Sterea Tache, *Teologie Dogmatică și Simbolică*, ed. EIBMBOR, București, 2003, pp. 221-222

54. Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, p. 391

55. Pr.Prof. Isidor Todoran, Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Dogmatica Ortodoxă*, ed. Renașterea, p.150

făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, cu suflet viu; iar Adam cel de pe urmă cu duh dătător de viață” (I Cor.15,45), nu prin emanație și prin el omul stă în legătură cu Dumnezeu și cu lumea spirituală.

Despre cele două elemente constitutive ale naturii omenești ne vorbește Sfânta Scriptură nu numai în descrierea creației ci și în alte multe locuri ale sale: „Și țărâna să se întoarcă în pământ, cum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu care l-a dat”. (Ecc.12,7); „Nu vă temeți de cei ceucid trupul, iar sufletul nu pot să-l ucidă; temeți-vă mai curând de acela care poate și sufletul și trupul să le piardă în gheenă”. (Matei 10,28); „Precum trupul fără de suflet mort este, și credința fără de fapte moartă este”. (Iacov 2,26).⁵⁶

În toate aceste locuri se arată că omul este constituit din două elemente: trup și suflet sau spirit. În Sfânta Scriptură natura spirituală a omului este numită uneori suflet (psykhē) alteori spirit (pneuma).

După Psalmul 70,26: „Bucura-se-vor buzele mele când voi cânta Ție și sufletul meu pe care L-ai mântuit”, deci conform citatului de mai sus, omul este alcătuit din trup și suflet. Dar iată ce găsim la Luca 8,55 „Și duhul ei s-a întors și a înviat îndată; și a poruncit El să i se de-a să mănânce”, deci conform acestui citat biblic, omul este alcătuit din trup și duh (sau spirit)

Mântuitorul spune într-un loc că își pune viața (sufletul) pentru oile Sale: „Precum Mă cunoaște Tatăl și Eu cunosc pe Tatăl. Și viața Mea o pun pentru oi. (Ioan 10,15)”, iar în altul că își dă duhul: „Și Iisus, strigând cu glas mare, a zis: Părinte în mâinile Tale încredințez duhul Meu. Și aceasta zicând ți-a dat duhul.(Luca23,46)” Deci spirit sau duh și suflet sunt numai nume diferite date uneia și aceleiași realități din om, anume principiul lui de viață.

Trupul și sufletul au fost făcute simultan, și nu întâi unul și apoi celălalt, după cum afirmă Origen.⁵⁷

Trupul și sufletul vin la existență deodată, la început prin creație, iar după aceea prin naștere, dar nu ca unitate de substanță, ci ca o unitate formată din amândouă. La crearea Evei din coasta lui Adam, Dumnezeu nu-i mai insuflă „suflare de viață”, pentru că nu a fost luată dintr-un trup neînsuflăit, ci din „coasta însuflăită” și „pârga Duhului pe care ea a

56. Pr. Prof.Dr. Sterea Tache, *Teologie Dogmatică și Simbolică*, ed. EIBMBOR, București, 2003, p.223

57. Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, traducere de Pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 2005, p.82

primit-o, împreună cu trupul însufletit, Dumnezeu a făcut-o spre suflet viu, deplin”.⁵⁸

Dealtfel, Sfântul Maxim Mărturisitorul consideră și el „că omul e constituit de la început din suflet și trup, pentru că el este de la început ipostasul-om constituit din amândouă. Nici o parte a ipostasului-om nu vine la existență mai târziu, căci aceasta le-ar transforma pe amândouă atunci când s-ar unici, iar omul n-ar mai fi om înainte de unirea lor”.⁵⁹

Concomitența sufletului și a trupului, ca și intercondiționarea lor au beneficiat de o atenție deosebită din partea Părinților Bisericii. Astfel, Sfântul Justin Martirul și Filosoful, Sfântul Irineu, Tertulian, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Chiril al Ierusalimului, Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie de la Nazianz etc. au afirmat și susținut idea că omul constă din trup și suflet. Mai mult, Sfântul Justin Martirul și Filosoful, Sfântul Irineu, ca și Fericitul Augustin au susținut că și trupul este după chipul lui Dumnezeu, ținând cont de faptul că sufletul nu se poate manifesta în afara trupului.⁶⁰

Aceeași idee este susținută de Sfântul Grigorie de Nyssa și de Sfântul Grigorie Palama: „Numele de om nu se aplică sufletului sau trupului în mod separat, ci la amândouă împreună, căci împreună au fost create după chipul lui Dumnezeu”.⁶¹

Caracterul dihotomic al naturii omenești este afirmat cu claritate nu numai de Sfânta Scriptură ci și de Sfânta Tradiție. Dumnezeu este creator și al trupului și al sufletului, din care este alcătuit omul, iar omul nu este trupul singur și nici sufletul singur, ci omul constă din suflet și trup după cum spune Fericitul Augustin. Viața omului pe pământ este viețuirea cu sufletul și trupul, iar moartea este despărțirea sufletului de trup.

Apolinariștii sprijinindu-se pe filosofia lui Platon și Plotin privind ființa omului și încercând să găsească un temei pentru erezia lor, susțineau o erezie trihotomistă despre natura omului. După ei omul s-ar compune din trup, suflet și spirit, înțelegând greșit textul de la Evrei 4,12 care spune: „Căci cuvântul lui Dumnezeu e viu și lucrător și mai ascuțit decât orice

58. Symeonle Nouveau Théologien, *Traité théologiques et éthiques*, II, cf. *op.cit.*, p. 381

59. Pr.Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 380

60. Pr. Prof.Dr. Sterea Tache, *Teologie Dogmatică și Simbolică*, ed. EIBMBOR, București, 2003, p.223

61. Sf. Grigorie Palama, *Prosopopeae*, apud Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *op. cit.*, p. 395

sabie cu două tăișuri și pătrunde până la despărțitura sufletului și duhului, dintre încheieturi și măduvă și destoinic este să judece simțirile și cugetările inimii.”

Omul ar avea astfel un suflet animal (yuch alogos) și un suflet rațional (yuch logich) adică principiul imaterial din om ar fi despărțit în două substanțe: suflet (yuch) și spirit (pneuma nous). Această concepție se întâlnește mai târziu la unii teologi protestanți care invocă drept bază scripturistică a trihotomiei omului pe lângă textul de la Evrei 4,12 și textul de la I Tes. 5,23 („Dumnezeul păcii însuși să vă sfințească pe voi desăvârșit și duhul vostru și sufletul și trupul păzească-se în întregime, fără de prihană, întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos.”) care par a distinge în ființa omului trei elemente componente: trup, suflet și spirit.

Prin suflet și duh din aceste două texte Sfântul Apostol Pavel numește unul și același component al naturii umane, principiul spiritual.

Trebuie observat că Sfântul Apostol Pavel afirmă categoric dihotomismul naturii omenești: „Ci eu departe cu trupul, însă de față cu duhul, am și judecat ca și cum aș fi fost de față pe cel ce a făcut una ca aceasta.” (I Cor 5,3)

Și unii Părinți și scriitori bisericești vorbesc despre suflet și spirit sau duh: Sfântul Justin Martirul și Filosoful, Tațian, Sfântul Irineu, Tertulian, Clement al Alexandriei, Sfântul Grigorie de la Nyssa și Sfântul Efrem Sirul. Dar și în acest caz, prin spirit sau duh nu se înțelege o a treia parte componentă a naturii umane, ci harul divin care ridică omul din sfera materialului la nivelul supranaturalului. În acest context, spiritul sau duhul definește omul desăvârșit din punct de vedere spiritual, în timp ce sufletul definește omul „natural”.⁶²

„Sufletul” și „duhul” amintite în aceste texte scripturistice mai sus menționate nu definesc două principii deosebite, ci două funcții sau puteri ale aceleiași naturi spirituale: funcția sau puterea vieții organice și a celei spirituale. Așa cum „încheieturile și măduva” nu sunt substanțe deosebite, ci numai părți distincte ale naturii umane, tot așa și sufletul și spiritul nu sunt substanțe diferite, ci funcții distincte ale aceleiași naturi spirituale a omului. Când un om rămâne legat de cele pământești, el nu se poate ridica la o viață spirituală superioară și este definit de Scriptură ca „trupesc” sau „firesc”: „...oameni firești, care nu au Duhul” (Iuda 19).

62. Sf. Irineu, *op. cit.*, V, 6

Dimpotrivă, omul care se situează în planul superior al vieții lui Hristos este numit „duhovnicesc”: „Omul firesc nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sunt nebunie și nu poate să le înțeleagă... Dar omul duhovnicesc toate le judecă...” (I Cor. II, 14-25). Cel mai bine este exprimată relația suflet-spirit (duh) în II Corinteni XV, 45: „Precum este scris: «Făcutu-s-a omul cel dintâi, Adam, cu suflet viu; iar Adam cel de pe urmă cu Duh dătător de viață». Deci, spiritul se numește suflet atunci când rămâne în sfera naturalului, iar sufletul se numește spirit atunci când este ridicat în sfera supranaturală a harului divin. Distincția nu este fințilă, ci morală.” (Tache, Stere, Pr. Prof. Dr., *Teologie Dogmatică și simbolică*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, p.225)

Înțelegând faptul ca omul este o ființă personală, știind că există și pentru ce există, el se înalță deasupra tuturor celorlalte viețuitoare însuflețite nu numai prin suflet, ci și prin trupul său. Căci și trupul a fost creat de Dumnezeu tot printr-un act special și direct, rezultă deci că această menire specială a trupului îi determină și însemnătatea lui particulară.

Viața trupului face parte constructivă din viața sufletului nostru, într-o lucrare sinergică. Viața aceasta este, în același timp, primul obiect contingent al libertății spirituale, care o lasă să coboare până la starea de procese autonome prin slăbirea libertății spiritului, ori întipărește în ea o libertate spirituală tot mai mare. În cazul al doilea, prin trup se exercită asupra lumii libertatea spirituală și lumea este astfel ridicată spre scopul superior al unirii ei cu, adică cu Dumnezeu. Fără trup, spiritul uman n-ar putea mișca, prin sine, lumea spre sensuri alese de el, n-ar putea modifica mișcările ei, ci aceasta ar rămâne determinate de cauze pur intrinsece lumii exterioare și extrinsece spiritului. Participant la spirit ca subiect al său, trupul omului nu poate fi definit ca un obiect pur și simplu. Trupul omului nu este numai materie, sau numai raționalitate plasticizată, palpabilă ca obiect; ci materie subiectivizată, participând la spirit ca subiect al ei. În materialitatea trupului nostru este ceva care transcede ceea ce s-ar putea numi materialitatea lui și mișcarile ei pur automate, ceva ce nu se poate reduce la proprietățile materiale.⁶³

Trupul ca raționalitate plasticizată încetează o dată cu moartea. Nu același lucru se întâmplă și cu sufletul, pentru că el este o raționalitate

63. Pr.Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 1996, pp. 366-367

subiectivă și conștientă, depășind raționalitatea și sensibilitatea pasivă a naturii. Nefiind de natura generală, sufletul nu poate dispărea în ea, o dată cu dizolvarea trupului prin moarte în elementele componente. Sufletul e creat de Dumnezeu după chipul Lui, cu menirea de a ridica principiile raționale ale lucrurilor la unirea cu pricipiile eterne ale lumii gândite de Dumnezeu, prin cunoaștere și conlucrare.⁶⁴

„Spiritul conștient suprem vorbește cu spiritul conștient creat ca și cu un fel de alter ego, dar creat”.⁶⁵ Scopul creației se împlinește astfel prin aducerea la existență a persoanei conștiente create, pentru că și Creatorul este Persoană și pentru că lumea are drept scop realizarea unui dialog între Persoana Supremă și persoanele create.⁶⁶

De asemenea trebuie observat și faptul că în întreaga Sfântă Scriptură termenii suflet și spirit sau duh se folosesc cum deja am văzut în mod amestecat unul pentru altul, denumind același element al naturii omenești.

Definiția dintre partizanii trihotomismului și cei ai dihotomismului se reduce în fond la o chestiune de terminologie.⁶⁷ Dihotomiștii văd în spirit o facultate superioară a sufletului prin intermediul căreia aceasta intră în comuniune cu Dumnezeu – Persoana, sau ipostasul uman cuprinde părțile acestui compus natural care se exprimă în întregul ființei umane care există în ea și prin ea.

Facultățile sufletului omenesc: mintea sau rațiunea, simțirea sau afectivitatea și voința liberă, precum și lucrarea acestora servindu-se de simțurile trupului, subliniază spiritualitatea sufletului, precum și existența lui distinctă în unitatea psiho-fizică a omului ca ființă spirituală trăitoare în această lume în drum spre patria lui cerească

Fiecare persoană își are sufletul și trupul său și fiecare dintre noi este o existență personală și unică, nerepetată și nerepetabilă.

64. Tache, Stere, Pr. Prof. Dr., *Teologie Dogmatică și simbolică*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, p.225

65. Pr.Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 1996., pp.375-377

66. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 1996, p. 378.

67. Vladimir Losski, *După chipul și asemănarea lui Dumnezeu*, Ed. Humanitas, 2006

1.2.3 FUNCȚIILE ȘI SPIRITUALITATEA SUFLETULUI

Sfânta Scriptură ne grăiește despre toate notele esențiale ale sufletului omenesc, astfel sufletul este superior trupului: acesta se întoarce în pământ, iar sufletul la Dumnezeu (Eccleziast, XII, 7), sufletul este osârduitor, iar trupul neputincios (Matei XXIV, 41); sufletul este imaterial, fiind insuflat de Dumnezeu și înzestrat cu rațiune, voință liberă și simțire sau sentiment.

Că sufletul omului este înzestrat cu rațiune se vede din faptul că omul pune nume segmentelor creației, evidențiind astfel naționalitatea lor. Libertatea voinței se vede din faptul că omul poate împlini sau urma legea morală sau o poate eluda (Deut. XXX, II-14).⁶⁸

Simțirea (sau sentimentul) spune Sfântul Ioan Damaschin este o facultate a sufletului care percepe sau cunoaște lucrurile materiale. Simțurile sunt organe sau instrumente prin care simțim. Sensibile sunt obiectele care cad sub simțire. Sunt cinci simțiri și de asemenea cinci simțuri.⁶⁹ Prin simțire, omul se raportează la existență în general, formulând cu ajutorul minții judecăți de valoare și având față de aceasta atitudini conjuncturale.

Prin simțire și respectiv, prin simțuri, omul este legat de partea sensibilă a lucrurilor, a creației întregi. Prin simțire, omul ia cunoștința obiectivă a lucrurilor, a viețuitoarelor, a semenilor săi, formând cu ajutorul minții o anumită atitudine și judecată față de tot ceea ce îl înconjoară.

Sfântul Atanasie cel Mare vorbind despre om ca ființă spirituală înzestrată cu rațiune spune: „...Un mic semn că sufletul oamenilor este rațional, este deosebirea lui de faptele neraționale; căci numai omul cugetăcele din afară de sine și gândește la cele ce nu sunt de față și revine la cugetarea lor și prin judecată alege ceea ce este bun din cele cugetate. Căci ființele neraționale văd numai pe cele de față și se reped numai spre cele văzute cu ochii, chiar dacă după aceea se aleg cu o vătămare. Dar omul nu se pornește îndată spre cele văzute, ci judecă prin cugetare pe cele văzute cu ochii și, de multe ori după ce s-a pornit, este tras înapoi de cuget. Și după ce a cugetat un lucru, revine iarăși prin cugetare la el și fiecare simte – dacă este prieten al adevărului- că mintea omului e alceva decât simțurile

68. Pr. Prof. Dr Tache Stere, *Teologie Dogmatică și simbolică*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, p.227

69. Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, II, 18, trad. Pr. Dr. D. Feciorul, ediția II, București, 1943, pp.135-136

trupului. De aceea fiind altceva, ea este judecătoarea simțurilor sau a lucrării simțurilor și a celor percepute de acestea. Mintea, ce distinge pe acestea, și le amintește și alege ceea ce este bun”.⁷⁰

Sufletul omului este nemuritor. Referindu-se la textul din Ieșire III,6: „Eu sunt...Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacob!”, Mântuitorul spune: „Nu este Dumnezeu, Dumnezeu al morților, ci al viilor” (Matei, XXII, 32). „Căci știm că, dacă acest cort, locuința noastră pământească, se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, casă nefăcută de mână, veșnică, în ceruri” (II, Cort. V, 8). Această nemurire nu este o calitate specifică intrinsecă sufletului, legată de natura lui spirituală, ci un dar al lui Dumnezeu, prin harul divin.

Sufletul omului este înzestrat și cu voință liberă. Această voință liberă omul nu a dobandit-o în timp, ci o are chiar de la crearea sa, spre a se îndrepta spre ceea ce mintea și simțirea sa îi arată ca demne de urmat sau aparent demne de urmat.

Puterea de a stăpâni dată de Dumnezeu oamenilor (Fc. 1,26-28) implică deci voința și libertatea voinței, dar nu o libertate haotică, fără margini. De aceea, chiar în Paradis omului i s-a dat o poruncă care îi direcționează și îi limitează libertatea la ceea ce este conform cu natura sa: „A dat apoi Domnul Dumnezeu lui Adam poruncă și a zis: Din toți pomii din rai poți să mănânci. Iar din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit”(Fc. 2,16-17). Însă și această poruncă presupune libertate, ca dat ontologic al ființei umane și component al chipului lui Dumnezeu.⁷¹

Sintetizând realitatea, spiritualitatea și nemurirea sufletului omenesc, Sfântul Ioan Damaschin afirmă: „Sufletul este o substanță vie, simplă, necorporală prin natura sa, invizibilă ochilor trupești, nemuritoare, rațională, spirituală, fără de formă; se servește de un corp organic și îi dă acestuia puterea de viață, de creștere, de simțire și de naștere. Nu are spirit deosebit de el, ci spiritul său este partea cea mai curată a lui. Caci ceea ce este ochiul în trup, aceea este siritul în suflet. Sufletul este liber, volițional,

70. Sfântul Atanasie cel Mare, *Scrieri, partea I. Cuvânt împotriva elinilor, Cuvânt despre Întroparea Cuvântului, Trei cuvinte împotriva arienilor*, trad. din gr., introd. și note de Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, Col.PSB 15, EIBMBOR, București, 1987, pp. 64-65

71. Pr. Prof. Dr. Todoran Isodor, Arhid. Prof. Dr. Zăgorean Ioan, *Dogmatică Ortodoxă-Manual pentru seminariile teologice*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004, pp.152-153

activ, schimbător, adică schimbător prin voință, pentru că este zidit. Pe toate acestea le-a primit în chip natural prin harul Celui care l-a creat, prin care a primit și existența, precum și de a exista prin fire în acest chip”.⁷²

Pentru aceste motive, omul poate fi definit ca ființă sirituală în trup. Și prin trup, omul se ridică deasupra celorlalte existențe, pentru că trupul este purtătorul sau organul vieții sale spirituale. El nu este nici un reflex sau o umbră a sufletului (ca în monismul spiritualist), nici o închisoare (ca în platanism sau în ascetismul rău înțeles), ci element esențial al naturii omenești și organ de manifestare (de origine dumnezeiască) a sufletului, adică a omului în întregimea ființei sale. Valoarea trupului omenesc a fost evidențiată prin întruparea Mântuitorului și prin învierea Sa. Deci, prin înviere și trupul omenesc este destinat eternității, alături de suflet.⁷³

1.2.4 OMUL CA PROTOPĂRINTE

Binecuvântarea divină „și i-a binecuvântat Dumnezeu zicând: Crește-ți și vă înmulțiți, umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ (Fc.1,28)” constituie unul din argumentele care stau la baza învățaturii creștine, că întreaga omenire formează o unitate provenind de la unica pereche de oameni, Adam și Eva, singurii creați nemijlocit de Dumnezeu.

Astfel, pe temeiul Revelației, Biserica învață că întreg neamul omenesc descinde din unica pereche a primilor oameni, Adam și Eva, protopărinții neamului omenesc, singurii creați nemijlocit de Dumnezeu. Omul, deci, descinde din același strămoș, ca urmare a binecuvântării date de Dumnezeu primilor oameni: „Fiți rodnici și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l stăpâniți” (Fc. 1, 28), întreaga omenire formează o unitate de origine și ființială. Adam este „părintele neamului omenesc” (10, 1), iar Eva „mama tuturor celor vii” (Fc. 3, 20), „și din ei a răsărit neamul omenesc” (Tob 8, 6).⁷⁴

72. Sfântul Ioan Damaschin, *Dogmatica*, traducere de Pr. D. Fecioru, EIBMBOR, București, 2005, p. 83

73. Pr. Prof. Dr., Tache, Stere, *Teologie Dogmatică și simbolică*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, pp. 228-229

74. Isidor Todoran, Ioan Zăgrean, *Dogmatica ortodoxă*, ed. Renașterea, Cluj-Napoca, p.150

Unitatea neamului omenesc este deci foarte importantă din punct de vedere dogmatic, ea exprimă atât universalitatea păcatului strămoșesc, cât și posibilitatea mântuirii în Hristos: „Căci, precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia” (I Cor. 15,22).⁷⁵

Învățătura creștină este astfel monogenistă, afirmând pentru întreaga omenire un singur punct de plecare, anume prima pereche de oameni, Adam și Eva, pentru că Dumnezeu „a făcut dintr-un sânge tot neamul omenesc, ca să locuiască peste fața pământului” (FA 17, 26).

Concepția creștină monogenistă are mare importanță, fiindcă unitatea de origine și ființială a omenirii constituie condiția de bază a mântuirii, datorându-se ei putința de înțelegere a universalității păcatului strămoșesc și a universalității mântuirii în Iisus Hristos. Dacă lumea n-ar fi una, și la origine și după aceea, Iisus Hristos n-ar fi Mântuitorul lumii.

1.2.5 OMUL CREAT DE DUMNEZEU DUPĂ CHIPUL SĂU, AVÂND MENIREA DE A AJUNGE LA ASEMĂNAREA SA (GENERALITAȚI)

Conform învățăturii creștine omul a fost creat de la început printr-o acțiune specială a lui Dumnezeu, ca o unitate formată din trup și suflet. Prin intermediul trupului său, care a fost luat din țărână, omul este legat de pământ, în timp ce prin intermediul sufletului, care este rezultatul suflării dumnezeiești, este legat de lumea nevăzută spirituală; privește spre cer.⁷⁶ În sinteza formată de aceste două elemente – muritor și nemuritor, trecător și veșnic – se găsește adevărata fire a omului, explică Sf. Vasile cel Mare.⁷⁷ Din pricina acestei firi duble omul deține un loc special în lume,⁷⁸ deoarece prin intermediul părții spirituale este în măsură să ajungă la starea îngerească,

75. Pr. Prof. Dr Tache, Stere, *Teologie Dogmatică și simbolică*, Vol. I, Ed. EIBMBOR, București, 2003, p.229

76. Vasile cel Mare, *La Hexaemeron*, 6, 1, PG 29, 117D-120A (PSB 17, 132). Vezi și semnificația cuvântului „anthropos” (ἄνθρωπος), care înseamnă privitor în sus de la „ano athrein” (ἀνω ἀθρεῖν). Omul este prin urmare o ființă care privește în sus, privește spre cele de sus, spre deosebire de animalele care privesc în jos.

77. *Despre a nu ne lipi*, 5, PG 31, 549A (PSB 17, 557) și *La ia aminte la tine însuși*, 3, PG 31, 204B (PSB 17, 368).

78. *La psalmul 44*, 11, PG 29, 412B (PSB 17, 297)

în timp ce prin trupul său, stăpânește lumea văzută.⁷⁹ Prin urmare măreția omului nu se datorează doar sufletului, ci și trupului, deoarece amândouă sunt create de Dumnezeu și necesare pentru desăvârșirea sa. Sufletul însușește trupul și îi dă putere, trupul luând parte la trăirile și simțirile sufletului.⁸⁰

Omul este făcut de Dumnezeu „după chipul și asemănarea Sa” din trup și suflet; din trup luat din pământ și din suflet primit prin suflare de la Dumnezeu, cu menirea să fie regele creaturilor. Trupul omului fiind creat din pământ e muritor, trecător ca tot ce e pământesc. Sufletul fiind suflare de la Dumnezeu, este nemuritor ca tot ce are esență divină.

Prin „chipul” lui Dumnezeu care se oglindește în om înțelegem darurile și puterile cu care a înzestrat Dumnezeu sufletul omului: conștiința de sine, mintea sănătoasă, rațiunea logică, imaginația creatoare, memoria, sentimentul, voința și nemurirea. Cu ajutorul acestor daruri și forțe spirituale, omul își îndeplinește, în „asemănare” cu Creatorul său, rolul de stăpân al pământului, misiunea de reprezentant și moștenitor, pentru că fiul e și moștenitor, destinul de creator de cultură și civilizație, până la asemănarea morală cu Dumnezeu.⁸¹

Sf. Vasile cel Mare, referindu-se la cuvintele „Să facem om după chipul și după asemănarea noastră”(Gen.I.26-27) spune : „Pe cel dintâi, chipul, îl avem prin creație, iar pe cea de a doua, asemănarea, o dobândim prin voia noastră. Ni s-a dăruit să ne naștem având chipul lui Dumnezeu; prin voia noastră liberă noi devenim făptură asemenea lui Dumnezeu. Ceea ce ține de voință există deja în natura noastră, ca potență, dar se dobândește numai prin lucrare.”⁸² Pe lângă caracteristica libertății Sf.Vasile adaugă un lucru esențial, acela al participării Sf.Treimi și în special a Logosului la crearea omului. Când interpretează cuvintele „să facem om ...” spune: „Ascultă că Dumnezeu vorbește cu cel care a luat parte cu El la facerea lumii, cu cel prin care a făcut și veacurile (Evrei I.2), Cel care ține pe toate cu cuvântul puterii

79. *La ia aminte la tine însuși*, 6, PG 31, 212BC (PSB 17, 372).

80. M. Telea, *Antropologia Sfinților Părinți capadocieni*, p. 171

81. Pr. N. Chișescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, *Teologia dogmatică și simbolică*, vol I, manual pentru Facultățile Teologice, ediția a II-a, Cluj Napoca, Ed. Renașterea, 2004, p. 381

82. Sf. Vasile cel Mare, *Despre obârșia omului* I.6, apud J.C.Larchet, *Terapeutica bolilor spirituale*, trad. Marilena Bojin, Ed.Sofia, București, 2001, pag. 17

Sale (Evrei I.4).⁸³ Revenind la crearea omului, Sf.Vasile face distincție între facerea omului și plăsmuirea lui: „Dumnezeu pe omul lăuntric l-a făcut, iar pe omul cel din afară l-a plăsmuit. Plăsmuirea se potrivește lutului, iar facerea celui după chip. Deci, carnea s-a plăsmuit, iar sufletul s-a făcut.”⁸⁴

Prin cuvîntul chip trebuie înțeles că însăși ființa umană se aseamănă lui Dumnezeu; iar prin asemănare este exprimată coincidența nuanțelor chipului sau a calităților lui. Probabil că chipul și asemănarea, unite împreună, constituie o deplină asemănare și – contrar cu aceasta – pierzînd sau denaturînd asemănarea, se încalcă întreaga demnitate a chipului. Dumnezeu a creat omul după chipul și asemănarea Sa, l-a creat cu perfecțiunea chipului Său. Omul a fost amprenta lui Dumnezeu, nu numai după ființa sa dar și după calitățile lăuntrice – după înțelepciune, după noblețe, după curăția sacră, după statornicie în bunătate. Indiferent de faptul că era limitat, răul sau lipsa nu aveau loc în om, era perfect pentru că avea deplina asemănare cu Dumnezeu.

Dumnezeu fiind spirit pur, fără îndoială că chipul lui Dumnezeu în om se raportează la natura spirituală a omului, anume la rațiunea, voința și sentimentul omului, întrucât toate acestea tind spre Dumnezeu ca spre adevărul, binele și fericirea absolută. Chipul lui Dumnezeu în om este sufletul acestuia în înclinația lui spre Dumnezeu. Concepția aceasta domină la Sfinții Părinți.

Stăpînirea asupra naturii nu este decât consecința și manifestarea chipului Dumnezeiesc prin care omul se ridică peste toate creaturile pămîntești. Lucrul acesta îl exprimă și Sfînta Scriptură, care adaugă cuvintelor despre chip și asemănare, stăpînirea peste natură.⁸⁵

Centrul ideii de Dumnezeu îl formează ideea de viață, spiritualitatea și sfințenia, iar ideea de sfințenie este arătată în mod expres ca fiind rezervată lui Dumnezeu, atunci sensul afirmației că omul este făcut după chipul lui Dumnezeu nu poate fi decât acela că și omul este o personalitate vie și spirituală. Pe pămînt, singur omul este chipul personalității spirituale a lui Dumnezeu, dar totuși alcătuit dintr-o substanță inferioară. Ca și Dumnezeu omul este un domnitor, un stăpîn, un conducător al întregii naturi pe care el,

83. Idem, *Omiliile la Hexaimeron IX.6*, trad. Pr. D. Fecioru în PSB, vol. 17, Ed.IBMBOR, București, 1986, pag. 179

84. Idem, *Despre obârșia...II.4*, apud Rose, *op.cit.*, pag. 106

85. *Ibidem*, p. 381

omul, trebuie să și-o supună și să o folosească. Singur omul posedă capacitatea de a vorbi pe care nu o are decât Dumnezeu, precum și capacitatea gândirii, a voinței și a tuturor funcțiilor spirituale și sufletești.⁸⁶

Creându-l pe om după chipul său, Dumnezeu l-a pus chiar de la început în relație conștientă și liberă cu Sine prin insuflarea „sufletului viu” (Fac. 2,7; 1 Co. 15,45). Expresia „suflet viu” indică pe om în unitatea ființei lui. Părinții Bisericii spun că prin această „suflare”, Dumnezeu a creat în om nu numai sufletul înțelegător înrudit cu Dumnezeu, ci i-a dat și harul Său ca manifestare a relației Sale cu omul, care provoacă în om răspunsul său la actul întemeietor de relație a lui Dumnezeu.⁸⁷

Așadar obârșia omului este divină, ca și menirea și țința vieții lui. Nu suntem în lume niște orfani sau niște copii întâmplători ai naturii oarbe. Suntem copiii Domnului, zămisliți din țărâna binecuvântată și însuflețită de energia și suflarea divină. Plecând de la credința și convingerea aceasta, Apostolul Pavel definește omul „chip și slava lui Dumnezeu” (1Cor. 11,7). Omul este icoana și slava lui Dumnezeu. Creat după modelul ființei, a vieții și a puterii divine, el are chemarea să reprezinte pe pământ ființa, viața și puterea divină.⁸⁸

Chipul dumnezeiesc se raportează la natura intelectuală și morală a omului, la rațiune și libertate, în înclinația lor spre Dumnezeu; iar asemănarea lui Dumnezeu este scopul către care tinde omul în dezvoltarea și perfecționarea sa morală. Suntem după chip (κατ εἰκόνα) prin creație, iar după asemănare (κατ ὁμοίωσιν) ajungem prin noi înșine, prin voința noastră liberă. Dumnezeu ne-a făcut pe noi înșine lucrătorii asemănării noastre cu El, spre a ne dărui răsplată pentru activitatea noastră și spre a ne deosebi de picturile lipsite de viață, ieșite din mâna artistului.⁸⁹

Chipul lui Dumnezeu în om este un dat ontologic și constă atât în tinderea sufletului spiritual spre Dumnezeu, cât și în harul dumnezeiesc ca

86. Pr. Prof. Athanasie Negoită, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, București, Editura Credința noastră, 1992, p. 92

87. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol I, ediția a III-a, București, Ed. I.B.M al B.O.R, 2003, p. 390. Idem, *Starea primordială a omului în cele trei confesiuni*, în „Ortodoxia”, nr. 3/1956, pp. 323-324

88. Ilarion V. Felea, *Religia iubirii*, Alba Iulia, Ed. Reîntregirea, 2009, p.197

89. Pr. N. Chițescu, Pr. Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petreută, *Teologia dogmatică și simbolică*, vol I, manual pentru Facultățile Teologice, ediția a II-a, Cluj Napoca, Ed. Renașterea, 2004, p.392

energie necreată a Sfântului Duh, care menține comuniunea activă a omului cu Dumnezeu. Aceasta este interpretarea pe care o dă Sfântul Grigorie Palama expresiei „suflet viu” insuflat de Dumnezeu omului: „Căci s-a făcut omul suflet viu. Dar ce înseamnă suflet viu? Veșnic viu, nemuritor, adică rațional (cuvântător). Căci nemuritorul este rațional. Și nu numai aceasta, ci înzestrat cu harul dumnezeiesc. Căci numai așa este cu adevărat viu sufletul. Iar acesta este identic «după chipul» iar de voiești și după asemănare.”⁹⁰

Prin urmare, prin însăși actul credinței lui, omul este înzestrat cu calitatea de chip a lui Dumnezeu și este pus în relație personală cu Dumnezeu. Chipul lui Dumnezeu este un „dar” și „o minune” și se menține și se dezvoltă prin relația continuă a omului cu Dumnezeu. Chipul lui Dumnezeu în om, reprezintă taina negrăită a ființei umane ca persoană aflată în comuniune cu Dumnezeu – Sfânta Treime. Taina omului ca și taina lui Dumnezeu este taina persoanei actualizată în comuniunea interpersonală.⁹¹

Omul, așadar, a primit de la Dumnezeu chipul ca dar prin creație, iar asemănarea i s-a dat ca misiune, ca o îndatorire de realizat. Chipul lui Dumnezeu este un dat creațional, iar asemănarea o virtualitate. Chemarea omului este ca să actualizeze această virtualitate prin harul dumnezeiesc și prin efort personal.⁹² Astfel înțelege religia creștină „chipul și asemănarea” lui Dumnezeu în om; darurile și puterile pe care le avem date în noi, pe care suntem datori să le descătușăm, să le eliberăm, să le dezvoltăm și desăvârșim până la îndumnezeire. Acesta e cel mai curat, cel mai înalt și cel mai sublim ideal spre care poate năzui omul, cel mai sigur drum care poate să-i aducă fericirea eternă și lui Dumnezeu slava.⁹³

Concluzionând, după învățătura ortodoxă chipul dumnezeiesc constă în structura ontologică a omului făcută să tindă spre comuniunea cu Dumnezeu. Dar această starea primordială a omului nu putea fi o stare de desfășurare a chipului în virtuțile prin care se manifestă această comuniune, întrucât aceasta cerea timp. Asta nu înseamnă lipsa chipului din om, ci a

90. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol I, p. 391

91. Valer Bel, *Omul colaborator al lui Dumnezeu în cadrul creației*, în „Ortodoxia maramureșană”, anul X, nr. 10, Baia Mare, 2005, p. 62

92. Pr. Lect. Univ. Dr. Vasile Borca, *Omul - încununarea operei de creație - Natura și destinul său în lumina revelației biblice a Vechiului Testament*, Baia Mare, Editura Universitatea de Nord, 2007, p. 148

93. Ilarion V. Felea, *Religia iubirii*, p. 197

asemănării la care acesta (omul) încă nu ajunsese. Perfecțiunea omului nu rezidă în ceea ce îl asimilează ansamblului creaturilor, ci în ceea ce-l deosebește de cosmos, asimilându-l Creatorului. Chipul dumnezeiesc se raportează la natura intelectuală și morală a omului, la rațiune și libertate, în înclinația lor spre Dumnezeu, iar asemănarea cu El este scopul către care tinde omul în dezvoltarea sa morală (theosis - starea de îndumnezeire). Asemănarea cu Dumnezeu putea fi ajunsă prin statornicie în bine, depinzând, pe de o parte de acțiunea puterilor spirituale și morale omenești, iar pe de alta de ajutorul harului dumnezeiesc.

De altfel, mulțimea și varietatea definițiilor referitoare la chip arată că gândirea Părinților evită limitarea a ceea ce este acest chip la o parte oarecare a ființei umane, așa încât nu doar sufletul participă la chip, ci și trupul. Această idee e dezvoltată la Sfântul Grigorie Palama, care, în disputa cu Varlaam, susține valoarea trupului în efortul ascetic, prin care omul tinde spre asemănare, și arată că inima este „cămara puterii noastre și primul organ trupesc al minții”. De aceea „când harul cuprinde întinderile inimii, atunci împărățește peste toate cugetările și membrele”.

1.2.6 MENIREA OMULUI

Dacă omul nu ar fi fost o ființă inteligentă și independentă, ci una necugetătoare și roabă din punct de vedere moral, dependentă de firea și de nevoile ei, ar fi fost un animal irațional precum celelalte animale și nu ar fi avut nici o menire, s-ar fi învârtit în cercul vicios al instinctului în care nu ar exista nici un progres și nici o dezvoltare a duhului, nici vreun fenomen al desăvârșirii morale și ar sfârși ca un animal irațional fără menire, fără misiune. Dar el (omul) fiind coroana creației, el a fost ridicat de Dumnezeu deasupra tuturor făpturilor pământești, horărându-i-se totodată o menire corespunzătoare demnității lui deosebite.

Putem spune deci că menirea omului are trei direcții care se intercondiționează: o direcție în raport cu Dumnezeu, una cu sine însuși și spre semenii și alta cu natura externă.

În raport cu Dumnezeu, scopul omului se înscrie în cadrul general a menirii întregii creații: pe de o parte preamărirea lui Dumnezeu, iar pe de alta, fericirea creaturii. „În special [...] să-L cunoască, să-L iubească și să-L preamărească pe Dumnezeu, prin aceasta putând ajunge la adevărata

fericire, la apropierea de Dumnezeu, adevărul, binele și frumosul absolut, prin care se realizează personalitatea umană în forma ei cea mai deplină.”⁹⁴

În vederea realizării acestui scop Dumnezeu l-a înzestrat pe om cu o serie de calități: rațiune, pentru a putea distinge răul de bine și pentru a putea înțelege realitatea existenței sale și ținta ce i-a fost imprimată prin însuși actul creării lui, voința de a urma binele, sentimentul orientat spre bine și frumos, conștiința morală, vocea lui Dumnezeu din noi care ne mustră, și libertatea.

Cu toate că Dumnezeu l-a creat pe om pentru ca acesta să se întoarcă la El și să-L preamărească, („fecisti nos ad Te, Domine, et inquietum es cor nostrum donec requiescat in Te- ne-ai făcut să tindem spre Tine, Doamne, și neliniștit este sufletul nostru până ce se va odihni în Tine”, Sfântul Augustin) Dumnezeu nu impune acest traseu spiritual nimănui, nu pentru că nu ar avea puterea să o facă ci pentru că este un Părinte iubitor care, cu delicatețe și smerenie, stă la ușă și bate. Omul are, așadar, libertatea de a pune toate calitățile pe care le-am enumerat mai sus (rațiune, voință, sentiment) în slujba Creatorului său, sau pe aceea de a-i întoarce spatele. *Tertium non datur*.

În iubire, neutralitatea nu poate fi o opțiune și nu putem proceda ca preotul și levitul din pilda Samariteanului milostiv. Când, în raport cu Dumnezeu sau cu semenul, „trecem pe alături”, în realitate, i-am întors deja spatele și suntem în puncte diametral opuse.

Fie că alegem să credem sau nu, datul ontologic și teleologic al omului este cel exprimat de Sfântul Augustin: „fecisti nos a Te, Domine”. Spre acesta ne cheamă Mântuitorul: „Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi. Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre. Căci jugul Meu e bun și povara Mea este ușoară.” (Mt. 11: 28-30). Paradoxal, în robirea în iubirea lui Dumnezeu găsim libertatea absolută și ne manifestăm, uman, la cel mai înalt nivel (ca un pește în apă, ar spune înțelepciunea populară românească) întrucât pentru aceasta am fost creați. „Și aceasta este viața veșnică: Să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis” (In. 17: 3), iar unii dintre Părinți spun că fericirea celor mântuiți, în Împărăția lui Dumnezeu, va consta într-o continuă cunoaștere a lui Dumnezeu, și cum El este nemărginit această comuniune de cunoaștere și dragoste va dura pentru totdeauna.

94. Isidor Todoran, Ioan Zăgrean, *Dogmatica ortodoxă*, ed. Renașterea, Cluj-Napoca, p. 162

Pe de altă parte cei care, invocând o libertate, în realitate iluzorie, hotărăsc să-i întoarcă spatele lui Dumnezeu, viețuiesc contrar propriei naturi (ca peștele pe uscat, ca să mă exprim antitetic la zicala românească de mai sus).

Dealfel aceasta responsabilitate a omului raportată la Dumnezeu este descrisă sugestiv în Biblie: „Dacă... vei asculta glasul Domnului Dumnezeului tău și vei împlini cu băgare de seamă toate poruncile Lui, vor veni asupra ta toate binecuvântările ... și se vor împlini asupra ta... Iar dacă nu vei asculta... și nu te vei sili să împliniști toate poruncile și horărârile Lui..., să vină asupra ta toate blestemele acestea și să te ajungă”. (Deut. 27,12;15)

În raport cu sine însuși omul are datoria de a deveni sfânt: „Fiți desăvârșiți precum și Tatăl vostru Cel din ceruri desăvârșit este” (Mt. 5: 48), altfel spus menirea omului constă în neîncetata perfecționare proprie, prin trăirea viruților, până la asemănarea cu Dumnezeu. Calea de a ajunge la sfințenie este practicarea virtuților, în smerenie și cu ajutorul harului dumnezeiesc pe care-l primim prin împărtășirea continuă cu Sfintele Taine ale Bisericii. Acesta ar trebui să fie ghidul comportamental al fiecărui creștin.

Trebuie precizat că sfințenia absolută o are doar Dumnezeu ca „singur Sfânt”, iar sfințenia la care suntem chemați noi nu e una fințială, ontologică, ci o stare la care se ajunge prin imitarea lui Hristos, aceeași la care au ajuns Sfinții Bisericii. Sigur, poate părea dificil (și așa și este), dar nu imposibil pentru că „ceea ce este cu neputință la om, este cu putință la Dumnezeu”, și „dacă vrea omul de dimineața până seara poate ajunge la măsura desăvârșirii” (Avva Alonie).

Deci putem spune că fiecare om răspunde în fața lui Dumnezeu atât pentru sine cât și pentru alții. Fiecare persoană umană se manifestă într-un cadru întreit, în care ființează și se manifestă în egală măsură atât eu, cât și tu și el. Iar deasupra acestui cadru și transparent prin el, fiecare și toți împreună îl trăiesc pe Dumnezeu.⁹⁵

În ceea ce privește menirea omului în raport cu natura vedem că imediat după crearea lui, Dumnezeu îl face stăpân peste natura: „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie.

Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: „Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările

95. Pr. Prof. dr.Dumitru Stăniloae, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, p. 74

cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!” Apoi a zis Dumnezeu: „Iată, vă dau toată iarba ce face sămânță de pe toată fața pământului și tot pomul ce are rod cu sămânță în el. Acestea vor fi hrana voastră. Iar tuturor fiarelor pământului și tuturor păsărilor cerului și tuturor vietăților ce se mișcă pe pământ, care au în ele suflare de viață, le dau toată iarba verde spre hrană. Și a fost așa”. (Fc. 1: 27-30)

Dacă efectele nefaste ale păcatului primilor oameni s-au extins și asupra naturii, atunci și efectul restaurator al Jertfei Mântuitorului trebuie să radieze dinspre om în spre natură. E adevărat că Dumnezeu îl face pe om stăpân peste creație, dar îi cere ca mai întâi să crească! Or, aceasta implică nu numai o dezvoltare fizică ci și una intelectuală, dar în special una duhovnicească. Atunci omul devine preot al naturii, punct de legătura dintre creație și Dumnezeu, iar prin mântuirea lui aduce mântuire și mediului în care trăiește.

În sensul celor arătate mai sus arătam spusele lui Vladimir Lossky care afirmă: „Omul nu se mântuiește prin univers, dar universal se mântuiește prin om. Căci omul este ipostasul cosmosului întreg, care participă la el. Pământul găsește sensul său personal ipostatic în om. Lumea urmează omului, pentru că este ca o natură a lui, este antroposfera lui, s-ar putea zice ... deci suntem responsabili de lume. Suntem cuvântul, logosul, în care lumea vorbește și nu depinde decât de noi ca ea să hăulească sau să se roage. Numai prin noi cosmosul, ca un trup care se prelungește, poate primi harul. Căci nu numai sufletul, ci și trupul omului e după chipul lui Dumnezeu”.⁹⁶

Este deci fundamental pentru mântuirea omului să-și îndeplinească menirea cu care a fost creat de către Dumnezeu, concomitent sub toate cele trei aspecte ale ei.

96. Apud. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologie Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, p. 418

MILENARISMUL ȘI COMBATEREA LUI

Pr. Drd. **Claudiu MIROȘ**

Introducere

Sub numele de milenarism (de la millenium = o mie de ani) e cunoscută învățătura care susține că Mântuitorul Iisus Hristos, între venirea a doua și sfârșitul lumii, va întemeia pe pământ o împărăție nouă, în care El va domni cu dreptii o mie de ani. Recomandat ca un capitol de doctrină creștină, cu numeroase implicații dogmatice și morale, precum și ca o ermineutică spiritualistă, milenarismul este de fapt o viziune eshatologică «pământească», o interpretare fantezistă a unor texte scripturistice și o gândire religioasă lipsită de adevărul mântuirii¹.

Învățătura despre «împărăția de o mie de ani» a ajuns cu timpul să reprezinte o principală deviere de la dreapta credință, dar și să constituie o temă centrală a unei concepții religioase în care atitudinea negativă față de creație, repulsia față de lumea pământească și disprețul față de progresul social să atingă cote din cele mai ridicate. Însmormântată pe nesimțite în veacul al IV-lea și al V-lea, erezia hiliastă (cum i se spunea în vechime) reapare după douăsprezece secole în sânul protestantismului și este predicată de secta anabapțiștilor, cunoscând o dezvoltare continuă². Având o aparentă fundamentare biblică, această falsă învățătură religioasă în contradicție evidentă cu Revelația dumnezeiască, prezintă o serie de incoerențe care

1. Vezi Vasile Lochiță, *Chiliasmul*, 1926, Dr. Vasile Gheorghiu, *Împărăția de o mie de ani*, 1928, Prof. C. Nazarie, Iuliu Sriban, D. Georgescu Silvesru, *Pentru ce prăznuiesc creștinii Duminica Sfântă*, Cernica, 1931, Pr. Dr. P. Deheleanu, *Manual de sectologie*, Arad, 1948

2. H. Ch. Chery, *L'offensive des sects*, Paris, 1961, pp. 39-44

favorizează apariția în cuprinsul ei a adversiunii față de valorile culturii și ale civilizației³.

Milenarismul se caracterizează prin : a) învățătura parusiei (arătării) neîntârziate a Domnului; b) învierea separată a credincioșilor pentru ca aceștia să împărătească cu Hristos o mie de ani, și c) tăgăduirea veșniciei pedepselor. Accentul principal cade însă pe ideea «milenistă», de care ne ocupăm în special. Originea ei fiind foarte veche, ea trebuie căutată într-o perioadă precreștină. Se știe că iudeii, înțelegând greșit profețiile mesianice din Vechiul Testament (Isaia XLI, 56; Daniel XXIV, 7; Iezechiel XL, XLVIII) credeau că Mesia va întemeia numai pentru ei, în detrimentul celorlalte neamuri, o împărăție vizibilă pe acest pământ și că această împărăție va precede sfârșitul lumii și judecata de apoi⁴.

Preluând această interpretare, milenariștii o pun în legătură cu unele cuvinte rostite de Mântuitorul și de Sfinții Apostoli, izolând anumite texte și rupându-le din întregul învățături creștine, pentru ca în acest fel să poată fi răstălmăcite după plac. În locul unui Mesia blând și smerit cu inima, pe care îl descrie profetul Zaharia (IX, 9) și care suferă patimile și moartea în locul nostru (Isaia LIII), atenția milenariștilor se îndreaptă spre un rege «pământesc», care vine să zdrobească pe dușmanii poporului ales, să pedepsească pe necredincioși și să apere pe drepti, întemeind o împărăție nouă. Îmbrățișarea erorii milenariste, după Reformă, a adus cu sine și ispita de a stabili data revenirii Domnului, în care e concentrată ardoarea deplasată a așteptării mesianice.

Milenarismul profesat în zilele noastre de adepții unui creștinism denaturat nu constituie numai o simplă reluare a ereziei hiliaste din timpurile primare. Numărul de idei ale hiliasmului din trecut, cunoscut astăzi ca patrimoniu al unui eshatologism rău conceput, s-a îmbogățit cu teme noi, care provin, în general, din desconsiderarea sau chiar aversiunea față de Biserica întemeiată de Hristos și din refuzul realităților lumii prezente. Milenarismul de astăzi nu mai este «hiliasmul» din trecut, o eroare cu privire la evenimentele ce vor avea loc la sfârșitul lumii. El este o erezie ce se referă, tot atât de mult, la existența și misiunea Bisericii în istoria mântuirii, aducând cu sine și grave prejudicii asupra operei răscumpărătoare săvârșite

3. Roger Mehl, *Traité de Sociologie du Protestantisme*, Neuchâtel (Suisse), 1965, p. 208

4. J. Bonsirven, *Les idées juives au temps de Notre Seigneur*, Paris, 1934, pp. 171-186

de Fiul lui Dumnezeu Însuși⁵. Predicând și punând termen apropiat parusiei, susținătorii milenarismului spun că Hristos nu ar fi propovăduit altceva decât o «împărăție» de tip eshatologic, care urmează a lua ființă numai după un iminent sfârșit catastrofal al lumii. Între milenariști e acreditată ideea că Biserica este o realitate cu totul străină de Împărăția lui Dumnezeu și chiar potrivnică acestei împărății. Ispitiți a crede că «mileniul» trebuie interpretat, după sensul lui strict literal. Acest număr nu are valoare aritmetică, ci numai una simbolică. Dacă ține neapărat la sensul aritmetic *hillia ety* trebuie să fie tradus cu «mii de ani» rezultatul este același. Nu e cu puțință ca pe toate celelalte numere din Apocalipsă să le înțelegem simbolic, iar acest număr de «o mie» să fie înțeles literal.

În cele din urmă, milenarismul ca temă eshatologică se caracterizează și prin ideea că sfârșitul împărăției de o mie de ani îl constituie «învierea» celor păcătoși spre judecată și spre nimicire definitivă. La constatarea acestui adevăr s-ar ajunge cu ușurință cunoscând textul Apocalipsei : «iar ceilalți morți nu înviază până ce nu se vor sfârși cei o mie de ani» (Apoc. XX, 5). Astfel se pare că la sfârșitul celor o mie de ani, în timp ce dreptii vor pogori din cer, împreună cu cetatea lui Dumnezeu, vor învia și păcătoșii, care, încercând să atace pe cei aleși, vor fi mistuiți de un foc ceresc (Apoc. XX, 9). Distrugerea aceasta ar constitui actul încheierii definitive a mileniului. După trecerea celor o mie de ani, învierea cea de a doua ar fi rezervată numai păcătoșilor. Milenariștii au ajuns la concluzia că Biserica tradițională, ca instituție umană, aparține ea însăși celui rău, urmând să fie distrusă de războiul ce va avea loc mai înainte de instaurarea fericirii făgăduite.

Tradiția ortodoxă, care păstrează cu sfințenie moștenirea apostolică, a înțeles că Apocalipsa exprimă măreția lucrării mântuitoare a Domnului, după înălțare și până la parusie, într-o formulă majestuoasă, simbolică și profetică : «Împărăția de o mie de ani». Pentru a cunoaște natura și a descoperi semnificația acestei împărății, ea are în vedere raportul pe care Scriptura însăși îl stabilește între Împărăția lui Dumnezeu și Biserică, înlăturând astfel orice eroare de interpretare «milenistă». În consecință, vom prezenta, în continuare, învățătura ortodoxă cu privire la «mileniu», folosindu-ne de datele scripturistice luate în întregime, dovedind astfel

5. *Millenarianism and Messianism in Early Modern European Culture: Volume II*, editat de Karl A. Kottman, Luwer Academic Publishes, 2013

că ea se află în antiteză ireductibilă cu erezia milenaristă, căreia îi opune adevărul unic al mântuirii.

I. Interpretarea ortodoxă a textelor scripturistice

Inaugurarea împărăției lui Dumnezeu, prin venirea în lume a Mântuitorului Iisus Hristos, a adus cu sine împlinirea profeției despre restabilirea împărăției lui Israel, anunțată în Vechiul Testament. Ea nu a rămas o simplă făgăduință. Sfântul Ioan Botezătorul, la plinirea vremii, ne vestește: «S-a apropiat Împărăția cerurilor» (Matei III, 2). Descoperirea acestei realități divine e pusă în Evanghelie în legătură cu înfăptuirea prezicerii rostite de către profetul Isaia : «Poporul care stătea în întuneric a văzut lumină mare și celor care ședeau în latura și-n umbra morții lumină le-a răsărit» (Matei IV, 16 ; cf. Isaia IX, 1). Împărăția aceasta a lui Hristos, căreia Domnul însuși i-a pus temelie (Efes. V, 5 ; Coloseni I, 13 II Timotei IV, 1; Apocalipsa XII, 10 etc.) și despre care ne-a arătat în toate parabolele Sale : cum va crește, pe cine va cuprinde, ce preț va avea și altele, este o comunitate de credincioși alcătuită din toate neamurile pământului, formând o împărăție nouă, spirituală, în care stăpânește, în mod deplin, Dumnezeu. E o împărăție a sufletelor și în suflete (Luca XVII, 21). Numai aceia intră în ea care o au deja în ei. Privită în existența ei istorică, ea este Trupul lui Hristos (Efeseni IV, 25 ; V, 23 ; Coloseni I, 24 ,• I Corinteni XII, 27 etc.), este Noul Israel, poporul lui Dumnezeu (Evrei IV, 9), este Sfânta Biserică⁶.

Prin întemeierea unei noi împărății spirituale, cultul legii vechi și templul din Ierusalim, împreună cu cetatea davidică, au fost depășite și desființate odată pentru totdeauna. Ele nu au slujit decât «închipuirii și umbrei celor cerești» (Evrei VIII, 5). De când Iisus Hristos a plecat cerurile și s-a pogorât la noi, nici nu mai poate fi vorba despre o restaurare pământească a împărăției lui Israel, cu viziunea noului Ierusalim preoteșc (cf. Iezechiel XL-XLVII), pentru că nici nu mai există alt templu decât Biserica lui Hristos, comunitate reală de credință și mărturisire. Readunarea lui Israel, în urma robiei babilonice, nu mai are nici o însemnătate pentru istoria mântuirii⁷. Venirea în lume a Mântuitorului și întruparea Lui din Prea Curata Fecioară

6. P. Deheleanu, *Sectologia*, pp. 488-489

7. Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. III, București, 1973, pp. 371-377

e o dovadă evidentă că neamul ales și-a împlinit misiunea în această istorie, locul lui fiind luat de către Biserică. Restaurarea teocrației iudaice, în forma unei apariții eshatologice, despre care ne vorbesc milenariștii, rămâne o iluzie. Actualizarea unor vechi speranțe mesianice, în care s-a refugiat în crepusculul său iudaismul, nu are nici un reazem scripturistic.

Împărăția lui Dumnezeu și Sfânta Biserică sunt arătate în Sfânta Scriptură ca două realități care, raportate la persoana Mântuitorului Iisus Hristos, au un fond comun. Sfânta Biserică se aseamănă și chiar se identifică, în punctele ei esențiale, cu Împărăția lui Dumnezeu. Ea nu este altceva decât Împărăția lui Dumnezeu în forma ei dintre înălțare și parusie. Privind asemănarea dintre împărăția lui Dumnezeu și Biserică ne dăm seama că amândouă sunt distincte și deosebite de lumea în care sunt rânduite să îndeplinească o misiune și să aibă o menire. «Împărăția Mea - a zis Mântuitorul - nu este din lumea aceasta» (Ioan XVIII, 36). Cu alte cuvinte, ea nu-și are obârșia pe pământ, nu e o împărăție terestră și nu este instaurată de vreo putere omenească. Originea împărăției lui Dumnezeu este divină (Matei XII, 28; XXI, 21, 31). Tot la fel vorbește Mântuitorul și despre Biserică, adresându-se celor dintâi membrii ai ei cu aceste cuvinte : «Voi nu sunteți din lume, ci Eu v-am ales pe voi din lume» (Ioan XV, 19). Faptul că atât împărăția lui Dumnezeu cât și Biserica sunt entități distincte de lume nu înseamnă că ele s-ar izola de realitățile vieții pământești. Dimpotrivă, ele nu se pot afirma decât în lume. Mântuitorul Însuși ne înfățișează lumea ca teren de manifestare a puterii dumnezeiești, în scopul eliminării păcatului din ea, a năruirii puterii stăpânirii câștigate de «cel viclean», precum și în vederea regenerării și punerii în valoare a tuturor energiilor ascunse ale sufletului. Unde e împărăția lui Dumnezeu și unde e Biserica lupta se duce nu împotriva lumii, ci împotriva puterilor întunericului și pentru biruința în lume a elementelor superioare din viața credincioșilor, comunitară și individuală⁸.

Semnele esențiale ale împărăției lui Dumnezeu (se înțelege și ale Bisericii) sunt acestea două: a) nimicirea păcatelor și b) zdrobirea puterii lui Satan asupra lumii. Susținătorii milenarismului le trec pe amândouă cu vederea. Mai întâi ei nu înțeleg că acolo unde este stăpân Dumnezeu, orice voință rea este redusă launtric la inacțiune și nu cunosc caracterul spiritual

8. Pr. Prof. D. Belu, *Împărăția lui Dumnezeu și Biserica*, în «Studii Teologice», VIII (1956), nr. 9-10, pp. 539-553

al împărăției cerurilor. Fariseii au întrebat pe Hristos: «Când vine Împărăția lui Dumnezeu?», iar Iisus le-a răspuns: «Iată împărăția lui Dumnezeu este în mijlocul vostru» (Luca XVII, 21). Într-adevăr, Hristos a venit să mântuiască «poporul de păcate» (Matei I, 21), «să cheme pe cei păcătoși la pocăință» (Marcu II, 17), «să ridice păcatele lumii» (Ioan I, 29). Iisus Hristos nu a venit să piardă lumea, ci să o mântuiască. În al doilea rând, sub presiunea unei gândiri care confundă creația cu lumea păcatului, milenariștii nu observă că Dumnezeu nu a lăsat făptura mâinilor Sale sub stăpânirea celui rău. De la venirea Domnului pe pământ, împărăția întunericului scade, se micșorează, pentru că cealaltă împărăție, a lui Hristos, se întinde și se întărește tot mai mult, aici și acum. «Dacă Eu cu degetul lui Dumnezeu scot afară pe demoni - zice Iisus - atunci a ajuns la voi împărăția lui Dumnezeu» (Luca XI, 20).

Între Biserică și împărăția lui Dumnezeu există, într-un anumit fel, o relație de continuitate, care privește faptul că acela care se învrednicește să facă parte din Biserică, trăind după rânduielile ei, dobândește certitudinea că face parte din împărăția lui Dumnezeu și câștigă nădejdea bucuriei în împărăția ce va urma judecății din urmă. Din această cauză, Sfânta Scriptură numește adesea Biserica însăși împărăție. Intrarea și încetățenirea în această împărăție se face prin Botez, care este o naștere din nou (Ioan III, 37) sau o «înviere» (Romani VI, 2-6). «De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în împărăția lui Dumnezeu» (Ioan III, 3).

Această naștere este «de sus» sau «de la Dumnezeu» prin puterea Sfântului Duh (Ioan I, 12-13). Botezul este în același timp, naștere și înviere. «Au nu știți, că toți câți în Hristos Iisus ne-am botezat, întru moartea Lui ne-am botezat? ...dacă ne-am făcut cu El o singură tulpină, întru asemănarea morții Lui, atunci vom fi la fel și în învierea Lui» (Romani VI, 3-5). Moartea și învierea lui Hristos constituie începutul unui proces de transfigurare a lumii, în care, prin Botez, suntem încadrați și noi. Prin ridicarea din mormânt, Hristos s-a dovedit a fi într-adevăr un împărat ceresc, câștigând, pe lângă putere și demnitate, și o împărăție spirituală a Sa. Învierea Domnului își proiectează lumina asupra întregii existențe creștine. Botezul nu este pentru noi mormânt, fără a fi și înviere, în sensul ființial al cuvântului. Murind împreună cu Hristos, prin Botez, noi ne-am și ridicat cu adevărat în planul vieții lui Hristos, de aceea moartea nu mai are nici o putere asupra noastră. «Îngropați fiind împreună cu El (Hristos) prin Botez, cu El ați și înviat prin credința în puterea lui Dumnezeu, Cel ce l-a înviat

pe El din morți» (Coloseni II, 12), ne spune Sfântul Apostol Pavel. Astfel, Botezul este un fapt cu ecou în veșnicie. Acest adevăr are o însemnătate deosebită în înțelegerea creștină a «mileniului» despre care ne vorbește Apocalipsa. Botezul creștin este o înviere de natură spirituală care începe în viața aceasta, prin dobândirea arvunei nemuririi, dar care se desăvârșește la capătul vieții prezente, după moartea trupească, odată cu intrarea sufletelor neprihănite în odihna lui Dumnezeu⁹.

Împărăția lui Dumnezeu și Biserica nu se găsesc numai într-un raport de asemănare, ci și într-unul de deosebire. Pe baza distincției dintre ele, constatăm că «învierea» ce o dobândim prin Botez se deosebește de «învierea de apoi». Dacă Biserica ar fi tot una cu împărăția lui Dumnezeu, adică între ideea de Biserică și de împărăție nu ar fi nici o deosebire, nu ar avea nici un sens să ne rugăm Tatălui ceresc spunând : «Vie Împărăția Ta» (Luca XI, 2). Împărăția lui Dumnezeu este modul de viață caracterizat prin înfrângerea totală a răului, atât în esența sa cât și în urmările sale; pe când Biserica este terenul în cuprinsul căruia lupta între virtute și păcat rămâne încă o realitate. Pe de altă parte «moartea este plata păcatului» (Romani VI, 23), cum zice Sfântul Apostol Pavel. Unde e păcat e și moarte. În împărăția lui Dumnezeu, pentru că dispare fărădelegea, nu mai bântuie nici puterea morții. Sub aspectul acesta de putere care elimină păcatul, suprimă răul și nimicește pentru totdeauna moartea împărăția lui Dumnezeu se descoperă numai la a doua arătare, când Domnul «vine pe norii cerului, cu putere și mărime multă» (Matei XXIV, 30). Ne putem da seama, deci, că «învierea» prin Botez, care ne scoate din întunericul păcatului și ne introduce în lumina sfințeniei, nu poate fi identică cu «învierea cea de apoi» care ne ridică trupul adormit din realitatea morții în viața veșnică. Amândouă sunt învieri, dar nu de același ordin. Confundarea lor constituie o abatere cu însemnate urmări dogmatice și morale¹⁰.

În cuprinsul împărăției lui Dumnezeu, de la înălțarea Domnului și până la sfârșitul lumii, Biserica luptătoare se află în relație intimă cu Biserica triumfătoare, care nu este altceva decât comuniunea spirituală a Sfinților. De «prima înviere» nu se pot bucura în mod efectiv decât cei care trăiesc după normele vieții creștine. «Cel ce are poruncile Mele și le păzește, acela

9. Sf. Ioan Hrisostom, *Comentariile sau explicarea Epistolei către Romani*, trad. Arhim. Th. Athanasie, București 1906, p. 152

10. P. Deheleanu, *Împărăția de o mie de ani*, p. 49

este care Mă iubește, iar cel care Mă iubește pe Mine va fi iubit de Tatăl Meu și-1 voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui» (Ioan XIV, 21), zice Domnul. A ajunge la vederea lui Dumnezeu înseamnă, pentru unii, care sunt în viață, a trăi în pacea și în lumina harului divin, iar pentru alții, care au trecut de pragul acestei lumi, înseamnă a fi în odihnă și în mărire. Cei care au intrat în odihna lui Dumnezeu nu se mai află în primejdia căderii, starea lor nu se mai poate schimba în rău nicidecum, chiar dacă nu au ajuns încă la fericirea definitivă în urma învierii de obște¹¹. Comuniunea Sfinților constituie un aspect deosebit al fazei pământești a împărăției lui Dumnezeu, ea formează o latură nevăzută, alcătuită din sufletele martirilor și ale dreptilor. Prin aceste suflete, peste ele și împreună cu ele, Hristos domnește în permanență în lume. Ele au fost smulse de sub tirania păcatului, a morții veșnice și a diavolului, bucurându-se deplin de «prima înviere», despre care Mântuitorul spune că : «precum Tatăl scoală morții și-i înviază, așa și Fiul pe care voiește îl înviază... Adevărat, adevărat grăiesc vouă : Cel ce ascultă cuvintele Mele și crede în Cel ce M-a trimis pe Mine, are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte în viață» (Ioan V, 24). Eliberați de servitutea blestemului celui dintru început și de moarte, dreptii participă întru mărire la stăpânirea lui Dumnezeu, ajungând la desăvârșirea primei învieri. Ideea stăpânirii spirituale a lui Hristos în Biserica triumfătoare, unită cu Biserica luptătoare, după înălțare și până la Parusie, este punctul central în jurul căruia Apocalipsa își conturează profeția privitoare la împărăția de o mie de ani.

Împărăția de o mie de ani simbolizează epoca harului divin, care începe odată cu întemeierea Bisericii și se sfârșește la parusie. E vremea în care o parte din credincioși se află în viață, dominând prin puterea lui Hristos pe pământ și surpând, astfel, stăpânirea celui rău, în urma judecății particulare și în așteptarea învierii de obște

Sfânta Scriptură exprimă – într-un mod spiritual și profetic – măreția acestei împărății, în cap. XX, 1-6, 14 al Apocalipsei: 1 . «Apoi am văzut un înger coborându-se din cer, având cheia adâncului și un lanț mare în mâna lui. 2. Și a prins pe balaur, șarpele cel vechi, care este diavolul și satana și l-a legat pe o mie de ani. 3. Și l-a aruncat în adânc și l-a închis și a pecetluit deasupra lui, ca să nu mai amăgească popoarele, până ce se vor sfârși cei o mie de ani. După aceea, trebuie să fie dezlegat câtăva vreme. 4.

11. V. Loichiță, *op.cit.*, p. 49

Și am văzut tronuri și celor ce erau pe ele li s-a dat putere să facă judecată. Și am văzut sufletele celor tăiați pentru mărturia lui Iisus și pentru cuvântul lui Dumnezeu, care nu s-au închinat fiarei și nici chipului ei și nu au primit semnul ei pe frunte și pe mâna lor. Și ei au înviat și au împărățit cu Hristos o mie de ani. 5. Iar ceilalți morți nu înviază până ce nu se vor sfârși cei o mie de ani. Aceasta este învierea cea dintâi. 6. Fericit și sfânt este cel care are parte de învierea cea dintâi. Peste aceștia moartea cea de a doua nu are putere, ci vor fi preoți ai lui Dumnezeu și ai lui Hristos și vor împărăți cu El o mie de ani... 14. Apoi moartea și iadul au fost aruncate în râul de foc. Aceasta e moartea cea de a doua: iezerul cel de foc».

Din acest text constatăm următoarele :

a) În primele două versete se vorbește despre un înger care s-a pogorât din cer și a legat puterea satanei pe «o mie de ani», adică pe o epocă nelimitată și foarte lungă. Sub acest chip de înger ne este prezentat Iisus Hristos, care după moartea Sa pe Cruce, cu trupul fiind în mormânt, cu sufletul s-a pogorât în iad și a legat puterea diavolului (I Petru III, 18-20). Că Hristos Însuși este cel care are cheia adâncului, iar nu vreun înger oarecare, reiese chiar din cuvintele Domnului «Am cheile morții și ale iadului» (Apoc. I, 18). Deci, împărăția de o mie de ani este răstimpul în care propovăduirea Evangheliei și revărsarea harului divin au legat puterea satanei¹².

b) Închiderea și pecetluirea diavolului în adânc este urmată de răspândirea Bisericii lui Hristos în lume, care are ca scop să lupte nu împotriva celui rău, ci împotriva neștiinței și răutății inspirate de diavol (Matei XIII, 39; Luca VIII, 12; Fapte XIII, 10; Efeseni IV, 27; VI, 11 II Timotei II, 26; Iacob IV, 4; I Ioan III, 10). După trecerea celor o mie de ani, diavolul e slobozit, dar pentru puțin timp.

c) În text se vorbește, mai departe, de o judecată, precum și de soarta celor uciși pentru mărturia lui Hristos (vers. 4). Spre deosebire de judecata universală, care se face după faptele omului, și pe care văzătorul de taine ne-o descrie în versetele 11-15, judecata la care se referă aici este cea particulară. Hotărârea acestei judecăți este dată numai sufletelor celor morți, nu și trupurilor lor (așa cum va fi la judecata finală), iar sentința nu este pentru veșnicie, ci numai pentru «o mie de ani». În mod special, se arată, însă, că e vorba de sufletele martirilor, ale sfinților care nu au primit semnul fiarei pe fruntea și pe mâna lor, adică nu au primit cu mintea și nu au

12. B. Alio, *Saint Jean, L'Apocalypse*, Paris, 1921, p. 301

săvârșit cu fapta lucrarea cea rea a diavolului. Prin aceștia Hristos domnește neîntrerupt peste credincioșii Săi din lume. De aceea și «mileniul», în sens spiritual-profetic, privește în special petrecerea sfinților repauzați, împreună cu Hristos în cer, până la învierea trupurilor¹³. Numai în această din urmă «înviere», care va precede a doua venire a lui Hristos, în urma judecății de apoi, dreptii se vor împărtăși veșnic de fericirea cerească, în integritatea lor sufletească și trupească.

d) Cetățeni și membrii ai «împărăției de o mie de ani» sunt numai cei ce «au înviat», la «învierea cea dintâi», peste care «moartea cea de-a doua» nu are putere. Cei ce nu s-au învrednicit de această înviere, vor învia abia la sfârșitul celor «o mie de ani», adică la «învierea a doua» (vers. 4-6). Apocalipsa ne vorbește numai despre «învierea dintâi» și despre «moartea cea de-a doua». Expresia aceasta ne duce la concluzia că trebuie să existe și «învierea cea de-a doua» și «moartea cea dintâi». Deși nu sunt amintite în text, totuși cuvintele la care ne-am referit presupun cu certitudine existența lor¹⁴. Putem vorbi, așadar, de două învieri și de două morți fără să vorbim și despre două parusii și despre două «judecăți de Apoi». «Învierea cea dintâi» nu poate fi alta decât o înviere de natură spirituală, care începe în mod sacramental cu Botezul și se desăvârșește, după moartea trupească, în comuniunea sfinților, prin judecata particulară. Ea este numită prima, întrucât trebuie să fie urmată, dar numai în ultima zi a lumii, de a doua înviere, care este aceea a trupurilor. În raport cu acestea, prin «întâia moarte» trebuie să înțelegem moartea fizică, naturală, despărțirea sufletului de trup, iar prin «moartea cea de a doua» chinul cel veșnic sau osânda iadului, în contrast cu fericirea de veci, numită și viață veșnică (Matei XVIII, 8 ; XIX, 17; Marcu IX, 43; Ioan V, 29).

Deoarece dreptii au parte de «prima înviere», intrând și gustând din odihna lui Dumnezeu, moartea cea de a doua nu mai are nici o putere asupra lor¹⁵.

e) Epoca restrângerii puterii diavolești asupra omenirii este simultană cu aceea a împărăției lui Hristos cu aleșii Săi. Durata ei va fi de o mie de ani. Cuvintele: *Hilia ety*, fără articol, în limba greacă pot să însemne

13. V. Loichiță, *op.cit.*, pp. 49-50

14. Prof. N. Chițescu, *op. cit.*, p. 35

15. B. Alio, *op. cit.*, p. 298

«o mie de ani», dar tot atât de bine și «mii de ani»¹⁶. Ele exprimă vremea pe care numai Dumnezeu trebuie să o știe. În chip profetic, această cifră se referă la o epocă foarte lungă și nedeterminată (cf. II Petru III, 8 ; Ps. XC, 4; Isaia LXII, 4)¹⁷.

Durata împărăției lui Dumnezeu în lume nu poate fi precizată aritmetic. În al doilea rând, însă, aceeași cifră exprimă și o plenitudine. Astfel, această epocă poate fi identificată cu toată fața pământească a împărăției lui Dumnezeu, de la înălțare și până la parusie, adică cu existența în istorie a Bisericii creștine (*Mille annos pro annis omnibus, huius saeculi posuit ut prefecto numero notaretur ipsa temporis plenitudo*, Fer. Augustin, *De civitate Dei*, VII, 2). Spre sfârșitul acestei perioade, satan va încerca un ultim asalt împotriva Bisericii, dar și acesta va fi înlăturat, prin venirea a doua a Domnului. Expresia «câtăva vreme» din versetul 3 se referă la o perioadă scurtă, incompletă, relativă, deci la o acțiune care eșuează curând. Strâmtoarea, ereziile și toate falsele învățături religioase, susținute de potrivnicii Bisericii luptătoare sunt încercări cu totul neizbutite, în schimb pacea spirituală, liniștea internă și securitatea eternă a Bisericii luptătoare durează «o mie de ani», adică o epocă deplină, continuă și desăvârșită, deci atât cât este necesar pentru triumful Evangheliei și pregătirea în vederea obținerii fericirii cerești¹⁸.

f) Interpretarea ortodoxă a «mileniului» (cuvânt pe care îl întâlnim de șase ori în cap. XX al Apocalipsei), epocă a harului, anticipare a vieții paradisiace, e în perfectă concordanță cu învățătura eshatologică din Evanghelii și epistole. Formulând porunci valabile pentru viața credincioșilor de aici, Domnul însuși a arătat că Împărăția cerurilor e un mod de viață menit a lua ființă, nu dincolo de lumea aceasta, nu prin izolarea și tăgăduirea ei, ci în cadrul și în legătură cu ea. Parabolele vorbesc despre o sămânță care urmează să crească, să rodească, apoi să vină secerișul. Sfântul Apostol Pavel precizează, la rândul său, că Împărăția lui Dumnezeu nu-i mâncare și băutură, ca s-o înțelegem ad litteram, ci «pace, dreptate și bucurie întru Duhul Sfânt» (Romani XIV, 17), că ea se înfăptuiește treptat-treptat în Biserică. Prin expresia «preoți ai lui Dumnezeu și a lui Hristos» (versetul 6), trebuie să înțelegem că membrii împărăției poartă cu

16. P. Deheleanu, *Împărăția de o mie de ani*, p. 40

17. Dr. Vasile Gheorghiu, *op. cit.*, p. 4, 17

18. P. Deheleanu, *Sectologie*, p. 492

ei noblețea chemării creștine și starea de har în care se află cei ce slujesc cu vrednicie lui Dumnezeu.

II. Interpretările milenariste ale textelor scripturistice

Gândirea hiliastă, încă de la primele ei afirmări în istoria creștinismului, a considerat «mileniul» de la Apoc. cap. XX, 1-6, 14 ca o «împărăție» ce nu poate fi confundată cu nici o altă realitate spirituală, pentru că ea are caractere proprii care o deosebesc atât de Biserică, care este un simplu așezământ omenesc, cât și de împărăția lui Dumnezeu, care urmează numai după învierea necredincioșilor. Astfel, mileniul ar însemna regăsirea Ierusalimului părăsit, un nou timp de propășire pentru Israel. «Poporul ales» va reveni la Ierusalim pentru a prăznui sărbătorile și pentru a se închina Domnului (Zaharia XIV, 16; Isaia XI, 9 ; Avacum II, 14). Întemeierea acestei «împărății» ar fi rezultatul unei noi intervenții divine a lui Hristos în lume. De aceea, în vederea realizării mileniului, Iisus Hristos ar interveni direct și ar limita puterea diavolului (Apocalipsă XX, 1), până spre sfârșit, când, după o scurtă activitate nefastă, ar fi aruncat în iad (Apoc. XX, 14). Legat pentru o mie de ani, satana nu ar mai putea înșela lumea, ducându-o la pierzare. Împărăția de o mie de ani ar fi, în concluzie, ultima zi din săptămâna cea mare a timpului divin, un sabat al odihnei pentru pământ și pentru poporul lui Dumnezeu¹⁹.

Caracterele particulare ale «împărăției de o mie de ani» nu ar privi numai intervenția lui Hristos pentru restaurarea cetății davidice și legarea lui satan, ci în special modul în care dreptii domnesc cu Hristos. Iată câteva presupoziii :

a) Mileniul ar fi o reeditare a vremii din Edenul de altă dată, printr-o favoare de care nu se bucură decât dreptii. Domnia milenară s-ar caracteriza prin armonia deplină dintre oameni (Isaia LXV, 20-4), pacea între animale (Isaia XI, 6-9), fertilitatea deosebită a pământului (Isaia XXX, 23-26), dar și o viață foarte lungă («milenială» Isaia LXV, 20, cf. Geneză V), înlăturarea răului și a nedreptății (Ieremia XXIII, 5-6) etc., într-o viață cu accentuate caractere pământești²⁰.

b) În perioada mileniului aleșii Domnului ar petrece împreună cu Hristos, în «ceruri», acestea fiind înțelese ca «locuri cerești» sau «văzduhuri»,

19. Gerard Dagon, *Petites Eglises et grandes sectes en France aujourd'hui*, Paris, 1965, p. 37

20. *Lecțiuni biblice*, București, p. 132

cuprinse și ele în «cetatea lui Dumnezeu». «Ei stau înaintea scaunului de domnie a lui Dumnezeu și-L slujesc zi și noapte în templul Lui» (Apoc. VII, 15). Dar în timp ce dreptii s-ar afla sus în ceruri, înaintea tronului, pe pământ totul ar fi pustiu și gol. Pământul nelocuit ar fi închisoarea lui satan. În acest sens ar vorbi profetul Ieremia: «Mă uit la pământ și iată este pustiu și gol; mă uit la ceruri și lumina lor a pierit. Mă uit la munți și iată că sunt zguduiți și toate dealurile se clatină... Mă uit și iată Carmelul este pustiu și toate cetățile sale sunt uimate înaintea Domnului și înaintea mâniei Lui aprinse» (IV, 23,24, 26). Cele două tablouri, atât de deosebite unul de altul, s-ar găsi într-o legătură pe care ne-o descoperă însăși funcțiunea pe care o îndeplinesc aleșii Domnului ce se află cu Hristos. În vremea celor o mie de ani, dreptii înviați ar lua parte la judecata ce trebuie făcută asupra nelegiuitorilor și care ar dura până la distrugerea păcatului și până la nimicirea lui satan și a tuturor lucrărilor lui. La această lucrare de judecată împotriva nelegiuitorilor și a îngerilor răi s-ar referi și Apostolul Pavel : «Nu știți că sfinții vor judeca lumea ?... Nu știți că noi vom judeca pe îngeri?» (I Corinteni VI, 2--3). Deci ar fi vorba despre o judecată care durează ea însăși o mie de ani (Apocalipsa XX, 4)²¹.

c) «Împărăția de o mie de ani» - după o altă interpretare scripturistică - prezintă aspecte care o deosebesc de împărăția păcii universale așteptate. După toate proorociile biblice, timpul predestinat pentru instaurarea împărăției milenare s-ar fi împlinit în anul 1914. Prin intrarea în mileniu, Iisus Hristos a primit scaunul de domnie, în ceruri, din partea Celui Prea Înalt, după cum și învierea aleșilor Lui a avut într-adevăr loc, în chip nevăzut. De această înviere ar depinde exercitarea unei autorități suverane în întreaga omenire. Mărturie ne-ar sta cuvintele Scripturii : «Împărăția lumii a ajuns a Domnului nostru și a Hristosului Său și va împărăți în vecii vecilor» (Apoc. XI, 15). Instaurarea împărăției divine ar fi tot una cu constituirea unui «guvern perfect», prin mijlocirea căruia Dumnezeu își impune suveranitatea absolută în conducerea evenimentelor care pregătesc nimicirea lumii. Sfânta Scriptură ne-ar descoperi faptul că ar fi vorba de un guvern superior față de toate celelalte guverne umane, atât ca mod de organizare cât și ca administrare, el fiind dintr-un număr limitat de coregenți (144.000 după datele Apocalipsei, cap. VII). Capitala acestei

21. W. A. Spincer, *Timpul nostru în lumina profețiilor*, Graiul Literar, București, pp. 320-321

împărății ar fi în ceruri, într-un loc numit Sion și din acest punct central își exercită puterea în tot universul (Ps. XLVIII, 1, 2; Zaharia IX, 10). Dovadă ne-ar fi și cuvintele Apocalipsei: «M-am uitat și iată Mielul stătea pe muntele Sionului și cu El 144.000 care aveau numele Lui și numele Tatălui Lui, scris pe frunțile lor» (XIV, 1). Misiunea acestui organism guvernamental este bine definită: el trebuie să distrugă «sistemul general al lucrărilor» întocmit de oameni, după cum are de asemenea sarcina să nimicească pe toți aceia prin care se susține și se dezvoltă acest «sistem» în existența umană. Împărăția de o mie de ani nu este instaurată în vederea impunerii păcii în «sistemul actual al lucrurilor», ci în vederea instituirii unei rânduiei noi. «Toți cei ce se depărtează de Tine vor pieri, numit-ai pe tot cel ce se leapădă de Tine» (Ps. LXXII, 26), scrie profetul David.

În ce privește raportul în care se află «împărăția de o mie de ani» cu Biserica, avem, de asemenea, mai multe presupoziii:

a) Domnia lui Hristos fiind vizibilă și personală, faptele și evenimentele din mia de ani ar fi reale și nu ar aparține numai de domeniul spiritului. Biserica este numai o realitate spirituală a membrilor ei, adunați în numele lui Hristos (Efeseni IV, 11-16), pe când mileniul este împlinirea făgăduinței menționate în Vechiul Testament, precum și în Noul Testament, de a se înfăptui împărăția mesianică pe acest pământ²².

b) Biserica creștină din vremea apostolică ar fi decăzut, de la Constantin cel Mare încoace în istorie nu mai găsim decât urme de credincioși și mărturisitori ai adevărului, nicidecum o realitate ecclezială²³. Fiii lui Dumnezeu din ultima generație creștină sunt numai «reformatorii».

c) Venirea lui Hristos pe pământ nu ar fi avut ca scop convertirea (adică mântuirea), ci cu totul altceva, după o presupozitie milenară externă. Ceea ce trebuia să se înfăptuiască până la «sfârșitul acestui sistem de lucruri» a fost numai o lucrare de selectare și adunare a «fiilor Împărăției», așa după cum a ilustrat acest adevăr Iisus în pilda despre grâu și neghină (Matei XIII, 24-30 ; 36-43). În afară de «alegerea» succesivă a viitorilor membri ai guvernării regale, care să ia parte cu Iisus Hristos la conducerea împărătească din ceruri (II Tim. II, 12 ; Evrei III, 1 I Petru I, 3-4) nu se poate vorbi de nici o Biserică. Unica grupare a aleșilor este formată de către corporațiunea de administrare a celor 144.000 de persoane (Apoc. XIV,

22. *Lecțiuni biblice*, București, pp. 134-140

23. W. A. Spincer, *op. cit.*, p. 318

13), de sub conducerea lui Iisus. E vorba despre un grup de domnitori care ar fi asociați cu Hristos într-un guvern cu totul invizibil ochilor omenești, pregătiți pentru această misiune în decursul veacurilor, atât în Vechiul Testament, cât și în Noul Testament. Psalmistul însuși i-ar numi «căpetenii peste tot pământul» (Ps. XLV, 19). Când acest guvern a fost pe deplin capabil de funcțiune și împărăția de o mie de ani s-a constituit, rezultatul ar fi fost izbucnirea unui «război în cer» (Apoc. XII, 7). Ținând seama de aceste condiții ale apariției mileniului, se înțelege că el nu poate fi identic cu epoca de pace deplină care aparține numai împărăției lui Dumnezeu, ce apare după nimicirea păcătoșilor²⁴.

O analiză temeinică și judicioasă a textelor sacre ne orientează spre o altă înțelegere a raportului dintre Biserică și împărăția de o mie de ani, făcându-ne să ne dăm seama că o separare categorică dintre aceste două realități, în spiritul Scripturii, nu este posibilă. În capitolul anterior la punctele 1 și 2, am arătat dovezile scripturistice care atestă împlinirea profeției despre restabilirea împărăției lui Israel prin întemeierea Bisericii creștine, într-o ordine de viață spirituală. Viziunea terestră a instaurării împărăției de o mie de ani stă la baza tuturor presupuzițiilor milenariste²⁵. Constatăm, în această privință, că există două direcții: una mai aproape de idealul iudaismului de după robie, situează împărăția de o mie de ani pe pământ, în care dreptii vor duce, după toate normele acestei lumi, o viață întru totul trupească; alta, care ar părea să fie mai spiritualistă, susține că în timpul mileniului dreptii vor petrece în cer în prezența lui Hristos. Dar nici aceasta din urmă însă nu este lipsită de înțelegerea «pământească» a petrecerii dreptilor cu Hristos, susținând că viața «după trup» va forma la sfârșitul împărăției de o mie de ani, specificul însuși al vieții veșnice. Ideea că mileniul este «ultima zi din săptămâna cea mare a timpului divin, un sabbat al odihnei pentru pământ și pentru poporul lui Dumnezeu», are și ea un caracter pur terestru și relevă o viziune nespitală a acestei stări mileniale²⁶. Înlăturarea acestei viziuni grosiere este afirmată mai întâi de către Mântuitorul Însuși când mustră astfel pe saducheii spunând: «Rătăciți neștiind Scripturile, nici puterea lui Dumnezeu. Că la înviere nici nu se

24. *Christian Millenarianism: From the Early Church to Waco*, edited by Stephen Hunt, C Hurst and Co., London, 2001

25. N. Stănescu, *op.cit.*, pp. 252-258

26. W. A. Spincer, *op. cit.*, p. 318

însoară, nici nu se mărită, ci ca îngerii lui Dumnezeu sunt» (Matei XXII, 29-30). Iar Sfântul Apostol Pavel ne învață: «Împărăția lui Dumnezeu nu este mâncare și băutură, ci dreptate și bucurie în Duhul Sfânt» (Romani XIV, 17), sau în altă parte tot el ne spune: «Carnea și sângele nu pot să moștenească împărăția lui Dumnezeu, nici stricăciunea nu moștenește nestricăciunea» (I Corinteni XV, 50). Concepția particulară a instituirii «împărăției de o mie de ani», în termenii presupuziției de mai sus, enunțată de aliniatul c, nu este altceva decât erezia hiliastă dusă până la extrem²⁷. Tendința de a crea o simbioză între anumite idei biblice, cărora această gândire le dă o interpretare fantezistă, cu alte idei pur profane (sistem de lucru, guvern, conducător, război etc.) își are izvorul în excluderea oricărei legături dintre Biserica întemeiată de Hristos pe pământ și împărăția viitoare a lui Dumnezeu. După această concepție, mileniul se stabilește în lume prin intervenția răzbunătoare a lui Iisus Hristos și a îngerilor Lui. E vorba despre o intervenție ce urmărește o nouă creare a lumii din nimic, după nimicirea celei dintâi. În ce privește Biserica tradițională, toți mileniiști consideră că ea și-a pierdut orice drept de a mai vorbi în numele lui Hristos. În consecință ea urmează a fi distrusă.

Argumentele care vin în sprijinul identificării mileniului cu viața Bisericii, opunându-se separării lor, le aflăm chiar în textele de care se folosesc mileniiștii, ținând seama că aceste citate trebuie să fie înțelese în întregul din care fac parte. Astfel, amintind de versetul în care se spune că dreptii «stau înaintea scaunului de domnie a lui Dumnezeu și-L slujesc zi și noapte în templul Său» (Apoc. VII, 15), constatăm că «templul lui Dumnezeu», nu poate fi decât întreaga creatură transfigurată prin Duhul Sfânt, în care Dumnezeu Însuși vine să-și afle sălășluire, după cum ne încredințează revenirea acestei imagini în ultimul capitol din Apocalipsă (XXI, 3). Strălucirea acestui templu o are însă, ca o arvună și Biserica de pe pământ²⁸. Urmând o strictă exegeză a textelor, constatăm că în capitolul XX, în care ni se vorbește despre mileniu, nu avem decât o recapitulare a capitolului XII, în care este cuprinsă vedenia privitoare la femeia înveșmântată cu stele, simbol al unei realități tainice bisericești. Această femeie simbolizează

27. Învățătura «milenistă» extremă poate fi urmărită și în broșurile mai vechi: J. F. Rutherford, *Bogăție* (trad. rom.), București, 1936; *Ambasadorii teocrației*, Buc., 1945, pp. 24-30; *Adevărul vă va face liberi*. Buc. 1947, cap. XXIX, «*Domnia de o mie de ani*», pp. 315-328

28. B. Alio, *op. cit.*, p. 307

Biserica primară, care trebuie să îndure încă din pruncie adversitățile îndreptate asupra ei și să-și caute refugiul printre neamuri. «Soarele și luna» (XII, 1), care împodobesc personificarea acestei tainice realități arată slava cea cerească a Bisericii triumfătoare, care în capitolul XX, 9 este numită «cetatea cea iubită», iar în capitolul XIV, 1 «muntele Sion». «Împărăția» despre care în cap. XI, 15 se spune că «a ajuns a Domnului» nu poate fi decât tot Biserica, întemeiată odată pentru totdeauna, întrucât versetul se continuă cu ideea că Hristos «va împărați în vecii vecilor». Viitorul «va împărați» nu arată aici decât continuarea eternă a unei domnii spirituale inaugurată la învierea lui Hristos în toată perfecțiunea și splendoarea ei. În concluzie, textele Apocalipsei exprimă cu claritate adevărul că mileniul nu începe cu parusia, ci dimpotrivă el trebuie să preceadă arătării lui Hristos.

Un alt argument care înlătură interpretările hiliaste din cap. XX al Apocalipsei, singurul loc în care se vorbește despre împărăția de o mie de ani, ni-l oferă chiar versetele 7, 8 și 9 din acest capitol. Din acestea deducem limpede că împărăția de o mie de ani nu se întinde asupra întregii umanități²⁹. Mântuitorul domnește peste sufletele martirilor și ale credincioșilor Săi, dar ele nu se găsesc pe pământ. Pe de altă parte despre pământ nu ni se spune că este «pustiu și gol», cum ar rezulta din citatul de la Ieremia IV, 23, luat la întâmplare. Dimpotrivă «în cele patru unghiuri ale pământului» se află neamurile care urmează a fi amăgite de satan, Gog și Magog (XX, 8). E vorba despre o reluare a viziunii cu aceeași semnificație din capitolul XIV, unde apare Mielul pe muntele Sionului înconjurat de ceata aleșilor Săi în mijlocul unei lumi care nu a cunoscut încă Evanghelia (IV, 1-6). De aici rezultă că în textul amintit (XX, 1-6) văzătorul de taine nu ne prezintă tabloul întreg al mileniului, nu ne prezintă Biserica în lume, ci se ocupă numai de cetatea iubită, care este identică cu Sionul spiritual, adică Biserica privită în Sine.

Un alt aspect al hiliasmului, cu o notă particulară pe care o imprimă o anumită tendință de puritanism, îl constituie ideea că «împărăția de o mie de ani» ar fi alcătuită numai din dreptii care înviază pentru a împărați cu Hristos. Sfânta Scriptură ne-ar spune că învierea dreptilor și a păcătoșilor nu va avea loc în același timp, ci ar fi separate una de alta printr-un interval de o mie de ani, ceea ce ar însemna că între membrii împărăției mileniale nu e nici un amestec de drepti și păcătoși. Pe lângă textul de la Apocalipsă XX, 4, unde se spune că numai dreptii «au înviat și au împărațit cu Hristos o mie

29. *Ibidem*, pp. 298-299

de ani» ar mai fi și alte mărturii. Astfel, Sfântul Apostol Pavel se adresează credincioșilor din Tesalonic cu aceste cuvinte: «Dacă credem că Iisus a murit și a înviat tot așa credem că Dumnezeu și pe cei adormiți întru Iisus aduce-i-va împreună cu El... pentru că însuși Domnul cu strigare mare, la glasul Arhanghelului și întru trâmbița lui Dumnezeu, se va pogorî din cer și cei morți întru Hristos vor învia întâi» (I Tesaloniceni IV, 14-16). Cu alte cuvinte, la venirea a doua, Hristos nu va învia pe toți cei din morminte, ci numai pe cei «adormiți întru El». Despre aceștia ar zice și Apostolul Pavel, «că vor învia întâi», corespunzând spuselor din Apocalipsă «aceasta este învierea cea dintâi» (XX, 5). Învierea celor păcătoși, adică «a doua» va urma mai târziu, după o mie de ani. Apostolul Pavel însuși ne-ar lămuri că fiecare va învia «în rândul cetei sale, pârga este Hristos apoi cei ai lui Hristos la venirea Lui» (I Cor. XV, 23). Învățătura despre mileniu, precedată de «învierea cea dintâi» a dreptilor și urmată de învierea a doua a păcătoșilor nu ar fi așadar mărginită la textul din Apocalipsă, ea fiind și învățătură exprimată în pilda cu privire la separarea griului de neghină (Matei XIII, 24-42).

Despre învierea dintâi, spre deosebire de aceea a păcătoșilor, aflăm astfel că nu ar fi limitată la un număr definit de persoane, care s-ar bucura deja de învierea lor din «morminte», fiind răpite la cer. Învierea ar fi tot una cu crearea oamenilor din nou, cu calitățile lor distincte și felul particular de viață pe care fiecare persoană le-ar fi avut înainte de a fi murit. În general vorbind, învierea morților nu ar fi altceva decât ridicarea lor din niște «morminte de amintire». De vreme ce, în Scriptură, nu avem nici un temei pentru dovedirea nemuririi sufletului, se spune, se înțelege că ideea de morminte ale morților trebuie să fie concepută numai ca o metaforă. «Nu vă mirați de acest lucru - a spus Mântuitorul cu privire la cei adormiți - pentru că vine ceasul când toți cei din mormintele de amintire vor auzi glasul Lui (al Domnului) și vor ieși» (Ioan V, 28). Scopul învierii dreptilor este deosebit de acela al învierii nelegiuitorilor. Dreptii au înviat în vederea constituirii «guvernului perfect» de la cârma lumii, de aceea și numărul lor a fost limitat la 144.000 de persoane (Apoc. VII, 4 ; XIV, 1-3). Numai despre aceștia ar fi spus Mântuitorul: «Voi sunteți aceia care ați rămas neclintii lângă Mine în toate încercările Mele și vă rânduiesc vouă împărăție, precum Mi-a rânduit Mie Tatăl» (Luca XXII, 28-29). Învierea ar fi avut loc tocmai la împlinirea numărului de guvernanți predestinați³⁰.

30. John M. Court, *Approaching the Apocalypse: A Short History of Christian*

O examinare atentă a textelor aduse în discuție ne duce cu totul la alte concluzii. În citatul de la I Tesaloniceni IV, 14-16 nu se vorbește despre așa-zisa «învieră dintâi», de unde am putea deduce cele două învieri, ci de o singură înviere, de învierea de apoi. Faptul că nu se amintește decât de cei morți în Hristos, fără să se spună ceva despre învierea păcătoșilor, are o explicație bine întemeiată. Pe Sfântul Apostol Pavel, care răspunde unor preocupări vii ale credincioșilor din Tesalonic, nu-l interesa decât soarta celor ce au adormit după primirea Botezului. Sfântul Apostol încearcă să mângâie pe cititorii săi (vers. 18), care erau neliniștiți în privința învierii de obște, iar nu să-i «întristeze» (vers. 13). În celălalt text invocat de către mileniști, de la I Corinteni XV, 23, într-adevăr se vorbește despre «cete», nicidecum însă despre două cete, una a dreptilor și alta a păcătoșilor, ale căror învieri ar fi despărțite pe o perioadă de o mie de ani. Textul vorbește de mai multe cete, după gradul de sfințenie sau de păcătoșenie a celor ce vor învia. În ce privește timpul, învierea nu poate fi decât o singură dată: «precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia» (I Corinteni XV, 22)³¹.

Interesul mileniștilor de a deosebi cele două învieri privește atitudinea lor negativă față de Taina Botezului, pe care ei o reduc la un simplu simbol, ca și față de Biserică, în cuprinsul căreia lupta dintre virtute și păcat rămâne încă o realitate. A confunda «învierea» din Botez (învierea dintâi) cu învierea din morți și a face din ambele o singură înviere a dreptilor constituie o gravă rătăcire. Rămâne numai să mai arătăm că Mântuitorul Însuși face o distincție între «învierea de acum», care este și «învierea cea dintâi», care are loc în perioada de har a Bisericii și «învierea de Apoi». Astfel, El spune: «Cine ascultă glasul Meu și crede în cel ce M-a trimis pe Mine are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci s-a mutat din moarte la viață» (Ioan V, 24). E vorba de cei ce ascultă glasul lui Dumnezeu dobândind o înviere «de acum» și «de aici»; ridicându-se din moartea păcatului la viața în Hristos. Dar tot Mântuitorul ne vorbește și despre învierea de obște: «Nu vă mirați de aceasta, că vine ceasul când toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși: cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele spre învierea judecății» (Ioan V, 28-29). Constatăm că Mântuitorul vorbește aici despre o altă înviere care nu mai e «acum», ci va fi numai la

Millenarianism, I.B. Tauris, London, 2008

31. P. Deheleanu, *Sectologia*, pp. 496-497

sfârșitul lumii, ea nu e sufletească, ci este trupească. Mormintele pomenite sunt reale, nicidecum nu pot să fie simple amintiri. Textul exclude, de asemenea, posibilitatea unei distanțe de o mie de ani între învierea dreptilor și a păcătoșilor.

Teza milenistă care susține învierea nevăzută a celor 144.000 de drepti, în vederea formării «guvernului perfect» de conducere mondială, pe lângă faptul că este fantezistă, este o răstălmăcire grosieră a învățăturii biblice privitoare la participarea dreptilor într-o mărire la stăpânirea lui Hristos în Biserica triumfătoare. Dacă Dumnezeu nu ține ca sufletul să fie nemuritor, greu ne putem închipui că ar avea în preocuparea Sa pe cei morți pentru a-i învia în vederea împărțirii cu ei a unei stăpâniri. Sfânta Scriptură afirmă însă categoric existența și trezvia sufletului după moarte. În Ecclesiast citim aceste cuvinte: «Și pulberea să se întoarcă în pământ, cum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu care l-a dat» (XII, 7)³². În pilda bogatului și a săracului Lazăr, vedem că aceștia viețuiesc și după moarte și înainte de învierea de obște a trupurilor, deci viețuiesc cu sufletul (Luca XVI, 19, ș.a.). Tot la fel în Apocalipsă se vorbește despre «sufletele celor junghiați pentru cuvântul lui Dumnezeu ce stau sub jertfelnicul din cer» (VI, 9). «Mormintele de amintire» despre care ne vorbesc mileniștii sunt simple ficțiuni. Moartea este privită de ei numai sub aspectul ei de pedeapsă, omul însuși fiind conceput ca o ruină morală ce trebuie să fie complet distrusă. Ce mai rămâne din cuvintele Mântuitorului: «Voi sunteți cei ce ați rămas neclintiți lângă Mine în toate încercările Mele» (Luca XXII, 28), dacă omul piere prin faptul că este creatură? Ideea că sufletul se distruge odată cu trupul nu este decât urmarea concepției că Hristos nu se poate sălășlui în sufletul credinciosului prin Botez, acesta rămânând după venirea Domnului pe mai departe gol, predestinat nimicirii. De aceea nici aducerea în existență a dreptilor, la parusie, nu are caracterul propriu-zis al unei învieri. Ridicarea din «mormintele de amintire» a celor 144.000 de aleși nu e altceva decât o acțiune divină prin care se pregătește un instrument sau un mijloc de nimicire a lumii. Desigur e vorba despre o idee inadmisibilă din punct de vedere creștin.

O altă idee milenaristă consideră că «împărăția de o mie de ani» ar avea loc între cele două parusii ale Domnului, care ar corespunde celor două judecăți de apoi. La prima Sa arătare de la începutul învierii, Iisus Hristos

32. Pr. Prof. D. Stăniloae, op. cit., p. 235

este văzut de către Apostolul Ioan sub înfățișarea «îngerului care se pogoară din cer, având cheia adâncului și un lanț mare în mâna lui» (Apocalipsa XX, 1), iar la a doua parusie se descoperă «venind pe norii cerului cu putere și cu mărire multă» (Matei XXIV, 30). De fapt, arătarea Domnului, în chipul îngerului din Apocalipsă, ar constitui a doua venire a Lui pe pământ. Prin înfățișarea Sa îngerească, dovedește că El este fără de păcat. Venirea de la sfârșitul celor o mie de ani (a treia oară), când ar fi însoțit de sfinții Lui, ar fi o arătare împărătească. În ultima Sa pogorâre pe pământ, Hristos ar veni numai pentru ca să execute sentința dată asupra celor nelegiuți³³.

Ideea acestor două parusii ar fi pusă în lumină de textul apocaliptic care precizează faptul că ele sunt bine stabilite între o mie de ani reali. Diavolul «ar fi fost legat pe o mie de ani» (vers. 2), iar oprirea de a amăgi popoarele s-ar fi făcut «până se vor sfârși cei o mie de ani» (vers. 3) ; dreptii care s-ar fi învrednicit de «prima înviere» ar fi «împărățiți cu Hristos o mie de ani» (vers. 4), iar necredincioșii se pare că «nu înviază până ce nu se vor sfârși cei o mie de ani» (vers. 5). Tot la fel, «preoții» lui Hristos «vor împărăți cu El o mie de ani» (vers. 6), iar satana va fi dezlegat numai «când se vor sfârși cei o mie de ani» (vers. 7).

Cele două parusii ale Domnului ar avea amândouă caracter de judecată. Până la prima apariție (a doua venire) a lui Hristos, după o anumită interpretare, ar fi avut loc trecerea celor 2300 seri și dimineți, prevăzută profetic de către Daniel (VIII, 14), în vederea restabilirii curățeniei templului din Ierusalim. Dar acest locaș sfânt, care trebuia curățit prin marele foc, lucru despre care ar fi amintit și Apostolul Petru (II Petru III, 7-10), nu ar fi altceva decât simbolul cortului mărturiei din cer, în care ar fi intrat, în mod nevăzut, Iisus Hristos, la 22 octombrie 1844, pentru a-l curăți de păcatele «fiilor lui Dumnezeu» (Evrei VIII, 5; IX, 23). Deci e vorba despre o lucrare ascunsă a lui Hristos, descoperită numai aleșilor Lui, ea ar fi totuși o «parusie», întrucât ar constitui punctul de plecare al «judecății care începe de la casa lui Dumnezeu» (I Petru IV, 17)³⁴.

Venirea în duh a lui Hristos (prima parusie) aflăm - după o altă interpretare - nu ar fi avut loc în anul 1844, ci numai după 70 de ani, în anul 1914, cu ocazia instalării «guvernului» de la destinele întregului univers, format din cei 144.000 de demnitari asociați sub conducerea lui Iisus, care

33. Jean Vuilleumier, *Apocalipsul*, trad. D. Florea și Șt. Demetrescu, pp. 240-243

34. W. A. Spincer, *op. cit.*, p. 226

ar acționa în mod nevăzut. Biblia ne-ar arăta faptul că Iisus Hristos nu ar fi stabilit componența acestui guvern în vremea petrecerii Sale pe pământ, după cum nu l-ar fi format nici după învierea Lui din morți sau după înălțarea Lui la cer, fiind obligat «să șadă la dreapta lui Dumnezeu și să aștepte venirea vremii predestinată de Iehova pentru alcătuirea guvernului făgăduit» (Fapte I, 6-8 ; Ps. CXIV, 1, 2). Parusia lui Iisus, respectiv instaurarea guvernului perfect, în anul 1914, s-ar fi descoperit lumii printr-un «semn» al Fiului omului (Matei XXIV, 30), constituit de către evenimentele catastrofale ale începutului celui dintâi război mondial. Ceea ce s-ar fi petrecut la această dată ar trasa o linie de graniță prin care mileniul s-ar distinge de toate celelalte veacuri ale omenirii, începând de la Adam. Astfel, la cea de a doua venire, ce ar fi avut loc într-un mod tainic, Iisus Hristos ar fi luat în stăpânire, din partea Celui Prea Înalt, «împărățiile pământului» (Apoc. IX, 15 ; XII, 10), cu obligația de a le distruge, fiind puse în acest chip premisele nimicirii lumii, temeiul «încheierii sistemului de lucruri». Din vremea în care cel dintâi om a pierdut paradisul original și până la parusie, conducerea lumii ar fi fost opera lui satan, iar organizarea socială, ca și cea religioasă (în special aceea care privește Bisericele tradiționale), un instrument de guvernare în mâinile lui. Prin venirea Sa tainică, ar urma ca Iisus să zdrobească toată răzvrătirea contra lui Dumnezeu și să restabilească pacea și dreptatea peste tot universul. Judecata lumii ar fi tot una cu nimicirea ei. Prin expresia biblică «sfârșitul veacurilor» (Matei XXIV, 3) sau «plinirea vremii», care e stadiul ultim al judecății divine, trebuie să înțelegem de fapt «sfârșitul sistemului lucrurilor», care nu e altceva decât sfârșitul lumii.

Parusia Domnului Iisus – după a treia interpretare – pentru care sorocul încă nu s-a împlinit, ar avea două etape: o etapă tainică, nevăzută, în care El va veni să-și «răpească Biserica», la împlinirea numărului hotărât de Dumnezeu al membrilor acesteia potrivit cuvintelor: «Mă voi întoarce și vă voi lua cu Mine» (Ioan XIV, 3). La această venire, Hristos nu ar atinge pământul și nici nu ar fi văzut decât de cei aleși (I Tim. IV, 17 ; vezi și Fapte X, 40-41). A doua etapă ar fi publică și ar avea loc după șapte ani de la răpire. Atunci ar veni cu putere și cu mărire multă, pe norii cerului (Matei XXIV, 30). Când în cer s-ar sfârși nunta Mirelui (Apoc. IX, 7-8), iar pe pământ marea strâmtoare (Apoc. XII, 12), atunci Hristos ar reveni cu Biserica să domnească o mie de ani pe pământ³⁵.

35. *Lecțiuni biblice*, p. 128

Am arătat mai înainte că, pe baza textelor din Apoc. XX, 1-7, învățătura ortodoxă recunoaște că există două învieri și două morți, nicidecum însă că ar exista și două parusii sau că învierea dreptilor și cea a nedreptilor ar putea fi separate printr-un interval de o mie de ani. În Sfânta Scriptură se spune lămurit că venirea Domnului va fi o singură dată. Mântuitorul însuși zice: «Nu vă mirați de aceasta, căci vine ceasul în care toți cei din morminte vor auzi glasul Lui» (Ioan V, 28). Cuvintele acestea arată că la una și aceeași strigare a Mântuitorului se vor scula atât dreptii, cât și păcătoșii. Citim de asemenea în Sfânta Scriptură, că la parusie, Domnul «va despărți pe unii de alții, precum desparte ciobanul oile de capre: și va pune oile de-a dreapta Sa, iar caprele de-a stânga» (Matei XV, 32).

Vorbind în pilde, Mântuitorul pune un accent deosebit pe ideea unei parusii: va fi un singur seceriș pentru grâu și pentru neghină (Matei XIII, 30; 41-43); Mirele va veni o singură dată pentru toate fecioarele (Matei XXV, 1-13); o singură dată va veni Stăpânul, ca să ceară socoteală tuturor lucrătorilor din via Sa (Matei XXI, 33-41); în același timp va cere tuturor socoteală despre talanții pe care i-a încredințat (Matei XXV, 14-30; 18,23). Teza celor două parusii, în fața acestor dovezi incontestabile, apare ca o eroare gravă și, în mod categoric, potrivnică revelației dumnezeiești, prin urmare, cu neputință de a fi acceptată din punct de vedere teologic, dogmatic și moral³⁶.

Excluderea intervalului de o mie de ani între cele două învieri precum și înțelegerea mileniului ca împărăție ce simbolizează epoca de har a Sfintei Biserici aduce cu sine înlăturarea suprapunerii tendențioase dintre ideile-imagini scripturistice și conceptele de organizare socială modernă, prin care se creează o derută în înțelegerea textelor ce se referă la parusie. Venirea Domnului nu are ca scop principal judecata, după cum nu este identică cu nimicirea lumii. Focul de la II Petru III, 5-10 este mai degrabă purificator decât distrugător. Relația dintre existența noastră și sfârșitul veacurilor este o relație de continuitate și discontinuitate în același timp. Lumea va fi recreată după noua umanitate a lui Hristos înviat. Discontinuitatea însăși, care presupune ideea de judecată, se află în serviciul continuității. «Focul însuși va dovedi ce fel este lucrul fiecăruia. Dacă lucrul cuiva pe care l-a zidit va rămâne, va lua plată», ne spune Sfântul Apostol Pavel (I Corinteni III, 14). Ideea de mileniu, așa cum se înțelege în Ortodoxie, are un caracter

36. P. Deheleanu, *Împărăția de o mie de ani*, p. 48

pozitiv. Ea ne permite să vedem că operele împlinite de Biserica lui Hristos (cf. I Cor. III, 14), precum și roadele vieții de sfințenie pe care o dobândesc pe pământ neamurile (Apoc. XXI, 26), vor putea servi de pietre pentru construirea împărăției lui Dumnezeu.

În absența parusiei prezisă de milenariști și la dezmințirea dată de relatarea istorică însăși mesajului formulat de ei, s-a găsit cu multă fantezie, o explicație transcendentă și necontrolabilă pentru soroace neîmplinite. Hristos a venit pe pământ, dar în mod nevăzut; El a intrat în Sfânta Sfințelor din cer. Numai cu această ocazie a avut loc surparea puterii diavolești și a început lucrarea mântuirii. Sângele Mielului a curs pe Golgota zadarnic, învierea nu a adus nimic nou în lume. Biserica Sfinților Apostoli apare și ea ca o simplă umbră. Soteriologia creștină fiind desfigurată, iar teologia Noului Testament părăsită, s-a născut ideea pogorîrii nevăzute a lui Hristos în istorie ca împărat pământesc și a implicării Lui într-un iminent sfârșit catastrofal al lumii prin război.

Revenind asupra caracterului profetic de număr nelimitat, pe care îl are expresia «împărăția de o mie de ani», pe care în linii mari l-am precizat mai înainte vom adăuga și următoarele: 1. Această expresie este menționată într-o singură carte a Noului Testament, anume în Apocalipsă în șase versete consecutiv, în schimb expresia «împărăția lui Dumnezeu» (a cerurilor), a lui Hristos, este de foarte multe ori pomenită în toate cărțile Noului Testament pentru marea ei importanță³⁷. Tot la fel este și noțiunea de Biserică, cu nuanțele ei: Trupul lui Hristos, poporul lui Dumnezeu, cetatea sfântă etc. ; punându-se în evidență legătura ei cu aceea a împărăției lui Dumnezeu. Or, dacă mileniul ar fi ceva aparte de Biserică, ar fi și el menționat mai insistent, în legătură cu alte realități spirituale, ceea ce nu constatăm. 2. Sursa biblică a milenarismului rămâne interpretarea foarte îngustă a numărului o mie, după sensul lui strict literal. Acest număr nu are valoare aritmetică, ci numai una simbolică³⁸. Dacă ține neapărat la sensul aritmetic *Hillia ety* trebuie să fie tradus cu «mii de ani» rezultatul este același. Nu e cu puțință ca pe toate celelalte numere din Apocalipsă să le înțelegem simbolic, iar acest număr de «o mie» să fie înțeles literal.

În cele din urmă, milenarismul ca temă eshatologică se caracterizează și prin ideea că sfârșitul împărăției de o mie de ani îl constituie «învierea»

37. *Ibidem*, p. 47

38. V. Gheorghiu, *op. cit.*, p. 17

celor păcătoși spre judecată și spre nimicire definitivă. La constatarea acestui adevăr s-ar ajunge cu ușurință cunoscând textul Apocalipsei: «iar ceilalți morți nu înviază până ce nu se vor sfârși cei o mie de ani» (Apoc. XX, 5). Astfel se pare că la sfârșitul celor o mie de ani, în timp ce dreptii vor pogori din cer, împreună cu cetatea lui Dumnezeu, vor învia și păcătoșii, care, încercând să atace pe cei aleși, vor fi mistuiți de un foc ceresc (Apoc. XX, 9). Distrugerea aceasta ar constitui actul încheierii definitive a mileniului. După trecerea celor o mie de ani, învierea cea de a doua ar fi rezervată numai păcătoșilor. Așadar, de la ideea că sunt două parusii, așa cum sunt două învieri, milenarismul ajunge la concluzia că sunt două judecăți.

Sub înfățișarea îngerului (nu la toți mileniștii însă îngerul simbolizează pe Iisus), la începutul mileniului, Iisus ar coborî din cer și ar lega pe satan, șarpele cel bătrân (vers. 1). Din acest moment, ar începe în toată plinătatea domnia lui Dumnezeu pe pământ, prin Fiul Său, Iisus Hristos și prin slujitorii (guvernatorii) Săi. Se înfăptuiește astfel restaurarea împărăției lui Israel. «Împărăția lumii» a ajuns a Domnului nostru și a «Hristosului Său» (Apoc. XI, 15). Dar fericirea aleșilor încă nu ar fi deplină. Ei ar avea totuși această făgăduință: «Dumnezeul păcii, va zdrobi în curând pe satana sub picioarele voastre» (Rom. XVI, 20). Judecata păcătoșilor s-ar apropia, ea fiind cunoscută sub denumirea de «moartea a doua». «Iezerul cel de foc este moartea a doua» (Apoc. XX, 4 ; XXI, 8).

Învierea păcătoșilor spre judecată se pare a fi tot una cu crearea acestora din nou, după cum am mai văzut. Dar scopul învierii păcătoșilor este altul decât acela al învierii dreptilor. Învierea acestora ar avea loc numai cu scopul de a oferi dreptilor spectacolul distrugerii lumii. Autorul viitoarei nimiciri mondiale ar fi Dumnezeu Însuși, iar nu oamenii. Urmând a duce până la capăt «sfârșitul sistemului de lucruri», în paginile Scripturii, Dumnezeu ne-ar face cunoscut progresul său de nimicire definitivă a tuturor nelegiuitorilor. Pacea universală în mod necesar ar fi precedată de distrugerea lumii. Numai dreptii ar scăpa de urgia divină, ei devenind într-un anumit fel supraviețuitori pe pământ. Apocalipsa ne-ar oferi o viziune clară cu privire la pedepsirea păcătoșilor³⁹. Peste cei răi s-ar pogorî «foc din cer» și «i-ar mistui» (Apoc. XX, 9). «Vrăjmașul cel din urmă care va fi nimicit va fi moartea» (I Cor. XV, 26). «Moartea a doua», care ar pune capăt mileniului, ar avea ca scop suprem și definitiv distrugerea păcătoșilor,

39. Broșura: *Adevărata Pace și siguranță. De unde se poate aștepta* (1968)

la sfârșitul sistemului de lucruri, instaurând astfel împărăția păcii veșnice.

Concluzii

Despre o înviere a păcătoșilor, deosebită de a dreptilor, care nu ar fi decât un simplu mijloc al dezlănțuirii mâniei divine, trebuie să spunem că este o învățătură străină de Sfânta Scriptură și departe de înțelegerea cap. XX din Apocalipsă, în care se vorbește despre cele două «învieri». În vers. 11-13 se scrie: «Am văzut apoi un taur mare, alb și pe Cel care ședea pe tron, iar dinaintea feței Lui pământul și cerul au fugit și loc nu s-a mai găsit pentru ele. Și am văzut pe morți, pe cei mari și pe cei mici, stând înaintea tronului și cărțile au fost deschise și altă carte a fost deschisă - care este cartea vieții - și morții au fost judecați din cele scrise în cărți, potrivit cu faptele lor. Și marea a dat pe morții cei din ea și moartea și iadul au dat pe morții lor și judecați au fost, fiecare după faptele sale». E prezentarea limpede a judecății de apoi, de după sfârșitul lumii. Observăm însă că se vorbește de judecata «morților», dintre care unii sunt drepti iar alții păcătoși, după expresia de aici, unii sunt «mici», iar alții sunt «mari». Judecata care se face ține seama de «faptele fiecăruia», care sunt scrise în «cartea vieții». Versetul se încheie astfel: «iar cine nu a fost aflat scris în cartea vieții, a fost aruncat în iezerul de foc» (vers. 15). Se înțelege, că cei ce au fost aflați scriși în această carte, «cartea vieții», nu au fost osândiți, făcând parte din cei drepti⁴⁰. După interpretarea milenistă, însă, dreptii nu mai puteau să fie acum «morți», ei bucurându-se de «prima înviere» de la începutul mileniului. Învierea celor drepti la această judecată definitivă e dovada sigură a unei învieri de obște, atât a celor drepti, cât și a celor păcătoși.

Din alt punct de vedere, nu trebuie să trecem cu vederea nici simbolismul unora din formulele folosite în Apocalipsă. În versetul 9 al cap. XX se spune, într-adevăr, că peste cei răi «s-a pogorât foc din cer și i-a mistuit». Asemenea unui foc mistuitor dumnezeiesc, puterea dumnezeiască pedepsește necruțătoare răul, curățind întinăciunea păcatului, pentru a ocroti pe cei buni. Tot sufletul a fost creat pentru viața veșnică. Chiar dacă el rămâne despărțit de Dumnezeu, în suferință veșnică, el totuși există în veci, ca să știe pentru ce mare vrednicie a fost zidit (vers. 10). Împărăția lui Dumnezeu nu vine decât după ce se trece de o profundă criză, în care

40. P. Deheleanu, *Împărăția de o mie de ani*, pp. 45-46

intervine judecata din urmă; dar judecata însăși nu se reduce la pedeapsă. «Căci nu a trimis Dumnezeu pe Fiul Său în lume ca să judece lumea, ci ca lumea să se mântuiască prin El» (Ioan III, 17); «Nu am venit să judec lumea, ci să mântuiesc lumea», ne spune Însuși Mântuitorul. Am amintit mai înainte că relația dintre istorie și sfârșitul veacurilor nu este numai de discontinuitate, ci și de continuitate, că discontinuitatea însăși este în slujba continuității. Va trebui să adăugăm că tot ceea ce facem, aici, pe pământ, cu scopul de a promova valorile umanității, ale dreptății, libertății, ca și ale dragostei dintre oameni, potrivit planului lui Dumnezeu, are o astfel de funcție de continuitate.

În ce privește citatul de la I Corinteni XV, 16 observăm că în el se vorbește despre moartea întâia, adică despre moartea fizică, nicidecum despre dispariția pedepsei veșnice. Moartea fizică este aceea care va fi nimicită la sfârșit, când, în cerul nou și în pământul nou, totul va fi transfigurat, îndumnezeit⁴¹. Scopul pentru care mileniștii înlocuiesc veșnicia raiului cu nimicirea definitivă a păcătoșilor îl formează tendința lor de a aduce în actualitate ideea distrugerii definitive de la sfârșitul lumii, în acest fel, mileniul însuși, al cărui început îl constituie izbucnirea primului război mondial, nu mai e privit ca o epocă a păcii divine, ci ca răstimpul «războiului lui Dumnezeu».

În gândirea ortodoxă, parusia și judecata din urmă au cu totul alte dimensiuni. Scopul învierii obștești îl constituie proclamarea definitivă și absolută a iubirii ca lege veșnică. În antiteză ireductibilă cu ideea distrugerii lumii, învierea este intrarea în veșnicie, este pragul trecerii la un cer nou și un pământ nou.

41. Nicola Chițescu, *op.cit.*, p. 351

ASUMAREA CRUCII LUI HRISTOS CA PARADIGMĂ DE MĂRTURISIRE A DREPTEI CREDINȚE*

- partea a II-a -

Pr. Ștefan DAMIAN

4. Cinstirea și formele Sfintei Cruci în Biserica Orodoxă

a) Forme arhaice de troițe.

De la „coloana cerului” la crucea creștină.

Despre „coloana cerului” ca simbol primordial al legăturii dintre cer și pământ, aparținând culturii arhaice, găsim informații interesante în două lucrări de referință, *Coloana cerului*, a etnologului Romulus Vulcănescu¹, și *Troițe românești. O tipologie*, o inițiativă mai recentă și meritorie a cercetătorului Ionel Oprișan². Acest monument primitiv, cu diferitele lui variante, a fost generat de o „religie uranică arhaică” (I. Oprișan)³ și de cultul arborelui cosmic (denumit ulterior „stâlp al cerului”), fiind o formă arhaică a monumentului care va primi mai târziu numele de troiță.

Arborele sacru era amplasat în mijlocul așezărilor, care echivala, în lumea arhaică, cu centrul lumii, loc unde se desfășurau riturile cele

* Lucrare metodică-științifică susținută pentru obținerea gradului didactic I la Universitatea București, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul”, coordonator științific: Pr. Conf. Dr. Gheorghe Holbea

1. Romulus Vulcănescu, *Coloana cerului*, Editura Academiei Române, București, 1972, p. 12.

2. Ioan Oprișan, *Troițe românești. O tipologie*. Editura Vestala, București, 2003, p. 17

3. *Ibidem*, p. 17.

mai importante, unde se întrunea sfatul înțelepților etc. Cosmosul era închipuit ca un arbore uriaș (arborele cosmic ca „axis mundi”), compus din trei niveluri: subteran (infernul), pământesc și ceresc. Arborele unește sfera chthoniană (subpământeană) și terestră cu cea uraniană și însumează în el toate elementele (pământul, în care sunt implantate rădăcinile, apa, din interiorul tulpinii, aerul, din care se hrănesc frunzele, și focul, care se aprinde prin frecarea a două bucăți de lemn).⁴

Potrivit lui Mircea Eliade, „arborele este încărcat cu forțe sacre deoarece este vertical, crește, își pierde și-și recapătă frunzele și deci se regenerează; el moare și renaște de nenumărate ori”⁵. Arborele cosmic avea puteri tropaice (de atragere a forțelor benefice pe care le revarsă spre pământ divinul) și apotropaice (de respingere a forțelor malefice). „Pomul vieții”, prefigurând Sfânta Cruce, apare și în Vechiul Testament, în mijlocul raiului, fiind copacul nemuririi, așezat alături de pomul „cunoștinței binelui și răului”⁶.

Arborele este deseori reprezentat cu coroana în jos, existând credința că rădăcinile își trag din sferele celeste (spirituale) seva, transportată până în ramurile care se întind pe întregul pământ. În acest mod, pământul este adăpat din rouă cerească, prin care oamenii pot avea acces la nemurire. Această reprezentare are și valențe solare, subliniind rolul vital al soarelui, fără de care viața nu ar fi posibilă pe pământ.⁷

I. Oprișan identifică trei **tipare stilistice** predominante pe care această credință arhaică uraniană le-a imprimat coloanelor cerului: primul este modelul discofor, pe care îl regăsim și la multe troițe de structură creștină, la troițele cruciforme, și chiar la formele crucifixiale adoptate din Apusul catolic, în care capul lui Iisus – Hristos este pentru creștini „Lumina lumii” – este reprezentat ca un disc (sau proiectat pe un disc) din care se răspândesc raze solare în toate părțile.⁸

Al doilea tipar stilistic îl constituie arborele (întruchipare a arborelui vieții, a arborelui ceresc și a arborelui cosmic), simbol descris mai sus, întâlnit în forme foarte variate de troițe: „de la reprezentări cvasinaturiste

4. *Ibidem*, p. 18.

5. Mircea Eliade, *Imagini și simboluri*, Editura Humanitas, București, 1994, p. 28.

6. *Ibidem*, p. 29.

7. *Ibidem*, p. 30.

8. Ioan Oprișan, *Troițe românești. O tipologie*. Editura Vestala, București, 2003, p. 18.

ale pomului (cu două, trei, patru, cinci sau chiar șapte brațe) până la structurile stiliforme (triunghi, romb, disc)”⁹. Al treilea tipar stilistic este modelul antropomorf, prezent sub forma unor module masculine sau feminine în cadrul coloanelor cerului și al troițelor. Romulus Vulcănescu stabilește, de asemenea, trei categorii principale de coloane ale cerului: „coloane suplicatorii”, în formă de Y, fiind structura cea mai veche, derivată din trunchiul copacului sacru, întruchipând aspirația spre infinit a forței telurice.¹⁰

„Coloanele comisurale”, în formă de T, amplasate la răscruci și hotare, simbolizând stâlpul ce susține universul – cu „talpa” orizontală ca suport al cerului (așadar, aceste două modele au legătură cu arhetipul arborelui); și „coloanele discofore” (care trimit către arhetipul discofor, despre care vorbește I. Oprișan), dintre care cele mai frecvente sunt coloanele solare (alături de cele lunare, stelare și iconale), cum este crucea înscrisă în cerc și roata valahă – întâlnim obișnuita asociere dintre discul solar și cruce.¹¹

Forme de stâlpi cerești s-au menținut până în zilele noastre, împărțindu-se, în funcție de destinația care le este acordată, în două categorii: stâlpi ai ciclului calendaristic: stâlpul de arminden (sărbătoare populară de primăvară), stâlpul de sâmedru (numele popular al sărbătorii creștine a Sf. Dumitru, de care sunt legate, în tradiția populară, diverse practici privind succesiunea ciclică a anotimpurilor), stâlpul de plugușor; și stâlpi ai ciclului vieții: stâlpul de naștere, stâlpul de nuntă, stâlpul funerar. Cel mai răspândit este cel funerar, prezent și sub alte denumiri: bradul mortului, sulia sau stâlpul mortului – pus mai ales la căpătâiul tânărului „nelumit” (neînsurat), în vârful căruia este așezată pasărea-suflet și de care se anina un clopoțel pentru îndepărtarea duhurilor rele¹². Potrivit celor doi cercetători, troița a evoluat din aceste monumente arhaice, moștenindu-le simbolistica și creând „o sinteză ad-hoc între straturile arhaice și cel creștin” (I. Oprișan). Subscriem însă la punctul de vedere expus de Mircea Cristian Pricop în lucrarea *Troițele - frumusețe mistico-simbolică a realității credinței*, unde se subliniază că troițele **„aparțin exclusiv Creștinismului prin tot ceea ce**

9. *Ibidem*, p. 19.

10. Romulus Vulcănescu, *Coloana cerului*, Editura Academiei Române, București, 1972, p.13.

11. Ioan Oprișan, *Troițe românești. O tipologie*. Editura Vestala, București, 2003, p.20.

12. *Ibidem*, p.21.

transmit".¹³ Dacă multe dintre simbolurile arhaice legate de vechile credințe agrare s-au păstrat pe troițe (sau pe alte elemente de arhitectură țărănească), creștinismul le-a transfigurat, îmbogățindu-le cu noi semnificații.

Nu poate fi ignorat mesajul creștin prin interpretarea acestui tip de monument exclusiv sau mai ales prin prisma simbolisticii arhaice, din moment ce creștinismul a avut un rol crucial în plămădirea ființei poporului nostru și a viziunii sale despre lume, despre viață și moarte, despre suflet etc. Chiar dacă meșterii populari au preluat o mare parte din fondul arhaic de simboluri, ei și-au concentrat toate eforturile către transmiterea și menținerea mesajului creștin. Mai mult, de creștinism și de marile sărbători creștine sunt legate, în mod firesc, foarte multe practici și obiceiuri specifice poporului român.

Cinstirea pe care poporul nostru a acordat-o Crucii încă de la începuturile încreștinării sale este atestată prin crucile de tip cenotaf sau arhetroițele descoperite în Scythia Minor, pe care le menționează Mircea Cristian Pricop în lucrarea sa. Din categoria acestora atrag atenția stelele funerare din secolul al IV-lea de la Tomis, crucile funerare și prototroițele-cenotaf din secolele V și VI de la Tomis și Callatis, blocurile de calcar pe care apare semnul crucii alături de numele unor constructori din timpul domniei lui Justinian I sau de rugăciuni de invocare a binecuvântării lui Dumnezeu.¹⁴

Schimbarea adusă de creștinism a determinat, la noi, o subordonare pașnică a simbolurilor primitive față de Cruce. Așadar, chiar dacă s-au menținut unele valențe precreștine conținute în motivele din repertoriul imagistic, supunerea firească a acestora față de cel mai puternic semn creștin se datorează faptului că, în această parte a lumii, nu s-a manifestat un antagonism între ele. De pildă, crucea ca simbol arhaic solar, unind cele două axe (N-S și E-V) într-un singur punct, închipuia contactul dintre planul terestru și cel celest; un înțeles similar îl are Crucea creștină, creștinismul fiind, în fapt, o doctrina a Luminii.¹⁵ În mod sigur însă, doctrina creștină (ortodoxă) a rămas intactă, fără a primi influențe din partea cultelor păgâne, care să-i afecteze fondul.

13. Mircea Cristian Pricop, *Troițele-frumusețe mistico- simbolică a realității credinței*, Teză de licență, București, 2004, p. 22.

14. *Ibidem*, p. 22.

15. *Ibidem*, p. 22.

Crucea, prezentă, în perioada precreștină, în structura coloanelor solare sau discofore (în spiritualitatea dacică fiind foarte răspândit cultul soarelui), era, în cultura arhaică, și un simbol al armoniei contrariilor. Cele patru brațe indicau cele patru puncte cardinale, iar punctul în care se intersectează brațele închipuia centrul universului.¹⁶

b) Semnificația Crucii în creștinism

Dacă în antichitate, crucea era și cel mai cumplit instrument de tortură, moartea pe cruce fiind cea mai teribilă și înfricoșătoare pedeapsă, în creștinism ea devine obiect sfințitor și dătător de viață. Prin jertfa pe Cruce a Mântuitorului – care, din iubire pentru noi, a luat chip de rob, asumându-și umanitatea prin pătimire pentru a dezrobi omul și a-l readuce de la moarte la Viață –, ea este semnul mântuirii neamului omenesc. Acest simbol străvechi al soarelui care risipește și biruie forțele întunericului este îmbogățit, în creștinism, cu noi semnificații, care fac din el un simbol al biruinței întru Hristos, „Soarele dreptății”.¹⁷ Hristos „sădește” în lume (ca pe un Copac al Vieții) Biserica, „trimisul” care are menirea de a-l continua lucrarea mântuitoare. Astfel, după extinderea creștinismului, bisericile – sau troițele, acolo unde nu exista posibilitatea înălțării de biserici – sunt cele care iau locul coloanelor cerului.

Crucea „ne-a îmbrăcat cu înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu”, spune Sf. Ioan Damaschin. „Cuvântul crucii este puterea lui Dumnezeu, sau pentru că prin ea ni s-a arătat puterea lui Dumnezeu, adică biruința asupra morții, sau pentru că, după cum cele patru brațe ale crucii se țin și se strâng prin încheietura de la mijloc, tot astfel se țin prin puterea lui Dumnezeu înălțimea, adâncimea, lungimea și lățimea, adică toată creația văzută și nevăzută.”¹⁸

Hristos este Pomul Vieții, prin care omul este reînnoit și izbăvit de păcat și de moarte. El este chiar înfățișat, în unele icoane, ca Pom al Vieții, cum apare și pe pictura murală exterioară a mănăstirii Voroneț, în impresionanta scena a Judecării de Apoi. De asemenea, conform legendelor Crucii, se crede că lemnul Sfintei Cruci ar proveni din Pomul Vieții din

16. *Ibidem*, p. 22.

17. Ioan Oprișan, *Troițe românești. O tipologie*. Editura Vestala, București, 2003, p. 29.

18. Paul Evdochimov, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1993, p. 34.

mijlocul Raiului. Potrivit interpretării date de Sf. Ioan Damaschin, „Pomul Vieții, care a fost sădit de Dumnezeu în Rai, a preînchipuit această cinstită cruce. Dar pentru că prin pom a venit moartea, trebuie ca prin lemn să se dăruiască viața și învierea”.¹⁹

Brațele deschise ale Mântuitorului pe Cruce exprimă chemarea adresată tuturor oamenilor de a lua parte la lucrarea Sa de mântuire, îmbrățișarea Lui, în care cuprinde omul și întreagă Creație, „destrămând dușmănia, prin trupul Său” (Ef. 2., 15). Brațul orizontal al crucii semnifică, așadar, îmbrățișarea prin care este restabilită, prin jertfa Mântuitorului, pacea dintre Dumnezeu și om, dintre om și creație. Sf. Chiril al Ierusalimului spune că „Dumnezeu și-a întins mâinile pe Cruce pentru a cuprinde marginile universului, și Golgota a devenit pivotul lumii”.²⁰

Brațul vertical simbolizează refacerea legăturii dintre pământ și cer și șansa pe care o dobândește omul de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu, la îndumnezeire. Omul se transformă, din „animal rațional”, în „animal îndumnezeit” (după cum afirmă Panayotis Nellas în cartea sa, *Omul – animal îndumnezeit*). Crucea devine, în cuvintele lui Paul Evdokimov, „semn de victorie”, ea „recapitulează lumea pe brațele sale și sfărâma porțile iadului”, „precede lumina fulgerătoare a Învierii”.²¹

c. Sensul și semnificația cinstirii Sfintei Cruci în cărțile de cult

Perioada Triodului este o perioadă care se impune prin intensitatea temelor de pocăință pe care le abordează, fiind asociată Postului Mare, adică postului care pregătește în vederea marelui praznic al Învierii. În nici una din celelalte cărți de cult nu există o dezvoltare atât de amplă a acestei teme, Triodul fiind unic din acest punct de vedere. De aceea el are o valoare care trece dincolo de utilitatea practicii liturgice de la un moment dat. Perioada Triodului imortalizează, sau redă la un scară mai redusă, dar mai concentrată în același timp, esența creștinismului, în cântările specifice Triodului fiind dezvoltate principalele teme ale ortodoxie cu privire la mântuire. De asemenea, există un puternic caracter hristologic în această carte de cult, ceea ce face ca ea să fie o adevărată desfășurare imnografică a principalelor teme teologice, dar mai ales o reflexie fidelă a teologiei

19. *Ibidem*, p. 35.

20. *Ibidem*, p. 37.

21. *Ibidem*, p. 36.

ortodoxe care are un puternic caracter hristologic.

Perioada Triodului cuprinde în același timp una din dezvoltările cele mai ample și profunde în legătură cu taina Sfintei Cruci. Această abordare completează în mod necesar celelate momente din anul liturgic, care sunt dedicate cinstirii Sfintei Cruci. Praznicul Sfintei Cruci este cea mai importantă sărbătoare a Postului Mare, importanță vădită și prin întinderea de aproape o săptămână pe care o cuprinde ritualul închinării ei. Cântările imnografice dedicate acestei sărbători deosebite se prelungesc din duminica a treia când are loc praznicul propriu-zis până în vinerea săptămânii a patra când Sfânta Cruce este repusă în Sfântul Altar, fiind ridicată din mijlocul bisericii, unde va fi stat de sâmbătă seara din săptămâna a treia.

Acest loc special pe care îl ocupă Sfânta Cruce în iconomia slujbelor Triodului, face ca întreaga perioadă a Triodului să fie circumscrisă Sfintei Cruci. În acest sens, perioada Triodului devine o expunere în plan liturgic, dar și ascetic și duhovnicesc, datorită juxtapunerii cu perioada Postului Mare, (Triodul fiind cartea de cult principală care intră în uz chiar cu trei săptămâni înainte de începerea postului), devine o tâlcuire a tainei Sfintei Cruci sau o revelare treptată a semnificațiilor duhovnicești pe care le poartă.

De asemenea, perioada Triodului devine un model de trăire creștinească, activitățile din această perioadă trebuind să fie repetate de credincioși în permanență, fiind traduse în viața sa zilnică. Pocăința trebuie să rămână în sufletul credinciosului chiar și în momentele cele mai sublime, deoarece prin ea se păstrează în inimă capacitatea de înțelegere corectă a bucuriilor duhovnicești, ascuțimea simțurilor duhovnicești, dar și discernământul deosebit care rezultă, practica intensă a smereniei. Fără duhul pocăinței nu pot fi dăruite sufletului bogăția înțeleșurilor duhovnicești, deoarece acestea îl vor duce pe cel lipsit de smerenie întunericul mândriei.

5.Semnificația Crucii în trăirea ortodoxă: Jertfa Crucii și Învierea lui Hristos în viața creștinului

*„Cuvântul Crucii, pentru cei ce pier, este nebunie;
iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu.”*

(I Cor. I,18)

a) Crucea – paradigmă pentru viața în Hristos de zi cu zi

După cum am arătat mai înainte, Perioada Postului Mare, care se identifică perioadei Triodului, este pe de o parte o trecere în plan liturgic a unei trăiri practicate, specifice credinței ortodoxe, iar pe de altă parte servește drept model pentru potențarea și aprofundarea trăirii ortodoxe autentice.

Astfel, perioada Triodului concentrează și dezvoltă în plan liturgic sensul celei mai autentice manifestări a creștinismului, ea fiind de aceea un reflex extrem de bine articulat pe temeuri dogmatice și scripturistice (ca de altfel toate expresiile liturgice care sunt practicate în Biserică în decursul anului bisericesc), al unei trăiri în duhul lui Hristos, așa cum s-a practicat în Biserică de la început. Perioada Triodului este așa dar expresia liturgică, cultică, imnografică a unei exprimări statornicite în viața de zi cu zi a creștinilor.

Dar, cu toate acestea, perioada Triodului dezvoltă foarte mult aspectele pe care se întemeiază, intensificându-le punându-le în valoare într-un mod deosebit, astfel încât ea devine pe lângă reflex al evlaviei creștine și un model pentru viețuirea creștină, tocmai prin dezvoltarea pe care o dă bazei pe care se întemeiază. Creștinul găsește aici un model de înfrânare și de asceză permanentă, deoarece el trebuie să practice nevoința nu numai în cadrul strict la perioadei Postului Mare, ci pe parcursul vieții și în toate împrejurările vieții. Creștinul trebuie să aibă în permanență viața sub semnul nevoinței, cântul liturgic trebuind să fie transpus în viața personală a fiecărui credincios, deoarece viața cultică nu se desparte de viața de zi cu zi a creștinului, sunt diferite doar coordonatele între care se desfășoară. Asceza, lupta cu patimile, exersarea virtuților nu se pretează spre a fi lucrate doar într-o perioadă strict delimitată în cadrul anului liturgic, ci ele trebuie să aibă un caracter permanent în viața credincioșilor. Această stare de lucruri indică faptul că nu poate exista o delimitare strictă între viața cultică și viața

practică, dar nici între viața cultică și dimensiunea dogmatică, teologică a credinței. Ele se îmbină și se intensifică reciproc, dezvoltându-se adesea concomitent, fiind expresii diferite ale uneia și aceleiași credințe.²²

Dar perioada Triodului este deosebită ca model pentru viețuirea creștină în mod special datorită aspectelor referitoare la Sfânta Cruce, pe care iconografia și rânduială Triodului le dezvoltă în mod admirabil. De fapt întreg Triodul are o structură stavrocentrică, nu doar ca articulare temporală în jurul Crucii praznicul cinstitii Sfintei Cruci indentificându-se cu înjumătățirea Postului, ci mai ales ca întemeiere duhovnicească și ascetică. Astfel, tema Sfintei Cruci se vede dezvoltată sub toate aspectele, înțelesurile cele mai profunde fiind dezvăluite treptat. Viața creștinului este în mod indisolubil legată de taina Sfintei Cruci, căci chiar prin taina Sfântului Botez, credinciosul moare și înviază împreună cu Hristos, deci recapitulează în chip mistic taina Crucii lui Hristos. Apoi după Botez, întreaga existență a creștinului este pusă sub semnul Crucii, drumul său spre mântuire este un drum al crucii, adică un drum de la moarte la viață, un drum al morții față de păcat și al învierii în Hristos. Astfel, organizarea hristocentrică a existenței creștinului este revelată, pentru ca fiecare creștin să-și însușească în propria viață cele referitoare la importanța Sfintei Cruci. Însăși urmarea lui Hristos spre care se angajează creștinul prin Botez, nu se poate distinge de purtarea Crucii sau de imitarea Crucii lui Hristos. Fără asumarea crucii nu există mântuire în Hristos și de aceea tot efortul pentru dobândirea mântuirii trebuie să fie concentrat în jurul înțelesurilor Sfintei Cruci, deoarece mântuirea înseamnă de fapt realizarea tainei Sfintei Cruci în fiecare credincios.

Prin toate aceste elemente se vede limpede că perioada Triodului este emblematică pentru tipologia viețuirii ortodoxe în Hristos, ea este un simbol extrem de viu a ceea ce înseamnă spiritualitate ortodoxă, susținând mereu că ușile mântuirii nu se deschid decât cu cheile pocăinței. Creștinul este chemat să permanentizeze trăirile duhovnicești și practicile ascetice care se regăsesc în această perioadă a Postului Mare, astfel încât întreaga sa viață să fie un post spre înviere.

22. Paul Evdochimov, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1993, p. 37.

b) Jertfă unică pentru întreaga omenire

Sfântul Apostol Pavel spunea că Dumnezeu Și-a arătat dragostea Sa față de noi prin aceea că Hristos a murit pentru noi și pentru mântuirea noastră, atunci când eram păcătoși și cu atât mai mult acum când ne hrănim cu Sângele Lui, ne vom izbăvi prin El de păcate. „Căci dacă, pe când eram vrăjmași, ne-am împăcat cu Dumnezeu, prin moartea Fiului Său, cu atât mai mult, împăcați fiind, ne vom mântui prin viața Lui.” (Romani 5,10)

Mântuitorul, prin Jertfa Sa unică, a nimicit moartea și a adus la lumină viața și nemurirea prin Evanghelie. El S-a jertfit pentru ca oamenii să biruiască răul și să se hrănească cu Cel ce le-aduce mântuirea și-i izbăvește de păcate și-I ajută să învieze cu El în fiecare an, în fiecare moment al împărtășirii lor cu Hristos. Dacă ar fi fost cu puțință, Hristos ar fi suferit și cu firea dumnezeiască, numai să ne mântuiască, dar fiindcă aceasta era cu neputință, a întrebuințat acea minunată meșteșugire, unindu-și firea omenească, ca să primească în ea atâtea suferințe.²³ Chinul și durerea pe care a suferit-o Domnul nostru Iisus Hristos, cu prilejul grozavei biciuiri pe care a primit-o, a fost din cale afară de aspru și greu, pentru patru pricini: 1. din pricina gingășiei trupului Mântuitorului. 2. din pricina barbariei ostașilor care L-au bătut. 3. din pricina numărului mare al celor ce L-au bătut și 4. din pricina uneltelor folosite la biciuire.²⁴

Mântuitorul este Cel Care S-a dăruit pe Sine, Care este în noi și Care aduce veșnic jertfa adusă de El o dată și pentru totdeauna. El a prefăcut jertfa de sânge într-o lucrare sfântă, înfricoșătoare și măreață, schimbând această jertfă și hotărând să înlocuiască uciderea de animale prin sacrificiul Său Însuși. Este o jertfă unică și minunată, deoarece, cu tot numărul mare de Euharistii care se oferă zilnic în toată lumea creștină, Unul și Același Hristos este oferit ca Jertfă în toate bisericile. În jertfa lui Hristos este iertarea tuturor păcatelor, toată plinătatea mântuirii și a sfințirii. Cunoscând jertfa lui Hristos, nu mai avem nevoie de alte jertfe pentru că întru Hristos noi avem posibilitatea de a urca la Tatăl cu inima curată, căci ne-am împărtășit cu Fiul Său și Mântuitorul nostru. Astfel, putem spune cu certitudine că, dacă L-am primit pe Fiul, L-am văzut și pe Tatăl, dacă ne-am hrănit cu Fiul, ne hrănim și cu Tatăl, și dacă ne-am unit cu Fiul, ne-am unit și cu

23. Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe, Oradea, 1995, p. 17.

24. *Ibidem*, p. 231.

Tatăl. Deci, „Dumnezeu Cel iubitor a devenit ocean interior al Celui ce S-a jertfit ca om, rămânând în stare permanentă de jertfă, inundă cu viața Lui și transfigurează și dă viață veșnică tuturor celor ce voiesc să o primească, înnoind și transfigurând și unind deplin cu ei și cosmosul legat de ei.”²⁵

Împăcarea și iubirea lui Dumnezeu pentru om reprezintă energia Sa necreată, care este de dinainte de veac și care i-a izbăvit pe oamenii de dinainte de Lege și pe cei de sub Lege, pe cei care au fost înaintea Întrupării și după Întrupare, pe cei de dinaintea Jertfei de pe Crucea Golgotei și de după aceasta. Desigur, există diferite trepte de trăire a tainei împăcării, dar cea mai înaltă treaptă a trăirii și a simțirii ei este evenimentul istoric al Răstignirii, tocmai pentru că, prin Moartea Sa pe Cruce, Hristos a biruit stăpânirea morții.²⁶

La săvârșirea Euharistiei, Hristos este reprezentat de episcop sau preot, care constituie punctul de unificare pe plan vizibil al jertfelor credincioșilor. Astfel, preotul este o condiție necesară și indispensabilă pentru aducerea jertfei; pentru că se știe că Însuși Cuvântul Domnului este Cel Care săvârșește Taina, însă numai prin preot, prin cererea și rugăciunile lui. Jertfa euharistică este jertfa reală de împăcare, jertfa răscumpărătoare sau mântuitoare, adusă pentru toți creștinii, vii sau morți, și de asemenea este jertfa de laudă, de mulțumire și de cerere atât pentru vii, cât și pentru morți.

Pe Golgota se găseau trei cruci. La mijloc este Crucea lui Hristos, iar la dreapta și la stânga erau crucile tâlharilor care au fost răstigniți împreună cu El. Crucea lui Hristos este mântuitoare fiindcă prin ea ne mântuim, cea din dreapta este crucea pocăinței, care mântuiește prin legătura pe care o are cu Crucea lui Hristos, iar cea din stânga este crucea hulei, pentru că refuză relația cu Hristos și se osândește. Așadar, legătura cu Hristos este cea care determină mântuirea sau osânda noastră. Cu alte cuvinte, nu ne mântuim numai pentru faptele noastre bune și nici nu ne osândim pentru relele noastre, pentru că mântuirea sau osândirea noastră vin din relația bună sau rea pe care o avem cu Hristos.²⁷

25. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturghia ortodoxă*, pag. 270

26. Arh. Hierotheos Vlachos, *Predici la marile sărbători*, traducere Daniela Filioreanu, Ed. Egumenița, Galați, 2004, p. 198.

27. *Ibidem*, p. 195.

Hristos Și-a arătat multa Sa dragoste pentru că nu S-a oprit la a-i învăța pe oameni, nici nu i-a ținut lângă El prin frică, așa cum ar fi făcut stăpânitorii lumești, și nici nu i-a cumpărat cu bani, ci, având putere dumnezeiască, i-a unit cu Sine pe cei care I s-au supus. Hristos S-a făcut El Însuși prieten, părinte și inimă a omului. L-a îndrumat pe om mai credincios decât un prieten, mai înțelept decât un împărat, cu mai multă dragoste și cu mai multă grijă decât un părinte, ca unul pentru care inima are ce mai mare dorire. Hristos stăpânește peste oamenii Săi prin iubire.²⁸

Cuvântul „împăcare” exprimă atât de frumos taina iubirii lui Dumnezeu, așa cum a fost ea manifestată pe Golgota. Există diferite trepte de trăire a tainei împăcării, dar cea mai înaltă treaptă a trăirii și a simțirii ei este evenimentul istoric al Răstignirii, tocmai că pentru că prin moartea Sa, Hristos a biruit stăpânirea morții. Taina împăcării avea loc și în cazul dreptilor Vechiului Testament, cu diferența că, deoarece Hristos nu Se răstignise și moartea nu fusese încă învinsă din punct de vedere ontologic, aceștia mergeu cu toții în iad. Prin Jertfa lui Hristos de pe Cruce, dreptii Vechiului Testament au ajuns să trăiască și ei în cel mai mare grad taina împăcării, adică omorârea morții, lucru care s-a petrecut din momentul în care Hristos S-a pogorât la iad și i-a eliberat pe aceștia de sub stăpânirea întunericului. Așadar, taina împăcării și a Crucii este prezentată și în Vechiul Testament, însă numai ca trăirea a îndumnezeirii, nu și ca trăire a biruinței asupra morții, care s-a petrecut o dată cu evenimentul istoric al Răstignirii și al Învierii lui Hristos.²⁹

Pe Cruce fiind, Hristos vorbește netulburat, adeverind astfel cuvintele proorocilor, pentru că se îngrijește de Maica Sa și deschide Raiul pentru tâlhar, în vreme ce înainte de a fi răstignit, sufletul îi era chinuit și vărsa valuri de sudoare. De aici înțelegem faptul că cele ce s-au petrecut înainte de Răstignire erau ale firii omenești, iar cele ce s-au petrecut pe Cruce erau ale firii dumnezeiești.³⁰ Durerea Preasfintei Născătoare de Dumnezeu este împlinirea profeției Dreptului Simeon, care a spus că prin sufletul ei va trece sabie. De vreme ce Maica Domnului nu a suferit în timpul purtării în pânțe și a nașterii, trebuia ca ea să sufere în timpul ieșirii sufletului Fiului

28. *Ibidem*, p. 197.

29. *Ibidem*, p. 198.

30. *Ibidem*, p.201.

Său, pentru a se arăta astfel că a fost cu adevărat Maica lui Hristos.³¹

Cuvântul de pe Cruce „Dumnezeul Meu, Dumnezeu Meu pentru ce m-ai părăsit?” (Matei 27, 46), exprimă strigătul lui Hristos, Mântuitorul nostru către Tatăl, în care este exprimat propriul nostru strigăt de după pierderea comuniunii cu Dumnezeu, ca urmare a păcatului, iar consecința a fost că Hristos a venit și a pățimit pentru noi.³² Hristos a mai spus cu voce puternică „Săvârșitu-s-a” cu puțin înainte de ieșirea sufletului din trup. Acest lucru arată că în acel moment, El avea putere multă. Hristos a fost Cel care a chemat moartea și a murit atunci când a voit. Așadar, El nu s-a stins așa cum se petrece de obicei cu muribunzii. De cele mai multe ori, înainte de moarte, nimeni nu mai are putere, pentru că viața de stinge puțin câte puțin. Însă cu Hristos nu s-a petrecut același lucru, fiindcă pe Cruce El lucra ca Dumnezeu-Om.³³

Moartea pe care Hristos a primit-o pe Cruce nu a fost moartea unui om obișnuit, ci o moarte de împărat. Ca Dumnezeu ce era, Hristos avea putere asupra morții și a murit atunci când a voit El Însuși, nu când a voit moartea. El și-a încredințat sufletul în mâinile Părintelui Său, ceea ce înseamnă că diavolul nu avea nici o putere asupra Lui. Până atunci, sufletele morților erau înghițite de diavol, adică de iad, însă prin vocea împărătească a lui Hristos, sufletele noastre au cunoscut pentru prima dată eliberarea de sub stăpânirea diavolului. (Cuviosul Teofilact). Prin voia Sa, El a luat trup supus morții și pătimirii și tot prin voia Sa, lăsa patimile nepăcătoase (aferețe firii omenești) să se miște în El, după cum El Însuși, ca Domn al vieții și al morții, a cerut morții să vină. Hristos le-a săvârșit pe toate acestea pentru împlinirea iconomieii dumnezeiești, adică pentru a birui moartea prin moare Sa. Așa cum spune Sfântul Ioan Damaschin: „Moartea s-a supus poruncii lui Hristos ca o roabă și a venit cu frică și cu îngrozire.” Tocmai acest lucru a însemnat moartea morții, iar Sfântul Grigorie Palama spune că însăși Crucea a fost undița prin care au fost prinși diavolul și moartea, pentru că pe ea a murit Hristos.³⁴ Astfel că sufletul unit cu Dumnezeirea a rupt legăturile iadului, iar trupul unit cu Dumnezeirea a zdrobit stăpânirea

31. *Ibidem*, p. 201.

32. Arhim. Hierotheos Vlachos, *Predici la marile sărbători*, traducere de Daniela Filioreanu, Editura Egumenița, Galați, 2004, p. 204.

33. *Ibidem*, p. 205.

34. *Ibidem*, pp. 206-207.

morții.³⁵

Atunci când , cugetând lumește, iudeii L-au provocat pe Hristos să Se coboare de pe Cruce pentru ca ei să creadă că El este Dumnezeu Adevărat, Acesta nu a răspuns, pentru că știa că prin Cruce stăpânirea diaolului avea să fie sfârșită și că prin Cruce și prin Învierea Sa va întemeia Biserica cu tainele Sale dătătoare de viață. Gândirea și concepția omenească se caracterizează prin micime. Rămânând pe Cruce, Hristos „a eșuat” după criteriile omenești, dar tocmai aceasta a fost marea Sa izbândă.³⁶

Prin Întrupare și prin jertfă Sa pe Cruce, Hristos a arătat marea iubire a lui Dumnezeu pentru neamul omenesc. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că Dumnezeu este și iubire și iubit, Care atrage către Sine pe cei care își deschid inima spre dragoste, iar Sfântul Ignatie Îl numește pe Hristos dragoste: „dragostea noastră S-a răstignit”.³⁷

Cel care iubește cu adevărat are două atitudini principale față de cel pe care îl iubește. În primul rând, el vrea să facă bine celui iubit și, în al doilea rând, el vrea să sufere pentru acesta. Cea de-a doua atitudine este cu siguranță superioară celei dintâi. Hristos face ceva mai mult decât aceasta. În vreme ce după Învierea Sa trupul Său este duhovnicesc, cu toate acestea păstrează asupra Sa rănila Crucii și le socotește ca pe o podoabă, le arată și îngerilor, Se bucură arătând ce a pățimit pentru om. Nimeni nu a mai dovedit o iubire atât de nebună ca aceea pe care a avut-o Hristos, Care, pe lângă faptul că a primit să fie lovit și că îi mântuiește pe cei nemulțumitori, Își consideră rănila prețioase. Cu aceste răni, El șade pe tronul împăralesc și îi cheamă pe toți pentru a le oferi cununa rănilor Sale. Și nu numai că Își consideră rănila prețioase, dar Se oferă pe Sine Însuși, căci prin Sfintele Taine, mâinile și picioarele Sale străpunse devin mâinile și picioarele noastre.³⁸ Această dragoste a lui Dumnezeu- care este esența adevăratei iubiri- este simțită de cei care Îl iubesc pe Hristos din toată inima și care se curăță pe dinătru. Cei care se răstignesc sufletește și pășesc spre jertfă și spre cruce, adică au dorință de a se jertfi, pot simți sau simt dragostea lui Dumnezeu pentru om. Sfinții simt dragostea lui Dumnezeu și Îl iubesc pe

35. *Ibidem*, p. 208.

36. *Ibidem*, pp. 210-211.

37. *Ibidem*, p. 213.

38. Arhim. Hierotheos Vlachos, *Predici la marile sărbători*, traducere de Daniela Filioareanu, Editura Egumenița, Galați, 2004, p. 214.

El cu adevărat.³⁹

c) Crucea concentrează esența creștinismului

Dacă perioada Triodului este un model pentru realizarea viețuirii autentice în Hristos și se naște din însăși această viețuire, atunci este evident că ea redă în mod esențial creștinismul. Deoarece Triodul se organizează sub toate aspectele în mod stavrocentric, fiind o transpunere liturgică și ascetică a sensurilor Sf. Cruci, el esențializează valorile creștinismului autentic.

Un creștinism fără cruce este imposibil de conceput, el este tot atât de inefficient ca și un Hristos care nu s-ar fi răstignit și nu ar fi înviat pentru omenire. Raportarea la Hristos se face prin Cruce, comuniunea cu Hristos se face prin Cruce, ridicarea chipului la asemănare sau îndumnezeirea omului se face tot prin Cruce. În afară de Cruce cerul este închis și numai prin Cruce se poate transcende realitatea imediată pentru a accede spre înțelesurile dumnezeiești ale lumii. De Dumnezeu nimeni nu se poate apropia decât în stare de jertfă, de smerenie și de pocăință.

De aceea, perioada Triodului revelează clar și succint tainele mântuirii, exprimând cel mai fidel trăirea ortodoxă autentică. Sf. Cruce indică mai exact modul în care se pot asuma roadele Crucii lui Hristos, Crucea fiind modul de a fi a creștinului și modul său de a deveni. Creștinul este prin Cruce și în Cruce, dar mai ales devine prin Cruce.

Sfânta Cruce este poate icoana cea mai completă, deoarece zugrăvește integral iconomia mântuirii neamului omenesc, fiind un simbol al iubirii lui Dumnezeu față de noi, indicând concomitent moarte și învierea lui Hristos, ea este semnul cel mai deplin al milostivirii lui Dumnezeu. În Cruce este revelat Hristos în stare de jertfă, așa cum se află El de la întemeierea lumii, deoarece tocmai Mielul junghiat a fost și este temelia întregii creații, creația fiind susținută în permanență prin această Jertfă. Iar dacă crearea lumii se află sub semnul Crucii, cu atât mai mult mântuirea ei se face prin Cruce. Creștinismul vorbește despre planul lui Dumnezeu cu creația Sa, Biserica lui Hristos vorbește neconținut despre aceasta. Creația se desăvârșește în Dumnezeu pentru că a fost făcută pentru Dumnezeu, spre a realiza o comuniune veșnică în iubire cu Dumnezeu și toate acestea au fost împlinite și se vor împlini numai prin Crucea lui Hristos. Prin starea Sa permanentă de Jertfă, Hristos conduce întreg universul văzut și nevăzut spre devenirea

39. *Ibidem*, p 214.

lui în Dumnezeu.

Creștinismul este calea spre îndumnezeirea spre care a fost chemat omul dintru început, dar așa cum baza mântuirii și a îndumnezeirii noastre a fost pusă prin tot ceea ce a însemnat taina Crucii ca iconomie a mântuirii, la fel realizarea mântuirii nu se face decât prin aceeași taină a Crucii însușite de fiecare credincios în parte. Realizând Crucea în viața sa, credinciosul arată că vrea să se mântuiască și în același timp se face pe sine capabil de a-și însuși chipul mântuirii. Fără această asumare personală a crucii, Jertfa lui Hristos rămâne parțial inefficientă, în virtutea libertății sale, omul se poate sustrage chemării iubitoare a lui Dumnezeu, iar consecințele Jertfei rămân limitate, limitate de voința omului care nu vrea să și le asume.

Pentru ampla și profunda dezvoltare a tainei Crucii pe care o regăsim în perioada Triodului, această perioadă și cartea Triodului pot fi înțelese și în sens pedagogic, catehetic, ca fiind cea mai integrală și profundă expunerea a creștinismului. În Triod creștinismul este dezvăluit în sensurile sale cele mai adânci, nedelegate de ceea ce numim taina Bisericii lui Hristos. Dacă perioada Triodului semnifică o intensă, o mai intensă decât de obicei, legătură a credinciosului cu Tainele și cu slujbele Bisericii, atunci devine de la sine înțeles că un creștinism în afara Bisericii lui Hristos este pe cât de nefiresc, pe atât de inefficient. Perioada Triodului, pe lângă duminica specială dedicată proclamării Ortodoxiei, este în întregime o dovadă ortodoxă a unei trăiri ortodoxe, fiind totodată o mărturie sau o mărturisire a dreptei credințe, așa cum a fost ea păstrată în Biserică, în sens literal, crucea reprezintă un instrument de pedeapsă capitală, un stâlp de poziție verticală, deseori cu o traversă peste el, sau intersectat de o traversă: „Și ieșind, au găsit pe un om din Cirene, cu numele Simon; pe acesta l-au silit să ducă crucea Lui” (Mt. XXVII,32); prin metonimie (=figura de stil care constă în inversarea cauzei prin efect, a noțiunilor morale prin cele fizice, a abstractului prin concret) ca mijloc de ispășire a pedepsei pe cruce – crucificare: „S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce” (Filip. II,8); ca termen tehnic religios – reprezintă semnificația morții ispășitoare a lui Iisus în religia creștină a crucii: „căci cuvântul Crucii, pentru cei ce pier, este nebunie; iar pentru noi, cei ce ne mântuim, este puterea lui Dumnezeu” (I Cor. I,18); în sens figurat – dedicarea vieții (sau expunerea la moarte) și auto-negarea (sau negarea de sine), pe care un credincios trebuie să fie pregătit să le ia asupra lui pentru urmarea Mântuitorului Hristos, iar „cel ce

nu-și poartă crucea sa și nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul Meu” (Lc. XIV,27).

În ochii unui suflet credincios, mâinile Mântuitorului întinse pe Cruce, trec de capătul brațelor Crucii și se întind până departe, voind parcă să atingă cele două capete ale orizontului: cerul și pământul, tot văzduhul, trecutul, prezentul și viitorul, ca să restaureze totul. Cu brațele astfel întinse, pare că ar voi să îmbrățișeze totul, toate ființele, pe care păcatul le-a despărțit de Dumnezeu Tatăl și să le împace cu El.⁴⁰

În vechime, crucea era cunoscută ca un obiect de batjocură, de necinste și de tortură, iar moartea pe cruce (crucificarea sau răstignirea) era considerată cea mai degradantă și înfricoșătoare pedeapsă care era aplicată răufăcătorilor, căci „de se va găsi la cineva vinovăție vrednică de moarte și va fi omorât, spânzurat de copac; trupul lui să nu rămână peste noapte spânzurat de copac, ci să-l îngropi tot în ziua aceea, căci blestemat este înaintea Domnului tot cel spânzurat pe lemn și să nu spurci pământul tău pe care Domnul Dumnezeuul tău ți-l dă moștenire” (Deut. XXI,22-23).

În perioada primară, Biserica „ trăia într-o lume în care răstignirea criminalilor și a parveniților era îngrozitoare dar nu neîntâlnită”. Deși modul morții Mântuitorului era „sminteală pentru iudei și nebbie pentru neamuri” (I Cor. I,23), prin răstignire, El a sfințit crucea cu Sângele Lui și de aceea, crucea a devenit un obiect de cinste, de venerare și în același timp, dătătoare de putere divină pentru creștini.

În creștinism, Sfânta Cruce are felurite semnificații:

Crucea înfățișează un simbol creștin care prefigurează misterul credinței creștine, și anume: pătimirile și moartea prin răstignire a lui Iisus Hristos. Aceasta este identificată ca fiind „semnul Fiului omului” (Mt. XXIV,30), al Jertfei Mântuitorului și „steagul (poporului) Bisericii” (Is. V,26). „Cel ce este pe Cruce S-a făcut Om deplin, Fiul lui Dumnezeu fiind, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat. El S-a micșorat pe Sine din iubire pentru noi, împărtășind condiția noastră umană până la capăt. A suferit ocările, loviturile, batjocura și chinurile Crucii: „Chinuit a fost dar S-a supus și nu Și-a deschis gura Sa; ca un miel spre junghiere S-a adus și ca o oaie fără de glas înaintea celor ce o tund, așa nu Și-a deschis gura Sa” (Is. LIII, 7). A primit moartea, El singurul fără de păcat pentru a împărtăși integral decăderea umană pe lemnul Crucii; așadar Persoana totală a lui

40. Protos. Nicodim Mândiță, *Drumul Crucii*, Editura Egumenița 2010, Galați, p. 115.

Hristos, Dumnezeu făcut Om și proclamat Mesia este Cel răstignit pe Cruce”.

Din pricina păcatului strămoșesc, oamenii au fost supuși morții pentru că nu au prețuit pe Dumnezeu și nu trăiau potrivit poruncilor Lui. Dar pentru că iubitorul de oameni – Dumnezeu nu voiește moartea păcătoșilor ci îndreptarea lor, a trimis în lume pe Fiul Său Unul Născut (Hristos – Omul Cel fără de păcat) ca să restabilească în firea umană respectul față de Dumnezeu și Legea Sa și să sufere pedeapsa morții pe cruce, cerută de Dumnezeu pentru păcatele tuturor oamenilor și spre a lor mântuire. Prin intermediul Crucii, Dumnezeu ne-a împăcat cu Sine.

„Crucea evocă jertfa răscumpărătoare și recapitulează întreaga viață a lui Iisus Hristos: „El a purtat păcatele noastre, în trupul Său, pe lemn, pentru ca noi, murind față de păcate, să trăim spre îndreptare”(I Pt. II,24)”. Crucea arată rușinea noastră față de păcate, iar din partea Domnului arată iubirea.

Pe crucea Domnului de pe Golgota s-au întâlnit cea mai urâtă faptă a păcatului omenesc cu cea mai mare faptă a iubirii Domnului și, pe ea, iubirea dumnezeiască a ars păcatul. Creștinii cinstesc Sfânta Cruce pentru că este altarul de jertfă prin care Hristos ne-a dăruit mântuirea, eliberarea din robia păcatului, surparea morții și salvarea omenirii. Crucea nu poate fi despărțită de Persoana Mântuitorului Hristos care este „mântuirea păcătoșilor” (Efes. II), ea devenind unealta mântuirii oamenilor.

Semnul Crucii reface legătura dintre cer și pământ, dintre firea umană și cea dumnezeiască. Părțile trupului însemnate cu semnul Sfintei Cruci au un simbolism dogmatic: „«În numele Tatălui» înseamnă cinstirea lui Dumnezeu – Tatăl, Stăpânul tuturor. Coborârea mâinii la piept rostind cuvintele «și al Fiului» înseamnă coborârea Fiului lui Dumnezeu pe pământ pentru mântuirea noastră. Iar ducerea mâinii de la umărul drept la cel stâng rostind cuvintele «și al Sfântului Duh» înseamnă împăcarea noastră cu Dumnezeu și împreunarea cu El, prin harul Sfântului Duh adus nouă de Dumnezeu – Fiul”. De aceea, facem „semnul crucii la frunte, la piept și la umeri, pentru ca Domnul Cel în Treime să fie și în gândurile și în simțămintele și în toate faptele noastre”⁴¹.

Prin răstignirea pe Crucea înălțată în sus, stând cu brațele deschise, Mântuitorul Iisus Hristos arată că se aduce jertfă Tatălui, dar cu iubire față

41. Protos. Nicodim Mândiță, *Drumul Crucii*, Editura Egumenița 2010, Galați. p. 210.

de oameni. Opera Sa mântuitoare cuprinde întreaga umanitate, căci El îmbrățișează pe toți oamenii. Crucea face legătura între Dumnezeu și om, este un simbol al interferenței cerului cu pământul, al lumii spirituale cu cea materială.

În icoana Răstignirii vedem sfânta și de viață dătătoarea Cruce cu care Hristos a învins moartea și ne-a dat nouă Învierea. Este accentuată libertatea pe care o are Hristos și modul în care se aduce ca dar pe Sine Însuși, deoarece El a fost un om liber și nu o victimă inconștientă. Prin mâinile Lui larg deschise și modul în care stă trupul Său pe cruce, observăm faptul că nu opune rezistență. Hristos S-a supus în mod liber, din dragoste, la tot în purtarea crucii: respingere, condamnare, umilință, durere și moarte, căci „Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca sufletul lui să și-l pună pentru prietenii săi” (In. 15, 13).

În Noul Testament cuvântul „cruce” are 27 de ocurențe, dintre care numai 16 se întâlnesc în Evanghelii. În urma studierii acestora, întâlnim două sensuri: **unul duhovnicesc (teologic) și unul fizic (material).**

Mântuitorul Iisus Hristos ne descoperă importanța și înțelesul duhovnicesc al Crucii: „dacă voiește cineva să vină după Mine, să se lepede de sine, să-și ia crucea în fiecare zi și să-Mi urmeze Mie” (Lc. 9, 23). Zicând aceste cuvinte, Mântuitorul nu constrânge pe nimeni, ci zice „dacă voiește”. El extinde tuturor invitația de a-L urma și răspunde doar celor care voiesc să-I urmeze Lui. Această relatare nu este menționată deloc la Evanghelistul Ioan, pe când la sinoptici o întâlnim cu mici deosebiri; cei chemați de Hristos la urmare sunt „ucenicii Săi” (Mt. 16, 24); iar Marcu și Luca fac referire la orice persoană (toată lumea): „mulțimea, împreună cu ucenicii Săi” (Mc. 8, 34), „toți” (Lc. 9, 23). „Lepădarea de sine nu înseamnă renunțarea la unele bunuri opționale, ci înseamnă afirmarea că eul personal este o nulitate fără revendicări de nici un fel și fără nici o valoare.” Îndemnul „să-și ia crucea” înseamnă să fie gata să-L mărturisească pe Hristos până la moarte pe cruce – crucea urmării Domnului; nu este crucea cea de lemn, ci crucea spirituală și taincă, nevăzută. Crucea denotă dedicarea pentru Hristos și participarea ucenicilor Săi la Împărăția lui Dumnezeu în cuvinte și fapte. Sfântul Evanghelist Luca, folosind sensul mai clar metaforic, adaugă expresia temporală „în fiecare zi” (κατα ημερα – kata imera = în timpul zilei, de-a lungul zilei, în tot cursul zilei), făcând aluzie la martiriul Bisericii primare, vrând să sublinieze faptul că Iisus vorbește despre constanta

fidelitate zilnică față de Învățător și modul Său de a trăi.

Aceasta luare a crucii și urmare a lui Hristos trebuie să se facă prin fapte bune, punând în practică învățăturile Evangheliei Sale. Purtarea crucii pentru Hristos și Evanghelie înseamnă „supunerea necondiționată față de Dumnezeu” și asumarea voii lui Dumnezeu asemenea Fiului Său. A purta zilnic crucea înseamnă acceptarea cu răbdare a încercărilor vieții și neîmpotrivirea pentru acestea. „Crucea este voința care este gata să primească orice necaz”.⁴² Luarea și acceptarea crucii presupune apropierea de sfințenie, precum spune Sfântul Ioan al Crucii: „daca voiește cineva să-L aibă pe Hristos, să nu-L caute fără cruce!”⁴³

Cu altă ocazie, Mântuitorul spune categoric: „cel ce nu-și ia crucea și nu-Mi urmează Mie nu este vrednic de Mine” (Mt. 10, 38) sau „cel care nu-și poartă crucea sa și nu vine după Mine nu poate să fie ucenicul meu” (Lc. 14, 27). Acestea sunt sfaturi pentru misiunea apostolică și preoțească: de a-L urma întru toate pe Hristos și de a-L avea ca exemplu, a vorbi deschis și netemător. Învăătura Sa trebuie predicată și practică fără ezitare și dezinteresat, prin renunțarea la propria persoană chiar dacă presupune sacrificiu și suferință. Numai angajarea pentru Iisus este motivul întemeiat pentru pierderea propriei vieți având ca scop sosirea Împărăției lui Dumnezeu.

Așadar cel ce vrea să se facă ucenicul Lui și să se afle vrednic de El și să primească de la El putere împotriva duhurilor răutății se desface de toată legătura trupească și se golește de toată împătımirea după cele materiale și așa ia lupta cu vrăjmașii nevăzuți pentru poruncile Lui, precum însuși Domnul ni S-a făcut pe Sine pildă, ispitit fiind în pustie de către căpetenia lor, iar după ce a venit în lume, de către cei stăpâniți de acela.⁴⁴

Noi trebuie să ne obișnuim cu toate felurile de auto-negare și răbdare, căci aceasta e cea mai bună pregătire pentru martiriu. Trebuie să trăim o viață de negare de sine, umilire (mortificare) și disprețul lumii; trebuie să nu tolerăm comoditatea noastră și apetitul, pentru că atunci va fi greu să suportăm munca grea (truda) și oboseala și dorința, pentru Hristos. Frecvent, ne întâlnim cu cruci în sensul de obligații (responsabilități); și, deși, noi trebuie să nu le dorim, dar, când acestea sunt prevăzute pentru noi, noi trebuie să le luăm asupra noastră, să le ducem precum Hristos.

42. Protos. Nicodim Măndiță, *Drumul Crucii*, Editura Egumenița 2010, Galați. p.212.

43. *Ibidem*, p.213.

44. *Ibidem*, p.214.

Cine ezită să ia crucea lui Hristos își va pierde viața, iar „cine va pierde sufletul său pentru El și pentru Evanghelie, acela îl va scăpa” (Marcu 8, 35), căci cel care pășește pe calea crucii și-și pune pașii săi pe ea, se va afla pe sine în viața cea adevărată.

Cel ce se leapădă de lumea aceasta, moare și se răstignește față de ea, dar și lumea față de el. Căci omul răstignit el nu mai are nici o simțire a lucrurilor din lume, iar „lumea se răstignește omului, când omul se leapădă de lume; și anume îmbrățișează viața singuratică și părăsește părinții, rudeniile, banii, averile, afacerile, târgurile. Atunci se răstignește lumea, lui. Căci a parasit-o”. Omul se răstignește lumii, când „după izbăvirea de lucrurile din afară, se luptă chiar și față de plăceri, chiar față de poftele lucrurilor și față de nevoile sale și-și omoară patimile sale”, alipindu-se lângă Hristos și câștigând dragostea Lui, desființând vrăjmașia dintre Dumnezeu și suflet, aflatoare în trupul său și făcând între amândoi pace (Efeseni II, 15-16).

Cu chipul cu care Mântuitorul Iisus Hristos pe cruce S-a răstignit, așa și noi să ne răstignim pentru dorințele și poftele noastre. Căci „precum cel ce este răstignit cu trupul pe lemn, nu poate să facă precum voiește, sau gândește, așa și cela ce-și are gândul său pătruns cu frica lui Dumnezeu, neabătut rămâne spre nici o voie a sa. Și precum cel răstignit pe cruce, nu se mai gândește la cele pământești, nici se supune voilor sale, nici nu se tulbură de dorirea vreunui lucru oarecare, nici nu se îngrijește să câștige cele pământești, nici nu se înalță cu mândria, nici nu răspunde împotriva, nici cu urâțimea nu ațâță, nici spre pomenire de rău, pentru ocările cele din trecut, ci ieșire cu moarte așteaptă, prin cruce, așa și cel ce, cu adevărat, s-a lepădat de lume și, pe frica de Dumnezeu, ca pe Cruce, s-a răstignit, în toate zilele, ieșirea din viață aceasta așteptându-și, neabătut și nemișcat spre orice poftă trupească”.

Omul are de purtat în viața sa pământească trei cruci: crucea de prevenire, prin care Dumnezeu ne păstrează distanți față de ispite și păcate; crucea de îndreptare reprezintă modul de ispășire al pacatelor pe care le-am făcut și se realizează prin epitimia dată de preotul duhovnic ajutându-ne să nu mai săvârșim păcatele mărturisite; crucea de întărire este crucea creștinului, prin care se jertfește pentru aproapele: se dăruiește pe sine, trăiește și moare pentru acesta.⁴⁵

45. Arhim. Hierotheos Vlachos, *Predici la marile sărbători*, traducere de Daniela Filioreanu, Editura Egumenița, Galați, 2004, p.215.

Crucea ascunde taina mântuirii fiecărui om, căci este singurul mod de ispășire al păcatelor și de pășire în Împărăția lui Dumnezeu. Am fost chemați să-I călcăm pe urme lui Hristos dacă vrem să fim ai Lui: „spre aceasta ați fost chemați, că și Hristos a pătimuit pentru voi, lăsându-vă pilda, ca să pașiți pe urmele Lui” (I Pt. II, 21).

Hristos a purtat îndoită crucea: una spirituală (purând în suflet toate jignirile, durerea și întristarea) și una din lemn (văzută, fizică) pe care S-a răstignit de bunăvoie. Pentru El, crucea nu este numai un simbol nevăzut, ci devine și un obiect văzut care apasă greu pe umerii Lui: „Și pe când Îl duceau, oprind pe un oarecare Simon Cirineul, care venea din țarină, i-au pus crucea, ca s-o ducă în urma lui Iisus” (Lc. 23, 26). Luca folosește o expresie ambiguă, „pe când Îl duceau”, care gramatical face referire la „marii preoți, autoritățile politice și poporul” (Lc. 23, 13).

d) Crucea -nebunie pentru cei ce pier și „Puterea lui Dumnezeu” pentru cei ce ne mântuim :

Crucea pentru cei ce pier este nebunie, iar pentru noi cei ce ne mântuim este puterea lui Dumnezeu (I Cor. 1, 18).

Cei care nu se închină Sfintei Cruci (sectarii) și nu o cinstesc pe ea, sunt *dușmani ai crucii lui Hristos* (Filip. 3, 18–19). Iar mărturiile scripturistice relativ la închinarea și cinstirea Sfintei Cruci, sunt acestea:

1. Crucea a fost prefigurată încă înainte de Legea Veche, când patriarhul Iacov a binecuvântat pe fiii lui Iosif cu mâinile sale așezate în chipul Crucii (Fac. 48, 13–15).

2. Iarăși Crucea a fost prefigurată prin șarpele de aramă spânzurat pe lemn, care izbăvea de primejdia morții pe cei ce priveau la el (Num. 21, 8–9), după cum adevărește acest lucru Sfânta Evanghelie (Ioan 3, 14–15).

3. Crucea ca mijloc de mântuire a fost prefigurată și de mâinile întinse ale lui Moise, ce au alcătuit împreună cu trupul său semnul crucii în lupta cu Amalec, prin care israeliții au biruit (Ieș. 17, 11–13).

4. Crucea este altarul cel preasfânt pe care S-a jertfit Hristos (Evrei 9, 28).

5. Crucea este steagul lui Hristos – cel prezis de Sfântul Prooroc Isaia –, care s-a ridicat peste neamuri (Isaia 62, 10).

6. Crucea s-a sfințit ca jertfelnic pe care S-a jertfit Hristos cu preascump sângele Său; acest altar al Sfintei Cruci este preasfânt și tot ce se

va atinge de el se sfințește (Ieș. 29, 37).

7. Crucea este mijlocitoarea mării lui Hristos, căci numai în urma morții Sale pe Cruce a fost preînălțat (Filip. 2, 8–9). Prin moartea de Cruce Hristos a intrat întru slava Sa (Luca 24, 26), căci numai prin Cruce Hristos S-a preaslăvit (Ioan 17, 1).

8. Crucea este armă prin care noi am câștigat mântuirea (Ioan 12, 32–33; I Petru 2, 24 ș.a.).

9. Prin Cruce s-a înlăturat vrăjmășia dintre oameni (Efes. 2, 16; Col. 1, 19–20 ș.a.).

10. Crucea este pecetea lui Dumnezeu prefigurată în însemnarea literei „T” pe frunțile celor aleși ale lui Dumnezeu spre a scăpa de pierzare (Iez. 9, 4–6; Apoc. 7, 2–3).

11. Crucea este emblema biruinței și steagul lui Hristos. Acest semn se va arăta pe norii cerului înaintea venirii a doua a Domnului care va fi cu putere și cu slavă multă (Matei 24, 30).

12. Apostolul Pavel zice: *Iar mie, să nu-mi fie a mă lăuda, decât numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, și eu pentru lume* (Gal. 6, 14).

Cunoaștem că, acest cuvânt al Crucii, are înțeles îndoit:

a. – crucea spirituală (suferința)

b. – crucea materială, pe care S-a jertfit Mântuitorul nostru și a sfințit-o cu Preascump Sângele Său.

Pe amândouă aceste Cruci le-a purtat Mântuitorul nostru Iisus Hristos: crucea suferințelor în suflet, răbdând până la moarte, iar Crucea cea materială, pe umerii Săi până la Golgota.

Tot așa se cuvine fiecărui credincios a urma lui Hristos și a duce crucea suferințelor în suflet până la moarte, iar Crucea lui Hristos cea materială a o cinsti și a i se închina ca unui semn al Fiului Omului și ca unui altar sfințit cu sângele lui Hristos. Îndoit este omul, îndoită cruce i se cade a purta, asemenea Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Cine însă cinstește numai crucea spirituală, iar pe cea materială o defaimă, nu este un următor al Crucii lui Hristos, ci un vrăjmaș al Crucii lui Hristos (Filip. 3, 18) și un eretic.

Potrivnicii Crucii și ai semnului ei sunt vrăjmașii Crucii lui Hristos (Filip. 3, 18–19). Semnul Sfintei Cruci va vesti venirea a doua a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, după mărturia Sfintei Scripturi care zice: *Atunci se va*

arăta pe cer semnul Fiului Omului și vor plânge toate neamurile pământului și vor vedea pe Fiul Omului venind pe norii cerului cu putere și cu slavă multă (Matei 24, 30–31). Acel semn este Crucea, deoarece ea este semnul puterii și al biruinței lui Hristos (I Cor. 1, 18; Col. 2, 15). Cu adevărat atunci se vor rușina cu rușine veșnică și căință toți vrăjmașii și hulitorii Sfintei Cruci; dar atunci căința lor nu le va mai folosi.

Satana urăște foarte mult semnul Sfintei Cruci, căci este arma cea nebiruită cu care Hristos a biruit și a prădat iadul, și de aceea îndeamnă pe toți cei răătăciți de la adevăr și care îi slujesc lui, să hulească și să vrăjmașească Crucea lui Hristos, căci, după cum câinele fuge de bățul cu care a fost lovit, tot așa și diavolul fuge de Crucea care îi amintește că prin ea a fost biruit⁴⁶.

Taina Răstignirii, ca taină a veșnicei iubiri a lui Dumnezeu față de neamul omenesc, a fost pusă în lucrare pe Golgota prin moartea lui Hristos. Însă noi nu trebuie să ne oprim la aspectul exterior și istoric a acestei teme, deoarece este nevoie să purcedem spre împărtășirea din taina Răstignirii printr-o viață ascetică trăită în Tainele Bisericii.

Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că toate câte există trebuie să fie răstignite. Aceasta înseamnă că este nevoie să fugim de păcatul cu fapta, la fel cum evreii au fugit din Egipt și au trecut de cealaltă parte a Mării Roșii; de asemenea și gândurile trebuie să fie înmormântate.⁴⁷ Cu alte cuvinte, trebuie să ne îngrijim și de mișcările irascibile ale gândurilor și ale patimilor. Acest lucru se reușește printr-o viață de trezvie și liniștire. Numai astfel Cuvântul lui Dumnezeu înviază în noi.

Luându-i drept exemplu pe Iosif din Arimateea și pe Nicodim, care au îngropat Trupul lui Hristos, Sfântul Maxim spune că mormântul împărătesc este fie lumea, fie inima fiecărui credincios.⁴⁸ Cei care Îl îngroapă pe Domnul cu cinste trebuie să Îl înfășoare în pânze, care sunt pricinile și chipurile virtuților, dar și să-I pună pe față mahramă, care este cunoașterea teologiei, ce trebuie să fie simplă și fără înfloriturile lumești. Numai cei care trăiesc prin practică și prin teorie, ceea ce înseamnă viețuirea în virtuți și în cunoașterea teologiei, pot să-L vadă pe Hristos înviat, în vreme ce, pentru

46. Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheza a XIII-a*, vol. II, p. 256.

47. Arhim. Hierotheos Vlachos, *Predici la marile sărbători*, traducere de Daniela Filioleanu, Editura Egumenița, Galați, 2004, p. 215.

48. Prin *lume* și prin *inimă*, Arhim. Hierotheos Vlachos redă cele două modalități de manifestare a iubirii, adică iubirea pentru semeni și iubirea pentru Hristos.

toți ceilalți, care nu trăiesc în modul arătat, Hristos rămâne nevăzut.⁴⁹

Patimile și Răstignirea lui Hristos nu ne sunt oferite pentru a alimenta gândurile și emoțiile noastre antropocentriste, ci pentru ca să purcedem pe calea renașterii, a reînnoirii, a slăvirii lui Dumnezeu și a îndumnezeirii. Însă pentru aceasta, este nevoie de o abordare personală și existențială a acestor mari evenimente împărătești. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că avem două posibilități: una este de a-l răstigni din nou pe Hristos, păcătuind cu mădularele noastre, care prin Botez s-au facut mădularele lui Hristos, iar cealaltă este să ne răstignim noi înșine împreună cu Hristos. În fond, este vorba despre cele două posibilități pe care le-au avut tâlharii ce au fost răstigniți alături de Hristos pe Golgota. Unul dintre ei s-a arătat un adevărat teolog, iar celălalt, un hulitor. Nu este de ajuns ca omul să-L aibă lângă sine pe Hristos, răstignit, ci trebuie să se răstignească el însuși împreună cu Acesta⁵⁰, să alunge omul cel vechi și să se îmbrace cu cel nou care se înnoiește spre deplină cunoștință, după chipul Celui ce l-a zidit (Col.3, 9-10).

Nu numai de la Cruce, ci și din cuvintele cele rostite pe Cruce se poate vedea iubirea de oameni a lui Dumnezeu cea negrăită. Căci fiind el pironit și batjocorit, luat în râs și scuipat zicea: „Părinte, iartă-le lor că nu știu ce fac” (Lc. 23, 34), se ruga pentru cei ce-L răstigneau. Iar aceia Îi ziceau: „De ești Fiul lui Dumnezeu, pogoară-te de pe Cruce și vom crede...” (Mt. 27, 40, 42). Dar El nu se pogoară de pe Cruce, pentru că este Fiul lui Dumnezeu și pentru aceasta a venit ca să se răstignească pentru noi. „Pogoară-te de pe Cruce și vom crede în Tine”, acestea sunt cuvintele necredinței. Mult mai mare minune a fost Învierea Lui, fiind piatra deasupra mormântului, decât dacă S-ar fi pogorât de pe Cruce.⁵¹ Hristos, prin multa Sa iubire de oameni, a iertat negreșit păcatele iudeilor, dar aceștia nu au vrut să se pocăiască. Că de nu le-ar fi iertat lor păcatul, Pavel nu s-ar fi făcut apostol și nu ar fi crezut cinci mii și alte mii în El. Să urmărim deci pe Stăpânul și să iertăm pe vrăjmași⁵², căci mare lucru este a ne ruga pentru vrăjmași, decât pentru

49. Arhim. Hierotheos Vlachos, *Predici la marile sărbători*, traducere de Daniela Filioreanu, Editura Egumenița, Galați, 2004, p. 215.

50. *Ibidem*, p.216.

51. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilii și cuvântări I*, Introducere și traducere, Irineu Slătineanu, Ed. Părinți Orientali, p. 26.

52. *Ibidem*, pp. 28-29.

prieteni și mai mult ne folosește rugăciunea pentru aceia, decât pentru aceștia, căci dacă vom iubi și ne vom ruga doar pentru prieteni ne facem asemeni vameșilor, iar dacă vom iubi pe vrajmași ne facem asemenea lui Dumnezeu, după puterea omenească.

„Când Domnul ne-a răscumpărat printr-o viață atât de chinuită și cu moarte atât de plină de umilință, de necinste și de atâtea chinuri, cât nimeni altul n-a suferit în această lume, să ne dăm seama noi creștinii cât de scumpă este mântuirea noastră. Oare înțelepciunea cea veșnică a Domnului ar fi ales ca mijloace atâtea mari și uimitoare minuni pentru a ne mântui, dacă mântuirea ar fi ceva de puțin preț și fără folos? Și ce putea face Dumnezeu decât a voit să-și cruțe însăși Dumnezeirea Lui, decât să dea pentru ea, cea mai scumpă din toate viețile, pe care anume a și dat-o pentru mântuirea ta? Creștinul trebuie să se străduiască să nu cheltuiască în zadar zilele așa de scumpe ale deprinderilor duhovnicești. Creștinul trebuie să nu urmeze celor ce sunt preocupați mai mult de cele vremelnice, care neștiind nici care le este scopul, nici cu ce fel de viață pot să-l atingă mai ușor și mai bine, nici ce puțință au ca să-și ducă bine viața în starea pe care și-au ales-o, unul iubește plăcerile și răgazul, altul să dobândească slavă și cinste, altul să câștige bani și avuții, dar toți aceștia procedează cu nesocotință: își aleg o viață potrivnică ultimului lor scop și în afară de puterile lor, din pricina multor piedici pe care le are o astfel de viață în calea mântuirii. Fac ca vânătorul nepriceput, care, fără să ochească mai întâi ținta, aruncă fără folos săgeata în văzduh. Deci fiecare dintre noi să nu ne alegem o viață care să fie potrivnică voii lui Dumnezeu și scopului slăvirii lui Dumnezeu. Pentru că, asemenea unui călător care nu știe calea cea bună și fără primejdie și nu întreabă pe nimeni, ci umblă la întâmplare, încoace și încolo, și este în primejdie să greșească și să cadă în prăpastie, tot așa ești și tu frate, care ești călător în această lume, dacă nu socotești bine și dacă nu afli calea cea adevărată și viața cea bună care te duce în Rai.”⁵³

e) Semnificația Crucii în viața creștinului autentic

Sfânta Cruce, semnul biruinței noastre asupra morții și a diavolului-lemnul pe care S-a răstignit Hristos ca să răscumpere păcatele noastre – este și obiect de cinstire și de venerare pentru toți creștinii. Chiar dacă la

53. Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia, 1995, p. 115.

început era pentru păgâni instrument de tortură și ocară, pentru faptul că Hristos S-a răstignit pe ea, devine instrumentul mântuirii noastre și simbol al suferințelor prin care se ajunge la fericirea Raiului.

Înțelesurile Crucii:

a. material- obiectul (altarul) pe care S-a jertfit Fiul lui Dumnezeu pentru mântuirea noastră.

b. spiritual- greutățile și suferințele pe care fiecare om trebuie să le poarte în viață

c. Simbolic- semnul Sf Cruci pe care-l fac creștinii cu mâna dreaptă.

Temeiurile cinstirii Sf Cruci:

a. Sf Cruce este altarul de jertfă a Mântuitorului Iisus Hristos;

b. Semnul biruinței asupra morții

c. Semn și simbol al creștinilor.

Cel care conferă crucii puterea multiplelor ei semnificații, atât de esențiale mântuirii noastre, este singur Hristos Domnul, Cel care și-a împrăștiat întreaga noastră omenitate, a primit să fie răstignit pe cruce, transformând astfel crucea în mărirea și biruința credincioșilor din toate timpurile. El a șters zapisul păcatelor noastre, pironindu-L pe cruce.⁵⁴

Nici un creștin n-a făcut vreodată din cruce un idol, cum au spus câte unii, însă reprezentarea crucii ca obiect al torturii Sale și al mântuirii noastre, însemnarea cu semnul sfintei cruci au devenit curând și au rămas de-a lungul veacurilor până astăzi, caracteristica adevăratului următor al lui Hristos. Iar toate acestea ne ajută să concluzionăm, spunând că nu poți fi creștin adevărat, ignorând crucea. Valoarea capitală a crucii este prețioasă. Deci, Crucea nu este o inovație, ea este adevăratul semn al creștinilor dintotdeauna.

Hristos Și-a purtat Crucea nu numai în văzul tuturor, ci și cu demnitate și cu mare curaj. Cunoștea foarte bine Domnul cât era de mare greutatea lemnului Crucii, nu numai materialicește (după tradiția veche lungimea crucii era de 15 picioare=5 metri și lățimea de 8 picioare=2,60 metri, iar grosimea corespunzătoare lungimii și lățimii), ci și după simbolul ei, întrucât crucea purta pe dânsa păcatele întregii lumi. Știind foarte bine cât de slabă era puterea Lui din pricina multului sânge pe care îl pierduse în chinurile suferite mai înainte și din cauza durerilor dinăutru și dinafară ale firii Sale omenești. De asemenea, cunoscând nedreapta hotărâre care

54. Coloseni 2,14.

osânda pe Sfântul Sfinților să moară ca un nelegiuit, ca un om blestemat și ca un tâlhar primejdios, adică spânzurat pe Cruce. Dar cu toate acestea, El îmbrățișează Crucea cu multă noblețe și curaj, o strânge la piept, o privește ca pe un altar, pe care are Să-și jertfească viața Sa; ca pe un tron al dragostei Lui, ca pe o slavă și laudă, ca pe un sceptru împărătesc, ca pe o cămară de nuntă al Bisericii Sale și ca o unealtă a răscumpărării noastre și nimicirii păcatului. De aceea numise Crucea și Potir, pentru că, precum cineva bând un pahar de vin bun se bucură și se veselește, tot așa și Iisus a purtat osânda Crucii: „*Puteți voi să beți paharul pe care-L voi bea Eu?*” (Mt. 20, 22).⁵⁵ Cu toate acestea, omenirea arată limpede că nu știe cât de folositoare este crucea necazurilor, nici după ce Hristos a ușurat-o cu pilda Sa, rânduind-o ca pe un mijloc de trebuință pentru dobândirea Împărăției Cerurilor și a slavei celei veșnice: „*Căci prin multe necazuri trebuie să intrăm noi întru Împărăția lui Dumnezeu*” (F. Ap. 14, 22).

Biruind în el prin Hristos păcatul, omul biruie moartea. Dacă trece o zi și nu-ți învingi măcar un păcat, recunoaște că ai devenit și mai muritor. Dacă însă, îți vei învinge un păcat sau două, sau trei, ai deveit cu aceasta mai tânăr, o tinerețe care nu îmbătrânește, o tinerețe nemuritoare și veșnică! Să nu uităm niciodată: a crede în Hristos Cel Înviat, înseamnă să duci neconținut o luptă împotriva păcatului, împotriva răului și împotriva morții. Domnul a Înviat și ne-a dăruit nouă nemurirea. Fără acest adevăr, lumea noastră nu este altceva decât o expoziție haotică de absurdități odioase. Numai prin slăvita Sa Înviere, ne-a eliberat de absurditate și deznădejde.⁵⁶

Pentru noi creștinii, viața aceasta pe pământ este o școală în care învățăm cum să ne asigurăm nemurirea și viața veșnică. Căci ce folos avem de la viața aceasta, dacă prin ea nu o putem dobândi pe cea veșnică? Dar pentru a învia împreună cu Hristos, omul trebuie mai întâi să moară împreună cu El și să trăiască viața lui Hristos ca și cum ar fi viața lui proprie. Dacă va face aceasta, atunci în ziua Învierii va putea spune împreună cu Sfântul Grigorie Teologul: „*Ieri m-am răstignit cu Hristos, astăzi sunt slăvit împreună cu El; ieri am murit împreună cu El, astăzi înviem împreună cu El*”.⁵⁷

55. Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia, 1995, p. 245.

56. Arhim. Iustin Popovici, *Omul și Dumnezeu Om*, traducere de Pr. prof. Ioan Ică și Diac. Ioan. I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1997, p. 67.

57. *Ibidem*, p. 68.

f) Crucea- semn la biruinței asupra morții și al Învierii

Cunoaștem că cel mai cunoscut simbol al tuturor timpurilor este crucea, aflând aceasta din toate sferele vieții omului, de când se naște până moare. Oare acest semn al crucii este doar un simbol, gândindu-ne că aceste două linii simple, orizontală și verticală, pe care le poate desena un copil, sunt pricina pentru care regii au schimbat cursul istoriei, iar familiile atât de încercate la moartea celor dragi, să găsească totuși nădejde și mângâiere atunci când se despart de ei? Simbolul crucii este unul deosebit și necesar pentru menținerea sănătății spirituale a creștinilor de pretutindeni și deci, crucea este mai mult decât un simbol a unui decor pământesc, ea este sabia care ne eliberează de robia păcatului, a duhului răutății, a morții.⁵⁸

Sfântul Atanasie cel Mare, arată cât de importantă este Crucea în trăirea ortodoxă: „...prin semnul crucii încetează toată vrăjitoria, se oprește orice fermăcătorie și toți idolii sunt părăsiți și lăsați pustii, iar toată plăcerea nerațională încetează și oricine își înalță privirea de la pământ la cer” (Tratat despre întruparea Cuvântului, IV, 31).⁵⁹ Aceeași semnificație remarcabilă ne-o împărtășește și Sf Chiril al Ierusalimului: „Să nu ne rușinăm să mărturisim pe Cel răstignit. Fă-ți cu încredere pe frunte cu degetele pecetea și fă cruce în toate acțiunile tale: și când mănânci pâine, și când bei din pahar, când pleci de acasă și când vii, înainte de a te culca, în timpul somnului și când te trezești, când călătorești și când te odihnești... Nu disprețui pecetea pentru că ți-a fost adată în dar! Dimpotrivă, din această pricină cintește mai mult pe binefăcător.” (Cateheze, XIII, 36).⁶⁰ Așadar, prin însemnarea sfintei cruci ne dovedim identitatea de creștini, sau chiar aceasta reprezintă modalitatea personală, nemijlocită și învederată de preamărire a ei. Acestea toate fac parte din felurile prin care Îl preamărim pe Dumnezeu, nu numai în duh, ci și în trup. Iar precum Domnul a fost osândit să poarte Crucea și să rabde batjocură și rușine publică pentru că a spus adevărul că este Fiul lui Dumnezeu și că nu iese afară din voia Tatălui Său: „Eu pentru aceasta am venit în lume ca să mărturisesc adevărul” (Ioan 18, 37), tot așa fiecare creștin trebuie să poarte Crucea lui Hristos și să rabde batjocurile oamenilor pentru adevăr, pentru ținerea predaniilor, pentru voia Domnului și nu voia

58. Weldon Hardenbrook, *Crucea, semnul creștinilor*, Editura Mitropolia Banatului, Timișoara, 1994, p. 8.

59. *Ibidem*, pp.10-11.

60. *Ibidem*, p. 11.

și poruncile oamenilor.⁶¹ Mai mult decât atât, Dumnezeu judecă lucrurile și lumea prin atotînțelepciunea Sa, altfel decât gândirea limitată a oamenilor. Când Iisus Hristos a ieșit purtând pe umerii Săi Crucea, înaintea poporului întreg, lumea socotea că, cu aceasta îi pricinuieste o mare necinste. Dar Dumnezeu, cu această necinste, la vremea cuvenită, a înălțat și a proslăvit numele Lui „Acum S-a proslăvit Fiul Omului” (Ioan 13, 31), astfel și cu noi oamenii, dacă suntem batjocoriți pentru adevăr, virtute, lumea crede că ne va necinsti cu ocările și batjocurile ei, dar în același timp Dumnezeu ne slăvește și are să ne slăvească neasămănat mai mult în viața viitoare.⁶²

Dacă folosim semnul crucii spre a premări Sfânta Treime și spre a ne aminti în permanență de prezența Ei, atunci aceasta va avea o puternică înrăurire asupra noastră, ajutându-ne să rodim întru fapte bune și să ne îndepărtăm de păcat. În acest fel, semnul crucii, ne poate într-adevăr ajuta să trăim o viață neprihănită. Totodată, putem astfel birui duhurile răutății, care neîndoielnic se tem de Cruce. Drept urmare, semnul crucii este „arma lui Dumnezeu” cu ajutorul căreia noi putem „sta împotriva uneltirilor diavolului.”⁶³

Nu numai în Evanghelie, nici măcar în întreaga istorie a neamului omenesc, nu există un fapt care să fie mărturisit în chip atât de puternic, atât de inatacabil, atât de neîndoielnic, ca Învierea lui Hrisos. Fără îndoială că, în toată realitatea lui istorică, în toată puterea și atotputernicia lui istorică creștinismul se întemeiază pe faptul Învierii lui Hristos, adică pe ipostasul veșnic al Dumnezeului –om Hristos. Și acest lucru mărturisește toată istoria îndelungată și întotdeauna de minuni făcătoare a creștinismului.⁶⁴ Numai în lumina Învierii lui Hristos se arată în chip minunat de clar atât Persoana Dumnezeului-Om Iisus Hrisos, cât și opera Lui. Numai în Învierea lui Hristos își găsesc explicarea lor deplină toate minunile lui Hristos, toate adevărurile Lui, toate cuvintele Lui, toate faptele Noului Testament.⁶⁵

Până la Învierea Lui, Domnul a învățat despre viața veșnică, dar prin

61. Nicodim Aghioritul, *Deprinderi duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe, Alba Iulia, 1995, p. 242.

62. *Ibidem*, p. 243.

63. Efeseni 6, 11.

64. Arh. Iustin Popovici *Omul și Dumnezeul Om*, traducere de Pr. prof. Ioan Ică și Diac. Ioan. I. Ică jr, Editura Deisis, Sibiu, 1997, p.69.

65. *Ibidem*, p. 69.

Învieirea Lui a arătat că El Însuși este cu adevărat viața cea veșnică. Până la Învieirea Lui, El a învățat despre învierea morților, dar prin Învieirea Lui a arătat că El Însuși este cu adevărat învierea morților. Până la Învieirea Lui El a învățat că credința în El însuși a biruit moartea și a asigurat, în acest fel celor morți trecerea din moarte la înviere. Deci, prin Învieirea Dumnezeului-Om Iisus Hristos, a arătat și a dovedit că este singurul Dumnezeu adevărat, singurul Dumnezeu-Om adevărat în toate lumile omenești.⁶⁶

Fără Învieirea Domnului nu se poate explica nici apostolia Sfinților Apostoli, nici mucenicia mucenicilor, nici mărturisirea mărturisitorilor, nici sfințenia sfinților, nici asceza asceților, nici minunile făcătorilor de minuni, nici credința credincioșilor, nici iubirea celor ce iubesc, nici nădejdea celor ce nădăjduiesc, nici rugăciunea celor ce se roagă, nici blândețea celor blânzi, nici pocăința celor ce se pocăiesc, nici milostivirea celor milostivi, nici orice altă virtute și asceză creștină.⁶⁷ Și toate acestea pentru că minunatul Domn Iisus Hristos Cel Înviat, este singura Existență de sub cer prin care omul poate, aici pe pământ să învingă și moartea și păcatul și pe diavol și să se facă fericit și nemuritor, pătaș Împărăției celei Veșnice a Iubirii lui Hristos. De aceea, prin existența Lui omenească, Domnul cel Răstignit și Înviat este totul în toate, în toate lumile, tot ce este Frumos, Bun, Adevărat, Iubit, Voios, Dumnezeiesc, Înțelept, Veșnic. El este toată Dragostea noastră.⁶⁸

Concluzii

Este important și deosebit de folositor modul în care semnificațiile preofunde, duhovnicești ale Sfintei Cruci se regăsesc simbolizate atât în gesturile cultice, cât și prin sărbătorile închinare Sfintei Cruci din timpul anului bisericesc, în special în perioada Triodului, precum și în unele expresii imnografice. Dogma cea mai profundă legată de Sfânta Cruce este întrupată în cultul bisericesc al acestei perioade de post și rugăciunea.

Surprinde plăcut modul în care Biserica a reușit să combine diferitele elemente ale spiritualității ortodoxe și mai ales modul în care a reușit să ofere o sinteză a tuturor acestor elemente într-o expresie liturgică. Un astfel de exemplu de sinteză armonioasă este și timpul liturgic dedicat

66. *Ibidem*, pp. 69-70.

67. *Ibidem*, p.70.

68. *Ibidem*, p. 71.

cinstirii și înțelegerii profunde a simbolurilor Sfintei Cruci, altfel spus, de o splendoare unică în cursul anului bisericesc, cu o simbolistică unică și cu un loc privilegiat printre celelalte perioade.

Perioada Triodului esențializează cel mai bine elementele credinței ortodoxe, atât din punct de vedere dogmatic, cât și din punct de vedere ascetic. Mistica și ascetica ortodoxă se regăsesc într-o armonie perfectă în immografia Triodului. La fel, practica ascetică și duhovnicească ce decurge din aprofundarea acestei dogme este transpusă în manifestarea cultică a Triodul. Se reușește astfel acordarea intențiilor și ostinelilor personale la o mișcare comună în Biserică. Mai mult decât în alte perioade de post, credincioșii încearcă să intre mai mult în ritmul liturgic al Bisericii, participând mai des la rânduiala de slujbă foarte intensă din această perioadă. De aceea, perioada Triodului rămâne un simbol al unității dintre credincioși, o icoană a spiritualității ortodoxe în ce are ea mai dramatic și mai de preț, precum și a caracterului stavrocentric care organizează și orientează întreaga creație pentru a o introduce în Biserică.

Sfânta Cruce este poate icoana cea mai completă, deoarece zugrăvește integral iconomia mântuirii neamului omenesc, fiind un simbol al iubirii lui Dumnezeu față de noi, indicând concomitent moarte și învierea lui Hristos, ea este semnul cel mai deplin al milostivirii lui Dumnezeu. În Cruce este revelat Hristos în stare de jertfă, așa cum se află El de la întemeierea lumii, deoarece tocmai Mielul junghiat a fost și este temelia întregii creații, creația fiind susținută în permanență prin această Jertfă. Iar dacă crearea lumii se află sub semnul Crucii, cu atât mai mult mântuirea ei se face prin Cruce. Creștinismul vorbește despre planul lui Dumnezeu cu creația Sa, Biserica lui Hristos vorbește neconținut despre aceasta. Creația se desăvârșește în Dumnezeu pentru că a fost făcută pentru Dumnezeu, spre a realiza o comuniune veșnică în iubire cu Dumnezeu și toate acestea au fost împlinite și se vor împlini numai prin Crucea lui Hristos. Prin starea Sa permanentă de Jertfă, Hristos conduce întreg universul văzut și nevăzut spre devenirea lui în Dumnezeu.

Sărbătorile închinat cinstirii și înțelegerii Sfintei Cruci pot fi percepute sub forma unor cateheze cu privire la pocăință, dintre acestea, sărbătorile cuprinse în Triod desăvârșesc descrierea și trăirea Sfintei Cruci ca pocăință. Din Triod se pot învăța tainele pocăinței, așa cum au fost ele propovăduite de Biserică de-a lungul vremii. Este de asemenea o carte

despre Sfânta Cruce, în care înțelesurile Crucii sunt redată într-un mod destul de explicit și ușor accesibil pentru credincioșii simpli, care nu au o pregătire teologică deosebită.

Triodul rămâne o carte de referință, nu doar în perioada Postului Mare ci în fiecare zi, deoarece ea oglindește de fapt trăirea creștină autentică pe care a transpus-o sub această formă. Parcurgerea fiecărui an liturgic, care culminează cu această perioadă a Triodului care premerge marelui Praznic al Învierii și pregătește pentru întâmpinarea lui, ar trebuie să coincidă cu o creștere duhovnicească, care să se amplifice în fiecare an prin reparcurgerea aceluiași perioade liturgice. În fiecare an, în perioada Triodului, credincioșii redescoperă valoarea pocăinței, a smereniei, și contemplă taina Sfintei Cruci, pregătindu-se pentru ziua Învierii, în care, după ce s-au răstignit împreună cu Hristos, să se facă și părtași Învierii Lui biruitoare.

BIBLIOGRAFIE

A. Texte sacre:

Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1988.

Ceaslov, EIBMOR, București, 1993;

Liturghier pentru strană. Perioada Triodului, Biserica Ortodoxă din Moldova, Editura Sfinții Trei Ierarhi, 2012.

B. Izvoare patristice:

AGHIORITUL, Nicodim, *Deprinderi duhovnicești*, Editura Episcopiei Ortodoxe, Oradea, 1995;

BRIANCANINOV, Sf. Ignatie, *Predici la Triod și Penticostar*, Ed. Sophia, București, 2003;

DAMASCHIN, Sfântul Ioan, *Cuvântări la sărbători împărătești, la sărbători ale Maicii Domnului și la Sfinți*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2010.

GURĂ DE AUR, Sfântul Ioan, *Omilii și cuvântări I*, Introducere și traducere, Irineu Slătineanu, Ed. Părinți Orientali.

MAXIM, Mărturisitorul, *Capete gnostice sau teologice*, Filocalia 2, EIBMO, București, 2008;

SIRUL, Isaac, *Cuvinte către singuratici, partea întâi recent descoperită*, Ed. Deisis, Sibiu, 2003;

ZĂVORĂTUL, Teofan, *Predici*, traducere din limba rusa de Adrian Tanasescu-Vlas, Editura Sophia, București, 2005.

C. Lucrări de specialitate:

EVDOCHIMOV, Paul, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, Editura Anastasia, București, 1993.

FILARET, Mitropolitul Moscovei, *Cuvinte despre taina Crucii*, ed.Sophia, București, 2002;

GALERIU, Pr.Constantin, *Jertfă și răscumpărare*, ed. Harisma, București, 1991;

HARDENBROOK, Weldon, *Crucea, semnul creștinilor*, Editura Mitropolia Banatului, Timișoara.

MĂNDIȚĂ, Protos. Nicodim, *Drumul Crucii*, Editura Egumenița, Galați, 2010.

MAKARIOS, Simonopetritul, *Triodul explicat. Mistagogia timpului liturgic*, ed.Deisis, Sibiu, 2000;

OPRIȘAN, Ioan, *Troițe românești. O tipologie*. Editura Vestala, București, 2003.

POPOVICI, Arhimandritul Iustin, *Omul și Dumnezeu – Om*, traducere Pr. Prof. Ioan Ică și diac. Ioan I. Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, 1997;

PRICOP, Mircea Cristian, *Troițele-frumusețe mistico- simbolică a realității credinței*, Teză de licență, București, 2004.

SANDU, Ieroschim.Daniil, *Taina Sfintei Cruci*, ed.Christiana, București, 2001;

SCHMEMANN, Alexander, *Postul Mare*, ed.Doris, București, 1998;

STĂNILOAE, Pr.Prof. Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol.I, EIBMBOR, București, 2003;

VLAHOS, Ierotei, *Monahismul ortodox ca viață profetică, apostolică și martirică*, Editura Mitropoliei Olteniei, Craiova, 2005;

VLAHOS, Arh. Hierotheos, *Predici la marile sărbători*, traducere Daniela Filioreanu, Ed. Egumenița, Galați, 2004;

VULCĂNESCU, Romulus, *Coloana cerului*, Editura Academiei Române, București, 1972.

D. Articole și studii de specialitate:

CARAZA, diac.prof.Ioan, *Evenimentul înălțării Sfintei Cruci și semnificația lui în teologia patristică*, Mitropolia Olteniei, nr.9-12, 2006.

IGNĂTESCU, Pr.Prof.Vasile, *Aspecte soteriologice în imnografia Triodului*, Mitropolia Moldovei și Sucevei, nr.37, 1961.

STĂNILOAE, Pr.Prof.Dumitru, *Crucea în teologia și cultul Bisericii Ortodoxe*, Ortodoxia, nr.3, 1975;

STĂNILOAE, Pr.Prof.Dumitru, *Creația ca dar și Tainele Bisericii*, Ortodoxia, nr. 1, 1976.

TODOR, Nichifor, *Despre prezența și geneza Triodului în Biserica noastră*, Mitropolia Ardealului, nr. 15, 1979;

CUVÂNTUL CARE ZIDEȘTE

CUVÂNTĂRI MONASTICE

Sfântul Anastasie Sinaitul
(traducere Alexandru Iorga)

Cuvântare la *psalmul* al șaselea¹

[1. Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri pe mine, nici cu urgia Ta să mă cerți. 2. Miluiește-mă, Doamne, că neputincios sunt; vindecă-mă, Doamne, că s-au tulburat oasele mele; 3. Și sufletul meu s-a tulburat foarte și Tu, Doamne, până când? 4. Întoarce-Te, Doamne; izbăvește sufletul meu, mântuiește-mă, pentru mila Ta. 5. Că nu este întru moarte cel ce Te pomenește pe Tine. Și în iad cine Te va lăuda pe Tine? 6. Ostenit-am întru suspinul meu, spăla-voi în fiecare noapte patul meu, cu lacrimile mele așternutul meu voi uda. 7. Tulburatu-s-a de supărare ochiul meu, îmbătrânit-am între toți vrăjmașii mei. 8. Depărtați-vă de la mine toți cei ce lucrați fărădelegea, că a auzit Domnul glasul plângerii mele. 9. Auzit-a Domnul cererea mea, Domnul rugăciunea mea a primit. 10. Să se rușineze și să se tulbure foarte toți vrăjmașii mei; să se întoarcă și să se rușineze degrab.]

Binecuvintează, părinte!

Îndemnul Sfântului Duh în cel de al șaselea psalm dă Bisericii, la începutul zilelor de post, prilej potrivit pentru pocăința sinceră, căci de la acest psalm învățăm în ce mod vom îmblânzi pe Dumnezeu. El cuprinde cu adevărat umilința sinceră a celor ce se pocăiesc, lacrimile, plânsul,

1. Λόγος εἰς τὸν ἑκτὸν ψαλμὸν (PG 89:1077-1116).

căința, suspinul, tulburarea conștiinței, slăbiciunea, zdrobirea [inimii] pentru nenumăratele greșeli, mântuirea datorată milostivirii lui Dumnezeu, rugăciunea cea din timpul nopții către Dumnezeu, conștientizarea faptelor zilnice ce se petrec de multe ori în pat și în așternut și cercetarea adevăratului Duh Sfânt prin această conștientizare și prin lacrimi. Și nu numai acestea sunt dovezile adevăratei pocăințe, ci și lăsarea [păcatelor], așadar iertarea cea desăvârșită ce se face prin aceste [fapte]: muștrarea celor [ce se pocăiesc], prin puterea rugăciunii ce îi conduce spre Dumnezeu, prin marea rușine pe care o provoacă demonii, prin mântuirea și renașterea omului care a îmbătrânit în păcate.

Titlul psalmului acesta este următorul: „Psalmul lui David, pentru a opta”. „A opta”, obișnuiește Scriptura să numească ziua de după ziua a șaptea, adică viața și purtarea lumii acesteia pe care a preînchipuit-o tăierea dimprejur, cea din a opta zi. Despre a opta [zi] ne sfătuiește, de asemenea, și înțeleptul Solomon spunând: „Împarte viața ta în șapte sau în opt”². Ca și cum ar spune: „Îngrijește în această viață a ta, al celui de al șaptelea veac, al celui de față, de viața cea viitoare și veșnică”. Dar să vedem începutul psalmului acestuia.

„Doamne, nu mă muștra cu mânia Ta”³. Cu ochii minții, stând parcă dezgolit în fața înfricoșătorului scaun de judecată și atingând [parcă] picioarele Domnului, ca și cum ar fi cineva fără de curaj, trist, ca și cum nu ar avea nicio justificare pentru păcatele sale, profetul nu imploră pe Judecător pentru nimic altceva, ci numai aceasta Îi spune: „Doamne, nu mă cerceta cu mânia Ta”. Cunosc, Doamne, că mă așteaptă [lucrul] cel înspăimântător și îngrozitor când Tu vei pune la judecată, așezat pe înfricoșătorul și preainaltul tron, ca să ne judeci înaintea îngerilor și a arhanghelilor, înaintea întregii creații, descoperind toate păcatele ce le-am făcut. Și nu îndrăznesc, nici nu încerc, ca să cer iertare desăvârșită a păcatelor mele celor multe de la Tine, Doamne, căci păcatul meu este foarte mare pentru a mi se ierta. Am păcătuit înaintea Ta și a tuturor oamenilor, am mâniat mult foarte numele Tău cel sfânt, am trăit mai rău decât desfrânatul, eu cel desfrânat⁴. Ție m-am făcut dator mai mult decât cel ce-ți datora zece mii de talanți⁵. Dușmanul

2. *Eccl* 11:2.

3. *Ps.* 6:1.

4. *Lc* 15:14.

5. *Mt* 18:24.

m-a împovărat [cu fapte cele rele] mai mult decât pe vameș⁶. Ucigașul m-a omorât [cu cele rele] mai mult decât tâlharul⁷. Mai mult decât desfrânata am desfrânat înaintea lui Dumnezeu, eu, prietenul celor desfrânați⁸. Mai mult decât [locuitorii cetății] Ninive am păcătuit, [eu cel] fără de pocăință⁹. Păcatele mele „s-au ridicat deasupra capului meu” mai mult ca cele ale lui Manase¹⁰. „Ca o sarcină grea au căzut asupra mea și mă apasă”¹¹ mai mult decât cananeanca¹² și necăjit m-am gârbovit până în sfârșit¹³. Am mâniat numele Tău cel sfânt. Am făcut pe Duhul Tău cel sfânt să se întristeze¹⁴. Nu am ascultat poruncile Tale. Am împrăștiat bogăția Ta în fapte rele. Comoara Ta am cheltuit-o în răutăți. Arvuna ce mi-ai dat-o, am cheltuit-o în fărâdelegi. Trupul meu, ce este casă a Ta, l-am pângărit. Sufletul meu, ce este icoană a Ta, l-am distrus. Timpul ce mi-ai dat l-am trăit împreună cu dușmanii Tăi. Cuvintele poruncii Tale nu le-am ținut. Haina ce mi-ai dat-o să o port am murdărit-o. Făclia cu care m-ai înzestrat, adormind am stins-o. Fața mea pe care ai luminat-o foarte, prin păcat am rușinat-o. Ochii mei pe care i-ai luminat, i-am orbit în chip rău. Buzele mele ce le-ai sfințit, iarăși le-am murdărit. Și știi că vei cerceta faptele mele și nu este [loc] unde să mă adăpostesc. De vreme ce mă voi cerceta, voi câștiga [iertarea] doar de la Tine, [Tu, Cel ce ești] singurul Iubitor de oameni. Tu Însuși cunoști întru-totul păcatele cele ascunse, nu mă cerceta, [așadar] nu mă defăima înaintea tuturor, nu le descoperi [în fața] tuturor, a îngerilor și a oamenilor, ca să mă rușinez și să mă învinuiesc.

„Doamne, nu mă cerceta cu mânia Ta”, căci dacă mânia împăratului celui muritor nimeni nu poate să o rabde, cu atât mai mult [nimeni] nu poate să suporte mânia Dumnezeului întregii făpturi. „Nici cu urgia Ta să mă cerți”¹⁵, căci eu sunt vinovat de orice încercare și pedeapsă, dar

6. Lc 19:8.

7. Lc 10:30.

8. Lc 7:37.

9. Iona 2:4.

10. 2 Rg 21:16.

11. Ps 37:4.

12. Mt 15:22.

13. Ps 37:6.

14. Ef 4:30.

15. Ps 6:1. În traducerea neo-greacă textul are o formă diferită de cea existentă în

îndreptându-mă cu loviturile Tale de bici nu mă lovi cu furie. Cunosce pe tâlharul ce a cerut și a primit iertare de la Tine¹⁶. Cunosce o desfrânată ce a venit la Tine cu tot sufletul său și a luat iertarea sa [de păcate]¹⁷. Cunosce un vameș ce a suspinat și s-a îndreptățit¹⁸. Desigur, nu sunt ca aceștia. Nu am lacrimi neîncetate, nu am mărturisire sinceră, nu am suspine din adâncul inimii mele, nu am sufletul meu curat, nu am post adevărat, nu am dragoste față de fratele meu, nu am sărăcia cea duhovnicească, nu am rugăciunea cea neîntreruptă, nu am milă că să miluiesc și eu, nu am smerenie ca să iert, nu am gânduri curate, nu am dorința pe care Dumnezeu o vrea. În ce chip și cu ce îndrăzneală să cer iertare? De multe ori, Stăpâne al meu, am făgăduit să mă pocăiesc și m-am arătat mincinos făgăduinței ce Ți-am dat-o. De multe ori în biserică la picioarele Tale cad și îndată ce ies afară cad [iarăși] în păcate. De multe ori [Tu] m-ai miluit, iar eu Te-am negat. De multe ori m-ai purtat [prin grija Ta spre fapte bune], iar eu nu m-am căit. De multe ori m-ai ridicat, iar eu am căzut iarăși. De câte ori m-ai adus la starea cea dintâi, iar eu mi-am arătat nerecunoștința? De câte ori m-ai ascultat, iar eu nu m-am supus Ție? De câte ori mi-ai arătat milă, iar eu nu Te-am slujit? Cu câte lucruri m-ai cinstit, iar eu te-am necinstit? De câte ori când am păcătuît, m-ai mângâiat ca un tată? M-ai ținut ca un iubitor, m-ai îmbrățișat ca pe un fiu al Tău, mi-ai vorbit ca unui copil, m-ai sfătuit ca un tată, m-ai chemat ca pe un prunc, m-ai primit la sânul Tău și când am căzut m-ai ținut și mi-ai spus: Nu te teme, ridică-te, stai drept, vino iarăși, nu te teme din nou, nu te alung, nu mă scârbesc de tine, nu te acuz, nu mă dezgust de tine făptura Mea, nu te resping pe tine creația Mea, nu se întăresc viscerele Mele față de tine copilul Meu. Căci nu pot să urăsc pe omul pe care l-am creat cu mâinile Mele, de dragul căruia M-am smerit pe Mine Însumi, pentru care am vărsat sângele Meu. Cum să nu te primesc cu bucurie, când tu te întorci și cazi la picioarele Mele? Eu însă, închizând urechile mele, nu am dat atenție către acestea, nici nu m-am pocăit. Pentru aceasta, Stăpâne, fiind din firea mea nerecunoscător, având adâncul iubirii de oameni și al răbdării „să nu mă cercetezi cu mânia Ta, nici cu urgia Ta să mă cerți”, ci arată iară

traducerea în limba română, și anume: „Nici să lovești împotriva mea cu mânia Ta biciul tău cel îndreptător”.

16. Lc 23:42.

17. Mt 26:7.

18. Lc 18:30.

și iară îngăduința Ta către mine! Nu te grăbi să mă tai ca pe smochinul cel neroditor¹⁹, ci ca un bun și iubitor, Doamne, lasă și timpul acesta ca să mă pocăiesc, nu mă neglija, răbdând nedreptatea și trândăvia mea. Nu mă răpi pe când sunt încă nepregătit, nu mă lua fără să fi aprins făclia, fără să am haină de nuntă, nu așeza sufletul meu gol înaintea scaunului Tău de judecată spre defăimare, nu mă lua câtă vreme nu am nimic ce să-ți ofer, ci arată îngăduință, așteaptă, arată iubire de oameni, arată milă către mine cel sărac, cel gol, cel trândav, cel nepăsător, cel nenorocit, cel lipsit, cel desfrânat, cel murdar, cel nerecunoscător, cel neîndurat, cel împietrit la inimă, cel scufundat în rele și condamnat și fără de curaj și fără de apărare, cel nevrednic de orice iubire de oameni, cel nevrednic de cer și de pământ, cel vrednic de orice pedeapsă, de foc și de iad.

Dar „Doamne, să nu mă cercetezi cu mânia Ta, nici cu urgia Ta să mă certî. Miluiește-mă, Doamne, căci sunt neputincios”²⁰. Sunt neputincios cu trupul, sunt bolnav cu sufletul. Sunt neputincios cu firea, sunt neputincios cu judecata mea. „S-a pierdut puterea mea”²¹, s-a pierdut timpul, „fără de scop s-au pierdut zilele mele”²² și văd sfârșitul cum se apropie. Întinde mâna Ta către mine care mă chinui în adâncul plăcerilor! Deschide-mi și mie, Stăpâne, celui ce bat la poarta Ta fără să merit [ca să mi se deschidă] și nu închide înaintea mea poarta milostivirii Tale! Căci, dacă Tu o închizi, cine oare o va deschide? Dacă nu vei ajunge Tu să faci aceasta, cine o va face? Dacă nu alergi Tu, cine ne va ajuta? Nimeni, ci numai Tu, Cel ce ești după fire Dumnezeu, dă-ne nouă prelungire a vieții și prilej de pocăință! Învinge împietrirea inimii noastre și dă-ne nouă îndreptare! Dă-mi încă puțin timp și găsește modul prin care să mă mântuiesc! Căci dacă Tu nu găsești modul de pocăință, orice aș face eu este putred și neadevărat. Orice aș încerca este fără de putere și repede se distruge. De orice m-aș apuca, ar fi fără de folos și fără de valoare. Nu amâna, dar, Stăpâne, ci mântuiește făptura Ta! Căci Tu ai spus, Stăpâne: „fără de Mine nu puteți face nimic”²³. Adu pocăința sufletului

19. *Lc* 13:6.

20. *Ps* 6:1-2. Termenul „neputincios” este redat în limba greacă prin *ασθενής*, care ne trimite cu ideea nu la o neputință naturală, ci la o neputință ce își găsește cauza într-o boală. Evident, boala aceasta nu poate fi alta decât păcatul.

21. *Ps* 70:9.

22. *Ps* 77:33.

23. *In* 15:5.

meu, în timpul vieții mele! Sunt chinuit de cel potrivnic mie, sunt chinuit de gândul meu, de firea mea, de reaua mea intenție și, mai mult, sunt chinuit de obișnuința mea cea rea. Pentru aceasta, „miluiește-mă, Doamne, căci neputincios sunt”! Dușmanul m-a slăbit de putere, bolnav m-a făcut și m-a ruinat. Și cel bolnav și ruinat nu se poate ajuta pe sine însuși. Deci, „miluiește-mă, Doamne, căci sunt neputincios”! Cel bolnav nu poate să muncească. „Miluiește-mă, Doamne, căci sunt neputincios! Vindecă-mă, Doamne, căci s-au tulburat oasele mele”! S-au tulburat și s-au strivit oasele sufletului meu. Și cel ce își are oasele distruse, nu poate să se ridice și să caute doctor, nu poate să alerge și să se salveze de dușmani. Pentru aceasta, caută-mă Tu, Stăpâne, cel ce ai venit „să cauți și să salvezi oaia cea pierdută”²⁴. Tu m-ai apucat pe mine, cel ce am căzut în mâinile tâlharilor și m-ai salvat, căci nu mă făcuseră pe jumătate mort, ci în întregime²⁵. Așadar, „vindecă-mă, Doamne”²⁶, căci șarpele cel viclean m-a făcut în întregime bolnav și putred! Și cel bolnav și putred se află căzut la pământ ca un cadavru, cu totul stă nemișcat. Strigă doar și caută pe cel ce-l va salva. Doar ochii și-i ridică și privește în jur când va veni, când îl va vizita „Cel ce leagă cu bandaje pe cei răniți”²⁷ și mântuiește pe cei deznădăjduiți.

„Vindecă-mă, Doamne, căci s-au tulburat oasele mele și sufletul meu s-a tulburat foarte”²⁸! A pus stăpânire peste mine, Stăpâne, durerea cea puternică, cea trupească și cea sufletească. Am căzut în patimi sufletești și trupești, făcând din suflet și din trup obiecte de rușine. „Vindecă-mă, Doamne, căci s-au tulburat oasele mele”, cele ce leagă și ridică pe omul meu cel dinăuntru. Care sunt acestea? Credința, înțelepciunea, nădejdea, dragostea, cumințenia, cumpătarea, dreptatea, cucernicia, blândețea, modestia. Aceste oase s-au distrus înăuntru, m-au durut și au putrezit. Pe când Tu, Doamne, sfinților Tăi „le păzești oasele lor și niciunul dintre ele nu se va zdrobi”²⁹, chiar dacă trupurile martirilor Tăi s-au zdrobit [prin suferințele îndurate]. „Vindecă-mă, Doamne, că s-au tulburat oasele mele și sufletul meu s-a tulburat foarte”! Căci văd deja vârsta sufletului meu

24. Lc 19:10.

25. Lc 10:30.

26. Ier 17:14.

27. Ps 146:3.

28. Ps 6:2-3.

29. Ps 33:19.

înaintată, timpul [meu] că să termină, sfârșitul că se apropie, bătrânețile adânci, secerișul meu că se apropie și grabnic vine vremea să se taie, secerătorul vine arătând secera și ținând unealta ce prevestește tăiatul. „Căci sufletul meu s-a tulburat foarte”. Văd hoțul, de asemenea, că se apropie și se grăbește să mă răpească din viață, „și sufletul meu s-a tulburat foarte”. Văd ieșirea mea din [această] viață către [viața] cea de acolo, grea și depărtată, iar eu nu am cele de trebuință, „căci sufletul meu s-a tulburat foarte”. Văd pe zaraf³⁰ că se apropie și pe mine să mă omoare. Văd vremea plății că se apropie, iar eu să nu am cu ce plăti. Văd pe garantul că ridică amenințator cartea datoriilor și pe călăi să îi provoace. Văd mulți acuzatori și niciun apărător, „căci sufletul meu s-a tulburat foarte”. Mă neliniștesc și mă zbat, mă înfioresc și tremur tot și nu știu ce să fac. Să cer prelungirea vieții? Mă tem să nu adaug și alte păcate, să merg nepregătit și să mă gândesc în ce chip să întâmpin pe Judecător, căci văd pe cele ale mele că au ajuns la final. Vicleanul nu încetează să mă stânjenească, dușmanii nu se opresc din lupta cu mine, războiul trupului nu are părere de rău că mă tulbură, gândurile cele vicleane nu se liniștesc.

„Și Tu, Doamne, până când?”³¹. Cu siguranță [psalmistul] nu a spus ce a priceput, ci [pe acestea le-]a spus din marea sa descurajare și din starea în care se afla, chiar dacă a vrut să spună ceva înspăimântător și îndrăzneț către Dumnezeu. El și-a reținut gândul său și nu a îndrăznit să scoată din gură asemenea cuvinte, ci a spus: „Și Tu, Doamne, până când?” Iată, spune el: cunoști, Stăpâne, starea mea cea mizerabilă și chinuitoarea. Iată, vezi perseverența mea și cuptorul trupului, împotrivirea mea și războiul cu tâlharii [cei răi]. Vezi lipsa timpului și slăbirea puterilor mele. Deci, Doamne, până când nu îmi vei arăta mila Ta? Până când nu Te vei răzbuna? Până când vei trece cu vederea? Până când vei arăta îngăduință? Până când nu mă vei pedepsi? Până când nu vei arunca spre mine privirea Ta? Până când nu mă vei salva? Chiar dacă acum sunt vrednic de orice părăsire, cu mila Ta voi reuși să primesc iertare. Lipsa Ta este pentru cădere. Chiar dacă profetul ar fi gândit unele ca acestea și altele asemănătoare ar fi vrut să spună lui Dumnezeu, și-a reținut gândul său, ca să nu pară din acestea că se luptă cu El și pentru aceasta transformă gândul său într-o rugăciune caldă spre Dumnezeu și Îi spune:

30. Cămătar, casier al visteriei.

31. Ps 6:3.

„Întoarce-Te, Doamne, izbăvește sufletul meu, mântuiește-mă pentru mila Ta”³². Profetul adaptând rugăciunea sa la însușirile Stăpânului a spus mai sus: „Miluiește-mă, Doamne, vindecă-mă”. Mai apoi adaugă la acestea: „Nu mă lăsa și nu pleca, Doamne”. Ca păstor și conducător, „salvează-mă”; ca puternic, „mântuiește-mă potrivit milostivirii Tale”. Nu pentru faptele mele, căci sunt viclene. Nu pentru cuvintele mele, căci sunt necugetate, ci „mântuiește-mă datorită milei Tale”. Dacă vrei, Stăpâne, să mă judeci, voi decide eu împotriva mea și mărturisesc că sunt vrednic de moarte. Caut adăpost la milostivirea Ta. Nu am nimic să-ți ofer. Cer milă de la Tine; nu-mi cere valoarea ei, căci nimeni niciodată nu vinde mila, ci o dă în dar. Pentru aceasta: „mântuiește-mă după mila Ta”. Amintește-ți cuvintele Tale pe care le-ai spus în Sfintele Scripturi, amintește-ți, Stăpâne, că: „Mintea omului din tinerețe se pleacă spre cele rele”³³. Amintește-ți, Stăpâne, că m-ai făcut din lut amestecat cu sânge. Amintește-ți că „înaintea Ta nu se îndreptățește niciunul dintre cei vii”³⁴. Amintește-ți că „de Te vei uita la fărădelegi nimeni nu va putea să sufere greutatea judecății Tale celei drepte”³⁵. Amintește-ți că „nimeni nu este fără de păcat, chiar dacă una ar fi ziua vieții sale”³⁶. Amintește-ți că „întru păcate m-a născut maica mea”³⁷. Amintește-ți că nici cerul însuși nu este curat înaintea Ta, de vreme ce unii au căzut din cer datorită păcatului lor³⁸. Pentru aceasta „mântuiește-mă pentru mila Ta” pe mine cel ce cer îndurarea Ta. Dacă mântuiești pe cel ce este vrednic, nu este cu nimic demn de uimire. Dacă miluiești pe cel drept, nimic nu este straniu, căci merită. Dacă preamărești pe cel ce merită, nimic nu este măreț, căci vrednic este. Arată minunea milostivirii Tale către mine, ca să se slăvească întru mine iubirea Ta de oameni. Fiindcă doctorul cel bun atunci se laudă și se admiră, când vindecă bolile cele de nevindecă și deznădăjduitoare, iar împăratul cel bun doar atunci este slăvit și este aclamat, când dă daruri celor nevrednici. Căci cunoști slăbiciunea firii noastre, de vreme ce ai creat-o și o cunoști de vreme ce ai purtat-o și ai mântuit-o.

32. Ps 6:4.

33. Fc 3:21.

34. Ps 142:2.

35. Ps 129:3.

36. Iov 4:17.

37. Ps 50:7.

38. Is 15:12.

Pentru aceasta și acum „mântuiește-mă, pentru mila Ta”. Răutatea mea să nu biruie milostivirea Ta! Trândăvia mea să nu biruie iubirea Ta de oameni cea nemăsurată. „Să nu vrei să judeci pe robii Tăi”³⁹, căci de vei vrea să ne judeci, orice gură va amuți neavând cum să se justifice. Pentru câte binefaceri de ale Tale putem să ne mărturisim? Ne-ai creat când noi nu existam, și, după ce ne-ai creat, ne-ai dat [darul] înmulțirii, ne-ai protejat și „toate picioarelor noastre le-ai supus”⁴⁰. Mai apoi, când ne-am [lăsat] înșelați, ne-ai adus înapoi; când ne-am pierdut, ne-ai căutat, ne-ai găsit, ne-ai ridicat, ne-ai răscumpărat cu sângele Tău; când ne-am dezgolit, ne-ai îmbrăcat; când ne-am umilit, ne-ai îmbogățit, ne-ai făcut frați și moștenitori ai lui Dumnezeu și împreună-moștenitori ai [Împărăției] Tale. Și la toate acestea nu găsim noi nimic să ne scuzăm. Pentru aceasta „să nu judeci pe robul Tău”. Să nu fie amenințarea Ta după păcatele noastre, ci, „întoarce fața Ta de la păcatele noastre”⁴¹, și nu pune cântarul pentru adevăr, ci, Iubitorule de oameni, „trece-l de la unul la altul”⁴². Din sarcina noastră, scoate greutate și așează-o [în fața] milei Tale, treci cu vederea păcatele noastre, depășește cu milostivirea Ta mulțimea păcatelor noastre și mântuiește-ne prin mila Ta, prin care toți s-au mântuit. Căci și pe Moise de-l amintesc, nici acesta nu a fost fără de păcat, precum Scriptura învederează⁴³. Și la Aaron și la David de mă gândesc, încă și la corifeul și marele Petru⁴⁴, nici acesta nu a fost fără de păcat, nici fără de cusur. Pentru aceasta cer să mă mântuiesc prin credință. Prin credință, iar nu cu faptă, ca să-mi spui și mie, Iubitorule de oameni: „Credința ta te-a mântuit, mergi și trăiește în pace”⁴⁵. Căci, pe câți ai iertat, Stăpâne, nimănui nu i-ai spus: „Faptele tale te-au mântuit, mergi cu bine”. Căci „toată ținerea legii înaintea Ta se aseamănă cu o cârpă aruncată”⁴⁶. Pentru aceasta iarăși spun: „Mântuiește-mă după milostivirea Ta” și „mila Ta mă va însoți în toate zilele vieții mele”⁴⁷. Mila Ta mă va însoți pe mine

39. Ps 142:2.

40. Ps 8:6.

41. Ps 50:10.

42. Ps 74:9.

43. Nm 20:12.

44. Mt 26:70.

45. Mc 5:34, Lc 7:50.

46. Is 64:6.

47. Ps 22:7.

cel rău ce am fugit de Tine, pe cel fugar, pe cel ce aleargă întotdeauna spre păcat. Mila Ta mă va însoți și mă va împiedica și „cu zăbală și cu frâu mă va conduce pe mine cel ce vin lângă Tine”⁴⁸. „Tu ești Dumnezeu, singurul care face minuni”⁴⁹. Pentru aceasta „minunate fă milele Tale, Cel ce mântuiești pe cei ce sprijină nădejtile lor în Tine”⁵⁰, Tu care arăți mai multă milostivire decât aceasta ce o așteptăm și mai multă decât cea pe care o cerem.

Stăpâne, cineva ce îți datora zece mii de talanți a venit la Tine, cerând încă o amânare a datoriei⁵¹, iar Tu ca un iubitor de oameni i-ai [fi] dăruit în întregime datoria celor zece mii, dacă nu arăta după aceasta răutate față de fratele său. S-a întors cândva către Tine fiul cel risipitor al Tău cerând să fie ca unul dintre slujitorii Tăi, iar Tu l-ai făcut fiu și moștenitor al Tău⁵². Tălharul Ți-a cerut doar să-l amintești în împărăția Ta, dar Tu i-ai dăruit întregul paradis⁵³. S-a apropiat de Tine desfrânata fără sa ceara nimic și doar cu lacrimile sale a luat mai mult decât a nădăduit și a cerut⁵⁴. A plâns cândva Petru cerând iertare, iar Tu l-ai făcut purtător al cheilor Bisericii și ale Împărăției⁵⁵. Căci astfel este obiceiul Tău pentru cei cu totul deznădăduiți, pentru cei ce nu au nicio speranță de mântuire și pentru cei ce au ajuns în cele mai de jos ale iadului prin păcat, acestora arăți mărimea filantropiei Tale. Pentru aceasta iarăși spun și nu voi înceta să spun: „Mântuiește-mă, Doamne, pentru mila Ta”.

„Că nu este întru moarte cel ce Te pomenește pe Tine. Și în iad cine Te va lauda pe Tine”⁵⁶? Pentru aceasta și eu mă grăbesc, pentru aceasta mă cutremur, pentru aceasta sunt îngrijorat, deoarece știu bine că atunci când voi ajunge la sfârșitul vieții mele nu voi putea să slăvesc în niciun fel pe Dumnezeu în iad. Căci în iad nu există pocăință, nu există după moarte iertare, nu există iertare în mormânt. Căci viața noastră este serbare, și când sărbătoarea se destramă, nimeni nu mai poate să se ocupe cu lucrul.

48. Ps 31:9.

49. Ps 135:4.

50. Ps 16:7.

51. Mt 18:24.

52. Lc 15:19.

53. Lc 23:43.

54. Lc 7:48.

55. Mt 16:19.

56. Ps 6:5.

Când cele din stadion s-au încheiat, nimeni nu mai luptă, nici nu se mai încoronează acolo. Când vine noaptea, comerțul și câștigul ei nu mai există. Ascultă ce spune Scriptura despre orice om ce-și termină viața sa: „Moartea este odihnă pentru omul ce și-a terminat drumul său, căci Domnul a pus sfârșit acestuia”⁵⁷. Și unde Dumnezeu pune sfârșit, ce pocăință poate să mai existe acolo? Această viață de aici este pentru cei ce se ostenesc, aceea [ce va să vină] este pentru răsplată. Această viață este a iubirii Sale de oameni, pe când aceea este a adevăratei și drepte judecăți. Pentru aceasta: „mântuiește-mă după mila Ta, căci după moarte nu este nimeni care să Te pomenească și cine Te va lăuda în iad?”⁵⁸ Cine? Nimeni. De aceea este bine pentru cel ce are timp să așeze cele ce îi sunt necesare și de ajuns pentru drumul către viața de dincolo, spre a nu ne găsi și pe noi acea nenorocire de noapte și întunecată a lipsei fecioarelor neînțelepte, pe care cunoscându-o și un alt înțelept, ne trezește și ne provoacă râvna și spune: „Îngrijește să ai terminate treburile tale când este vorba să ieși să cultivi țarina ta!”⁵⁹ Prin țarină înțeleg viața cea omenească, căci „fiecare om este precum iarba, fiecă slavă omenească este ca iarba câmpului”⁶⁰. „Termină treburile tale când este vorba să ieși afară”⁶¹, căci zilele omului sunt ca floarea câmpului⁶² și să te pregătești să cultivi țarina, deoarece ca floarea câmpului înflorește [și aruncă floarea sa] și îmbătrânește și se usucă⁶³ și cu cântecul vrăbiei⁶⁴ fiecare iarbă va încolți, adică la glasul arhanghelului și cu ultimul sunet de trâmbiță „fiecare trup va învia din morți”⁶⁵. „Îngrijește să ai terminate treburile tale când este vorba să ieși să cultivi țarina ta!”. Spune de asemenea: „Să-ți amintești de cele de pe urmă ale tale și nu vei păcătui niciodată”⁶⁶. De cele din urmă fiind pătruns întotdeauna profetul și având fără de încetare teama acelu înfricoșător moment, petrecea întreaga noapte în pocăință, întristare și lacrimi.

57. *Iov* 3:23.

58. *Ps* 6:4-5.

59. *Pilde* 24:27.

60. *Is* 40:6.

61. *Pilde* 24:27.

62. *Ps* 102:15.

63. *Ps* 101:12.

64. *Eccl* 12:4.

65. *1 Co* 15:52.

66. *În Sir* 7:40.

Pentru aceasta și spune: „Ostenit-am întru suspinul meu, în fiecare noapte patul meu îl spăl, ud cu lacrimile mele așternutul meu”⁶⁷, cunoscând bine că aceștia care seamănă în pământ o picătură de apă din ochii lor, vor secera cu bucurie spicele cele cerești. „Mergând, mergeau și plângeau, aruncând semințele lor, dar venind, vor veni cu bucurie” – după înviere – „ridicând snopii lor”⁶⁸. Precum renaștem în cele dinlăuntrul din apă și din duh, astfel ne scufundăm în apa lacrimilor și în căldura pocăinței și devenim purtători ai Duhului Sfânt⁶⁹. Căci nici botezul, nici pocăința cea sinceră a lacrimilor nu se face niciodată fără de Duhul Sfânt. Nu te îndoi! Căci de multe ori în momentul botezului se întâmplă să ne găsim în pocăință. Fiindcă harul Duhului Sfânt și iertarea o primim la botez deși suntem prunci, crescând în păcate le murdărim, de aceea pe acestea să le stingem. Astfel cu lacrimile putem până la bătrânețile cele adânci și până la ultima noastră suflare să ne botezăm în fiecare zi și să ne curățim, precum spune în continuare psalmul. Căci continuă:

„S-a tulburat de întristare ochiul meu, am îmbătrânit între toți vrăjmașii mei”⁷⁰. Adică m-am murdărit întru totul, am crescut și am îmbătrânit împreună cu păcatele mele. Căci aceasta mărturisește spunând: „îmbătrânit-am între toți vrăjmașii mei”. Privește însă că după timpul în care a îmbătrânit cu păcatele și după împreuna viețuire cu orice fărădelege, nu a deznădăjduit profetul, nu a încetat să aibă încredere în mila lui Dumnezeu. Nu s-a predat trândăviei, ci s-a mântuit prin pocăință, s-a curățit prin lacrimi, s-a îndreptățit prin mărturisire, pe care o putem face și la bătrânețe, când părul nostru a albit. Și prin asta înțeleg să plângem, să suspinăm, să ne mărturisim, să ne rugăm. Și ascultă ce câștigăm de la acestea! După ce a spus, „îmbătrânit-am între toți vrăjmașii mei”, mai apoi, deoarece prin pocăință și smerenie a simțit un oarecare ajutor dumnezeiesc și iertare și

67. Ps 6:7.

68. Ps 125:6.

69. Pocăința este o condiție sine qua-non pentru dobândirea Împărăției cerurilor. Pasajul acesta întărește afirmația anterioară și subliniază în mod evident caracterul de „al doilea botez” pe care îl are pocăința. Două elemente sunt prezente în ambele cazuri - al botezului și al pocăinței - apa și Duhul. Îndreptându-ne atenția către apă vom observa că prima (cea a botezului) prin binecuvântare arată prezența sfințeniei, pe când apa pocăinței, apa lacrimilor, arată dorul arzător pentru dobândirea sfințeniei de care omul s-a depărtat prin păcat.

70. Ps 6:7.

curaj și luminare, ceartă cu curaj pe toți aceia care îl luptă și spune:

„Depărtați-vă de la mine toți cei ce lucrați fărădelegea”⁷¹. Încetați, rușinați-vă, fugiți, căci Domnul a ascultat la bătrânețe rugăciunea mea. „A auzit Domnul glasul plângerii mele. Auzit-a Domnul cererea mea, rugăciunea mea a primit-o Domnul. Să se rușineze și să se tulbure foarte toți vrășmașii mei; să se întoarcă și să se rușineze foarte degrabă”⁷². Ai văzut puterea lacrimilor? Ai văzut rodul mărturisirii? Ai văzut îmbătrânirea în păcat și renașterea? Nu-mi spune, dar, „sunt bătrân, sunt bolnav, am îmbătrânit și m-am obișnuit cu toate păcatele și nu am puterea să împlinesc poruncile lui Dumnezeu”. Nu spune nimic asemănător, nu rosti cuvinte de vicleșug⁷³! Dacă vei spune însă așa-ceva, îți voi arăta îndată, că, dacă vei vrea la bătrânețile tale, poți ține poruncile lui Dumnezeu mult mai mult ca în tinerețe. Dar te întreb și vreau să-mi dai un răspuns sincer: pe cine fericește cuvântul care spune: „Fericiți cei săraci cu duhul, că a lor este împărăția cerurilor”?⁷⁴ Vei spune că fericește pe aceștia ce au o mică idee despre ei înșiși și sunt smeriți. Și când grija noastră este mai umilă: în tinerețe sau la bătrânețe? Nu este întru totul arătat că la bătrânețe? Căci tinerețea este legată de mândrie. „Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia”⁷⁵. Spune-mi tu acum: cine este mai ușor pornită spre plâns și spre lacrimi: tinerețea sau bătrânețea? Arătat este că bătrânețea. „Fericiți cei blânzi”⁷⁶. Oare nu suntem toți de acord, că tinerețea este mai irascibilă și aprinsă la mânie, pe când bătrânețea este blândă? De asemenea, dacă observi bine, vei vedea că bătrânețea conlucrează mult mai bine ca tinerețea cu orice poruncă a lui Dumnezeu. Căci tinerețea aprinde înăuntrul nostru și dragostea de trupuri, în tinerețe ne luptă și focul iubirii de argint și cele mai multe patimi, ca ambiția, lăcomia, dorința de răzbunare, aviditatea. Precum atunci când doi oameni se luptă, dacă unul este slăbit de putere, altul se dovedește mai tare, astfel și în poftele sufletului și ale trupului: îmbătrânesc și se uzează. Dacă sufletul vrea, are putere să țină poruncile lui Dumnezeu și mai ales pocăința și lacrimile. Și prin lacrimi eu înțeleg ceea ce se varsă pentru Dumnezeu.

71. Ps 6:8.

72. Ps 6:8-11.

73. Ps 140:4.

74. Mt 5:3.

75. Mt 5:4.

76. Mt 5:5.

Căci există și lacrimi naturale, pe care le vărsăm pentru cei morți. Există de asemenea și lacrimi demonice, pe care unii le varsă din slavă deșartă și din dragoste demonică. Există încă și lacrimi ce se datorează beției și bucurării de multe băuturi și există și lacrimi curățitoare care ne sunt provocate de frica lui Dumnezeu și de gândul morții și al iadului, în care dacă insistăm și ne ostenim, ajungem la lacrimi duhovnicești, care vin nu din frică, ci din setea după Dumnezeu, cu mângâierea și luminarea și bucuria Duhului Sfânt.

Astfel de lacrimi, așadar dintr-o astfel de sete a vărsat [David] pentru Dumnezeu când a spus: „lipitu-s-a sufletul meu de Tine”⁷⁷, iar în altă parte: „s-a bucurat inima mea și rărunchii mei s-au potolit”⁷⁸. „Dumnezeul inimii mele și partea mea în veac”⁷⁹. „Dorește și se sfârșește sufletul meu după curțile Domnului; inima mea și trupul meu s-au bucurat de Dumnezeu cel viu”⁸⁰. Atât de mare era setea și atât de mari erau lacrimile ce le-a avut sufletul [lui David] ce cânta lui Dumnezeu: „În ce chip dorește cerbul izvoarele apelor, așa Te dorește sufletul meu pe Tine, Dumnezeule”⁸¹. Este posibil, desigur, ca cele spuse să fie necunoscute multor [oameni]. Dar această necunoaștere nu aduce faloase. Căci nu vă spunem vouă despre un oarecare lucru care se află în adâncul mării, nici de vreo specie oarecare ce se găsește rar în pustiurile barbarilor, ci vă spunem vouă despre lucrul ce se găsește în inimă și care ne-a fost dat de către Hristos, așadar [vă vorbim] de „Împărăția cerurilor [ce] este înăuntrul vostru”⁸², adică despre Duhul Sfânt, Acesta ce naște în voi pocăința și lacrimile, pentru iertarea voastră, pentru renaștere și pentru izbăvirea din păcate.

Este mare așadar puterea lacrimilor ce se varsă potrivit vocii lui Dumnezeu. Mare este lucrarea lor, iar martori despre această [lucrare] sunt în Vechiul Testament locuitorii cetății Ninive⁸³, Iezechia⁸⁴, Nabucodonosor⁸⁵,

77. Ps 62:8.

78. Ps 72:21.

79. Ps 72:26.

80. Ps 83:2.

81. Ps 41:1.

82. Lc 17:21.

83. Iona 2:6.

84. Is 38:2.

85. Dan 4:31.

Manase⁸⁶; iar în Noul Testament Petru, cel care prin lacrimile [sale] a înduplecat pe Dumnezeu și a îndreptat lepădarea sa⁸⁷, desfrânata, care prin lacrimile sale a chemat iubirea de oameni a lui Dumnezeu și a primit iertarea celor pe care le făcuse⁸⁸. De nedescris este adâncul și de necuprins este întinderea, mulțimea și mărimea milei lui Dumnezeu. Manase prin pocăință se salvează. Cine, dar, căindu-se din tot sufletul nu se mântuiește? Ce îmi spui? Am desfrânat, am comis adulter, am ucis, am îmbătrânit în păcatele mele și nu pot să mă mântuiesc. Ce sunt acestea ce le spui? Atâta timp cât Dumnezeu a primit pe Manase prin pocăință, voi avea curaj să spun că și pe diavol l-ar fi acceptat dacă s-ar fi pocăit din suflet. Cine oare a păcătuit atât cât a păcătuit Manase? Cincizeci și doi de ani a împins poporul israelit să cinstească și să se închine la idoli. Spune-mi, câți zeci de mii [de oameni] au murit în cincizeci și doi de ani și au mers în iad al căror păcat l-a luat asupra sa Manase? Această mare mulțime a păcatelor sale nu a biruit iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Căci spun vechii istoriografi, că atunci când împăratul lui Israel, Manase, a fost condus ca rob în Babilonul Persiei, a fost închis de împăratul perșilor într-un vas metalic și fiind înăuntrul acestui vas a însoțit cu lacrimi și cu rugăciune cântecul său; cu porunca și cu iubirea de oameni a lui Dumnezeu vasul s-a spart și Manase a ieșit și teafăr a fost dus de către îngerul lui Dumnezeu în Ierusalim și acolo a murit în pocăință și mărturisire. Privește cât de nedescris este adâncimea milostivirii Celui singur bun și iubitor de oameni Dumnezeu, Cel care mântuiește și miluiește în dar pe cei care caută adăpost la El. Spune-mi, ce a adus Manase lui Dumnezeu ca să acopere mulțimea păcatelor și pierderea atâtor zeci de mii de suflete care s-au pedepsit în gheena focului și s-au pierdut? Nimic. S-a refugiat și s-a încredințat pe sine însuși milostivirii Domnului și [astfel] s-a învrednicit să câștige iubirea Sa de oameni.

Dacă vrei îți voi aduce înaintea și alte istorisiri care ne mișcă spre pocăință și spre întoarcerea la Dumnezeu. Istoricul Clement al Alexandriei scrie despre Ioan Teologul, că atunci când ucenicul lui Hristos, Ioan, într-una dintre călătoriile sale, a mers într-un oarecare loc din Asia și a găsit pe un oarecare tânăr care se evidenția prin frumusețea, prin puterea și prin statura sa, l-a sfătuit să creadă [în Hristos]. Și când tânărul a crezut, Ioan l-a

86. 2 Paral 33:13.

87. Lc 22:54-61.

88. Lc 7:37.

condus la episcopul cetății, spre a-l catehiza, spunându-i: „Îți încredințez pe acest bărbat, episcop, având ca martor pe Dumnezeu și întreaga Biserică”. Și după ce a spus acestea, a plecat spre alte locuri vestind cuvântul credinței. Episcopul, după ce a luat cu el pe tânăr, l-a sfătuit, l-a catehizat, l-a păzit, l-a învățat și l-a îngrijit. Astfel, după puțin timp, l-a botezat și l-a făcut creștin. În continuare, însă, întrucât prin botez îl asigurase și îl înconjurase cu ziduri de întărire, nu i-a mai dat sfaturile cele ce îi erau necesare. Când tânărul s-a lăsat liber, l-au chemat unii tineri, făcători de rele, imorali și care se bucurau de necazurile celorlalți și la început l-au condus la mese bogate, la unele discuții și fapte desfrânate. Mai apoi, l-au amestecat cu alți răi și hoți și în cele din urmă l-au urcat în munte, căci era mare la trup și la putere și după ce l-au numit mai mare peste ei, l-au făcut cu desăvârșire nemilostiv și crud, întru totul dur și înfricoșător și fără de Dumnezeu. Și astfel au trecut foarte mulți ani. Când Sfântul Ioan Teologul s-a reîntors în Efes, a spus înaintea tuturor episcopului: „Adu-mi, episcop, ceea ce ți-am încredințat având ca martor pe Dumnezeu și întreaga Biserică a ta!”. Și episcopul, care nu a înțeles cuvintele sale, a crezut că Ioan vrea să ia înapoi un lucru pe care i l-a încredințat mai demult. Deci, când a văzut Sfântul Ioan că episcopul se găsește în încurcătură, i-a spus iarăși: „Adu-mi, dar, episcop, pe tânărul pe care ți l-am încredințat!” Și episcopul ascultând acestea a suspinat adânc și plângând a spus Sfântului Ioan: „Tânărul acela a murit”. Sfântul l-a întrebat atunci: „Cum și cu ce fel de moarte?”, iar episcopul a răspuns: „A murit de moartea sufletească. S-a făcut rău și imoral și în cele din urmă tâlhar nemilos a ajuns”. Iar Ioan a spus atunci episcopului: „Bun paznic al sufletului acelui tânăr te-am încredințat, episcop. Te-am crezut bun păstor al oii lui Hristos. Se află oare acum pe aici vreun cal și cineva care să știe drumul ce conduce la tânăr?” Și astfel, precum era Sfântul Ioan acolo în Biserică, a urcat pe cal și a alergat fără să poată fi oprit, ca să aducă înapoi oaia care fusese dusă în greșală. Și când a ajuns la munți, unde era ascunzătoarea tâlharilor, a fost prins de către paznici fără să arate împotrivire și fără să-i pară rău, ci striga: „Pentru aceasta am venit, conduceți-mă la mai marele vostru”. Acela, desigur, stătea înarmat și doar ce a văzut pe Ioan că se îndrepta către locul său, s-a rușinat și a început să fugă. Atunci, sfântul ca și cum ar fi pierdut bătrânețile sale, alerga în urma tânărului spunându-i: „De ce fugi, copile al meu, de părintele tău? De ce mă obosești? Fie-ți milă de mine cel străin, cel gol, cel bătrân, cel neputincios, cel sărac. Stai, nu te speria, ai speranța mântuirii!

Eu voi cere iertare pentru tine. Eu voi jertfi viața mea pentru tine, precum a făcut și Domnul pentru noi. Nu te speria, copilul meu, stai, crede-mă! Hristos m-a trimis să-ți aduc iertarea. Voi muri eu pentru tine. Sângele pe care tu l-ai vărsat să cadă asupra mea. Pe umerii mei să cadă greutatea păcatelor tale.” În cele din urmă, tânărul s-a oprit. A aruncat la pământ armele sale tremurând și plângând și mergând la Ioan îl săruta, fără să poată să spună ceva în apărarea sa din cauza lacrimilor sale. Ținea doar mâna cea dreaptă a lui Ioan, ce era sângerândă. Iar Ioan, cu gura sa, săruta mâna cea dreaptă a tâlharului, ce fusese deja botezată cu lacrimile sale. Și nu a plecat până când nu a luat împreună cu el pe tânăr și l-a condus în Biserică, dând tuturor exemplul de sinceră pocăință și trofeu a învierii celei văzute.

Cum cele pe care le-am spus sunt demne de crezare, le adeverește și tâlharul, ce, atunci când era pe cruce, cu cuvintele credinței sale s-a mântuit. Dar o adevăresc și mulți alți făcători de rele, care s-au mântuit prin pocăință, între care și din neamul nostru, când împărat al creștinilor era Mauricius⁸⁹, era un conducător de tâlhari în părțile Traciei, aspru și neomenos, și era astfel încât a făcut drumurile acelea de netrecut. Când preacredinciosul împărat Mauricius a auzit că mulți soldați și luptători împotriva tâlharilor nu au putut cu nicio scornire să-l aresteze, a trimis printr-un oarecare copil însemnele sale împărătești către tâlhar, iar acela, ca din lucrarea lui Dumnezeu, a cinstit cuvântul împăratului, a lăsat obiceiurile sale tâlhărești și cuminte, asemenea unei oi, a coborât din munți și a căzut la picioarele împăratului mărturisindu-se.

Mai apoi, după puține zile tâlharul s-a îmbolnăvit de o boală ce i-a provocat febră și a intrat la spitalul ce se numea al lui Samson. Acolo bând vin a căzut în delir, și pe urmă, când și-a venit în fire, deși se întunecase, văzându-se pe sine însuși apăsător de mulțimea păcatelor, a început să roage fierbinte pe mult milostivul Dumnezeu, mărturisindu-se cu lacrimi și cerând iertarea păcatelor sale, spunea: „Nu cer ceva străin de Tine, Stăpâne Iubitorule de oameni, ci, precum ai făcut mai înainte celui ce era tâlhar asemenea mie, astfel arată și către mine tâlharul milostivirea Ta și vezi aceste lacrimi de dinaintea morții ce le vărs pe când mă găsesc căzut bolnav la pat. Și precum aceia care au venit după ceasul al unsprezecelea⁹⁰ și nu au făcut nimic vrednic, așa primește și puținele mele lacrimi, curățindu-mă și

89. Împărat al Bizanțului între 582 și 602.

90. Mt 20:9.

botezându-mă cu acestea, ca și cu un botez de dinainte de moarte, fără să cer nimic altceva, căci nu mai este timp, de vreme ce încasatorii de dări se apropie. Dar nu mă tăgădui și nu mă lipsi de bine. Căci mă prind din urmă păcatele mele acum că am ajuns la final, de vreme ce datoriile mele sunt nenumărate. Însă, precum ai acceptat plânsul cel amar al apostolului Tău Petru, astfel primește-l și pe al meu, Iubitorule de oameni, vărsând aceste lacrimi ale mele peste cartea păcatelor mele, ștergând nenumăratele mele păcate cu buretele milostivirii Tale”.

Acestea și multe altele mărturisind tâlharul și ștergându-și lacrimile sale cu acoperământul capului său, și-a dat duhul, după cum au spus cei ce dormeau împreună cu el. Iar un medic militar, ce vizita atunci spitalul acela, a văzut în visul său în momentul în care a murit tâlharul, mulți diavoli că au venit la patul tâlharului ținând hârtii multe ce aveau scrise pe ele păcatele sale. A văzut mai apoi și doi bărbați luminoși. Au adus atunci cântar și când diavolii au pus hârtiile cu păcatele tâlharului s-a îngreunat mult una dintre cumpene, pe când cealaltă se găsea în înălțime. Atunci au spus cei doi îngeri luminoși: „Noi nu avem nimic aici? Nu are nici zece zile de când s-a întors de la crimele și de la tâlhăriile sale, ce bine să cerem de la acesta?” Și pe când spuneau acestea, s-au arătat căutând în patul său, poate găsesc și aceștia ceva bun. Și găsind unul acoperământul capului tâlharului cu care acesta ștersese lacrimile sale, a spus către celălalt: „Cu adevărat a fost acesta acoperământul ce i-a șters lacrimile. Să îl punem în cealaltă cumpănă și iubirea de oameni a lui Dumnezeu împreună cu acesta. Poate se va întâmpla ceva”. Și doar ce au pus pe acesta în cumpăna ce era ușoară, s-a îngreunat și s-au împrăștiat toate hârtiile ce se găseau în cumpăna cealaltă. Și au strigat într-un glas îngerii spunând: „A biruit iubirea de oameni a Stăpânului!”, și luând sufletul tâlharului l-au purtat împreună cu ei. Astfel diavolii au fugit rușinați. Și doar ce a văzut acestea medicul, s-a trezit, a îmbrăcat hainele sale și alergând s-a îndreptat către spital și ajungând la patul tâlharului, a găsit trupul acestuia cald, sufletul său însă plecase către Domnul, iar acoperământul capului i se găsea deasupra ochilor, plin de lacrimi. Și aflând de la cei ce dormeau alături de el mărturisirea pe care tâlharul o făcuse către Dumnezeu, luând năframa a mers la bine-credinciosul împărat, arătându-o și povestind toate câte a văzut în visul său și pe cele pe care le aflase mai apoi, spunând către împărat: „Mulțumim lui Dumnezeu, bine-credinciosule stăpâne. Am auzit de tâlharul ce a fost mântuit de Împăratul cerurilor prin mărturisirea

ce a făcut-o pe cruce, iar acum am văzut pe tâlharul ce s-a mântuit prin mărturisirea făcută împărăției tale”.

Acestea auzind, credem că sunt adevărate. Este însă bine să așteptăm ceasul morții și să ne pregătim pe noi înșine cu pocăința. Spune-mi deci, câți nu se răpesc pe neașteptate, neputând nici să vorbească, nici să plângă, nici testament să facă? Și cine îți spune că în ora aceea vei găsi lacrimi ca să oferi lui Dumnezeu, atâtea câte a oferit acel tâlhar? Pentru aceasta, să nu așteptăm ora morții ca să ne mărturisim lui Dumnezeu, ci să ajungem înaintea feței Sale prin mărturisire. Acestea nu le-am scris ca să liniștesc sufletele voastre, ci ca să le provoc; nu ca să vă fac mai nepăsători, ci mai zeloși, încât, după ce ne vom lupta bine în stadionul posturilor, să ne încununăm, să se ierte păcatele noastre și să ne facem vrednici de Împărăția cerurilor cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, căruia, împreună cu Tatăl și cu Sfântul și Făcătorul de viață Duh, I se cuvine [slava] acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI⁹¹

Întrebare⁹²: Oare este bine să ne mărturisim păcatele?

Răspuns: Este bine și folositor, dar să nu ne mărturisim tuturor, căci aceasta nu-ți folosește nici ție, iar pe cei care te ascultă îi murdărești. Dar dacă găsești bărbat duhovnicesc care poate să te vindece și să se roage pentru tine, numai aceluia să te mărturisești.

Întrebarea 66: Cum trebuie să înțelegem „sunt fameni care s-au făcut fameni pe ei înșiși, pentru împărăția cerurilor”?⁹³

Răspunsul Sfântului Ioan Hrisostom: [Prin aceasta] nu se înțelege tăierea mădulelor, să nu fie așa!, ci ștergerea gândurilor celor necurate, căci cel ce taie mădularul său este vrednic de blestem, precum spune Apostolul: „O, de s-ar tăia de tot cei ce vă răzvrătesc pe voi!”⁹⁴. Căci cel care face așa ceva, face ceea ce fac ucigașii și dă pricină celor ce defăimează creația lui Dumnezeu și deschide gura maniheilor și comit aceleași fapte ca elinii care taie extremitățile. Tăierea mădulelor este dintru început lucrare a influenței demonice și uneltire satanicească, că să denigreze lucrarea lui Dumnezeu și să aducă vătămare animalului acesta [care este omul], astfel încât să nu se strice intenției lor ceea ce fac, ci firii mădulelor lor și să păcătuiască fără de frică mizerabilii, ca unii ce nu poartă răspundere. Și pe acestea le-a stabilit diavolul, ca să introducă în viața oamenilor tema destinului și să desființeze libertatea ce ne-a fost dată de la Dumnezeu și să ne convingă că cele rele sunt firești și cu acestea să corupă mai mult firea și dispoziția acestora. Căci acestea sunt otrăvurile diavolului. Și pentru aceasta vă rog să vă depărtați de fărădelege, căci după tăierea mădularului, nici dorința nu devine mai liniștită [decât cea de dinainte], nici gândul, ci, dimpotrivă, devin mai rele. Tu să-i mulțumești lui Dumnezeu, căci suporti cu răsplată și încununare ceea ce aceia dintre oameni, care s-au făcut pe ei înșiși fameni, o fac fără să aștepte cununa și fără să aibă nici dorința atât de mult să se tulbure și să facă precum cei turbați și să se necăjească.

91. *Ερωτήσεις καί απαντήσεις* (PG 89).

92. Această întrebare nu este numerotată.

93. PG 89:685A-692B; Mt 19:12.

94. Gal 5:12.

Allui Epifanie, din (lucrarea) „Împotriva adepților lui Valentinian, care pe ei înșiși s-au făcut fameni”: Toți cei care pășesc cu ușurință spre îndrăzneala aceasta s-au negat și s-au înstrăinat pe ei înșiși de la toate. Nici bărbați nu sunt din pricina scăderii, nici femei, căci sunt nefirești și au pierdut și numirea coroanei și a premiului acestuia, de vreme ce nu se vor înfățișa în niciuna dintre cele trei grupe ce au fost numite de Domnul. Căci spune: „sunt fameni care s-au născut așa din pânțele mamei lor”⁹⁵. Aceia sunt nevinovați față de această stare și nu au răsplătă din pricina faptului că s-au născut așa; dar nici păcat nu au, de vreme ce nu pot face acestea ce nu le pot face bărbații, căci au fost mădulele lor lipsite de la Dumnezeu de puterea facerii de prunci. Și de au încă dorințe aceștia, deoarece nu pot face aceasta pe care nu trebuie să o facă, și nu o fac, nu se răsplătesc; căci nu o fac pentru că nu vor, ci pentru că nu pot. Aceasta este prima categorie de fameni pe care o amintește Domnul.

„Sunt fameni”, spune, „pe care oamenii i-au făcut fameni”⁹⁶; aceștia sunt cei ce au fost făcuți de oameni, spre a fi folosiți de împărați și de aristocrați; căci unii dintre împărații barbari și aristocrați, datorită geloziei și bănuielii față de femeile lor, fac fameni pe unii încă din copilărie, căci vor, ca atunci când vor ajunge bărbați să le încredințeze pe femeile lor. Astfel a apărut în lume justificarea castrării acesteia. Pentru aceasta și cuvântul „fameni” își are originea, după cum cred, din faptul că pot să ajute pe cei ce le-au îndepărtat mădulele lor⁹⁷.

„Și sunt fameni”, spune, „care s-au făcut fameni pe ei înșiși, pentru împărăția cerurilor”⁹⁸. Aceștia sunt curajoșii apostoli și mai apoi feciorii și monahii. Căci Ioan și Iacov, fiii lui Zevedeu, au rămas feciori și nici de oameni nu au fost făcuți fameni, nici căsătorie nu au încheiat, ci s-au luptat împotriva trupului și au primit pe merit slava și cununile acestei categorii de fameni. Și după aceștia toate zecile de mii care au rămas feciori sau s-au făcut monahi în lume au câștigat aceeași răsplătă, cei care nu s-au amestecat

95. Mt 19:12.

96. Mt 19:12.

97. În limba română această etimologie nu este cu puțință să fie sesizată, datorită diferențelor de formă dintre termenii „fameni” și „a ajuta”. Pentru vorbitorul de limbă greacă ea este însă după cum spune și autorul posibil de dedus datorită asemănărilor de formă dintre termeni. Avem astfel *ευνούχος* (famen) *ευνοώ* (a ajuta).

98. Mt. 19:12.

cu trupurile femeiești, ci au dus până la final o luptă desăvârșită, precum Ilie și Daniel în Vechiul Testament și mulți alții.

Totuși există și sârmanii care fac nelegitima și foarte reaua sterilizare și nu se bucură de nicio răsplată sau har pentru o astfel de mare abținere de la folosirea mădularilor și se vor judeca la fel ambii, unul deoarece s-a vătămat pe sine însuși, iar celălalt deoarece pervertește pe aproapele; căci s-au dovedit dușmani și ai creației lui Dumnezeu și ai sufletului lor. Famenul acesta, desigur, se va face vinovat unei dorințe mai mari și se va abate și de la natură și de la dispoziție. De vreme ce se adăpostește întru aceasta, precum spune înțeleptul, nu deoarece fuge de dorință, ci pentru că nu poate să o satisfacă. Căci spune: „Precum rămâne neîmplinită dorința famenului de a strica fecioria unei tinere și precum cele bune ce se varsă pe gura închisă sau mâncarea care se așează lângă mormânt sau se oferă spre desfătarea idolilor, care nici nu mănâncă nici nu simte mirosul său, astfel și famenul, îmbrățișând fecioara, suspină căci nu poate să o mulțumească”⁹⁹.

Iar Solomon, oprindu-se din fapta sa cea rușinoasă, spune: „Fericit famenul ce nu a făcut cu mâinile sale păcat, nici nu a gândit rele împotriva lui Dumnezeu”¹⁰⁰. Este, deci, această faptă nelegiuită și demonică și străină și împotriva legii lui Dumnezeu; căci Dumnezeu legiuind, spunea: „Nu este permis să intre (în cortul legii) cel ce are rupte sau tăiate mădularele sale cele ascunse”¹⁰¹, până la al treilea sau al patrulea neam. Și iar dând porunci despre jertfe, spune: „Să nu aduceți Domnului la altar animal ce are rupte sau tăiate mădularele cele ascunse, căci cusur are acesta și nu se face primit”¹⁰².

Al Sfântului Grigore Teologul: Femeile și bărbații care nu au posibilitatea de a se desfrâna după fire, desfrânează pe cât pot cu limba.

Întrebarea 68: Cum trebuie să înțelegem: „iar de te va sili cineva să mergi o milă, mergi cu el două”?¹⁰³

Răspuns: Când Apostolul spune „toate să le încercați; țineți ce este bine; feriți-vă de orice înfățișare a răului”¹⁰⁴ și „armele luptei noastre nu

99. În Sir 20:4.

100. În Sol 3:14.

101. Deut 23:2.

102. Lv 22:24.

103. PG 89:693B-C; Mt 5:41.

104. 1 Tes 5:21-22.

sunt trupești, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, ca să dărâme întăriturile; noi surpăm gândurile și toată trufia care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu și tot gândul îl robim, spre ascultarea lui Hristos”¹⁰⁵, este evident că ne poruncim ceva care coincide și este conform cu porunca lui Hristos, trebuie să o acceptăm ca fiind voie a lui Dumnezeu mai repede și mai atent, împlinind ceea ce s-a spus: „îngăduindu-vă unii pe alții în iubire”¹⁰⁶. Când însă ni se poruncește de către cineva să facem ceva ce este împotriva poruncii lui Hristos, să ne deformeze și să ne murdărească [sufletul], atunci este vremea să spunem: „Trebuie să ascultăm de Dumnezeu mai mult decât de oameni”¹⁰⁷, amintindu-ne și de Domnul ce spune: „oile mele nu vor urma pe un străin, ci vor fugi de acesta, căci nu recunosc glasul străinilor”¹⁰⁸.

Întrebarea 69: Cum trebuie să înțelegem „nu vă îngrijiți pentru trupul vostru ce veți mânca sau ce veți bea sau cu ce vă veți îmbrăca”?¹⁰⁹

Răspuns: Porunca aceasta învață să nu ne sprijinim încrederea noastră în noi înșine, ci în Dumnezeu; căci, interzicând Domnul grija aceasta, adaugă și făgăduința, spunând: „știe Tatăl vostru cel ceresc că aveți nevoie de ele”¹¹⁰. Astfel a fost Apostolul când a spus: „noi înșine ne-am socotit ca osândiți la moarte, ca să nu ne punem încrederea în noi, ci în Dumnezeu, Cel ce învie pe cei morți”¹¹¹. Cu predilecție ajută la aceasta devotamentul aprins față de poruncile lui Dumnezeu și dorința cea de neoprit, de care când cineva se conduce, nu va înceta să se ridice deasupra nevoilor trupești.

Întrebarea 75: De unde cunoaște omul că în el s-a sălășluit Hristos?¹¹²

Răspuns: Întrebarea aceasta seamănă cu aceea pe care o adresează cineva femeii însărcinate: De unde cunoști că ești însărcinată? Precum aceea nu necesită de la altcineva să afle aceasta, ci cunoaște ea însăși din sinea sa, din cele ce se întâmplă în ea și din încetarea sângerărilor și din salturile

105. 2 Co 10:4-5.

106. Ef 4:2.

107. FA 5:29.

108. In 10:5.

109. PG 89:693D-696A; Lc 12:22.

110. Mt 6:32.

111. 2 Co 1:9.

112. PG 89:704A-B.

pruncului și din evitare multor mâncăruri, că a rămas însărcinată, asemenea și sufletul, nu necesită să afle de la altcineva când va sălășlui Hristos în el cu Duhul Sfânt. Căci și acesta îndată vede să se întrerupă sângerările cele necurate ale obișnuitelor sale patimi și pofta pentru multa mâncare să se taie și mai ales dulceața plăcerii să se urască mai mult ca toate celelalte; căci dulceața mierii este urâtă oricăreia are în pânțe. Așadar când aceste semne asemănătoare și aceste probe apar în sufletul creștinului, atunci și acesta [sufletul], unind glasul său cu glasul profetului inspirat de Duhul, spune lui Dumnezeu: „Datorită fricii Tale, Doamne, și noi am rămas însărcinați și ne-a durut pânțele noastre și am născut duh de mântuire, pe care l-am adus pe pământ”¹¹³. Și că acesta este semnul adevăratului creștin, ascultă pe apostolul Pavel, care spune: „Sau nu vă cunoașteți voi singuri că Hristos este întru voi? Afară numai dacă nu sunteți netrebniți”¹¹⁴.

Întrebarea 76: Poate cineva să explice: „Cele ce ochiul nu a văzut și urechea nu a auzit și la inima omului nu s-a suit”?¹¹⁵

Răspuns: Nu doar să le explice s-au învrednicit unii, ci să le și dobândească, despre care Hristos a spus: „Dacă Mă iubește cineva, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi și vom veni la el și vom face sălaş la el”¹¹⁶. Acolo unde locuiește și pășește Hristos, acolo sălășluiește întreaga cunoaștere; căci trebuie să cunoaștem că aceasta care s-a spus „cele ce ochiul nu a văzut și urechea nu a auzit”, nici nu are să vadă, s-au spus pentru cei care au trecut, adică pentru cei mai dinainte de Hristos.

Întrebarea 97: Ce este mândria?¹¹⁷

Răspuns: Atunci când crede omul că ceea ce face este bun, fără să se gândească la cel care spune că „orice faptă bună a noastră înaintea lui Dumnezeu se aseamănă cu o cârpă de femeie aruncată”¹¹⁸.

Întrebarea 98: Oare pricină a oricărui păcat și a desfrânării este

113. *Is* 26:18.

114. *2 Co* 13:5.

115. *PG* 89:704C-705B; *1 Co* 2:9.

116. *In* 14:23.

117. *PG* 89: 749.

118. *Is* 64:6.

diavolul și trebuie pe acesta să-l acuzăm?¹¹⁹

Răspuns: Desigur că diavolul nu forțează pe nimeni, ci numai induce în ascuns gândul. Pe om, în schimb, îl împinge obiceiul său cel rău, care este mult mai viclean și mai puternic decât diavolul. Pentru aceasta trebuie să ne învinuim pe noi înșine.

Întrebarea 105: Ce să facem când, de multe ori aflându-ne în biserică, vrem să plângem pentru păcatele noastre și nu putem?¹²⁰

Răspuns: Plânsul care se face după Dumnezeu este dar al lui Dumnezeu care se dă omului prin Duhul Sfânt ca al doilea botez și, îndrăznesc să spun că, este mult mai necesar decât botezul colimvitrei; căci primul botez aproape toți pe măsură ce cresc îl murdăresc, iar prin lacrimi ne curățim iarăși, prin apă și prin Duh. Prin aceasta arătăm iudeilor și arabilor că nu au Duhul Sfânt, căci niciunul dintre aceștia în ora rugăciunii nu varsă niciodată lacrimă pentru păcatele sale. Există însă și la noi unele inimi care din firea lor sunt mai tari și mai uscate, în special ale acelor care nu sunt irascibili, aspri și mânioși. Sunt însă și unele inimi din firea lor mai delicate și mai ușor emotive. Cel care din fire este aspru și de neemoționat și nu poate nici înaintea morților, nici pentru fiii săi, nici pentru orice altă nenorocire să verse lacrimi sau să-și arate mâhnirea înaintea lui Dumnezeu, să lovească pieptul, să oprească râsul, să coboare smerit ochii săi, căci în felul acesta îi va dărui Dumnezeu lacrima. Trebuie însă să știi, că mai utilă îți este rugăciunea care se face în camera ta, decât aceea care se face în biserică înaintea tuturor.

Întrebarea 106: Cum cunoaște omul că Dumnezeu a iertat păcatele sale și că va găsi milă în ziua judecății?¹²¹

Răspuns: O cunoaște din conștiința sa și din curajul pe care sufletul său îl are când se roagă lui Dumnezeu; căci, când omul este vinovat de pedeapsă, precum unul ce este condamnat stă în fața stăpânului fără să aibă curaj, așa stă și sufletul înaintea lui Dumnezeu în timpul rugăciunii, nu precum ar fi la judecată, ci ca un om care datorează și roagă să se izbăvească din starea aceasta, dacă îngrijește de aceasta. Atunci stă asemenea robului care iubește pe Domnul său și progresând de la aceasta, vorbește cu Dumnezeu

119. PG 89:749D.

120. PG 89:757C-758B.

121. PG 89:760C.

asemenea unui slujbaș care nu se îngreunează cu datorie și, în continuare, sufletul ridicându-se din ce în ce mai mult scăpat de greutate vorbește cu Dumnezeu și stă înaintea Lui ca un prieten înaintea altui prieten, ca mireasa înaintea mirelui, ca un fiu înaintea tatălui, unde nu este frică, nici datorie, nici bănuiala oricărui fel de pedeapsă, ci dragoste desăvârșită și bucurie neîntreruptă și curaj neîncetat și desfătare și săltări și mulțumire a sufletului, precum ne spun cei care prin harul lui Hristos au ajuns la starea aceasta.

Întrebarea 107: Dacă vreau să fac o faptă, după cum cred eu, cum pot să aflu dacă îi place lui Dumnezeu sau nu?¹²²

Răspuns: Este priceperea bărbaților copti și duhovnicești ca să deosebească pe toate cu precizie¹²³, precum spune Apostolul; căci mâncarea cea tare este pentru cei copti, care datorită deprinderii lor au simțurile antrenate spre a deosebi binele de rău. Toate câte omul le face pentru Dumnezeu, nu îi vor aduce judecată.

Întrebarea 128: Ce înseamnă talantul despre care se spune că Domnul îl va lua la finalul lumii de la robul viclean și îl va da celor care au lucrat bine cei cinci talanți?¹²⁴

Răspuns: Unii spun că este Duhul Sfânt ce s-a primit odată cu botezul. Cu aceștia nu sunt de acord, căci cel ce a luat cei cinci talanți a avut și el Duhul Sfânt și nu a avut nevoie de alt Duh. Din aceasta învățăm că de multe ori Dumnezeu dă harisme și celor de altă credință, cu scopul ca cinstind pe Cel care le dat, să practice virtutea. Dar unii au ignorat aceasta, deoarece sunt vicleni, și s-au crezut pe ei înșiși că sunt drepecți, și deoarece au avut harisma s-au stăpănit de aroganță și orbire. Dar acolo, neavând harisma aceasta merg în gheena focului.

Al Sfântului Vasile, din „Despre Duhul Sfânt”¹²⁵: În slava sfinților, lângă Tatăl, sunt multe locașuri¹²⁶, adică multe demnități; căci, precum o stea se deosebește de alta prin strălucire, astfel și învierea morților¹²⁷. Cei care

122. PG 89:760D-761A.

123. 1 Co 2:15.

124. PG 89:780C-781C.

125. Cap. 16.

126. In 14:2.

127. 1 Co 15:41-42.

s-au însemnat cu Duhul Sfânt în ziua mântuirii și au păstrat pârga Duhului cel Sfânt¹²⁸ ce au luat-o curată și fără de cusur, vor auzi: „Bravo, slugă bună și credincioasă! Peste puține ai fost pusă, peste multe te voi pune”¹²⁹. Asemenea și aceia care au întristat pe Duhul cel Sfânt cu viclenia faptelor lor¹³⁰ sau cei care nu au lucrat talantul ce li s-a dat¹³¹, vor pierde și cele ce au luat și harul se va da altora sau, conform unuia dintre evangheliști, se vor dezbină¹³², adică se vor depărta întru totul de la Duhul Sfânt. Acum, desigur, chiar de nu se amestecă cu cei nevrednici, se pare că este totuși prezent într-un oarecare fel în cei care s-au botezat, așteptând întoarcerea și mântuirea lor. Atunci, însă, se va depărta desăvârșit de la sufletul care a pângărit harul Său.

Al aceluiași, din altă scriere: Mă gândesc că parabola talanților s-a spus despre orice dar al lui Dumnezeu, cu scopul ca aflând bine fiecare harul pe care l-a primit de la Dumnezeu, să îl înmulțească prin fapte bune și folositoare pentru cât mai mulți; căci nimeni nu este neparticipant al [la] harului lui Dumnezeu. Pentru aceasta, cel care a primit orice fel de harismă de la Dumnezeu și nu o va folosi pentru a sluji celorlalți, ci pentru propria sa desfătare, se va judeca, căci a ascuns talantul său.

Întrebarea 133: Spune-mi, cine a fost mai viclean ca Manase, cel care pentru cincizeci și cinci de ani a făcut pe întregul popor Israel să se închine la idoli și pocăindu-se a fost primit de Dumnezeu cu mărturisirea sa?¹³³

Răspuns: Deoarece s-a robit și nu a putut cu bani și milostenii să înduplece pe Dumnezeu; însă altor împărați răi, precum Nabucodonosor, ca om bogat ce era, ca să se mântuiască prin milostenie, s-a înfățișat acestuia Daniil spunându-i: „Împăratul meu, primește gândul meu și eliberează-te din păcatele tale cu milostenii și din nedreptățile tale prin simpatia către cei săraci”¹³⁴. Ce justificare vom avea însă în ziua judecății și în neamul de acum să vedem pe frații noștri și pe cei de aceeași credință cu noi în nevoi, să fie goi și să sufere de munci și de eforturi? S-a robit desigur cândva și Israel, dar nu

128. *Rm* 8:23.

129. *Mt* 25:21.

130. *Ef* 4:30.

131. *Mt* 25:19.

132. *Lc* 12:52.

133. *PG* 89:785A-C.

134. *2 Paral* 33:9-20.

s-a condamnat să trăiască în pustiu, ci trăia în orașe și în mijlocul popoarelor. Dacă nu ai posibilitățile de a ajuta material [pe frații tăi], îți dau un sfat care este mântuire pentru toți oamenii, bogați și săraci. Și care este acesta? Când te așezi la masa ta și vezi belșugul felurilor de mâncăruri ce ți-au fost date, să suspini și judecându-te pe tine însuși să spui: „Dumnezeul meu, nu mă condamna pe mine păcătosul pentru așa de multe bunătăți! Câți frați de-ai noștri nu-și doresc acum o bucată mică de pâine? Câți nu au acum în pustiu apă pentru a-și astâmpăra setea, arzându-se de soare? Asemenea și când te culci în pat, repetă aceleași cuvinte, asemenea și când te îmbăiezi și în piață și în biserică, vorbind despre milostivirea ce ți-a fost dată și judecându-te pe tine însuși și cred că oricine care, după aceste gânduri, se mărturisește și se judecă pe sine, va găsi loc înaintea milei lui Dumnezeu. Câți, însă, despre ei înșiși zic: „pentru aceasta mi le-a dat Dumnezeu, ca să mănânc și ca să beau și ca să mă desfăt, și dacă ar fi vrut, ar fi dat și celui sărac, precum mi-a dat mie, să mănânc și să bea și să se desfete”, aceștia au închis pentru ei poarta împărăției.

Întrebarea 135: Ce este adevărata smerenie și cum putem să o izbutim cu ajutorul lui Dumnezeu?¹³⁵

Răspuns: Nu este, precum cred unii, să păcătuim și să rămânem păcătoși și vrednici de iad; căci această idee o are orice om păcătos, probabil că și demonii, pentru aceasta au și spus lui Hristos: „Ai venit mai înainte de vreme ca să ne chinuiești?”¹³⁶. Și spunând „mai înainte de vreme”, au arătat că cunosc și sunt încredințați cum că acolo se vor condamna în gheena focului. Pentru aceasta, precum spune Scriptura: „tu crezi că Dumnezeu este Unul, însă și demonii cred și se înspăimântă”¹³⁷. Prin urmare, umilința adevărată este să facem cele bune, însă să ne gândim că noi înșine suntem necurați și nevrednici de Dumnezeu și să credem că numai din cauza iubirii de oameni a lui Dumnezeu ne vom izbăvi. Căci, orice lucruri bune am face, nu ne justificăm înaintea lui Dumnezeu nici pentru aerul pe care îl respirăm; când încă toate cele pe care le avem I le oferim, nu ne datorează răsplată, de vreme ce toate sunt ale Sale. Și nimeni nu este dator să dea răsplată celor care le oferă. Prin urmare, ce putem să dăm în schimb lui Dumnezeu măcar

135. PG 89:788B-789A.

136. Mt 8:29.

137. Iac 2:19.

de o valoare egală cu crearea noastră? Pentru bunurile pe care ni le-a dat pe merit? Pentru prunci, pentru bogăție, pentru necazurile din care de multe ori ne-a izbăvit? Pentru sângele pe care l-a vărsat pentru noi și după acestea iarăși pentru păcatele noastre? Și pentru împărăția cerurilor pe care ne-a făgăduit-o nouă?

Din moment ce îi datorăm așa de multe și nimic nu îi dăm în schimb, cu ce smerenie și zdrobire a inimii se cade să viețuim continuu, fără să ne mândrim pentru nimic, fără să judecăm pe nimeni, fără să vorbim de rău pe nimeni, fără să păstrăm rău pentru nimeni, ci, dimpotrivă, iubind pe toți și pătimind împreună cu toți? Să dorim pe Dumnezeu măcar cât dorim însoțirea prietenilor sau a femeilor ușoare! Căci de multe ori dorind cineva o femeie, a cheltuit întreaga sa avere pentru sentimentele ei cele murdare. Pentru aceasta să ne temem de Dumnezeu, măcar atât cât ne temem de animalele sălbatice sau de câini. De multe ori, când mergem să furăm, doar auzind glasul câinilor în locul acela, îndată ne întoarcem, nu pentru că ne-am teme de Dumnezeu, ci de câini. Pentru aceasta să ne temem de El. Să fim în sufletul nostru precum cei osândiți, care atunci când se găsesc în închisori neîncetat sunt îngrijorați de clipa în care judecătorul va veni și va răsplăti fiecăruia după faptele sale. Cel ce are o astfel de îngrijorare, ajunge la adevărata smerenie.

Întrebarea 148: Cum trebuie să înțelegem acestea pe care le spune Domnul: „dacă nu mă voi duce, Mângâietorul nu va veni la voi”¹³⁸, de vreme ce deja prin suflarea Sa dăduse Apostolilor pe Duhul?¹³⁹

Răspuns: Prin suflarea Sa le-a dat putere și harismă duhovnicească spre a ierta păcatele; căci a adăugat: „de veți ierta păcatele cuiva, vor fi iertate; iar cui nu le veți ierta, vor rămâne neiertate”¹⁴⁰, pe când cu inspirația Duhului Sfânt în ziua Cincizecimii le dă harul botezului Duhului Sfânt și puterea de a face minuni; căci pentru aceasta spune: „voi însă vă veți boteza cu Duh Sfânt”¹⁴¹ și „veți lua putere, venind Duhul peste voi”¹⁴². Mai înainte de patimă [a Domnului] Apostolii nu săvârșeau minunile cu Duhul Sfânt, ci cu puterea

138. *In* 16:7.

139. *PG* 89:801D-804D.

140. *In* 20:23.

141. *FA* 1:5.

142. *FA* 1:8.

și cu porunca lui Hristos, căci spune: „încă nu era dat Duhul, pentru că Iisus încă nu fusese preaslăvit”¹⁴³, și s-a slăvit atunci când a înviat din morți.

Al lui Eusebiu, din Cuvânt către Marino: Duhul Sfânt pe care Hristos l-a suflat asupra Apostolilor, era Duh care dezlega și ierta orice păcat, pe când făgăduința se referea la Duhul cu care se vor boteza și vor dobândi putere să facă minunile pe care aveau să le facă și să opună rezistență și să întâmpine în chip martiric pericolele ce aveau să se pornească asupra lor. Mai înainte de puterea aceasta, nu a vrut ca aceștia să predice popoarelor, ci să aștepte să o primească din cer¹⁴⁴. Aceasta, de altfel, a învățat-o și Apostolul, deosebind harul după următoarele lucrări ale Duhului, spunând: „Unuia [i se dă darul] facerii de minuni”¹⁴⁵ și profeția spune: „Domnul va da cuvântul celor ce vestesc cu putere multă”¹⁴⁶, care putere, pe când încă nu o aveau, L-au negat toți și s-au indignat în ceasul patimilor. Când însă au luat-o, s-au întors toți mărturisindu-L și recunoscându-L. Căci Domnul, reînnoind cu suflarea firea omenească și harul lui Dumnezeu pe care aceasta îl pierduse, redându-le harul acesta, a suflat pe fețele ucenicilor, spunând: „Luați Duh Sfânt”¹⁴⁷.

Întrebarea 152: Cum trebuie să înțelegem îngroparea cea de trei zile și învierea Domnului?¹⁴⁸

Răspunsul lui Sever de Antiohia: Orice zi ne-am obișnuit să o calculăm de cu seara și o legăm de noaptea ce îi este înainte. Astfel dar și Moise în cartea Exodului, stabilind Paștele și sărbătoarea azimilor, a spus: „când începe a paisprezecea a primei luni, atunci de cu seară să mâncați azimă”¹⁴⁹, și începutul zilei ce îi urma l-a calculat din noaptea anterioară și ziua nelucrătoare a sâmbetei astfel a predat-o, încât să nu se lucreze din seara ce îi precede. Și aceasta o arată iudeii, care până astăzi o păstrează astfel, cinstind nu noaptea de după sâmbătă, ci pe cea de dinainte de ea, cu odihnă și nelucrare. Dar și noi ziua de duminică, din noaptea ce îi precede

143. *In* 7:39.

144. *FA* 1:8.

145. *1 Co* 12:10.

146. *Ps* 67:12.

147. *In* 20:22.

148. *PG* 89:808A-D.

149. *Iș* 12:18.

o cinstim ca fiind legată cu ziua aceea [a duminicii] și nu noaptea ce vine de după. Pentru fiecare noapte și zi, ar putea cineva să spună, că sunt un trup, și orice face cineva în una din cele douăzeci și patru de ore, spune că o face în întreaga ziua aceea; precum, spre exemplu, cineva care a făcut o călătorie scurtă peste graniță și se întoarce în țara și în orașul său în a doua sau în cea de a treia zi a săptămânii, toți spun, cum că acela a ajuns în a doua sau în a treia zi. Și întreaga zi, care este una cu noaptea ce i-a fost mai înainte, o socotesc ca fiind clipa întoarcerii sale.

Așadar, noi trebuie ca acel timp al îngropării celei de trei zile să îl socotim ca timp de mergere în iad a Cuvântului lui Dumnezeu întrupat, pe durata căruia a coborât în inima pământului. Și a coborât, de vreme ce a murit: „coborând în cele mai de jos ale pământului”¹⁵⁰, precum spune Apostolul. Trebuie, dar, să socotim cele trei nopți și zile din momentul în care și-a dat duhul; iar aceasta s-a întâmplat în ceasul al nouălea al zilei de vineri, pe când mai rămăseseră trei ore ale zilei. De vreme ce vinerea se unește cu noaptea ce îi precede, conform cu obiceiul transmis de Sfânta Scriptură, considerăm că întreagă ziua și noaptea zilei de vineri Domnul a petrecut-o în inima pământului. După apusul soarelui începe sâmbăta și include și noaptea, pe care iudeii o cinstesc drept sfântă. Așadar, în această noapte, împreună cu ziua ce i-a urmat, a rămas Domnul în cele mai de jos ale pământului. Și când a curs ziua sâmbetei și s-a terminat cu apusul soarelui, a început noaptea zilei de duminică. Și iarăși cu noaptea, după obiceiul Scripturii, se socotește și ziua ce îi urmează. Și astfel, în această noapte și zi a duminicii se va afla Domnul înviat din morți; căci cel care la începutul nopții și al zilei a stat în inima pământului, se socotește că a rămas acolo întreagă noaptea și ziua, căci întregul se recunoaște din parte. Pentru aceasta, în ultima parte a zilei de vineri a stat Domnul în cele de jos ale pământului, în ziua de duminică a rămas doar în prima parte, pe când sâmbăta în întregime, făcând zi de doliu din toate cele douăzeci și patru de ore ale sărbătorii iudaice.

150. *Ef* 4:9.

VIAȚA BISERICESCĂ

AGENDA DE LUCRU A PREASFINȚITULUI PĂRINTE EPISCOP GALACTION

01 ianuarie - 30 iunie 2016

Secretar Eparhial, Pr. **Vasile NEACȘU**

Vineri, 01 ianuarie 2016 - săvârșește Sfânta Liturghie și Slujba de Te-Deum în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în același Sfânt locaș.

Sâmbătă, 02 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 03 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului Hristos din parohia Mavrodin și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Marti, 05 ianuarie 2016 – săvârșește Slujba Ceasurilor Împărătești și Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Pavcernița cea Mare și Litia în același sfânt locaș.

Miercuri, 06 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și Slujba de sfințire a apei în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din

Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Joi, 07 ianuarie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din parohia Seaca și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 08 ianuarie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 09 ianuarie 2016 – participă la deschiderea Expoziției omagiale Mihai Eminescu organizată de Clubul Numismatic Mihai Eminescu la Cercul Militar Național din București și rostește un cuvânt ocazional. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 10 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Prooroc Ilie Tesviteanul din parohia Văcărești și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Luni, 11 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Participă la deschiderea Expoziției omagiale Mihai Eminescu organizată de Gruparea colecționarilor de medalii și insigne Mihai Eminescu la Sala de Expoziții Constantin Brâncuși de la Palatul Parlamentului din București și rostește un cuvânt ocazional.

Miercuri, 13 ianuarie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 14 ianuarie 2016 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București.

Sâmbătă, 16 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 17 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica

Sfântului Ierah Ioan Gură de Aur din Mănăstirea Sfântului Pantelimon – Siliștea Gumești și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 22 ianuarie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 23 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 24 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Luni, 25 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Grigorie Teologul din Campusul Universitar din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 27 ianuarie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Vineri, 29 ianuarie 2016 – săvârșește Vecernia, Litia și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 30 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Trei Ierarhi din Videle și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 31 ianuarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria, hirotesește iconom-stavrofor pe Preotul Ciocârlan Cătălin Artur și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 01 februarie 2016 – săvârșește tunderea în monahism a fratelui Ionuț Alexandru Banu (Filip monahul) în biserica Izvorului Tămăduirii din Mănăstirea Sfântului Trifon – Cernetu. Slujește Sfânta Liturghie și sfințirea

apei în același sfânt locaș, hirotonește diacon pe Gheorghe Anghel și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Marti, 02 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ioan Botezătorul din parohia Moldoveni, hirotesește iconom-stavrofor pe Preotul Purcea Neluș și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 03 februarie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Mihai Ștefănel Băiceanu. Săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria.

Joi, 04 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Mihai Ștefănel Băiceanu.

Vineri, 05 februarie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 06 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 07 februarie 2016 – săvârșește tunderea în monahism a fratelui Adrian Cercea în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu (Arsenie monahul). Slujește Sfânta Liturghie în același sfânt locaș, hirotonește diacon pe tânărul Mihai Florin Fiță și hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Gheorghe Anghel.

Marti, 09 februarie 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Miercuri, 10 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Sfințit Haralambie din Turnu Măgurele, hirotonește

preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Mihai Florin Fiță și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 12 februarie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 13 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 14 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 16 februarie 2016 – prezidează lucrările Consiliului Eparhial pentru analizarea rapoartelor de activitate pe anul 2015. Slujește Sfânta Liturghie și Te-Deum în biserica Sfinților Apostoli din Zimnicea. Prezidează lucrările Adunării Eparhiale a Sfintei Episcopii a Alexandriei și Teleormanului de analiză a activității pe anul 2015 și propuneri pentru anul 2016.

Miercuri, 17 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfântului Marelui Mucenic Teodor Tiron din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești - Videle.

Vineri, 19 februarie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 20 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 21 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 22 februarie 2016 – participă la ședința Adunării Generale a Asociației Casa de Ajutor Reciproc a clericilor și salariaților bisericești din Arhiepiscopia Bucureștilor I.F.N. la Centrul de formare continuă Dumitru

Stăniloae din București.

Miercuri, 24 februarie 2016 – participă la ședința Adunării Naționale Bisericești la Centrul de formare continuă Dumitru Stăniloae din București. Participă la ședința Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei la Palatul Patriarhal din București.

Ioi, 25 februarie 2016 – participă la ședința de lucru a Sfântului Sinod la Palatul Patriarhal din București.

Vineri, 26 februarie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 27 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Bogdan Ciprian Virșescu. Săvârșește Taina Sfântului Botez pentru prunca Teodora Cătălina Păunescu în biserica Sfântului Mare Mucenic Teodor Tiron din Roșiorii de Vede și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 28 februarie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli din parohia Odaia și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 29 februarie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Bogdan Ciprian Virșescu.

Miercuri, 02 martie 2016 – în cadrul manifestărilor prilejuite de centenarul trecerii la cele veșnice a Reginei Elisabeta a României, organizate de Secția Alexandria a Societății Numismatice Române, săvârșește slujba de pomenire în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și participă la deschiderea Expoziției omagiale 150 de ani de la venirea Regelui Carol I în România și lansarea plachetei comemorative 100 de ani de la trecerea la cele veșnice a Reginei Elisabeta a României și a statuetei Regelui Carol I emise de Secția Alexandria a Societății Numismatice Române, la Muzeul Județean Teleorman. Săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 04 martie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, rostind după fiecare din acestea un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 05 martie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria. Săvârșește Vecernia și Litia, precum și tunderea în monahism a fratelui Florin Cătălin Marin (Nicodim monahul), în biserica Sfântului Mucenic Ioan Rusul din Mănăstirea Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 06 martie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfinților Apostoli din Zimnicea, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 09 martie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 11 martie 2016 – participă la conferința „România în apărarea familiei” susținută de Dr.Pavel Chirilă și Ioan Șolea la catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt ocazional. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 13 martie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Fanurie din Mănăstirea Sfântului de la Siliștea Gumești, hirotonește diacon pe monahul Filip Banu și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 15 martie 2016 - săvârșește slujba de înmormântare a Preotului Constantin Stoica (coleg de seminar și facultate) în capela cimitirului Bellu din București și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 18 martie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 19 martie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 20 martie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe tânărul Florin Răzvan Murgoi, hirotesește arhidiacon pe diaconul Ninel Ștefan și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Parascheva din parohia Buduiasca, hirotesește protosinghel pe Ieromonahul Teofan Pătrășescu și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 25 martie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Bunei Vestiri din parohia Lunca, hirotonește diacon pe tânărul Marian Gigel Vai și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 26 martie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Duminică, 27 martie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu, hirotonește diacon pe monahul Arsnie Cercea și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 30 martie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 31 martie 2016 – săvârșește Pavecernița cea Mare și tunderea în monahism a preotului Vasilică Voinescu (Vasile monahul) în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu.

Vineri, 01 aprilie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 02 aprilie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul

Ionel Marian Soare.

Duminică, 03 aprilie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Ioan Rusul din Mănăstirea Nașterii Maicii Domnului – Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 05 aprilie 2016 – săvârșește slujba înmormântării credinciosului Mihail Nanu în biserica Sfinților Trei Ierarhi – Videle.

Miercuri, 06 aprilie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 08 aprilie 2016 – are o întrevedere cu domnul primar Victor Drăgușin la Primăria municipiului Alexandria. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 09 aprilie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește preot și hiroteseste duhovnic pe diaconul Ionel Marian Soare. În biserica Sfinților Apostoli din Alexandria săvârșește parastasul de pomenire la șapte ani de la trecerea la cele veșnice a credinciosului Ilie Folică.

Duminică, 10 aprilie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Moșteni – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 15 aprilie 2016 – săvârșește Denia Acatistului Bunei Vestiri a Maicii Domnului și Sfântul Maslu în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 16 aprilie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește parastasul la 40 de zile de la trecerea la cele veșnice a Preotului Constantin Stoica în biserica Sfântului Ioan Botezătorul – Ferentari din București și rostește un cuvânt ocazional.

Duminică, 17 aprilie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae din parohia Gărăgău, hiroteseste iconom-stavrofor pe Preotul Valentin Marian Teodorescu și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 20 aprilie 2016 – participă la Concertul susținut de Corala Armonia a Arhiepiscopiei Tomisului în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de mulțumire.

Sâmbătă, 23 aprilie 2016 – slujește, în sobor, alături de alți ierarhi, la Sfânta Liturghie și parastasul de 7 ani de la trecerea la cele veșnice a Episcopului Damaschin Coravu, în catedrala Episcopală din Slobozia.

Duminică, 24 aprilie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Marelui Mucenic Gheorghe din parohia Lisa, hirotonește diacon pe Iulian Dulgheru, hirotesește iconom-stavrofor pe Preoții Marian Marius Drăgoi și Dragoș George Baban și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește Denia în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria, rostind un cuvânt de învățătură.

Luni, 25 aprilie 2016 – face o vizită la Așezământul Sfântul Ioan cel Milostiv din Alexandria. Săvârșește Denia în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 27 aprilie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu și Denia în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 28 aprilie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și hirotonește diacon pe tânărul Mădălin Flămânzeanu. Săvârșește Denia în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 29 aprilie 2016 – săvârșește slujba înmormântării credincioasei Zoia Iordache în biserica Sfintei Parascheva din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește Denia Prohodului în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 30 aprilie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Patocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Mădălin Flămânzeanu.

Săvârșește slujba înmormântării credincioasei Elena Bănuță în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Alexandria și rostește un

cuvânt de învățătură.

Duminică, 01 mai 2016 – săvârșește slujba Învierii Domnului la Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Săvârșește slujba Învierii, Sfânta Liturghie și slujba Vecerniei (a doua Înviere) în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 02 mai 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Parascheva din parohia Conțești, hirotonește diacon pe Mihai Condac și rostește un cuvânt de învățătură.

Marti, 03 mai 2016 – săvârșește resfințirea bisericii Sfintei Parascheva din parohia Cățunu și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 04 mai 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Mucenici Ciprian și Iustina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Mihai Condac și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 05 mai 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Dimitrie și a Sfântului Mucenic Efrem cel Nou din Mănăstirea Coșoteni, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Vineri, 06 mai 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și Sfințirea apei în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din Mănăstirea Țigănești și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea apei în biserica Izvorului Tămăduirii din Mănăstirea Sfântului Trifon – Cernetu, rostind un cuvânt de învățătură.

Sâmbătă, 07 mai 2016 – săvârșește târnosirea bisericii Sfântului Ierarh Nicolae și a Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din parohia Prundu și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș. Hirotesește iconom-stavrofor pe Preotul Lionide Gâșilă și rostește un cuvânt de învățătură.

Duminică, 08 mai 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește preot pe ierodiaconul Filip Banu și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 09 mai 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica

Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din parohia Fotăchești – Videle și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 11 mai 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 12 mai 2016 – asistă la Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală din București și participă la Sinaxa stareților și starețelor, egumenilor și egumenelor mănăstirilor și schiturilor din Mitropolia Munteniei și Dobrogei la Palatul Patriarhal din București.

Vineri, 13 mai 2016 – săvârșește sfințirea apei (Aghiasma Sfântului Visarion) și întâmpină, împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Visarion al Tulcii, Moaștele Sfântului Ierarh Visarion al Larisei, aduse din Grecia, în Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Săvârșește Vecernia și Litia, precum și Sfântul Maslu, în biserica Schimbării la Față a Domnului din această sfântă mănăstire.

Sâmbătă, 14 mai 2016 – slujește Sfânta Liturghie alături de Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și de Preasfințitul Părinte Episcop Visarion al Tulcii în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca. Însoțește delegația greacă în vizită la Mănăstirea Cernica, unde săvârșește slujba parastasului la mormântul Ierodiaconului Visarion Iugulescu, la biserica Visarion și la Catedrala Sfântul Spiridon Nou din București. Săvârșește Vecernia și Litia în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 15 mai 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas, împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Gurie al Devei și Hunedoarei în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 16 mai 2016 – asistă la Sfânta Liturghie săvârșită de clericii greci în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și săvârșește Procesiunea cu Sfintele Moaște în incinta Mănăstirii și ceremonia plecării Sfintelor Moaște spre Grecia. Săvârșește Vecernia și Litia în același sfânt locaș.

Marti, 17 mai 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfintei

Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură.

Joi, 19 mai 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas pentru pomenirea Arhimandritului Clement Popescu în biserica Sfinților Cuvioși Mucenici Galaction și Epistimi din Mănăstirea Crângu și rostește un cuvânt ocazional.

Vineri, 20 mai 2016 – participă la ședința de lucru a Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei la Palatul Patriarhal din București.

Sâmbătă, 21 mai 2016 – slujește Sfânta Liturghie, în sobor, alături de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, la Catedrala Patriarhală din București și participă la ceremoniile prilejuite de Serbarea hramului istoric al Catedralei Patriarhale.

Duminică, 22 mai 2016 – săvârșește târnosirea bisericii Sfântului Ierarh Nicolae din Alexandria și Sfânta Liturghie în acest sfânt locaș. Hirotesește iconom-stavrofor pe preoții Valentin Rotaru și Cezar-Mihail Popa de la această parohie, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 25 mai 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil din parohia Fotăchești – Videle.

Joi, 26 mai 2016 – săvârșește Vecernia și Litia în biserica Sfântului Mucenic Ioan Rusul din Mănăstirea Adămești și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 27 – Duminică 29 mai 2016 – participă la lucrările celui de-al VIII-lea Congres Național de insignografie și la cea de-a XXXXII-a Expoziție națională de insigne organizate la Complexul Balnear Padiș din Băile Felix, județul Bihor și rostește un cuvânt în deschiderea manifestărilor.

Miercuri, 01 iunie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în Catedrala Episcopală Sfântul Alexandru din Alexandria și rostește un cuvânt de învățătură.

Vineri, 03 iunie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și în biserica Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii Maria Magdalena din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 04 iunie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în

biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și hirotonește diacon pe Timotei Asandei.

Duminică, 05 iunie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Mare Mucenic Gheorghe din parohia Peretu I, hirotonește preot și hirotesește duhovnic pe diaconul Timotei Asandei și rostește un cuvânt de învățătură.

Luni, 06 iunie 2016 – marți, 07 iunie 2016 – participă la ședința Sfântului Sinod, la palatul Patriarhal din București.

Miercuri, 08 iunie 2016 – participă la susținerea examenului de certificare a competențelor profesionale de către absolvenții Seminarului Teologic Sfântul Calinic Cernicanul din Turnu Măgurele.

Joi, 09 iunie – vineri, 10 iunie 2016 – participă la lucrările celui de al III-lea Congres internațional de numismatică la Centrul Cultural Reduta din Brașov și săvârșește slujba de Te-Deum în deschiderea lucrărilor acestei manifestări.

Sâmbătă, 11 iunie 2016 – participă la deschiderea Expoziției omagiale Mihai Eminescu la Cercul Militar Național din București, rostind un cuvânt ocazional.

Duminică, 12 iunie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca, hirotonește diacon pe Dumitru Valerică Gabor și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 13 iunie 2016 – participă la Festivalul-concurs Te-Deum Laudamus, ediția a XVII-a, organizat la Școala Zaharia Stancu din Roșiorii de Vede, rostește un cuvânt ocazional și înmânează premiile laureaților.

Marti, 14 iunie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și Te-Deum în biserica Adormirii Maicii Domnului din Alexandria și prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale cu tema „Anul omagial al educației religioase a tineretului ortodox”, la protoieria Alexandria. Participă la vernisajul Expoziției „Valori ale artei religioase din județul Teleorman”, organizată în cadrul manifestărilor prilejuite de aniversarea a 20 de ani de la înființarea Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, la Muzeul Județean din Alexandria și rostește un cuvânt ocazional.

Miercuri, 15 iunie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și Te-Deum

în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Roșiorii de Vede și prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale cu tema „Anul omagial al educației religioase a tineretului ortodox”, la protoieria Roșiorii de Vede. Participă la deschiderea Expoziției omagiale Mihai Eminescu organizată de Secția Alexandria a Societății Numismatice Române și de Asociația Filateliștilor din județul Teleorman, la sediul Societății Catalactica din Alexandria.

Joi, 16 iunie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și Te-Deum în biserica Sfântului Sfințitului Mucenic Haralambie din Turnu Măgurele și prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale cu tema „Anul omagial al educației religioase a tineretului ortodox”, la protoieria Turnu Măgurele.

Vineri, 17 iunie 2016 - prezidează lucrările Conferinței pastoral-misionare semestriale cu tema „Anul omagial al educației religioase a tineretului ortodox”, la protoieria Videle. Săvârșește Sfântul Maslu în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Sâmbătă, 18 iunie 2016 – slujește Sfânta Liturghie și parastas în biserica Schimbării la Față a Domnului din Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca.

Duminică, 19 iunie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și Vecernia specială a praznicului Pogorării Sfântului Duh în biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena din Zimnicea adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Luni, 20 iunie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Marelui Mucenic Mina din Mănăstirea Sfintei Treimi – Drăgănești Vlașca și rostește un cuvânt de învățătură. Săvârșește sfințirea unei troițe înălțată la intrarea în incinta acestei Mănăstiri.

Marti, 21 iunie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Ierarh Nicolae și a Sfântului Mucenic Iulian din Mănăstirea Năsturelu și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 22 iunie 2016 – săvârșește Sfântul Maslu în biserica Sfinților Arhangheli din parohia Fotăchești – Videle.

Joi, 23 iunie 2016 – joi, 30 iunie 2016 – săvârșește un pelerinaj cu racla Sfintelor Moaște ale Sfintei Mironosițe și întocmai cu Apostolii

Maria Magdalena de la Mănăstirea Pantocrator – Drăgănești Vlașca în Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților.

Vineri, 24 iunie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului și a Sfinților Procopie și Elisabeta din Mănăstirea Dorna Arini, adresând credincioșilor un cuvânt de învățătură. Face o vizită la schitul Sfântul Nectarie din aceeași localitate.

Sâmbătă, 25 iunie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie în biserica Sfântului Acoperământ al Maicii Domnului și a Sfinților Procopie și Elisabeta din Mănăstirea Dorna Arini și rostește un cuvânt de învățătură. Face un pelerinaj la Mănăstirile Voroneț, Humor și Moldovița.

Duminică, 26 iunie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Parohiei Panaci (Drăgoiasa) și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură. Face o vizită la Mănăstirea Păltiniș (Catrinari).

Luni, 27 iunie 2016 – face un pelerinaj la Mănăstirile Sucevița și Putna.

Marti, 28 iunie 2016 – racla Sfintelor Moaște este întâmpinată și așezată spre închinarea credincioșilor în biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel din Suceava (Cartierul Sfântul Ilie Nou). Face o vizită la Mănăstirea Dragomirna unde are o scurtă întrevvedere cu Înaltpreasfințitul Părinte Arhiepiscop Pimen. Săvârșește vecernia și Litia în biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel din Suceava (Cartierul Sfântul Ilie Nou) și rostește un cuvânt de învățătură.

Miercuri, 29 iunie 2016 – slujește Sfânta Liturghie în biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel din Suceava (Cartierul Sfântul Ilie Nou) și adresează credincioșilor un cuvânt de învățătură.

Joi, 30 iunie 2016 – săvârșește Sfânta Liturghie și parastas, împreună cu Preasfințitul Părinte Episcop Timotei Prahoveanul, în biserica Sfinților Apostoli Petru și Pavel din parohia Rădășeni și rostește un cuvânt de învățătură.

BISERICA ȘI SOCIETATEA

DESPRE RELAȚIA DINTRE RAȚIUNE ȘI CREDINȚĂ ÎN TEOLOGIA SFÂNTULUI VASILE CEL MARE PRECUM ȘI ÎNVĂȚĂTURA SFÂNTULUI VASILE CEL MARE DESPRE EDUCAȚIA TINERILOR ȘI PASTORAȚIA CREȘTINILOR

Dr. Stelian GOMBOȘ

Introducere

Acum, la împlinirea a peste 1630 de ani de la mutarea la cele veșnice a fericitului și pururea pomenitului între sfinți, mari dascăli și ierarhi, în anul jubiliar – 2016, dedicat educației tineretului creștin ortodox român, am dorit să scoatem în evidență concepția creștină despre educație, trezvie, apologie și mărturisire creștină, precum și cea despre pastorație, în viziunea Sfântului Vasile cel Mare, și care slujește destinației și vocației omului.

Teologia și Slujirea Sfântului Vasile cel Mare reprezintă un model cuprinzător și mereu actual în ceea ce înseamnă asumarea concretă a identității credinței creștine mărturisitoare. Dimensiunea cuprinzătoare a teologiei Sfântului Vasile cel Mare este concretizată prin gândirea profundă în ceea ce privește învățătura de credință, prin abordarea cu realism și echilibru a unor aspecte practice referitoare la viața creștină, prin slujirea sa misionară și pastorală copleșitoare.

Realismul teologiei și slujirii Sfântului Vasile cel Mare derivă din

faptul că teologia sa reprezintă o mărturisire consecventă și concretă a Adevărului Bisericii, fiind strâns legată de viață și răspunzând nevoilor efective ale credincioșilor. Nu este o teologie sterilă, abstractă și generală, ci o mărturisire vie a Adevărului întrupat în viața Bisericii care împărtășește convingeri existențiale.

Mai ales în contextul actual în care teologia riscă să fie înțeleasă doar ca rezultat al rațiunii analitice, ca discurs format prin cuvinte meșteșugite, este esențială recuperarea și valorificarea aspectului existențial și eclesial al teologiei. Gândirea teologică a Sfântului Vasile cel Mare nu se epuizează în manipularea abilă a conceptelor, nu se încrede în puterea rațiunii autonome. Teologia Sfântului Vasile cel Mare este expresia modului său de a crede și de a fi. Într-o astfel de teologie puterea de convingere a cuvântului se fundamentează pe forța de viață a credinței și făptuirii întru Adevăr.

În societatea contemporană influențată de domnia relativismelor generalizate, de o mentalitate bazată pe laxism, tendințe echivoce și confuzii, asumarea dimensiunii mărturisitoare a teologiei Sfântului Vasile cel Mare este o șansă de întărire a convingerilor trăite pe calea credinței Bisericii. Exigențele mărturisirii presupun tărie de caracter, consecvență, luciditate și forța de exprimare a cuvântului Adevărului.

În acatistul său, Sfântul Vasile cel Mare este numit *„turn preainalt al privirilor cerești”, „înțeleptul tâlcuitor al celor teologicești”, „mărturisitor fără de frică al adevărului”*. În acatist rostim următoarele cuvinte: *„Pusu-te-a pe tine, Sfinte Vasile, Dumnezeu - Cuvântul, tărie bună Bisericii Sale, cel ce cu tunetul cuvintelor tale amuțești gurile ereticilor”*.

Omilia 22 către tineri - Autoritatea Sfântului Vasile în recomandările făcute celor tineri

Atitudinea și gândirea Sfântului Vasile cel Mare față de relația culturii profane cu învățătura creștină reprezintă temeuri semnificative în conturarea unei poziții echilibrate și înțelepte în această problemă deosebit de complexă. În acest domeniu, Sfântul Vasile cel Mare s-a remarcat prin poziția sa de mijloc, evitând pozițiile extreme și reduționiste. El depășește atitudinea unor autori creștini care polarizau într-o manieră

categorică relația dintre creștinism și cultura profană, opunându-le categoric. Totodată, Sfântul Vasile cel Mare nu încearcă nici o formulă de acomodare sau justificare a Revelației prin învățătura exclusiv omenească.

În contextul actual al unei societăți dominată de puterea informației, structurarea unei relații oneste între învățătura creștină și cultură, între teologie și știință reprezintă o exigență importantă a cercetării teologice. Astfel teologia răspunde unei nevoi concrete, unor frământări efective ale lumii contemporane. Evitarea unor confuzii și a unor tendințe sincretiste în relația dintre teologie și cultură, prin cultivarea unei conștiințe a dialogului structurată cu discernământ, reprezintă un răspuns echilibrat și constructiv în această problematică.

În acest sens, poziția Sfântului Vasile cel Mare cuprinde repere semnificative și de mare actualitate, inclusiv pentru lumea contemporană.

Autoritatea Sfântului Vasile în recomandările făcute celor tineri este dată de instruirea sa de excepție în cultura profană dublată și transfigurată de experiența sa duhovnicească și eclesială.

Sfântul Vasile cel Mare nu recomandă sfaturi gratuite, detașate de experiența sa de viață. Puterea și revelația atitudinii exprimate de marele sfânt capadocian provin din asumarea cu maturitate a încercărilor vieții.

În începutul Omiliei către tineri, Sfântul Vasile cel Mare subliniază că viața și experiența trăite de el îl legitimează în ceea ce recomandă. El afirmă: „Vârsta pe care o am, multele încercări prin care am trecut și participarea din destul și la bucuriile și la neplăcerile vieții, dascăli în multe privințe, m-au făcut să am experiența lucrurilor omenești, așa că sînt în stare să arăt și celor care acum își încep viața care-i cea mai bună cale”.¹

Criterii în relația Teologie – Spiritualitate - Cultură

Sfântul Vasile cel Mare recomandă o metodologie selectivă în cultivarea unei relații adecvate între teologie și cultură. Un criteriu esențial îl reprezintă discernământul. Este nevoie de cultivarea discernământului, de

1. Sfântul Vasile cel Mare, *Omilia XXII-a către tineri*, în colecția Părinți și Scriitori Bisericești 17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 568.

exersarea unei minți capabile să selecteze ceea ce este potrivit cu învățătura creștină. Cei care se preocupă cu cultura profană nu trebuie să se lase amăgiți de farmecul autorilor sau lucrărilor. Educația intelectuală nu trebuie încredințată acestor autori.

Sfântul Vasile cel Mare menționează în acest sens: „Să nu vă minunați, dar, dacă vă spun că prin propria mea cercetare am găsit ceva mai bun pentru voi, care frecvențați în fiecare zi pe profesori și sunteți în legătură cu bărbații celebri din vechime prin scrierile pe care aceștia le-au lăsat. Tocmai pentru acesta vin să vă sfătuiesc. Că nu trebuie să dați cu totul acestor bărbați cărma minții voastre, cum ați da cărma unei corăbii, și nici să-i urmați oriunde v-ar duce, ci să primiți de la ei atât cât vă este de folos și să știți ce trebuie să lăsați la o parte”².

Un alt criteriu îl reprezintă orientarea educației spre valorile vieții veșnice. Cultura profană propunea anumite valori legate de existența omenească, de afirmarea în contextul lumii prezente. Sfântul Vasile arată că adevăratele valori depășesc condiția biologică și ele ne orientează eshatologic spre viața veșnică a împărăției lui Dumnezeu. Aceasta este viața adevărată propovăduită de Sfânta Scriptură. Mai ales în societatea contemporană dominată de mentalitatea consumistă, de ceea ce înseamnă o domnie a insignifiantului, este importantă recuperarea și valorificarea adevăratelor repere pe calea cunoașterii autentice.

Sfântul Vasile cel Mare precizează: „Nici slava strămoșilor, nici puterea trupului, nici frumusețea, nici măreția, nici cinstea dată de toți oamenii, nici chiar demnitatea de împărat, în sfârșit, nimic din cele ce pot fi numite mari de oameni nu le socotim vrednice de dorit și nici nu admirăm

2. *Idem*, pag. 566-567. Pentru dezvoltarea discernământului, Sfântul Vasile cel Mare propune folosirea selectivă a lucrărilor din cultura profană: „Trebuie să stăm de vorbă cu poeții, cu scriitorii, cu oratorii și cu toți oamenii, de la care am putea avea vreun folos oarecare pentru cultivarea sufletului. După cu boiangii pregătesc mai întâi cu oarecare operații materialul care are să primească vopsea, iar în urmă îl colorează, purpuriu sau altfel, tot așa și noi, dacă voim ca slava binelui să rămână tot timpul nedespărțită de noi, să ascultăm învățăturile sfinte și de taină după ce am fost inițiați mai întâi în literatura profană. După ce ne-am obișnuit să privim soarele în apă, putem să ne îndreptăm privirile și spre lumina lui. Așadar, dacă există vreo înrudire între aceste feluri de învățături, cunoștința lor poate să ne fie de folos; iar dacă nu-i nici o înrudire, să cunoaștem deosebirea dintre ele, punându-le față în față și nu-i puțin lucru acesta, pentru a afla care-i mai bună”.

pe cei ce le au, ci, prin nădejtile noastre, mergem mai departe și facem totul pentru pregătirea altei vieți. Spre viața aceasta ne conduc Sfintele Scripturi, care ne instruiesc cu cuvintele lor pline de taină”³.

Exersarea minții cu învățătura „din afară” cum numesc Sfinții Părinți cultura profană determină o disciplinare și o pregătire a rațiunii pentru deschiderea către cunoașterea împlinită prin credință. Sfântul Vasile cel Mare îl dă exemplu pe Moise care mai întâi și-a exersat mintea cu învățăturile egiptenilor, apoi s-a întărit prin credință în învățătura dumnezeiască. Un alt exemplu dat este cel al profetului Daniel, familiarizat cu înțelepciunea haldeilor.

Fără a neglija dimensiunea estetică a scrierilor, un criteriu determinant al Sfântul Vasile cel Mare în selectarea lucrărilor din cultura profană îl constituie căutarea adevărului, respectiv lauda virtuții și combaterea viciului. Nu se insistă atât asupra formei lucrării, cât a conținutului și a fidelității față de adevăr și viață virtuoasă. Este observată astfel reciprocitatea dintre adevăr și virtute. Cultura nu trebuie elaborată pentru a fi pe placul publicului.

Sfântul Vasile cel Mare arată că nu trebuie imitată arta de a spune minciuni, de a prezenta aparențele ca fiind adevăruri. Logica sofștilor este una înșelătoare. Inclusiv în contextul actual, al unei culturi post-moderne caracterizată prin dispersia informației, prin orientarea către aparență și exterioritate, este importantă asumarea criteriului propus de Sfântul Vasile cel Mare prin care este mărturisită prioritatea adevărului și a virtuții în formarea culturală.

Referindu-se la lucrările autorilor clasici, Sfântul Vasile cel Mare afirmă: „Vom primi acele scrieri ale lor în care au lăudat virtutea sau au osândit viciul. Trebuie, deci, și voi să citiți scrierile autorilor profani, așa cum fac albinele; acelea nici nu se duc fără nici o alegere la toate florile, nici nu încercă să aducă tot ce găsesc în florile peste care se așează, ci iau cât le trebuie pentru lucrul lor, iar restul îl lasă cu plăcere. Noi, dacă suntem înțelepți, să luăm din cărți cât ni se potrivește nouă și cât se înrudește adevărul, iar restul să-l lăsăm. Și după cum atunci când culegem flori de trandafir dăm la o parte spinii, tot așa și cu niște scrieri ca acestea; să culegem atât cât este de folos și

3. *Ibidem*, pag. 567.

să ne ferim de ce este vătămător”⁴

Sfântul Vasile cel Mare își dovedește realismul său, valorificat în mod elocvent în slujirea Bisericii, inclusiv în educație. El nu încurajează dobândirea unei culturi doar de dragul culturii în sine, ci orientează osteneala necesară formării culturale spre un rost existențial. Cultura trebuie să fie un temei suplimentar în identificarea priorităților existențiale. Astfel motivația pentru exersarea în cultura profană nu este una exclusiv intelectualistă. Este vorba de o motivație profund existențială.

Rațiunea este întărită prin orientarea consecventă către adevăr și prin eliberarea de patimi, prin practicarea constantă a virtuților. Adevăratul înțelept identifică adecvat ierarhia valorilor și a priorităților, evitând totodată asumarea unei logici a vicleniei și lingușirii. „Omul înțelept trebuie să fugă cât mai mult de dorința de a trăi pentru glorie și de a face pe placul mulțimii; trebuie să-și facă rațiunea conducătoare vieții, încât chiar de-ar trebui să se împotrivescă tuturor oamenilor, chiar de-ar să rămână fără glorie și să-și pună viața în primejdie pentru bine, să nu prefere nimic celor recunoscute de el ca bune”⁵

Sfântul Vasile cel Mare, plecând de la realitatea conform căreia creștinul este cetățean al cerului, pune în centrul recomandărilor sale preocuparea constantă pentru viața veșnică. Asumând această atitudine,

4. *Ibidem*, pag. 569-570. Sfântul Vasile cel Mare insistă asupra valorii virtuții, întrucât virtutea nu se pierde și nu rămâne rușinată niciodată. El arată că nu este suficientă doar propovăduirea virtuții, ci este nevoie de o consecvență între cuvânt și viață. „Aproape toți scriitorii, renumiți prin înțelepciunea lor, au lăudat, fiecare după puterea lui, în scrierile lor, mai mult sau mai puțin virtutea. Acestor scriitori se cade să le dăm crezare și căutăm să punem în practică cuvintele lor. Acela-i înțelept la care înțelepciunea este întărită de fapte, care nu se mărginește la cuvinte. Socot că înțeleptul care întărește prin fapte înțelepciunea sa se aseamănă cu un pictor care pictează frumusețea vrednică de admirat a unui om în așa fel încât modelul seamănă perfect cu cel înfățișat de pictor în tablou”. *Ibidem*, pag. 572.

5. *Ibidem*, pag. 581. Înțeleptul autentic este consecvent cu el însuși, nu este ipocrit. Sfântul Vasile cel Mare arată clar acest lucru: „A lăuda în public în chip strălucit virtutea, a ține lungi discursuri despre ea, iar în intimitate a prefera plăcerea în locul castității și lăcomia în locul dreptății, înseamnă a te asemena celor ce joacă dramele pe scenă. Adeseori aceștia o fac pe împărații și marii demnitari, dar ei nu sunt nici împărați, nici mari demnitari, ci, mai mult, se întâmplă chiar de nu sunt nici liberi. Și fiecare e în dezacord cu sine, dacă viața nu-i este la fel cu cuvintele, ci grăiește așa cum spune Euripide: «Limba a jurat, dar mintea la jurământ n-a luat parte» și caută să pară bun, fără să fie”. *Ibidem*, pag. 572-573.

osteneala existentă în practicarea virtuților este motivată, întrucât cunoștința ca expresie a virtuții nu este trecătoare.

Sfântul Vasile cel Mare îi îndeamnă pe nepoții săi (cei cărora se adresează prin Omilia către tineri) să aibă în vedere educația structurată pe adevărul viu care propovăduiește viața veșnică și virtutea. El mărturisește: „Pentru această viață veșnică v-aș îndemna să strângeți merinde, mișcând, după cum spune proverbul, orice piatră de unde ați putea avea folos. Să nu ne temem că e greu și că e nevoie de osteneală! Să ne aducem aminte de înțeleptul care ne-a sfătuit că trebuie să alegem viața cea mai bună și să facem fapte de virtute, cu nădejdea că obișnuința va face plăcută o viață ca aceasta. E rușinos să pierdem prezentul, iar mai târziu să rechemăm trecutul, când căința nu ne mai folosește”⁶

Referindu-se la Omilia către tineri, patrologul I. G. Coman menționa: „Sfântul Vasile are pasiunea lucrurilor folositoare și fundamentale. Educatorul nostru enunță limpede principiile educației creștine. Munca, răbdarea, virtutea, înțelepciunea, domnia sufletului asupra trupului, viața trăită în perspectiva nemuririi, iată, în câteva cuvinte, ce îndeamnă pe nepoții săi Arhiepiscopul Cezareei.

Educația preconizată de Sfântul Vasile cel Mare urmărea folosul practic, exercițiul neîntrerupt pentru atingerea scopului și monarhia absolută a spiritului. Este tocmai ce trebuie mai mult timpului de față”⁷

Omilie la Psalmul 1 - Binele este împlinit prin credință, nu doar prin rațiune

Opțiunea pentru virtute și consecvența în practicarea binelui nu sunt doar consecințe ale rațiunii analitice. Chiar dacă, în mod logic virtutea se prezintă ca o opțiune rezonabilă față de viața trăită în patimi, în realitate este dificilă asumarea modului de viață pecetluit de virtuți, în absența credinței. Patimile oferă și promit plăceri imediate, uneori fascinante prin rafinament și întărite printr-o logică bazată pe amăgiri. Doar exersarea rațiunii, oricât de

6. *Ibidem*, pag. 582.

7. Studia Basiliana 2, *Sfântul Vasile cel Mare - închinare la 1630 de ani*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, pag. 446.

ascuțită ar fi inteligența dublată inclusiv de o bună intenție nu poate forma un discernământ adecvat. Rațiunea împlinită prin credință conduce la opțiunea pentru binele adevărat și la asumarea acestuia. „Și pentru că binele poate fi înțeles cu adevărat de rațiune numai prin credință – că binele stă departe de noi și ochiul nu l-a văzut și urechea nu l-a auzit – pe când dulceața păcatului este la îndemână, iar desfătarea țâșnește prin fiecare simț, de aceea fericit este cel care nu se îndreaptă spre pierzanie din pricina momelilor plăcerii, ci, prin răbdare, culege nădejdea mântuirii, iar la alegerea uneia din cele două căi n-a pășit pe calea care duce la păcat”⁸

Credința conduce la împărtășirea slavei autentice. Cei care se încred în puterea lumească proprie (fie inteligență, fie autoritate lumească temporară, fie bogăție) își construiesc o slavă îngropată în țărână. „Sfinții, avându-și viețuirea în ceruri și punându-și faptele lor bune în vistieriile cele veșnice, au slava lor în ceruri; slava oamenilor pământești, însă, și a celor care trăiesc după trup se sălășluiește, spune Scriptura, în țărână. Cel care-i slăvit pentru bogăția cea pământească, cel care-i înconjurat de cinstea cea de scurtă durată dată de oameni, și cel care se încrede în însușirile lui trupești și are slava lui în el însuși, nu-i urcat în ceruri, ci rămâne în țărână”⁹

Necredința generează trufia, încrederea în sine. O minte iscoditoare, scrutătoare a tainelor lumii și ale lui Dumnezeu, care cercetează puterea autonomă a omului. O astfel de cunoaștere este potrivnică voii dumnezeiești.

În cel cuviincios, inclusiv în angajarea pe calea cunoașterii, sălășluiește „glasul Domnului”. Cunoașterea trufașă încrezătoare în forța exclusivă a rațiunii este idolatră, producând numeroase și profunde amăgiri.

Sfântul Vasile cel Mare, comentând versetele din Psalmi: „Văzut-am pe cel necredincios fălindu-se și înălțându-se ca cedrii Libanului” și „Glasul

8. Părinți și Scriitori Bisericești 17, *Omilie la Psalmul 1*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 190.

9. *Ibidem*, pag. 196. Prin credință, împărtășim existențial convingerea că Dumnezeu este prezent, viu și ne întărește, inclusiv în încercările și necazurile cu care ne confruntăm. Nu ne încredem în propria putere, devenind autosuficienți, ci în lucrarea biruitoare și milostivă a lui Dumnezeu. „Ajutorul meu nu-i de la bogăție, nici de la împrejurări trupești, nici de la puterea și tăria mea, nici de la rude, ci ajutorul meu de la Dumnezeu. Cât este de mare ajutorul trimis de Domnul celor care se tem de El am aflat și din altă parte, din psalmul care spune: «Luptați-vă îngerul Domnului în jurul celor ce se tem de El și-i va izbăvi pe ei»; și din altă parte: «Îngerul cel ce m-a izbăvit». *Ibidem*, pag. 202.

Domnului sfărâma cedrii”. (Psalmul 28, 5), afirmă: „...glasul Domnului sfărâma pe cei ce se fălesc în zadar și pe cei ce se ridică pe ei înșiși în înălțimile aparente ale lumii acesteia; bogăția sau slava sau dregătoria înaltă sau frumusețea trupului sau puterea sau tăria. «Sfărâma Domnul cedrii Libanului». Cei care se împăunează cu faptele făcute de alții și-și adună cu ele loruși trufie sunt cedrii ai Libanului. După cum cedrii sunt prin ei înșiși înalți, mai cresc și pe munți înalți și astfel, din adaosul înălțimii muntelui, ajung și mai mândri, tot așa și cei ce se sprijină pe lucrurile stricăcioase ale lumii sunt cedrii din pricina trufiei lor, din pricina îngâmării minții lor, dar se mai numesc cedri ai Libanului din pricină că se laudă cu înălțime străină, pentru că de pe pământ și de pe lucrurile cele pământești, ca de pe vârful Libanului, se ridică și se îngâmă. Domnul nu sfărâma pe toți cedrii, ci pe cedrii Libanului, pentru că Libanul era locul idolatriei”.¹⁰

Despre trufia înțelepciunii de tip eretic

Înțelepciunea lumească exersată în mod autonom, detașată de experiența vie a Bisericii generează o încredere de sine care conduce la o cunoștință amăgitoare. Încrederea în puterea logicii autonome a minții care iscodește taina fără cuviință produce o gândire de tip eretic.

Această gândire se înstrăinează de logica eclesială, formulând raționamente complexe, îndepărtate de puterea de viață a simplității învățaturii Bisericii asumată prin credință.

Sfântul Vasile cel Mare identifică resorturile acestei gândiri de tip eretic în concepția lui Eunomiu. Acesta, încrezător în puterea minții umane, transformă teologia ca viață duhovnicească asumată în interiorul experienței eclesiale într-o tehnică a raționamentelor, într-un eșafodaj conceptual bazat pe argumente ale logicii discursive. Sfântul Vasile cel Mare este intransigent și arată foarte limpede înstrăinarea acestui tip de gândire de Adevărul Evangheliei trăit în viața sfințitoare a Bisericii.

Eunomiu invocă învățătura Bisericii, însă este înstrăinat de cunoașterea împărtășită în Duh și Adevăr. El invocă cele duhovnicești și

10. Părinți și Scriitori Bisericești 17, *Omilie la Psalmul 38*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1986, pag. 229.

se arată ca fiind smerit, însă într-un mod fals și ipocrit. Prin învățătura sa și prin modul său de a fi, transpare trufia de tip luciferic mascată printr-o smerenie ipocrită tocmai pentru a produce înșelare și amăgire.

Sfântul Vasile cel Mare arată foarte clar acest lucru, afirmând despre Eunomiu: „Căci prin cele prin care se preface că disprețuiește înfumurarea se ridică pe sine la cea mai de pe urmă înfumurare. Căci, dacă cele prin care se arată că i se îngăduie cu vrednicie să se poarte așa sunt picturi ale viețuirii evanghelice, lasă să se deducă cum că a ajuns să creadă că el e ca cineva din cei îmbunătățiți. Ținând acestea ca pe un semn al intenției lui, trecând sub tăcere multe, e de ajuns să grăiască pentru ca să-l cunoaștem prin cel ce a mințit pe tatăl minciunii vorbind prin el, iar din semețiile cu care se osândește ne învățăm vădit de la Apostolul care zice «cel ce se înfumurează a căzut în judecata diavolului» (1 Tim. 3:6).¹¹

Opțiunea Sfântului Vasile cel Mare pentru adevărul credinței

Sfântul Vasile cel Mare a asumat principiul selectivității în relația dintre înțelepciunea lumească și credință. El s-a ostenit serios cu deprinderea înțelepciunii lumești, dar nu din motive de curiozitate, ci determinat fiind de înaintarea pe calea virtuților. Sfântul Vasile cel Mare era preocupat de aflarea adevărului mărturisitor. Însetat profund de adevărul mântuitor al existenței, Sfântul Vasile cel Mare optează în cunoaștere pentru ceea ce este edificator din punct de vedere spiritual. Pentru Sfântul Vasile cel Mare întreaga înțelepciune și cunoștință erau puse în slujirea Adevărului. El „nu putea limpezi logic cele dinlăuntrul său. Vedeă însă cel mai aproape de sine, cel mai potrivit sieși acel drum ce poartă în el numeroase experiențe ale lui Dumnezeu, ale adevărului. Cel puțin în această privință nu mai avea îndoieli. Adevărul - Dumnezeu, Dumnezeu - adevărul. Trebuie să fie tot mai aproape de acestea, cât este cu putință mai aproape. Nu-l interesau decât Dumnezeu și adevărul. Simțea de-acum înlăuntrul lui o libertate binefăcătoare. Slobod de toate cele din jur. Liber de sine însuși. Căci, firește, în el însuși era și lumea pe care o iubea și căreia i se dedicase cu patimă până acum: înțelepciunea lumii,

11. Sf. Vasile cel Mare, *Împotriva lui Eunomie – Expunere a credinței niceene*, Editura Crivaru, 2007, pag. 39-40.

educația, gândirea și acea copleșitoare oratorie, care îl mișcase atât de mult. Fusesse pur și simplu îndrăgostit de acestea. Iar acum întreagă această lume luase chipul ascezei, al sihăstriei. Inima i se legase de această hotărâre. Ceea ce îi aducea bucurie, dulceață, mângâiere. Îi sporea așteptarea și nădejdea bucuriilor duhovnicești celor mai puternice și mai cutremurătoare. Pregusta cele viitoare”¹²

Asumarea Adevărului sfințitor al Bisericii presupune o înnoire radicală a vieții, o prefacere a minții și a simțirii. Adevărul nu se reduce la litera Evangheliei sau a învățăturii de credință; el are o dimensiune profund existențială, devenind izvor de viață autentică. Adevărul Bisericii asumat ca mod de viață exersat concret transfigurează persoana. În persoana purtătoare de Adevăr strălucește puterea Duhului.

Sfântul Vasile cel Mare, optând pentru adevărul Bisericii, căuta cu asiduitate persoana care s-a exersat pe Calea Adevărului și a Vieții, întrucât persoana precum și adevărul sunt dincolo de concept. „Căutarea lui Vasile după călăuzitor este cea dintâi și marea expresie teologică. Și iată de ce. Adevărul, Biserica, Iisus Hristos Însuși – sunt toate adăpostite de către persoană. Persoana este dinaintea literei, precedă textul ce caută s-o înfățișeze.

Textul nu-i decât un slab ecou a ceea ce trăiește persoana, nu litera. Umbla cu înfrigurare să găsească persoana, dascălul, povățuitorul, ca în acela să citească adevărul pe care Dumnezeu l-a dat omului. Ca să vadă cu ochii proprii chipul noii vieți, chipul viații omului. Ca să vadă cu ochii proprii chipul noii vieți, chipul vieții Bisericii: „Mă rugam să mi se dea povățuire spre

12. Stelianos Papadopoulos, *Viața Sfântului Vasile cel Mare*, Editura Bizantină, București, 2003, pag. 57. Înțelepciunea luminează dobândită doar pentru slavă deșartă nu poate să conducă spre lumina Adevărului. Sfântul Vasile cel Mare se căiește pentru timpul dedicat „înțelepciunii din afară”. „Înțelegea acum că-și închinase toți acești ani ai vieții deșertăciunii lumii. Își cheltuisese aproape întreaga tinerețe slavei deșarte. Slavei deșarte de a studia sofia, înțelepciunea; înțelepciunea pe care Dumnezeu a arătat-o nebunie, defăimând-o. Se trezise și vedea lumina cea adevărată, lumina Evangheliei. Nu că până acum ar fi ignorat-o, n-ar fi știut-o. Dar nu o văzuse atât de profund. Nu o trăise atât de intens. Și, de cum legătura lui cu lumina i s-a adâncit, s-a încredințat de ceva ce l-a făcut să plângă îndelung: înțelepciunea pe care o studiasse era nefolositoare, nu-l putea duce la lumina cea adevărată. Plânse ore întregi. S-a defăimat pe sine însuși pentru tot ce făcuse. Privea înainte; la ce trebuia să facă numaidecât. Oamenii mari nu au nicicând vreme de pierdut”. Ibidem, pag. 58.

a pătrunde în evlavia dogmelor”. Dogmele Bisericii, cugetul ei și credința ei sunt înfrângerea vieții credinciosului; sunt sunetul instrumentului. Vasile îl voia pe credinciosul însuși, voia instrumentul cel autentic; nu rămânea doar la acea răsfrângere sau la acel sunet”.¹³

Pentru aprofundarea Adevărului Bisericii, Sfântul Vasile cel Mare se retrage pentru o vreme din tumultul lumii. Este nevoie de o desprindere de cele exterioare pentru ca mintea să aprofundeze adevărul dumnezeiesc. Prin agitație și risipirea gândurilor este foarte dificilă și adunarea în sine, concentrarea spre cele dumnezeiești și înaintarea spre adevărul tainic al credinței.

Sfântul Vasile cel Mare întocmai cu alți mari asceți ai Bisericii face acest exercițiu de retragere pentru a lupta mai intens cu propriile patimi și neputințe astfel încât să se pătrundă tot mai mult de Adevărul sfinților al Evangheliei. „Când mintea nu are liniște, când e purtată de colo-colo de gândurile lucrurilor, nu se poate aținti la adevăr. Nu ajunge la a-L simți pe Dumnezeu. Curățindu-se și intrând la Dumnezeu, mintea este inundată de frumusețea dumnezeiască, se luminează pe deplin, într-un chip pe care nimeni nu-l poate înfățișa cu precizie.

Experiența Sfântului Vasile cel Mare este personală, n-a auzit-o de la altcineva, n-a văzut-o la altcineva; a „pătimit-o” el însuși, precum confirmă și Sfântul Grigorie al Nyssei.

Din prima perioadă a retragerii lui, Sfântul Vasile cel Mare a lucrat cu încrâncenare și, de aceea, cu roade multe. Studiul Scripturilor, cercetarea

13. Stelianos Papadopoulos, *Viața Sfântului Vasile cel Mare*, Editura Bizantină, București, 2003, pag. 59-60. Sfântul Vasile cel Mare în căutarea sa stăruitoare de modele duhovnicești ajunge în pustia Egiptului. În nevoia asceților este întrezărită viața în Duhul Sfânt care transfigurează întreaga înțelepciune lumească. „Măreția și asprimea luptei erau atât de intense, încât îl înspăimântau pe Vasile. Atunci se deda rugăciunii și Duhul Sfânt îl călăuzea la nevoitorul care trăia clipele biruinei, care trăia pacea, dăruită de însuși Duhul; care se umpluse de dumnezeiasca lumină și ajunsese el Însuși lumină, desfătare, armonie, chip al lui Dumnezeu. Câte clipe irepetabile! Câte experiențe profunde și dumnezeiești i-au fost dăruite tânărului bărbat care dăduse totul spre a-L căpăta pe Dumnezeu! Cutremurătoarea învățătură a pustiei nu se aseamăna altora. La Cezareea, la Constantinopol și la Atena învățase cu patimă tot ceea ce zămislise spiritul omenesc. În pustie învăța cu patimă viața cea nouă ce se născuse în nevoitorii luptători, cu harul Sfântului Duh. Acolo deprinsese înțelepciunea, spre a o folosi în lucrul său. Aici lua tradiția ascetică, spre a trăi. În pustie nu căuta sofia, ci viața”. *Ibidem*, pag. 68-69.

tradiției și asceza îl absolviseră integral. Mentea i s-a deprins să se sfințească la adevărurile dumnezeiești. Și se curăța întruna de ispitele din afară. Devenea astfel tot mai capabilă și pătrundea tot mai adânc în adevăr”.¹⁴

Mărturisirea Adevărului nu presupune doar o biruință dialectică în fața gândirii de tip eretic, ci împărtășirea Adevărului printr-o convingere izvorâtă din trăirea deplină a Adevărului. Această mărturisire presupune confruntarea cu realitatea, cu încercările vieții, nu doar o retorică, oricât de măiastră ar fi aceasta.

Sfântul Vasile cel Mare în lupta cu Eunomiu, cu arienii și cu alți eretici nu se comporta ca un sofist care căuta să-și învingă interlocutorul prin dialectică.

Este o mare amăgire de a crede că biruința Adevărului asupra ereziei este rezultatul unei teologii reduce la dialectică și retorică. Pentru Sfântul Vasile cel Mare „...nu vreun Eunomie îi era ținta. Nu, acest dialectician capabil și retor de temut pur și simplu se înșela. Lua drept adevăr ceea ce nu era adevăr. Își ațintea ochii asupra nimicului și-l credea adevăr. Să se lupte, deci, cu nimicul, cu golul? Cei mari nu se luptă cu umbrele. Nici chiar la începuturile lor. Asta o fac cei mici, teologii de duzină. Cei ce „salvează” Ortodoxia. Cei ce se luptă ca să audă apoi aplauzele. «Hai, sărmane Vasile, curaj! Altul îți este drumul. Realitatea. Vei suferi neînchipuit de mult pentru ea. Te vei topi de suferință. Însă Dumnezeu îți va descoperi adevărul. Te va lumina și ai să începi, puțin câte puțin, să-l descoperi și celorlalți și să-l susții. Doar așa îl vor vedea și cei ce nu-l cunosc. Cei ce s-au înșelat, luând nimicul drept adevăr. Vor putea și ei, de voiesc, să spună: «Acum, într-adevăr, ceea ce ne dai prin cuvântul tău există. Acum primim că ceea ce ziceam nu există». Ar fi fost atât de lesne, Vasile, să-l combați pe Eunomiu! Dar n-ai fi câștigat nimic. Îți știi armele. Le-ai fi folosit și l-ai fi umilit. Dar n-ai să câștigi lupta decât dată vei trăi adevărul pe care nu l-a trăit acela. Aceasta este lupta ta. Așa îi înfrânghi pe eretici».”¹⁵

Pentru Sfântul Vasile cel Mare, mărturisirea Adevărului prin viața personală, prin puterea exemplului propriu înseamnă un martiriu asumat cotidian. „Sfântul Vasile cel Mare, a cărui viață a fost o mărturie permanentă

14. *Ibidem*, pag. 89-94.

15. *Ibidem*, pag. 104-105.

a lui Iisus Hristos, îi propune pe martiri drept modele pe care creștinii sunt datori să le imite.

Aceasta nu înseamnă că ei trebuie să moară precum aceia, în afară de cazul în care condițiile externe ar cere acest lucru. Înseamnă însă că ei trebuie să trăiască cu adevărat creștinismul, străduindu-se până la moarte, după cum spune, pentru împlinirea Evangheliei în viața lor.

Scrierile și omiliile Sfântului Vasile cel Mare constituie o invitație adresată nouă tuturor la a trăi o viață martirică, mărturisitoare, la a duce un mod de viață martiric.

De mărturia pe care noi creștinii o dăm astăzi cu viața noastră depinde biruința împotriva puterilor de astăzi ale răului și a noului păgânism contemporan, atât de divers și de intens propagat. Vom da noi această mărturie? Răspunsul rămâne să-l dea fiecare cu viața lui”.¹⁶

Concluzii

Realismul teologiei și slujirii misionar-pastorale ale Sfântului Vasile cel Mare este de maximă actualitate pentru cei de astăzi. Cuvintele marelui ierarh din Capadocia mărturisesc Adevărul veșnic al Bisericii asumat în contextul concret al feluritelor împrejurări istorice. Sunt cuvinte cuprinzătoare izvorâte dintr-o minte și inimă căutătoare de adevăr și viață.

În concluzie redau cuvintele marelui teolog român Teodor M. Popescu care afirma despre Sfântul Vasile cel Mare: „*Cu un simț al realităților, ce i-a fost recunoscut de toți biografi și comentatorii, un bun simț care este una din marile lui calități, el evită excesele retorice, nu cade în exagerări inutile, temperează impresiile. Apostolul idealist privește înțelegător la realități sociale și nu ia atitudini de tribun; el ceartă pentru a îndrepta, și conștiința lui creștină*

16. Episcop-vicar Sofian Brașoveanu, *Martiri, Martiriu și Mărturie după Sfântul Vasile cel Mare*, Editura Teognost, Cluj-Napoca, 2005, pag. 174. Înțelepciunea luminează transfigurată prin experiența Bisericii în Duh și Adevăr poate fi folosită în mărturisirea învățaturii de credință. În acest sens, Sfântul Vasile cel Mare este numit „trâmbița cea cu dumnezeiască glăsuire și cerească albină, care din florile învățăturilor ai adunat mierea cea făcătoare de viață a dogmelor Treimii și o ai lăsat Bisericii lui Hristos bogăție neîmpuținată, din care gustăm noi toți”. Colecția Liturgica, *Viața și Acatistul Sfântului Ierarh Vasile cel Mare*, Editura Episcopiei Dunării de Jos Galați, 2009, pag. 60.

îi dă întotdeauna cuvântul potrivit. Ceea ce interesează și prețuiește într-adevăr mai mult decât calitățile literare și oratorice ale predicatorului nostru, este grija și dragostea lui de părinte pentru popor, dorința lui de preot sau de episcop de a face din creștini oameni mai buni, mai dreapți, mai fericiți. Mântuirea lor îi stă la inimă, la inima lui iubitoare, mare și curată, care cuprinde durerile tuturor și crea binele tuturor. Cuvintele lui, uneori vehemente, patetice sau lirice, sunt întotdeauna calde și sincere, expresia unui suflet vibrant; sunt glasul unui ierarh în slujba lui Iisus Hristos. El vorbește nu pentru a căuta succese personale; el vorbește pentru a face bine altora; nu pentru a-i încânta, ci pentru a-i mișca și îndrepta. Câtă deosebire, în această privință, între retorii profani ai timpului și între predicatorul creștin. «Stați în jurul meu ca niște judecători, nu ca niște discipoli», zice el către auditorii săi. «Cu toate acestea veți auzi nu ceea ce vă place, ci veți auzi adevărul»¹⁷.

Încheiere

Studiul de față dorește să scoată în evidență gândirea Sfântului Vasile cel Mare despre educația creștină și pastorație, întemeiată pe învățătura Bisericii, cuprinsă în Sfânta Scriptură, apoi pe cultura vremii, pe învățăturile filozofilor greci ai antichității, cât și pe experiența sa proprie, de mare dascăl al Bisericii și distins ierarh al altarului sfânt – al cărui arhieru veșnic este Domnul nostru Iisus Hristos – pe care marele Vasile L-a slujit cu toată dragostea și râvnă.

Așadar, realismul teologiei și slujirii misionar-pastorale ale Sfântului Vasile cel Mare este de maximă actualitate pentru cei de astăzi.

Cuvintele marelui ierarh din Capadocia mărturisesc Adevărul veșnic al Bisericii asumat în contextul concret al felurilor împrejurări istorice. Sunt cuvinte cuprinzătoare izvorâte dintr-o minte și inimă căutătoare de adevăr și viață.

În vederea elaborării acestui material am folosit un vast aparat bibliografic, în special texte scripturistice și patristice, precum și citate din scrierile diferiților teologi români și străini.

17. Studia Basiliana 2, *Sfântul Vasile cel Mare*, Editura Basilica a Patriarhiei Române, București, 2009, pag. 301.

Studiul în cauză pune mare accent pe rolul și importanța trezviei, apologiei, educației creștine, a pastorației și a mărturisirii creștine în viața omului, arătând modul în care trebuie făcută această educație și pastorație – misionară și apologetică, cât și mijloacele ce le putem folosi în vederea realizării acestui deziderat nobil, toate din perspectiva duhovnicească a Sfântului Vasile cel Mare – acestea putând fi de mare folos mai cu seamă dascălilor consacrați, a omileților și cateheților, precum și cercetătorilor în domeniul științei educației dar, îndeosebi a teologilor și a slujitorilor sfintelor altare, mai bine a spus, a părinților duhovnici.

Totodată, materialul de față evidențiază caracterul deosebit de actual și de practic al învățaturii Sfântului Vasile cel Mare cu privire la statutul și rostul educației creștine, pastorației și mărturisirii creștine, observând și de această dată că mesajul sfinților este unul permanent actual și contemporan cu fiecare generație de creștini, așa încât părinții duhovnicești ai Bisericii trebuie să fie cercetați, (re)cunoscuți și urmați în tot locul și în tot ceasul, cu toate ale lor: viață, operă și activitate.

În încheierea acestui studiu, mai putem spune că Sfântul Vasile cel Mare nu a fost numai teologul și teoreticianul credinței, ci și ierarhul practic, acela care știa ce dorește, cel care a îmbinat mintea cu voința într-un tot organic, cel care ne-a lăsat ca testament teologia sa drept „moștenire frumoasă”¹⁸.

De asemenea, Sfântul Vasile cel Mare a arătat o capacitate extraordinară a aprecierii corecte a situației concrete, a adevărului credinței, dar și a adevărului în jurul persoanelor și lucrurilor, caracteristic marilor ierarhi.

Așadar, în tot ceea ce a văzut în jurul lui, în modul cum a privit starea Bisericii, problema ereticilor și imixtiunea împăraților s-a arătat a fi doctorul duhovnicesc inspirat, ce folosește mijloace corecte de vindecare.

Prin urmare, am convingerea că tot ceea ce se va mărturisi, în această perioadă despre Sfântul Vasile cel Mare, reprezintă nu numai o contribuție importantă la cunoașterea vieții și slujirii Sfântului, cât mai ales o actualizare și o așezare folositoare a moștenirii lăsate nouă de acest mare părinte al Bisericii, în contextul existenței noastre, de oameni ai începutului de mileniu

18. Βασίλειος Θερμός, *op. cit.*, p. 33-34.

III, acesta fiind (și) motivul elaborării acestui material.

Dumnezeu să ne ajute în slujirea la care am fost chemați și așezați fiecare dintre noi, iar Sfântul Vasile să ne învrednicească prin rugăciunile sale la scaunul ceresc, pentru a-i purta peste timp moștenirea!

Rezumat

Studiul de față dorește să scoată în evidență că atitudinea și gândirea Sfântului Vasile cel Mare față de relația culturii profane cu învățătura creștină reprezintă temeuri semnificative în conturarea unei poziții echilibrate și înțelepte în această problematică deosebit de complexă.

În acest domeniu, Sfântul Vasile cel Mare s-a remarcat prin poziția sa de mijloc, evitând pozițiile extreme și reduționiste. El depășește atitudinea unor autori creștini care polarizau într-o manieră categorică relația dintre creștinism și cultura profană. Totodată, Sfântul Vasile cel Mare nu încearcă nici o formulă de acomodare sau justificare a Revelației prin învățătura exclusiv omenească.

Totodată, Sfântul Vasile cel Mare recomandă o metodologie selectivă în cultivarea unei relații adecvate între teologie și cultură. Un criteriu esențial îl reprezintă discernământul. Este nevoie de cultivarea discernământului, de exersarea unei minți capabile să selecteze ceea ce este potrivit cu învățătura creștină.

În încheiere vom susține faptul că Sfântul Vasile cel Mare a asumat principiul selectivității în relația dintre înțelepciunea lumească și credință. El s-a ostenit serios cu deprinderea înțelepciunii lumești, dar nu din motive de curiozitate, ci determinat fiind de înaintarea pe calea virtuților. Sfântul Vasile cel Mare era preocupat de aflarea adevărului mărturisitor. Așadar, fiind însetat profund de adevărul mântuitor al existenței, Sfântul Vasile cel Mare optează în cunoaștere pentru ceea ce este edificator din punct de vedere spiritual.

DIN VIAȚA EPARHIEI

ÎNTOARCEREA SFÂNTULUI VISARION ARHIEPISCOPUL LARISEI ÎN TELEORMAN ADUCEREA MOAȘTELOR SFÂNTULUI VISARION LA HRAMUL MĂNĂSTIRII PANTOCRATOR DIN EPARHIA ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI

Protos. **Sebastian SERDARU**

An de an, Duminica Sfintelor Femei Mironosițe este prăznuită într-un mod deosebit la Mănăstirea Pantocrator din Episcopia Alexandriei și Teleormanului, care o are ca principală ocrotitoare pe Sfânta Mironosiță și Întocmai cu Apostolii, Maria Magdalena. Cu prilejul acestei sărbători a Sfintei Mironosițe, în mănăstire se organizează în fiecare an un pelerinaj la care se aduc spre închinare sfinte moaște din afara țării. Anul acesta, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, în perioada 13-16 mai, a fost adus Capul Sfântului Ierarh Visarion din Grecia, de la Mănăstirea Dusikon.

Moaștele Sfântului Ierarh Visarion, Arhiepiscopul Larisei, au fost aduse vineri, 13 mai 2016, la Mănăstirea Pantocrator din Episcopia Alexandriei și Teleormanului, racla cu sfintele moaște fiind însoțită de o delegație de la Mănăstirea Dusikon, din Grecia. La întâmpinarea lor au fost prezenți Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Preasfințitul Părinte Visarion, Episcopul Tulcii, împreună cu numeroși preoți și credincioși.

Manifestările prilejuite de prezența sfințelor moaște s-au derulat după următorul program:

Vineri, 13 mai 2016

Ora 17:00 – sosirea și întâmpinarea raclei cu Sfintele Moaște la Mănăstirea Pantocrator din Drăgănești Vlașca, județul Teleorman, urmată de slujba Vecerniei și Litiei. De la orele 21:00 a fost oficiată slujba de noapte, după rânduiala de fiecare vineri a mănăstirii: Taina Sfântului Maslu, Paraclisul Sfântului Visarion și Sfânta Liturghie arhierescă, oficiată de Înaltpreasfințitul Părinte Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, de Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului și de Preasfințitul Părinte Visarion, Episcopul Tulcii.

Sâmbătă, 14 mai 2016

Delegația, însoțită de Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, a vizitat, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Mănăstirea Cernica și câteva dintre bisericile din București care îl au ca ocrotitor pe Sfântul Ierarh Visarion. La Mănăstirea Cernica membrii delegației au fost întâmpinați de Părintele Arhim. Maxim, Starețul Mănăstirii. Aici au vizitat lăcașul de cult, s-au închinat la moaștele

Sfântului Calinic de la Cernica și ale Sfântului Gheorghe de la Cernica, au vizitat și biserica veche din insulă, casa și muzeul Sfântului Calinic. Preasfințitul Părinte Galaction a rostit un cuvânt în care le-a vorbit miilor de pelerini prezenți despre viața Sfântului Visarion și legăturile cu Țara Românească și credincioșii din Capitală și județele limitrofe. Tot în această zi a fost săvârșită și slujba parastasului pentru Părintele Ierod. Visarion Iugulescu. În continuare, delegația a vizitat Biserica Sfântul Visarion din strada Sfântul Visarion. Aici a fost întâmpinată de Pr. paroh Nicolae Crângășu. Părintele Visarion, episcopul Mănăstirii Dusikon, a oferit în dar parohiei o icoană cu chipul Sfântului Visarion al Larisei și un rând de acoperăminte pentru sfintele daruri, precum și un album cu istoricul, slujba și viața Sfântului Visarion, album în care apar și fotografii cu bisericile din București. La final, a fost vizitată Catedrala mitropolitană Sfântul Spiridon Nou – Paraclis Patriarhal din Capitală, unde au fost întâmpinați de părinții slujitori. Arhim. Veniamin Goreanu le-a urat bun venit și le-a prezentat din istoricul catedralei. Membrii delegației, împreună cu Preasfințitul Părinte Galaction, au mulțumit Preafericitului Părinte Patriarh Daniel pentru binecuvântarea și bucuria de a vizita aceste lăcașuri de cult, precum și pentru prezența la Mănăstirea Pantocrator.

Ora: 17:00 – Vecernia Mare și Utrenia.

Sfintele moaște au fost așezate spre închinarea credincioșilor toată ziua.

Duminică, 15 mai 2016

Ora 8:30 – Sfințirea Apei și Acatistul Sfântului Ierarh Visarion.

Ora 9:30 – Sfânta Liturghie arhierască, oficiată de către Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, împreună cu Preasfințitul Părinte Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei. Sărbătoarea hramului Sfintei Maria Magdalena, una dintre femeile mironosițe pomenite în Duminica a 3-a după Paști, a culminat duminică, 15 mai, cu Sfânta Liturghie, care a fost săvârșită în Altarul de vară „Schimbarea la Față a Domnului” al mănăstirii de Preasfințitul Părinte Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, împreună cu Preasfințitul Părinte Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, înconjurați de un numeros sobor de preoți și diaconi. Din soborul slujitorilor au făcut parte arhim. Visarion, episcopul Mănăstirii Dousikou și conducătorul delegației din Grecia, arhim. Veniamin

Goreanu, consilier patriarhal și delegatul Patriarhului României, și protos. Sebastian Serdaru, starețul Mănăstirii Pantocrator. Mii de credincioși din Episcopia Alexandriei și Teleormanului și din împrejurimi au participat în această zi la Sfânta Liturghie.

Pelerinajul cu moaștele Sfântului Visarion, Arhiepiscopul Larisei, la Mănăstirea Pantocrator este un moment istoric, a explicat Preasfințitul Părinte Episcop Galaction, fiindcă sfintele odoare, după două secole, au fost readuse în România. Sfântul Visarion a vizitat Țările Române în timpul vieții, în anul 1529, iar mai târziu, când asupra poporului român s-au abătut boli molipsitoare, precum ciuma, și alte pagube, precum invazia de lăcuste, sfintele sale moaște au fost aduse în procesiune în părțile de sud ale țării. În continuare, Preasfințitul Părinte Episcop Galaction, a mulțumit Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, care a binecuvântat acest pelerinaj, precum și Înaltpreasfințitului Părinte Hrisostom, Mitropolit de Trikala și Stagon, și preacuviosului părinte Arhimandrit Ignatie, starețul Mănăstirii Dousikou din Grecia.

La finalul Sfintei Liturghii, Preasfințitul Părinte Episcop Gurie a mulțumit credincioșilor pentru dragostea și răbdarea cu care au participat la sfintele slujbe și i-a îndemnat să fie aproape de Dumnezeu pentru a dobândi veșnicia. Mulțumiri a adresat și arhim. Visarion, episcopul Mănăstirii Dousikou, pentru ospitalitate, pentru vizita la bisericile din Capitală închinată Sfântului Visarion, Arhiepiscopul Larisei, și a apreciat credința și bucuria credincioșilor români de a se închina la moaștele Sfântului Visarion. Pe lângă Sfânta Maria Magdalena, Mănăstirea Pantocrator îi are ca ocrotitori și pe Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan și pe Sfântul Ierarh Visarion de Larisa.

Viața Sfântului Ierarh Visarion, Arhiepiscopul Larisei

Sfântul Părinte Visarion s-a născut în anul 1490, în satul Megali-Porta (astăzi satul Pili, din Tesalia) de la poalele munților Pindului, nu departe de orașul Trikala. A fost copil de oameni din popor, cu greutate, nevoi și lipsuri din destul căci pământul pietros al acestor ținuturi muntoase le dăruia cu zgârcenie, după multă trudă și muncă, pâinea cea de toate zilele. Sfântul Visarion a moștenit însă o mare bogăție sufletească de la părinții lui, Sotirie și Maria, care erau oameni binecredincioși, cinstiți și iubitori de rugăciune. Aceștia

i-au dat o bună creștere, sădindu-i în suflet cuvântul Evangheliei lui Hristos. Și cu sufletele lor curate și împodobite cu virtuți creștine, au insuflat fiului lor râvnă dumnezeiască și credință puternică și astfel, Sfântul Visarion, din fragedă copilărie, a început să-și înalțe sufletul, prin rugăciune, către măreția lui Dumnezeu. Și precum cerbii din munte doresc apă proaspătă și aleargă după izvoare curate, așa și Sfântul Părinte Visarion a fost însetat și alerga prin rugăciune și cântare să înalțe imne de slavă Părintelui Cereșc. Deci, dorind să se facă moștenitor prin credință al Împărăției Cerești și să

capete o îndelungă răbdare în viața aceasta trecătoare s-a hotărât să intre în viața călugărească.

Păstorind în episcopia aceea 6 ani, multe supărări și prigoniri a suferit, cu îndelungă răbdare, de la un preot nevrednic, numit Dometie, care-l clevea neîncetat. Iar după ce Arhiepiscopul Marcu a trecut la cele veșnice, în anul 1527, atunci, cu alegerea și cu cererea episcopilor și a clericilor acelei eparhii, precum și a tot poporul dreptcredincios, Sfântul Visarion a fost rânduit urmaș în scaunul Larisei de către patriarhul Ieremia I al Constantinopolului (1522-1545).

Viața acestui mare ierarh a fost împodobită în chip deosebit cu bunătatea inimii. Sfântul Visarion s-a învrednicit a fi un părinte al binefacerii și al milosteniei. A avut mereu în minte cuvintele Domnului care zice: „Veniți binecuvântații Tatălui Meu, de moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii. Căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat am fost și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine... Adevărat zic vouă, întrucât ați făcut unuia dintr-acești frați ai Mei, prea mici, Mie Mi-ați făcut” (Mt. 25, 34 - 40). Și așa a cinstit marele ierarh pe Stăpânul Hristos Dumnezeu, făcând tot felul de fapte bune. Sfântul Visarion știa că milostenia este cheia Cerului și vasul darului, arvuna

mântuirii, temelia speranțelor, mijlocitoare iertării păcatelor, cum zice Sfântul Ciprian Episcopul Cartaginei, care a trăit cu mult înainte de Sfântul Visarion, iar Sfântul Ioan Gură de Aur o numește „Regina virtuților”. Sfântul Mitropolit Visarion era convins că milostenia are aripi mari care traversează văzduhul, spintecă cerul și duce rugăciunile noastre până înaintea Tronului lui Dumnezeu. Pentru aceasta și-a înfrumusețat viața cu această frumoasă faptă. Inima lui bună s-a plecat cu duioșie și dragoste de Părinte asupra sărăciei și nevoilor oamenilor, dăruindu-le totul. Ierarhul cunoștea viața trudnică a mulțimilor încă din copilărie, din satul natal.

Neîngăduind, după cum spunea el însuși, *nici somn ochilor săi, nici genelor sale dormitare, nici odihnă tâmplor sale* (Ps. 131, 4), Sfântul nu numai că veghea asupra bunei rânduiei a vieții bisericești, ci îi ajuta pe toți cei ce se aflau în nevoi. El a organizat comunitățile care se refugiaseră în munți, i-a răscumpărat pe prizonierii creștini cu banii Bisericii, a ctitorit biserici, a deschis drumuri și a construit poduri, dintre care cel mai cunoscut este podul Koraka, peste râul Ahelos, pe care nimeni înaintea lui nu a avut curajul să-l construiască și care dă mărturie încă în zilele noastre despre lucrarea Sfântului Episcop pentru a ușura chinurile poporului său. Grecia gema neputincioasă sub jugul turcesc și niciodată Turcia nu a fost mai puternică decât în acei ani, la 1522. Ea stăpânea toate țările din Peninsula Balcanică și înainta biruitoare în inima Europei. Sfântul și-a mai arătat dragostea față de viața monahicească și prin restaurarea, în împreună-lucrare a fratelui său Ignatie, Episcop al Fanarului (1527-1534), Mănăstirii Schimbării la Față, numită Dusikon, în apropierea satului său natal, care a fost mărită de către nepotul său Neofit al II-lea, Mitropolit al Larisei (1550-1569).

După ce a dat astfel mărturie despre prezența lui Hristos în sânul Bisericii, atât prin lucrarea sa pastorală, cât și prin smerenia sa și răbdarea în ispite, Sfântul Visarion a adormit întru Domnul la vârsta de 50 de ani, pe 13 septembrie 1540, înconjurat de clericii și de monahii din eparhia sa, pe care îi chemase la căpătâiul lui pentru a le încredința ultimele îndemnuri, iar prăznuirea lui se face la 15 septembrie, din pricina praznicului Înălțării Sfintei Cruci. Conform tradiției, Sfintele Sale Moaște au fost furate de un turc și vândute în Apus; se păstrează însă Cinstitul lui Cap în mănăstirea făcută de el, unde izvorăște bună mireasmă și face mari minuni. Totodată, în mănăstirea ctitorită de el se păstrează și veșminte purtate de acesta, precum și toiagul său arhieresc. Moaștele Sfântului Visarion s-au arătat făcătoare

de minuni, în mai multe rânduri, izbăvindui pe creștini din primejdii, mai ales din epidemiile de ciumă și invaziile de lăcuste. În secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, în vremea unor epidemii de ciumă și invazii de lăcuste, moaștele Sfântului au fost aduse în Țara Românească potolind ciuma. De aceea, românii au arătat mare evlavie față de acest Sfânt făcător de minuni, închinându-i cu recunoștință mai multe biserici în București și în țară. Pentru ale lui rugăciuni, Hristoase Dumnezeule, miluiește-ne pe noi. Amin.

Sfântul Visarion în țara noastră

În cărțile bisericii noastre scrie că în viață fiind încă, Sfântul Visarion a vizitat țara noastră, orașul București și alte orașe, probabil pentru strângerea de ajutoare pe care le ducea la frații cei lipsiți și necăjiți din țara și din mănăstirea sa, greu asuprite de turci. Vechea biserică Sf. Visarion și o stradă din orașul București încă îi păstrează numele și astăzi. Biserica Schitul Măgureanu poartă hramurile Sfinților Visarion și Pantelimon, tămăduitori de boala cumei. Paraclisul Mănăstirii Antim poartă și el hramul Sfântului Ierarh Visarion. Mulțimea icoanelor cu chipul Sfântului Visarion din bisericile Bucureștiului, precum și din alte biserici de prin satele eparhiei Bucureștiului dau mărturie asupra puterii sale vindecătoare. Sfintele Sale Moaște au fost aduse întâia oară în țara noastră de către Nicolae Vodă Mavrocordat la 14 septembrie 1730. Cu acest prilej Voievodul a dat Mănăstirii un dar de 150 de taleri cu îndatorirea ca părinții cuvioși, slujitori acolo, să aducă sfintele moaște ori de câte ori va fi ciumă în țară. În luna noiembrie a anului 1738, sub domnitorul Constantin Vodă Mavrocordat, au fost aduse iarăși Sfintele sale Moaște în București, pentru izbăvirea de ciumă. Documentele acelor vremuri menționează și efectul aducerii Sfintelor sale Moaște: „... urmează câțiva ani de linisce: nu mai e ciumă și nu mai sunt lăcuste, căci în 1738

lăcustele fuseseră atât de multe încât mistuiseră tot ce era verde în țară. Lumea le rânia cu lopețile. Un vânt puternic, adus, credeau preoții și lumea toată, de moștele Sfântului Visarion, le ridicase de pre lanurile României și le aruncase în Dunăre”. În anul 1792, Sfântul Cap al Sfântului Visarion a fost adus iarăși în țara noastră și depus la mănăstirea Cotroceni, pentru că apăruse iarăși boala ciumei, omorând 90.000 de oameni.

Astfel, Domnitorul Alexandru Moruzi poruncește ca moaștele Sfântului Visarion, ce se bucurau de prestigiul că vindecă „boalele molipsitoare”, să fie purtate prin zonele infestate. Pentru aceasta scrie o scrisoare Mitropolitului cerîndu-i: „Să chemi, Prea Sfinția Ta, pre cuvioșii părinți purtătorii capului Sfântului Visarion, făcătorul de minuni și isbăvitorul de această năprasnică boală, să le dai Sfinția Ta cuviincioasele povățuiri de a merge cu capul Sfântului la județele Vlascei, al Oltului și al Teleormanului, spre a face o sfeștanie, atât prin satele cele sănătoase, să se boteze creștinii, să primească sfânta aghiasmă prin satele lor, cât și împrejurul satelor molipsite, asemenea să facă o sfeștanie și prin oamenii cei orânduiți de paza și strejuirea bolnavilor și a molipsiților sănătoși, să li se trimită aghiasmă, ca să se ude pe dânșii și casele lor, cetindu-le molifte de rugăciune, că doar va face Dumnezeu milă prin ajutorul Sfântului, să se curețe și de la aceste locuri cu totul smerduială”. Și au fost purtate Sfintele Moaște de cuvioșii părinți în județele Vlașca și Olt, Teleorman, Dâmbovița și Ilfov, făcându-se slujbe și sfeștanii, iar creștinii îl primeau cu evlavie, rugăciuni fierbinți și așa multe minuni s-au făcut în multe rânduri, căci boala ciumei a fost izgonită și creștinii izbăviți. Acest eveniment istoric de mare importanță duhovnicească a fost confirmat și de marele istoric Nicolae Iorga, care spune: „Pentru îmblânzirea mâniei lui Dumnezeu se aduse capul Sfântului Visarion apărătorul, căruia i s-a ridicat o nouă Biserică, de o bună arhitectură tradițională, pe care enoriașii o numesc și azi: Visarion...” În anul 1796 Sfintele Sale Moaște încă se aflau în țara noastră. Așa reiese din hrisoavele vechi ale Arhivei de Stat, căci au fost duse Sfintele Sale Moaște și în județul Dâmbovița, la Târgoviște, pentru curățirea de boli și sănătatea poporului. Pe toate drumurile, binecredincioșii creștini l-au primit cu lumânări aprinse, îngenunchiați în marginea drumurilor și în sunetul clopotelor. Multe din bisericile satelor noastre s-au învrednicit a avea măcar câteva ceasuri Sfintele Sale Moaște în Sfântul Altar. Anii au trecut cu greutățile lor de tot felul, cu încercări cumplite, cu lacrimi și moarte, dar creștinii și-au îndreptat

mereu rugăciunile către racla cu Sfintele Moaște ale Sfântului Visarion. Zi de zi credincioșii și-au adâncit iubirea și cinstirea Sfântului, mulți copii din Muntenia și Moldova, Transilvania și Oltenia au fost puși sub ocrotirea Sfântului Visarion, primind în scaldătoarea Botezului numele de Visarion. Biserica face pomenirea Sfântului Visarion Arhiepiscopul Larisei, Făcătorul de Minuni la data de 15 septembrie.

POEZIE CREȘTINĂ

DĂRUIRE

Adriana MIU

*Ce frumoase sunt sufletele
Încărcate de iubire, de bunătate,
De învățăminte, de simțiri,
Pe care-ar vrea să le comunice...
Aceste suflete încărcate de lacrimi
Gata, gata să se reverse,
Și cu ele să vorbească!
La un moment dat numai ele, lacrimile
Pot să vorbească pentru că graiul a amuțit!
Prea de suflet este învățătura
Și atunci, mai bine este să scrii
Tot ce vrei să transmiți,
Pentru că nu poți vorbi de cascada ce este
În sufletul tău...
Și scrii niște rânduri din suflet
Ca o poveste de luat-aminte,
O poveste a vieții de până acum, a cuiva drag,
Și vrei să poți continua povestea cu viitorul,
Cu așteptările, cu visurile celuiilalt...
Și tragi un semnal de alarmă,
Alarmă pentru acel suflet, pentru drumul ce urmează,
Și aduci în discuție hrana cea de temelie,*

*Întemeiată pe credința,
Credința ce va spulbera rădăcinile cele de piatră ale inimii,
Și va determina, până la urmă,
Strigătul cel disperat, pentru călăuzire!*

TRUPUL MEU DE LUT

Rodica CONSTANTINESCU

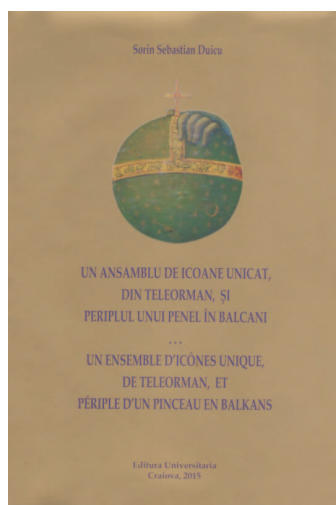
*Pe drumurile vieții atât de-ntortocheate
Adesea am pășit fără să am vreun rost,
Am alergat prosteste după comori deșarte
Crezând că voi avea un veșnic adăpost.
Trăiam fără simțire în trupul meu de lut
Și-n fiecare clipă cu drag îl mângâiam,
Dar clipă nu aveam sau poate n-am știut
Că sufletul stingher îmi tot bătea în geam.
Mă-ngrijora mereu doar trupul în durere
Și nu-mi păsa de suflet, ce viețuia în chin,
Plângea în taină, în noapte și-n tăcere
Uitat în colț de lacrimi, de neguri și suspin.
Mi-ai dat lumină, Doamne, și iubire
Văzând că-s orb și drumu-am rătăcit,
Și mi-ai trimis mereu semnale de trezire,
Mustrea Ta din rău m-a dezrobit.
Simt pace-adâncă în a mea suflare
Și-a Ta putere, scânteie a reaprins,
Un înger păzitor venit din altă zare
Ce-n brațe cu iubire m-a cuprins.
Nu știi de am s-ajung vreodată
Să-ți mulțumesc, o, Doamne, de ajuns,
Nu-s vrednic să-ți privesc în față
Căci te-am lovit, dar nu te-ai plâns.*

RECENZII

Sorin Sebastian Duicu, *Un ansamblu de icoane unicat, din Teleorman, și periplul unui penel în Balcani/ Un ensemble d'icônes unique, de Teleorman, et périple d'un pinceau en Balkans, Universitaria, Craiova, 2015, 128 pag.*

În Biserica Ortodoxă există o strânsă legătură între Slujba Sfintei Liturghii și icoanele ce împodobesc pereții bisericilor. De fapt, este tot mai greu să ne imaginăm cum ar putea exista Sfânta Liturghie fără aceste icoane, mai ales odată ce oamenii se familiarizează cu învățătura Scripturii și devin parte a vieții liturgice și cu ajutorul icoanelor. **„Este absolut imposibil să ne imaginăm chiar și cea mai mică slujbă liturgică din Biserica Ortodoxă fără icoane. Viața liturgică și sacramentală este inseparabilă de imagine”** (Leonid Uspensky, *Teologia Icoanei*).

Adevărul transmis de icoane este același cu învățăturile părinților, cu înțelepciunea scripturilor și smerenia rugăciunilor și cântărilor religioase.

Același distins teolog rus subliniază ideea că icoanele *completează* *Sfânta Liturghie*: **„Icoana o completează, o explică, influențând la rândul său sufletul credinciosului. Conținutul și semnificația icoanei sunt aceleași cu cele ale Sfintei Liturghii, motiv pentru care au aceeași formă și același limbaj. Este vorba despre același simbolism, aceeași sobrietate și profunzime a conținutului. De aceea arta sacră, precum tot ce se află în biserică de altfel, are o dublă dimensiune; esența sa este în sine eternă și neschimbată întrucât exprimă adevărul revelat însă diferă în același timp prin formă și modul de exprimare, corespunzând unor spații și cadre temporale diferite”** (Leonid Uspensky, *Teologia Icoanei*).

Cu alte cuvinte, icoanele nu sunt ceea ce sunt doar pentru că au un anumit stil artistic sau mod de expresie, ci pentru că răspândesc învățătura Adevărului. Prin urmare, iconografia este o arcă a teologiei, atât din punctul de vedere al transmiterii adevărului lui Hristos din generație în generație, precum și în ceea ce privește conectarea credincioșilor la însuși Adevărul, servind ca un mijloc prin care finitul poate experimenta infinitul.

Ce cuvinte frumoase și înălțătoare! Teologia icoanei, pusă în cuvânt atât de profund de distinsul teolog Vladimir Uspenski ne netezește drumul spre înțelegerea icoanei ca „fereastră către cer”.

Orice autor își dorește o introducere definitorie, autentică, care să trezească în cititor interesul unei lecturi. Este adevărat însă și faptul că, la fel de important, este adresantul, persoana (a)vizată de semnatarul unui text.

Prezentul material se dorește a fi încadrat în categoria unei recenzii de carte, fără a avea însă pretenția că toate normele impuse de canoanele literare sau științifice se vor parcurge întocmai.

Ca preot slujitor într-o modestă biserică rurală din întinsele câmpii ale „Pădurii nebune” - Teleormanul, spațiul parohial începe în tinda bisericii și se sfârșește odată cu ultima casă de cătun unde locuiește un suflet de creștin. Pentru noi, Trupul tainic al Domnului Hristos trebuie să fie viu și lucrător.

Pe lângă toate acestea mai avem totuși ceva: lada de zestre spirituală a fiecărei biserici poartă în ea neprețuite bogății ale generațiilor trecute, ce astăzi fac cinste oricărui lăcaș de cult. Fie că este un Sfânt Potir, o Sfântă Cruce sau o icoană, bogăția trecutului îmbogățește prezentul credinței noastre.

Toate aceste însă sunt evaluate mai degrabă prin prisma afectivă. Cu totul și cu totul altfel se petrec lucrurile atunci când arta sacramentală își dă întâlnire cu ochiul critic al cercetătorului, cu lentila profesionistă a omului de cultură pregătit anume să descopere din colbul vremurilor, nestematele ascunse privitorului „profan”.

Șansa unei eparhii tinere ca a noastră (are DOAR 20 de ani !) s-a aflat în mâinile domnului profesor Duicu Sorin Sebastian, cercetător științific gradul I, din cadrul Muzeului Satului „Dimitrie Gusti” din București.

Munca de cercetare a domniei sale i-a purtat pașii prin nenumărate eparhii. Fie că a fost Argeșul, Covasna sau Tulcea, la final privitorul avizat a avut parte de adevărate revelații ale artei sacramentale autohtone.

În anul 2014 vedea lumina tiparului o lucrare ce cuprindea imaginea de ansamblu a întregii episcopii. 112 artefacte creștine, evaluate cu ochiul avizat al cercetătorului, au văzut lumina tiparului în lucrarea *„Mărturii de artă și cultură ortodoxă din Episcopia Alexandriei și Teleormanului. Sec. XVII – XX”*.

În munca de cercetare a acestei ample lucrări, desfășurată pe întreaga perioadă a anului 2013, domnul profesor ne-a făcut cinstea să viziteze și parohia Troianu II. Odată cu trecerea în revistă și alegerea obiectelor de patrimoniu (12 la număr), domnul profesor și-a exprimat convingerea că întreg ansamblul de icoane ce compun catapeteasma ar merita un studiu separat, demn de numele penelului semnatar-Petre Debraneci, un „zugrav” bisericesc de secol 19 ce și-a lăsat amprenta în numeroase biserici din Balcani.

Odată cu apariția și vernisarea lucrării științifice în cadrul Muzeului Satului, (în prezența unui onorant public ce a numărat alături de ierarhul nostru, Preasfințitul Părinte Galaction, pe domnii profesori Constantin Bălăceanu Stolnici și Răzvan Teodorescu), gândul domnului profesor Duicu Sorin Sebastian s-a îndreptat din nou spre biserica din Troianul. Decizia finală de a prelua întreaga muncă de cercetare pe umerii domniei sale s-a dovedit a fi un gest de rară gentilețe pentru o mică parohie rurală ca a noastră, ce n-ar fi avut această șansă fără deschiderea domniei sale.

Munca de cercetare, întinsă pe parcursul a aproape 2 săptămâni, a fost și pentru mine, semnatarul acestor rânduri, un prilej rar și o bucurie cu valențe unice în a vedea la muncă un om de calibrul domnului profesor. Evident că munca de teren a trebuit completată cu studiul de caz extrem de riguros cu privire la viața și lucrările „zugravului” nostru.

Lucrarea *„Un ansamblu de icoane unicat, din Teleorman, și periplusul unui penel în Balcani”*, editat în ediție bilingvă (română-franceză - Un ensemble d'icônes unique, de Teleorman, et périple d'un pinseau en Balkans) așează catapeteasma de la Troianul în tezaurul de elită al Ortodoxiei românești.

Încă din cuvântul de început Preasfințitul Părinte Episcop Galaction exprima gândul că *„...importanța unei icoane este dată și de grija de a o păstra. De aceea sperăm ca această lucrare să fie un îndemn adresat atât clericilor cât și mirenilor, pentru a păstra și a îngriji cum se cuvine patrimoniul mobil, asigurând în acest mod, un dar generațiilor viitoare.”*

Tot în partea introductivă lucrarea inserează un material deosebit, pus în pagină de părintele Păunescu Eugen Cătălin, consilier eparhial în cadrul Episcopiei, dar și neprețuit colaborator al domnului profesor Duicu Sorin Sebastian.

Textul radiografiază fin rolul iconografiei în istoria Ortodoxiei de pretutindeni. Suntem convinși că cititorul va pune la suflet gândurile părintelui consilier ce subliniază foarte frumos că: „...*iconografia creștin-ortodoxă este MEMORIA DUHOVNICEASCĂ VIZUALĂ A BISERICII...*” sau că „...*este cu totul imposibil de a imagina în Biserica Ortodoxă, cel mai mic rit liturgic FĂRĂ ICOANĂ*”.

Paginile introductive (toate transpuse, așa cum subliniam mai sus, bilingv) intră mai apoi în sfera de studiu, domnul profesor Duicu folosindu-se de cărarea bătătorită a muncii de cercetător unde își pune în valoare atuurile istorico-literare, prezentând cititorului un bogat, inedit și captivant studiu despre viața și lucrările „zugravului” Petre Debraneci, purtând cititorul prin mai toate ținuturile balcanice prin care acesta și-a lăsat amprenta artistică. Alături de bogăția imaginii, biserica noastră a atașat eternității, neprețuite daruri ale cuvântului. Vă mulțumim domnule profesor!

În mod evident cea mai mare parte a lucrării conține reproduceri ale icoanelor ce formează catapeteasma, fiecare dintre ele fiind însoțită de un complex studiu tehnic de specialitate. Ar fi nedrept să amintim aici una sau doar câteva icoane, toate având ceva de transmis privitorului. Cu siguranță plăcerea răsfoirii paginilor acestei lucrări vă vor îmbogăți portofoliul personal de imagini cuvinoase.

Calde mulțumiri Preasfințitului nostru Părinte pentru încrederea acordată în finalizarea acestui proiect, infinit respect pentru munca depusă de domnul profesor Duicu Sorin Sebastian, alese cuvinte de apreciere pentru truda științelor sau neștiințelor colaboratori.

Pr. Marius DINCĂ

RESTITUIRI

LA DUMINECA VAMEȘULUI CUVÂNT DE ÎNVĂȘĂTURĂ*

Sfântul ANTIM IVIREANU

Pohta cea mare și dragostea cea curată, iar mai vârtos să zic datoria cea părintească ce am către dragostea voastră m-au îndemnat astăzi de am venit aici, pentru ca să vă cercetăm sufletește, de vreme ce m-au rânduit Dumnezeu ca pre un nevrednic să vă fiu păstor și părinte sufletesc și învățător la lucrurile cele ce ar fi spre folosul mântuirii sufletelor voastre; pentru care lucru aveți datorie cu toți, dela mic până la mare, să mă ascultați la cele ce vă învăț de bine și de folos, că acea ascultare nu o faceți mie, ci lui Hristos, după cum zice la zece capete ale Lucăi: „cel ce ascultă pre voi, pre mine mă ascultă, și cel ce să leapădă de voi, de mine se leapădă”; așijderea și fericitul Pavel zice la 13 capete către Ovrei: „fraților! plecați-vă învățătorilor voștri și vă cucerii lor, că ei priveghează pentru sufletele voastr, ca cum ar fi să dea cuvântul ca cu bucurie aceasta să facă, iar nu suspinând, că nu este de folos vouă aceasta”. Drept aceea n-am pregetat, nici am lenevit, ca să nu fac datorie după porunca Stăpânului și Învățătorului nostru Hristos, căruia mă și rog ca să-mi dea putere, să vă pociu spune ceva de folos și vă pohtim de ascultare.

Precum un om casnic, vrând ca să samene grâu curat în holda lui, pune multă nevoie de-l cernă și-l curăță de neghină și de altele, așa și sfinții părinții noștri au pus multă nevoie de au cernut cu ciurul chibzuiei toată Sfânta Scriptură și au ales ca niște grâu curat, din toate bunătățile câte ar putea

* Antim Ivireanu, *Predici* cu o prefață și indice de cuvinte de Petre V. Haneș, Institutul de Arte Grafice și Editură MINERVA, București, 1915, pp. 16-22.

fi, aceste trei bunătăți mari: credința, nădejdea și dragostea și le-au semănat în holda sfintei beserici, adică: în adunarea și în inima celor credincioși; și are datorie fieștecare creștin a le ține și a le face; căci fără aceste 3 bunătăți nu este cu putință nici cu un mijloc să să mântuească creștinul, măcar de ar zice cine ce va vrea, căci acestea sunt temele creștinătății. Că precum nu este cu putință a trăi neștine pre pământ fără de hrană trupească, și fără de îmbrăcăminte, și fără de somn, așa nici fără de aceste 3 bunătăți, care sunt, precum am zis mai sus, credința, nădejdea și dragostea. Ci întâi voi zice puține cuvinte pentru nădejde și pentru dragoste, apoi voi zice pre urmă și pentru credință mai pre larg.

NĂDEJDEA. Nădejdea este o îndrăzneală adevărată către Dumnezeu, dată în inima omului din dumnezeasca strălucire, ca să nu să desnădăduiască niciodată de darul lui Dumnezeu, ci să fie încredințat cum că va lua prin pocăință iertăciune păcatelor, și verice altă cerere sau trecătoare sau veșnică. Și este nădejdea de două feliuri: una bună și alta rea. Bună este aceea când nădăduiește cineva la Dumnezeu să se mântuească sau alt bine ceva să petreacă, că nici ostenește, nici cheltuiește nimic, cum zice David: „că cel ce să nădăduiește spre Dumnezeu, mila îl va conjura”. Rea este aceea când nădăduiește cineva la om să-i facă vreun bine, sau vreo îndemână la lucrurile aceste trecătoare ale lumii, care nădejde este mincinoasă și deșartă, cum zice iarăși David: „nu vă nădăduiți spre boieri, spre fiii oamenilor, la cari nu este mântuire”; așijderea zice și Solomon: „blestemat să fie tot cel ce nădăduește spre om”.

DRAGOSTEA. Dragostea încă este o unire a mulți într-una și cale către Dumnezeu și vârș tuturor bunătăților, după cum o adeverează și fericitul Pavel, la 13 capete către Corinteni, zicând: „decât credința și decât nădejdea este mai mare dragostea”. Și este și aceasta de trei feliuri; una dumnezească, alta firească și alta pătimitoare și rea; dragostea cea dumnezească este aceea ce zice la a 2-a lege, la 6 cap¹: „să iubești pre Domnul Dumnezeul tău” i proci²; iar cea firească este aceea ce iubesc părinți pre fii și fiii pre părinți și fieștecare pre ruda sa și prietenii săi; iar pentru dragostea cea pătimitoare și rea nu vom zice nimic, pentru căci fieștecare înțelept și temător de Dumnezeu o cunoaște că nu este bună, și pentru aceea lipsească vorba ei dela mijloc, ca să nu ne spurcăm auzul.

1. capitolul al VI-lea

2. și celelalte sau etc.

Credința este ființa celor nădăjduite și lucrurilor celor ce nu să văd dovediri, după cum zice Apostolul Pavel; „și fără de credință nu este cu putință nimeni să să mântuiască”; precum vedem aceasta la toți sfinții și la toți dreptii, cei mai înainte de lege și cei după lege, că pentru credința lor cea dreaptă au aflat har înaintea lui Dumnezeu și au făcut minuni mari și preste fire, făcând folos și lor și altora. Și era deapaurarea ochii lui Dumnezeu asupra lor, și cu urechele lui ascultă rugăciunile lor, după cum zice David. Așijderea și în Sfânta Evanghelie vedem în bogate locuri că cei ce mergeau la Domnul Hristos cu credință, auziau din gura lui: „după credința voastră să să facă vouă”, și îndată să tămăduia, ori de ce boală ar fi fost. Și putem lua pildă și de pre Vameșul acest de astăzi, ce pomenește Sfânta Evanghelie, că bătându-și pieptul și zicând cu credință: „Doamne fii milostiv mie păcătosului”, să pogori îndreptat.

NECREDINȚA NOASTRĂ. Dar noi acum, că ne numim creștini, după ce fapte bune socotiți că ne vom putea arăta creștinătatea și blagocestia ce avem, și să fim aleși și despărțiți de neamurile ce zicem noi că sunt păgâni?

Că de vom zice de pre credință, ne înșelăm, că noi credință nu avem; că de am avea credință, am iubi pre Dumnezeu și am păzi cuvintele lui și am face după putință poruncile lui, că zice la Ioan în 14 capete: „de mă iubește neștine, cuvântul meu va păzi”. Iar noi, în loc de a-l iubi și a-i păzi cuvintele, îl înjurăm și-i ținem cuvintele de răs și de batjocură, ca când ar fi niște basme. Iar de mă veți întreba în ce chip îl înjurăm, să vă spui: Când înjurăm de lege³ pre cinevă, pre Dumnezeu înjurăm; că v-am spus mai sus că credința este numai de un fel și toți oamenii cred în Dumnezeu, că Dumnezeu este legea și făcătorul legii, și pentru căci înjurăm legea, înjurăm pre Dumnezeu, și pentru aceea iată dar că n-avem credință.

De vom zice după nădejde că suntem aleși din păgâni, nici aceasta nu o avem, căci că de am avea credință, poate dar că am avea și nădejde; că v-am spus mai sus că întâi este să crează neștine în Dumnezeu, apoi să nădăjduiască.

De vom zice de pre dragoste că suntem aleși din păgâni, nici aceea nu o avem, că zice Ioan: „de va zice cinevă că iubește pre Dumnezeu și pre fratele lui îl urăște, mincinos este, că de vreme ce nu iubește pre fratele lui, că-l vede, dar pre Dumnezeu, că nu-l vede, cum îl va putea iubi?”

Și iată că precum zic, că neavând dragoste între noi și nepohtindu-ne

3. religie

binele unul altuia, după porunca lui Dumnezeu, nu avem nici credință, nici nădejde, nici dragoste, și suntem mai răi, să mă iertați, decât păgânii; că zice apostolul Pavel: „limbile n-au lege și fac ale legii”, iar noi avem lege, facem tot împotriva legii și suntem mai păcătoși decât toate neamurile și decât toate limbile. Și puteți cunoaște aceasta, că este așa cum zic, că ce neam înjură ca noi de lege, de cruce, de cuminicătură, de morți, de comandare, de lumânare de suflet, de mormânt, de colivă, de prescuri, de ispovedanie, de botez, de cununie și de toate tainele sfintei biserici? Și ne ocărăm și ne batjocorim înșine legea. Cine din păgâni face aceasta? Sau cine-și măscărește legea ca noi? Oare nu înjurăm cu acestea toate pre Dumnezeu? Oare nu ocărăm cu acestea poruncile lui? Că el singur ne-a arătat și ne-a învățat aceste taine, ca prin mijlocul lor să ne curățim de păcate și să-l îmblânzim asupra noastră la scârbe și la nevoi. Dar noi, dacă auzim pre cineva că înjură înjurăminte de celea ce am zis, în loc de a-l certă și a-l înfruntă, ca pe un om fără de socoteală, nouă ne pare bine și râdem. De sunt acestea lucruri creștinești, zică cine are Dumnezeu.

Încă și pre lângă acestea toate mai adaogem cu răutatea, că pre părinții noștrii îi ocărăm și-i batem, pre bătrâni îi necinstim, pre boieri și pre domni îi blestemăm, pre arhieriei nu-i ținem într-o nimic, pre călugări îi clevetim, pre preoți îi ocărăm, besericile le ținem ca niște grajduri; și când mergem la dânsule, în loc de a asculta slujbele și a ne ruga lui Dumnezeu să ne ierte păcatele, iar noi vorbim și râdem, și facem cu ochiul unul altuia, mai rău decât pe la cărciumi. Sărbătorile și praznicele nu le ținem ca un nimic, ci atunci facem cele mai rele, de bucurăm pre dracul, și atunci vindem și cumpărăm; și în scurte vorbe ne-am abătut cu toții din calea dreptății și împreună ne-am netrebuț după cum zice David: „și nu suntem până la unul a cunoaște și a cercă pre Domnul”. Căci fiind orbiți de deșertăciunile cele lumești, nu ne bucurăm la altceva, fără numai la lucrurile întunericului veacului acestuia, și suntem porniți cu toții spre răutăți, a o roată când dă de vale și nu să poate opri; și suntem toți cu totul ca niște dobitoace necurate, tăvălindu-ne în răsăciunile cele spurcate și de nimica. Și acestea toate nu să trag dintr-alta, fără numai din necredința noastră, că ni s-au împietrit inimile întru răutăți, ca a lui Faraon, și umblăm ca niște cai sirepi, fără zăbală și fără de rușine, până vom cădeă în vreo prăpastie și vom pieri.

Cu aceste fapte ne laudăm că suntem creștini? O vai de păcatele noastre și cu creștinătatea ce avem! Poate că vom fi socotind că numai căci

ne numim creștini, ne vom ispăși; ba, ci mai mare osândă va să luăm, de nu ne vom pocăi și de nu ne vom lăsa de răutățile noastre, că zice Hristos: „nu cei ce-mi zic mie: Doamne! Doamne! vor intra într-o împărăție a cerului, ci cei ce fac voia mea”. Spuneți-mi, rogu-vă, că eu poate că-mi voi fi ieșit din fire, care voie a lui Hristos facem? Sau care poruncă ținem? Eu nu pot cunoaște altceva, fără numai un nume uscat și semn ce avem, fără de nici o faptă bună; și încă stăm de ne mirăm, căci nu ne face Dumnezeu pre voia noastră, pentru căci ne numim creștini; ba încă bine că nu ne prăpădește ca pre sodomiteni, că vedem depărtarea lui Dumnezeu cu ochii noștri și cunoaștem că din răutățile noastre ne vin atâtea feluri de boale și atâtea feluri de morți și alte nevoi și scârbe, și nicidem nu ne venim în fire, ca să ne părăsim de răutățile noastre.

SFATURI CREDINCIOȘILOR. Ci iată că vă zic, iubiților mei, și vă învăț cu frica lui Dumnezeu, ca un părinte sufletesc și păstor ce vă sunt, să vă veniți în fire și să vă căiți de lucrurile cele necuvioase, că Dumnezeu este milostiv, și dacă va vedeă întoarcerea noastră și pocăința cea bună, ne va ierta; că zice prin rostul Isaiei: „întoarceți-vă către mine și mă voi întoarce și eu către voi”.

Și vă poruncesc tutulor câți sunteți cu meșterșug și cu neguțătorii, veri de ce breaslă, ca de acum înainte Duminicile și sărbătorile cele mari, ce se numesc domnești, și ale Maicei Precistii, și a unora din sfinții cei numiți, să vă închideți prăvăliile, și nici să vindeți, nici să cumpărați, nu numai dela creștini, ci nici dela turci, nici dela alții, nici să lucrați; și precum zic, să faceți; că nefăcând, să știți bine că vă voi pedepsi bisericește cu pravila și pre drepte, nefăcându-vă nici o năpaste; și încă și pre cari să vor arăta semeți și tari de cap și nu să vor supune dreptății și poruncii bisericești, îi vom pedepsi cu domnia. Și nimeni să nu socotească din voi și să zică în inima lui: „dar ce treabă are Vlădica cu noi, nu-și caută vlădicia lui, ci să amestecă într-ale noastre?” De n-ați știut până acum și de n-au fost nimeni să vă învețe, iată că acum veți ști că am treabă cu toți oamenii câți sunt în Țara Românească, dela mic până la mare, și până la un copil de țâță, afară din păgâni și din cei ce nu sunt de o lege cu noi. Căci în seama mea v-a dat stăpânul Hristos să vă pasc sufletește, ca pre niște oi cuvântătoare, și de gâtul meu spândzură sufletele voastre, și dela mine va să ceară pre toți iar nu de la alții, până când vă voi fi păstor. Ci vă caut în scurte cuvinte, să mă ascultați, de veți fi creștini și de vă țineți ai lui Hristos; că precum

nu pot fi oile fără de păstor așa nici norodul fără de arhieru, și orice va păsa cuivă la cele sufletești, alerge la mine ca la un părinte, că-l voi vindeca cu ajutorul lui Hristos. Încă-și poate să zică fieștecine din voi în gândul său: dar noi avem nevoi grele asupra noastră și nu putem să facem aceste ce ne zic; ci eu încă zic că este așa și crez, numai la greul acela sunt și eu părtaș și într-acel jug ce trageți voi, trag și eu; dar n-am putere să zic, nici să gândesc așa; căci că, precum cere împăratul dăjdii dela noi, așa ne cere Dumnezeu credință și fapte bune, că zice Hristos la Evanghelie: „dați ale Chesarului Chesarului și ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu”. Să nu socotiți că-i va fi milă lui Dumnezeu de noi să ne ierte pentru căci avem nevoi, dacă nu vom face după putința și poruncile lui; ci ne va băga de unde nu vom putea să mai ieșim. Ci să lăsăm năravurile cele rele și obiceiurile cele necuvioase, ca doar s-ar milostivi Dumnezeu asupra noastră să ne ierte și să ne chivernisească cu mila lui cea bogată; căruia mă rog să tipărească și să pecetluiască în inimile voastre acestea câte v-am vorbit, ca să nu le uitați, ci după putință deapururea să le faceți; și precum înțelepțește pre cei orbi și pre cei sfârâmați îi îndreptează, așa să ne înțelepțească și pe noi și să ne îndrepteze pre calea cea dreaptă a mântuinții, ca deapururea să mărim și să proslăvim numele lui cel sfânt și prea sfânt, amin.

TOMA – PROCURATORUL LUMII DE AZI*

Pr. Gr. CRISTESCU

„Toma nu era cu ceilalți ucenici – când a venit Iisus”...

El era un om practic. În ziua aceea poate cerceta în taină dovezile pro și contra Învierii Domnului Său cu ajutorul înșelătorului microscop al rațiunii. Închega un silogism și pune astfel temelia scepticismului și ereziei seculare.

Având un spirit realist – el nu ceda decât argumentului material, desprins din măsurare, disecție și analiză.

Îl dezarma însă realitatea palpabilă, vizibilă și experimentală. Atitudinea lui deci era simplă. Orizontul lui sufletește limitat. Certitudinile lui morale foarte restrânse.

„Am văzut pe Domnul”, e strigătul de bucurie cu care-l întâmpină frații lui de apostolat. La explozia lor de voioșie biruitoare, Toma nu simte însă nimic. Rămâne rece, tăcut și gânditor.

El nu e un entuziast. Nu are un suflet vibrător. E un temperament expectativ. Nu se lasă târât de prima impresie și nu se emoționează.

„Am văzut pe Domnul! Bine! Dar eu nu l-am văzut! Să-l văd și eu apoi voi crede”.

El e înainte de toate o personalitate independentă. Nu-și creiază convingeri din autoritate; ci vrea să cunoască lucrurile prin sine, direct.

Judecata lui însă nu se oprește aci. *A vedea* nu-i de ajuns. La adevăr se ajunge printr-o contribuție a tuturor simțurilor. Ceea ce văd trebuie să controlez și să verific cu pipăitul, cu auzul, etc. Și atunci de la simpla constatare a faptului ajunge ușor la *experimentare*.

* *Capernaume! Capernaume! Momente din apostolatul nostru*, Editura Institutului de Arte Grafice „Ramuri”, Craiova, 1923, pp. 79-81.

„Să văd pe Hristos; dar să văd și semnul cuelor, apoi să pun degetul în semnul cuelor și mâna în coastă”.

Mântuitorul apare.

Toma e invitat să facă experiența. Rezultatul controlului e prins în formula celui mai adânc devotament, care s-a putut rosti cândva mai limpede și mai simplu:

„*Domnul meu și Dumnezeuul meu!*”

Te recunosc. Tu ești. Eu m-am înșelat. Iartă-mă că m-am îndoit.

Ți-am împuns din nou mâinile și ți-am străpuns iarăși inima.

Poate te-a durut cruzimea mea și ai suspinat în adâncul sufletului tău rugăciunea de iertare rostită pe cruce pentru călăii tăi: „*iartă-i Doamne lui Toma că nu știe ce face*”.

Mi-am primit însă pedeapsa.

Pe când cei 10 se bucurau – eu eram tot deznădăduit.

Eu pentru că n-am fost cu ei – nu ți-am putut saluta dintru început biruința.

Ca un nor greu și negru zămislior de furtuni, îndoiala a oprit pentru mine răsăritul nădejdi.

Dar am primit și răsplata.

Căci prin degetul și pumnul meu toată lumea îndoielnicilor până la sfârșitul veacurilor s-a încredințat de învierea ta și îngenunchind te-a salutat ca pe Domnul și Dumnezeuul ei.

Degetul meu e degetul omenirii întregi – pumnul meu, pumnul tuturor oamenilor.

În semnul piroanelor eu am citit păcatul meu și în coasta ta am citit numele meu!...

O! lume de azi! De te-ai îndoi și tu ca Toma! Azi ești tocmai în situația lui înainte de a vedea pe Hristos.

Noi urmașii celor 10 credem pentru că am văzut pe Domnul, pentru că trăim cu El și biruim prin El.

De la jerfelnicele și amvoanele nostre îți strigăm și noi azi cu bucuria celor 10 ucenici: „*Am văzut pe Domnul!*” Iar tu răspunzi că vrei să vezi semnul cuelor și să-ți pui degetul și pumnul în ranele lui – vrei cu alte cuvinte dovezi prin simțuri, pentru o certitudine rațională.

Ei bine, Toma te-a satisfăcut.

La această verificare te-a reprezentat pe tine. A lucrat în numele tău,

în vederea ta, pentru siguranța ta.

Dar tu azi pari a tăgădui procura dată lui Toma pentru că nu vrei să primești consecințele ei.

Mai mult, refuzi să-ți pui degetul în ranele lui Hristos și să te apropii de inima lui – de frică să nu fii cucerită de adevăr.

Eviți chiar și *îndoiala* ca să nu ajungi la *certitudine*.

Din lumea fericiților care n-au văzut și au crezut nu faci parte.

În lumea celor ce se-ndoesc ca să creadă *nu vrei* să intri. Unde ești înrolată dar omenire din zilele mele?

În care tabără se ascunde firea ta lașă și zăbavnică?

Probabil tu ești incapabilă de credință.

Simțul tău religios e tocit.

Inima ta e petrificată și fugi de căldura care înviază și purifică și mlădiează a sângelui lui Hristos pentru că în picăturile lui ți-ai surprinde păcatul și ți-ai descifra numele. Și tu vrei să-ți uiți definitiv de păcat și de osândă – vrei să te uluiești ca să nu-ți mai aduci nici când aminte *de tine* și *de Hristos*.

O, cât de mult pari a fi asemenea cu Toma și cât de departe ești totuși, de sufletul lui adevărat!!

Cât de greu îți va fi să îngenunchi și să rostești sincer formula de recunoaștere smerită și negreșită: „Domnul meu și Dumnezeuul meu!”

De atâtea ori vezi și tot nu crezi – de aceia strig azi moștenitorilor lui Toma: *Ferice de voi că vedeți și credeți* - ferice de voi că vă îndoiiți ca să credeți – noi suntem mai fericiți decât voi pentru că n-am văzut pe cel în care credem, și nu L-am pipăit – dar zi de zi simțim curgând în noi puterea Lui și vedem săvârșindu-se în noi și în jurul nostru minunea incomparabilă a renașterii prin sângele crucii Lui.

Tomo, moștenitorii sistemului tău, sunt mai puțini decât moștenitorii traficului lui Iuda.

De aceea prăznuindu-ți pomenirea te rugăm să inspiri certitudinea crucii celor care se îndreaptă spre ea cu îndoiala în suflet și cu chin de iscodire în minte – pentru ca pilda ta să nu fie anulată – de pilda cu mulți următori, a trădătorului spânzurat.

Privește frate al meu și cu ochii pământului pe Hristos.

El e vizibil și pentru ei. Dar nu uita să-ți deschizi mari privirile inimii ca să poți trăi împreună cu El – pentru biruința cea mare și vecinică

a Împărăției Lui – în lume, căci sunt în această lume experiențe materiale care ajung la certitudini morale și există o știință care ajunge la credință.

Pentru asta însă este necesară capacitatea de a crede a lui Toma Geamănul și puterea de a impune credința, a lui Iisus Hristos.

